

АЛЬМАНАХ

КАЛЕНДАР
» ГОМОНУ УКРАЇНИ «

НА 1956 РІК

**ВЗУТТЯ З НАЙКРАЩИХ ФАБРИК ЄВРОПИ
SALAMANDER, MEDICUS, RHEINBERGER**

Це тільки 7 нових моделей з нашого багатого вибору європейських елегантних, міцних і вигідних черевиків для чоловіки. Маємо чудовий вибір жіночого взуття! Мішє обув'я для дітей.

УКРАЇНСЬКА ІМПОРТОВА ФІРМА „ОРБИТ”, 434 Queen St. W. Toronto, Tel. EM 6-672

R. TESLIA

INSURANCE AGENCY

865 BLOOR ST. W.

TEL.: OL-7525

TORONTO, Ont.

Р. Тесля

І. Церковник

ВИКОНУЄ ВСІ РОДИ ОБЕЗПЕЧЕНЬ (АСЕКУРАЦІЙ):
НА ПІДПРИЄМСТВА (БИЗНЕСИ), ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ
— ДОМИ, ФАБРИКИ і т.д.

- ВІД ВОГНЮ,
- ВІД КРАДЕЖУ ТА ВЛОМУ,
- НА ШИБИ,
- НА АВТА,
- НА ЖИТТЯ, ШПИТАЛЬ І ОПЕРАЦІЇ,
- НА БОНДИ-ВАРТІСНІ ПАПЕРИ,
- ПУБЛІЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (випадки, що за них можете бути судово відповідальні),
- ВСІ ІНШІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Канцелярія відкрита кожного дня крім неділь від год.8.30
до 9.30 веч.

По інформації і поради звертайтеся до п. ЦЕРКОВНИКА
ТЕЛЕФОН: OL 7525

СКОРА І СОЛІДНА ОБСЛУГА.

А Л Ь М А Н А Х

КАЛЕНДАР „ГОМОНУ УКРАЇНИ“

на **1956** рік

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „ГОМОНУ УКРАЇНИ“

ТОРОНТО, ОНТ. КАНАДА

З ДРУКАРНІ „ГОМОНУ УКРАЇНИ”

140 BATHURST ST., TORONTO, ONT., CANADA, TEL.: EM 6-4797

Ї ВЕЛИЧНІСТЬ КОРОЛЕВА ЄЛИСАВЕТА ІІ.

„ГОМІН УКРАЇНИ“

ВИДАВНИЧА СПІЛКА З ОБМ. ПОРУКОЮ В ТОРОНТІ
140 Bathurst St. Tel.: EM 6-4797
TORONTO, Ont.

В И Д А Є :

- Суспільно-політичний тижневик „ГОМІН УКРАЇНИ”
- Спортовий тижневик „СПОРТ”
- Книжки з обсягу літератури, суспільно-політичної думки, науки та інших ділянок.

ПРИЙМАЄ ЗАМОВЛЕННЯ І ДРУКУЄ:

- Книжки, журнали, афіші, летючки, весільні запрошення, програмки і т. д. в одному, або кількох кольорах.

ВИКОНАННЯ ФАХОВЕ І СОЛІДНЕ, ЦІНИ ПРИСТУПНІ.

Купуйте і читайте наші видання, передплачуйте „ГОМІН УКРАЇНИ” і „СПОРТ”, ставайте членами ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ „ГОМІН УКРАЇНИ”!

СІЧЕНЬ — JANUARY

31 ДНІВ

			УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	19	Н	Грудень. 1956. Н. по Різ.	Н. Р. 1956. Обр. Г. Вас. В.
2	20	П	Ігнатія свщмч.	Сильвестра папи
3	21	В	Юліяни мч.	Малахії, прор.
4	22	С	Анастазії вмч.	Собор 70 Апостолів
5	23	Ч	10 муч. в Криті	Навечеря Богоявл. Тео.
6	24	П	Навечеря Різдва. Євгенії	Богоявлення Господне
7	25	С	Різдво Христове.	Собор св. Івана Хрест.
8	26	Н	Н. по Р. Соб. Пр. Б., Йос.	по Просв. Юрія і Емілії
9	27	П	Стефана первомуч.	Полієвкта прп.
10	28	В	20.000 мч. в Нікомидії	Григорія Нисійського св.
11	29	С	Дітей убитих у Вифлеемі	† Теодозія прп.
12	30	Ч	Анісії мч.	Татіяни муч.
13	31	П	Меланії прп.	Єрмила і Стратоніка мч.
14	1	С	Нов. Рік 1956, св. Вас. В.	Отців в Синаї і Р. убитих
15	2	Н	пер. Проф. Сильв. папи.	32. по С. Павла Тив. і Ів.
16	3	П	Малахії, прор.	Поклін оков. Ап. Петра
17	4	В	Собор 70 Апостолів	† Антонія Вел. прп.
18	5	С	Навечеря Богоявл. Тео.	Атаназія і Кирила св.
19	6	Ч	Богоявлення Господне	Макарія прп.
20	7	П	Собор св. Івана Хрест.	† Евтимія Вел.
21	8	С	Юрія і Еміліяна	Максима ісп.
22	9	Н	по Пров. Полієвкта прп.	Митаря і Фар. Тим. ап.
23	10	П	Григорія Нисійського св.	Климентя Анк. сщмч.
24	11	В	† Теодозія прп.	Ксенії прп.
25	12	С	Татіяни муч.	† Григорія Богослова
26	13	Ч	Єрмила і Стратоніка мч.	Ксенофонта
27	14	П	Отців в Синаї і Р. убитих	† Перен. м. св. Івана Зол.
28	15	С	Павла і Івана прп.	Єрмена прп.
29	16	Н	29 по С. Покл. ок. Ап. П.	Блудного сина, П. м. с. І.
30	17	П	† Антонія Вел. прп.	Трьох Святителів
31	18	В	Атаназія і Кирила св.	Кира й Івана безсребр.

Неділі і свята латинського обряду.

1. 1 Новий Рік 1956, Обрізан. Госп. — 3. 1 Пресв. Імени Ісуса.
— 6. 1. Богоявлення (Трьох Королів). — Нед. Пресв. Родини. —
15. 1, Неділя 2. по Богоявл. — 21. 1, Неділя 3. по Богоявл. — 29.1.
Неділя Старозапуста.

Відміни місяця: Остання квартира — 4.1; нів — 12.1; перша квартира — 20. 1; повня — 27. 1.

**ПЕРША УКРАЇНЬКА
ЩОДЕННА РАДІОПРОГРАМА
НА ТЕРЕНІ АМЕРИКИ
І КАНАДИ**

ВАСИЛЯ ШАРВАНА

**WHLD, 1270 K.C., 5.000 W.
562 GENESEE ST. Buffalo, N. Y.**

ЩОДЕННО:

політичний коментар
вісті з міжнародної політики
вісті з українського громадсь-
кого життя
комунікати й повідомлення
дитяча виховна програма
українська класична й модерна
музика.

В НЕДІЛЮ: Англомовна пропагандивна програма

**СОТКИ ТИСЯЧ СЛУХАЧІВ В АМЕРИЦІ Й КАНАДІ
СЛУХАЙТЕ ЩОДЕННО! ОГОЛОШУЙТЕСЬ!**

ЛЮТИЙ — FEBRUARY

29 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	19	С	Макарія прп.	Трифона мч.
2	20	Ч	† Евтимія Вел.	Стрітення Господне
3	21	П	Максима ісп.	Симеона і Анни
4	22	С	Тимотея ап.	Ізидора прп.
5	23	Н	30 по С. Климента сщмч.	Мясопустна, Агафії мч.
6	24	П	Ксенії прп.	Вукола прп.
7	25	В	† Григорія Богослова	Партенія і Луки прп.
8	26	С	Ксенофонта	Теодора Стратилата
9	27	Ч	† Перен. м. св. Івана Зол.	Никифора мч.
10	28	П	Єфрема прп.	Харалампія мч.
11	29	С	Перен м. св. Ігнатія Бог.	Власія сщмч.
12	30	Н	31 по С. Трьох Святит..	Сиропустна. Мелетія св.
13	31	П	Кира й Івана безсребр.	Мартиніяна прп.
14	1	В	Лютий. Трифона мч.	Авксентія † прест. Кир.
15	2	С	Стрітення Господне	Онисима ап.
16	3	Ч	Симеона і Анни	Памфила мч.
17	4	П	Ізидора прп.	Теодора Т. вмч.
18	5	С	Агафії прп.	Льва папи
19	6	Н	32 по С. Вукола прп.	1. Посту. Архипа ап.
20	7	П	Партенія і Луки прп.	Льва еп. катан.
21	8	В	Теодора Стратилата	Тимотея прп., Євстахія
22	9	С	Никифора мч.	Найд. моц. мч. в Євгенії
23	10	Ч	Харалампія мч.	Полікарпа сщм.
24	11	П	Власія сщмч.	† 1. і 2. Найд. Г. Ів. Хр.
25	12	С	Мелетія св.	Тарасія св.
26	13	Н	Митаря і Фарисея. Март.	2. Посту. Порфірія св.
27	14	П	Авксентія † прест. Кир.	Прокопія прп. ісп.
28	15	В	Онисима ап.	Василія прп. ісп.
29	16	С	Памфила мч.	Кассіяна прп.

Неділі і свята латинського обряду.

2. 2. Матери Божої Громничної — 5. 2. Неділя М'ясопустна. — 12. 2. Неділя Запустна. — 15. 2. Попел. — 19. 2. Неділя 1, Посту, Вступна. — 22, 24 і 25 Хресні Дні. — 26. 2. Неділя 2. Посту, Суха.

Відміни місяця: Остання квартира — 3.2; нів — 11.2; перша квартира — 19.2; повня — 25. 2.

ПО ОЛИВУ ДО ПАЛИВА НАЙКРАЩОЇ ЯКОСТІ

звертайтеся до Д. КРАЙНИКА, представника найбільшої
незалежної фірми в Канаді

Liquiflame Oils Ltd.

НЕГАЙНУ і ТОЧНУ ДОСТАВУ запевнять Вам СТО наших
СПЕЦІАЛЬНИХ ТРОКІВ-ЦИСТЕРН

Тому ТЕЛЕФОНУЙТЕ до п. КРАЙНИКА OL 7521 і запевніть
СОБІ КОМФОРТОВЕ ОГРІВАННЯ.

БЕРЕЗЕНЬ — MARCH

31 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	17	Ч	Теодора Т. вмч.	Євдокії прп. мч.
2	18	П	Льва папи	Теодота щцмч.
3	19	С	Архіпа ап.	Євтропія, щцмч.
4	20	Н	Блудного сина. Льва еп.	3. П. Хрестопоклонна Г. Конона мч.
5	21	П	Тимотея прп., Євстахія	42 мч. в Аморії
6	22	В	Найд. мощ. мч. в Євгенії	Василія і ін. щцмч.
7	23	С	Полікарпа щцм.	Теофілякта ісп.
8	24	Ч	† 1. і 2. Найд. Г. Ів. Хр.	† 40 Муч. в Севастії
9	25	П	Тарасія св.	Кондрата і ін. мч.
10	26	С	Порфірія св.	
11	27	Н	Мясопустна. Прокопія п.	4. Посту. Софронія п. е.
12	28	П	Василія прп. ісп.	Теофана ісп.
13	29	В	Кассіяна прп.	Пер. м. св. Никифора
14	1	С	Березень. Євдокії	Венедикта прп. Поклони
15	2	Ч	Теодота щцмч.	Агапія і ін. мч.
16	3	П	Євтропія, щцмч.	Савіна і папи мч.
17	4	С	Гарасима прп.	Алексія прп.
18	5	Н	Сиропустна. Конона.	5. Посту. Кирила еп.
19	6	П	42 мч. в Аморії	Хризанта і Дарії мч.
20	7	В	Василія і ін. щцмч.	ОО. убитих в об. Сави
21	8	С	Теофілякта ісп.	Якова ісп.
22	9	Ч	† 40 Муч. в Севастії	Василія щцмч.
23	10	П	Кондрата і ін. мч.	Нікона прпмч і ін.
24	11	С	Софронія Патр. Єрус.	Захарії і Якова прп.
25	12	Н	1. Посту. Теофана ісп.	6. Посту. Квітна. Б. П. Д.
26	13	П	Пер. м. св. Никифора	Собор Гавриїла Арх.
27	14	В	Венедикта прп.	Матрони мч.
28	15	С	Агапія і ін. мч.	Іларіона і Стефана прп.
29	16	Ч	Савіна і папи мч.	Вел. Четвер. Марка і К.
30	17	П	Алексія прп.	Вел. П'ятниця, Ів. Ліс. п.
31	18	С	Кирила еп.	Вел. Субота. Ігнатія прп.

Неділі і свята латинського обряду.

4. 3. Неділя 3. Посту, Глуха. — 11. 3. Неділя 4. Посту, Середопустна. — 18. 3. Неділя 5. Посту, Чорна. — 19. 3. Св. Йосифа Обручника. — 23. 3. Сім Страдань Преч. Діви. — 25. 3. Неділя 6. Посту, Квітна. Благовіщення Преч. Діви Марії.

Відміни місяця: Остання квартира — 4. 3; нів — 12. 3; Перша квартира — 19 .3; повня — 26. 3.

КУПИТИ

ПРОДАТИ

дім, апартмент, бизнес, площу, чи ферму можна
найкорисніше в популярній УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

R. S H O L K A N

REAL ESTATE

751 DUNDAS ST. W. cor Bathurst Dundas

ТЕЛЕФОН: EM 6-8744

14 кваліфікованих, відомих українському громадянству
представників цієї фірми допоможуть Вам успішно перевести
купівлю, чи продаж нерухомостей.

ЧЛЕН ТОРОНТО І ОНТАРІО REAL ESTATE BOARD

КВІТЕНЬ — APRIL

30 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	19	Н	2. Посту. Хриз. і Дарії	Воскресення Христове
2	20	П	ОО. убитих в об. Сави	Світлий Понеділок. Тита
3	21	В	Якова ісп.	Світлий Вівторок. Ник.
4	22	С	Василія щмч.	Йосифа і Георгія прп.
5	23	Ч	Нікона прпмч і ін.	Теорула і др. муч.
6	24	П	Захарії і Якова прп.	Євтихія св. † Пр. Метод.
7	25	С	Благовіщення Преч Діви	Георгія Мел. прп.
8	26	Н	3. Посту. Хрестопокл.	1. Томина. Іродіона і ін.
9	27	П	Матрони мч.	Євпсوخія мч.
10	28	В	Іларіона і Стефана прп.	Терентія і ін. мч.
11	29	С	Марка і Кирила щмч.	Антипи щмч.
12	30	Ч	Івана Ліств. прп.	Василія ісп.
13	31	П	Іпатія прп.	Артемона щмч.
14	1	С	Квітень. Марії єгипт. п.	Мартина й Антонія
15	2	Н	4. Посту. Тита прп.	2. Мироносиць. Аристар.
16	3	П	Никити прп. ісп.	Агапії мч.
17	4	В	Йосифа і Георгія прп.	Симеона і Акакія прп.
18	5	С	Теодула мч. Поклони	Івана прп.
19	6	Ч	Євтихія св. † Пр. Метод.	Івана Старопеч. прп.
20	7	П	Георгія св.	Теодора Тріхини прп.
21	8	С	Іродіона і ін. ап.	Януарія і ін. щмч.
22	9	Н	5. Посту. Євсихія мч.	3. Розслабл. Теодора С.
23	10	П	Терентія і ін. мч.	Георгія Вмуч. (на нед).
24	11	В	Антипи щмч.	Сави Стратил. мч.
25	12	С	Василія ісп.	† Марка апост. і евангел.
26	13	Ч	Артемона щмч.	Василія щмч.
27	14	П	Мартина й Антонія	Симеона щмч.
28	15	С	Аристарха і ін. ап.	Язона і Сосіпатра
29	16	Н	6. Посту. Квітна. Агапії	4. Самар. 9 муч в Киз.
30	17	П	Симеона і Акакія прп.	† Якова ап.

Неділі і свята латинського обряду.

1. 4. **Воскресення Христове.** — 2. 4. Світлий Понеділок. — 8. 4. Неділя 1. по Воскресенню, Біла. — 15. 4. Неділя 2. по Воскресенню. — 22. 4. Неділя 3. по Воскр. — 29. 4. Неділя 4. по Воскресенню.

Відміни місяця: Остання квартира — 3. 4; нів — 10. 4; перша квартира — 17. 4; повня — 24. 4.

АРКА

АРКА

АРКА

АРКА

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ „АРКА“

575 QUEEN ST. W. ТОРОНТО, ОНТ., TEL.: EM 6-7061
ПОРУЧАЄ:

книжки, журнали, часописи — шкільне, бюрове приладдя,
— різьби, вишивки, нитки, панама, — грамофони, пластинки
— телевізійні апарати, радіоприймачі, патефони — ма-
шини до писання, чоловіча галантерія — обручки, заручи-
нові перстені.

НАША СПЕЦІАЛЬНІСТЬ:

ІМПОРТОВАНІ РАДІОПРИЙМАЧІ Telefunken, Koerting,
Vlaupunkt, Philips і інші.

МАШИНКИ ДО ПИСАННЯ: Smith-Corona, Remington,
Royal, Oliver, Underwood.

ПЛАСТИНКИ: українські, англійські, польські, німець-
кі, італійські — танкова музика — народня — клясика.

МАТЕРІЯЛИ НА ПЛАХТИ: до вишивання, льняні по-
лотна і т. д.

ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ — найновіші моделі.

БАГАТО ІНШОГО ТОВАРУ

Відвідайте нас. — Пишіть до нас. — Жадайте каталогів.

ТРАВЕНЬ — МАЙ

31 ДНІВ

			УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	18	В	Івана прп.	Єремії прор.
2	19	С	Івана Старопеч. прп.	Атаназія Вел. патр.
3	20	Ч	Вел. Четвер. Теодара Тр.	† Теодозія Печ. патр.
4	21	П	Вел. П'ятниця. Януарія	Пелагії прпмч.
5	22	С	Вел. Субота. Теодора С.	Ірини муч.
6	23	Н	Воскресення Христове	Сліпородж. Йова мног.
7	24	П	Світлий Понеділок. Гео.	Явлення Ч. Хреста
8	25	В	Світлий Вівторок † Мар.	Івана Богосл. (на нед.).
9	26	С	Василія щмч.	† Пер. м. св. Николая
10	27	Ч	Симеона щмч.	Вознесення Госп. † Сим.
11	28	П	Язона і Сосіпатра	† Кир. і Мет. Мокія щмч.
12	29	С	9 мч. вКизиці.	Єпіфанія і Германа св.
13	30	Н	1. Томина. † Якова ап.	6. Св. Отців. Лікерії мч.
14	1	П	Травень. Єремії пр.	Ізидора мч.
15	2	В	Атаназія Вел. патр.	Пахомія Вел. прп.
16	3	С	† Теодозія Печ. прп.	Теодора Осв.
17	4	Ч	Пелагії прпмч.	Андроніка і ін. ап.
18	5	П	Ірини муч.	Теодота мч.
19	6	С	Йова многострадальн.	Патрикія щмч.
20	7	Н	2. Мироносиць. Яв. Хр.	Сошествіє св. Духа. Тал.
21	8	П	Івана Богосл. (на нед.).	Пр. Тройці. † Конст. і Є.
22	9	В	† Пер. м. св. Николая	Василіска мч.
23	10	С	† Симона Зилота ап.	Михайла ісп. Єфроз. кн.
24	11	Ч	Мокія щмч. † Кир. і Мет.	Симеона прп.
25	12	П	Єпіфанія і Германа св.	† 3 Найд. Гол. Івана Хр.
26	13	С	Глікерії мч.	Карпа ап.
27	14	Н	3. Розслаб. Ізидора.	1. по С. Всіх Святих, Тер.
28	15	П	Пахомія Вел. прп.	Нижити прп.
29	16	В	Теодора Осв.	Теодозії прпмч.
30	17	С	Андроніка і ін. ап.	Ісаакія прп.
31	18	Ч	Теодора мч.	Пр. Євхаристії

Неділі і свята латинського обряду.

6. 5. Нед. 5. по Воскр. — 10. 5. **Вознесення Господне.** — 13. 5. Нед. 6. по Воскр. — 20. 5. **Сошествіє св. Духа,** 23, 25, і 26, 5. Хресні Дні. — 27. 5. Нед. 1. по Сош. Пресв. Тройці. — 31, 5, Боже Тіло (на нед.).

ЗАПИСКИ НА ТРАВЕНЬ

Відміни місяця: Остання квартира — 2. 5; нів — 10. 5; перша квартира — 17. 5; повня — 24. 5.

Мирослав Романюк
Б. А. ЛЛБ.
адвокат і нотар

503 TEMPLE Bldg.

Тел.: EM 2-2585,

EM 2-2586

62 Richmond St. W.

TORONTO, ONT

вітає
своїх Приятелів і
Клієнтів

ЧЕРВЕНЬ — JUNE

30 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	19	П	Патрикія сщмч.	Юстина м.
2	20	С	Талалея мч.	Никифора патр.
3	21	Н	4. Самар. † Кон. і Єл.	2. по Сош. Лукиліяна і ін.
4	22	П	Василіска мч.	Митрофана патр.
5	23	В	Михайла ісп., Євфрозин.	Доротей сщмч.
6	24	С	Симеона прп.	Висаріона прп.
7	25	Ч	† 3. Найд. Голови Ів. Хр.	Теодора Анк. сщмч.
8	26	П	Карпа ап.	Пр. Серія Іс. (на нед.) Т.
9	27	С	Терапонта сщмч.	Кирила Ал. † Сост. М. Б.
10	28	Н	5. Сліпородж. Никити	3 по Сош. Тимотея свц.
11	29	П	Теодосії прп.мч.	† Вартоломея і Варн.
12	30	В	Ісаакія прп.	Онуфрія прп.
13	31	С	Єрмія ап.	Акилини мч.
14	1	Ч	Червень. Вознес. Госп.	Єлисея пр. Методія
15	2	П	Никифора патр.	Амоса пр. Єроніма
16	3	С	Лукиліяна і ін. мч.	Тихона св.
17	4	Н	6. Св. Отців, Митрофана	4. по Сош. Мануїла і ін. м.
18	5	П	Доротей сщмч.	Леонтія мч.
19	6	В	Висаріона прп.	† Юди, Тадея ап.
20	7	С	Теодора Анк. сщмч.	Методія сщмч
21	8	Ч	† Вартоломея і Варн.	Юліяна Тарс.
22	9	П	Кирила Алекс. св.	Євсевія сщмч.
23	10	С	Тимотея сщмч.	Агрипіни мч.
24	11	Н	Сошествіє св. Духа	5. по Сош. Різдво Ів. Хр.
25	12	П	Пр. Тройці, Онуфрія п.	Февронії прпмч.
26	13	В	Акилини мч.	Давида прп.
27	14	С	Єлисея пр. Методія	Самсона прп.
28	15	Ч	Амоса пр. Єроніма	Пер. мощ. Кира й Івана
29	16	П	Тихона св.	Петра і Павла ап.
30	17	С	Мануїла мч.	Собор 12 апостолів

Неділі і свята латинського обряду.

3. 6. Нед. 2. по Сош. — 8.6. Пресв. Серце Ісуса, — 10, 6, Неділя 3. по Сош. — 17. 6. Нед. 4. по Сош. — 24. 6, Нед, 5, по Сош, Різдво св. Ів. Христ. — 29. 6. Петра і Павла ап.

Відміни місяця: Остання квартира — 1.6; нів — 8. 6; перша квартира — 15. 6; повня — 23. 6.

W. H. McVicar
Co.

948 QUEEN St. W.
TORONTO, ONT.

ПАЛЬНА ОЛИВА, ВУГІЛЯ,
ДЕРЕВО

Обслуговує Торонто понад
62 РОКИ

YORK PACKING
CO. LTD.

104 — 106 TROVELL AVE
TEL.: RO 2-8251-2-3

НАЙСТАРША ФАБРИКА
всього роду старокраєвих
М'ЯСАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ,
що їх виготовляють висококвалі-
фіковані м'ясарі під званою
маркою

HONEY BRAND
ЗНАЄ КАНАДА, ЩО
НАЙКРАЩІ ВИРОБИ КУРОСАДА

Власник ІВАН КУРОСАД
TORONTO, ONT.

ЛИПЕНЬ — JULY

31 ДНІВ

			УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	18	Н	1. по Сош. Всіх Святих.	6. по Сош. Косми і Дам.
2	19	П	† Юди, Тадея ап.	† Пол. Ризи пр. Богород.
3	20	В	Методія щмч	Якова мч.
4	21	С	Юліяна Тарс. мч.	Андрея Крит. св.
5	22	Ч	Пр. Евхаристії (на нед.)	† Атаназія Атон. прп.
6	23	П	Агрипіни мч.	Пр. Сісоя Вел.
7	24	С	Різдво Ів. Хрестителя	Томи і Акакія прп.
8	25	Н	2. по Сош. Февронії прм.	7. по Сош. Прокопія вмч.
9	26	П	Давида прп.	Панкратія щмч.
10	27	В	Самсона прп.	† Антонія Печ. прп.
11	28	С	Пер. мощ. Кира й Івана	Євфимії, Ольги кн. укр.
12	29	Ч	Петра і Павла ап.	Прокла і Ілярія мч.
13	30	П	Пр. Серця Іс. (на нед.)	Собор Гавриїла Арх.
14	1	С	Липень. Косми і Дам.	Акили ап.
15	2	Н	3. по Сош. † Пол. Риз. П.	8. по Сош. † Вол. В. кн. У.
16	3	П	Якова мч.	Антиногена щмч.
17	4	В	Андрея Крит. св.	Марини вмч.
18	5	С	† Кирила і Методія ап.	Якинта і Еміліяна мч.
19	6	Ч	† Атаназія Атон. прп.	Макрини прп.
20	7	П	Томи і Акакія прп.	Ілїї прор. (на нед.)
21	8	С	Прокопія вмч.	Симеона і Івана прп.
22	9	Н	4. по сош. Панкратія	9. по Сош. Марії Магд.
23	10	П	† Антонія Печ. прп.	Трофима і ін. мч.
24	11	В	Євфимії, Ольги кн. укр.	† Бориса і Гліба мч.
25	12	С	Прокла і Ілярія мч.	† Успення св. Анни.
26	13	Ч	Собор Гавриїла Арх.	Єрмолая і ін. щмч.
27	14	П	Акили ап.	† Пантелеймона вмч.
28	15	С	† Володимира В. кн. укр.	Прохора ап.
29	16	Н	5. по Сош. Св. Отців. Ан.	10. по Сош. Калініка мч.
30	17	П	Марини вмч.	Сили і ін. ап.
31	18	В	Якинта і Еміліяна мч.	Євдокіма прав.

Неділі і свята латинського обряду.

1. 7. Неділя 6. по Сош. — 8. 7. Неділя 7 по Сош. — 15. 7, Неділя 8. по Сош. — 22. 7. Неділя 9. по Сош. — 29. 7. Неділя 10 по Сош.

ЗАПИСКИ НА ЛИПЕНЬ

Відміни місяця: Остання квартира — 1. 7; нів — 7. 7; перша квартира — 14. 7; повня — 22. 7; остання квартира — 30. 7;

Res.: KE 9191

Bus.: KE 0818

West End WOODWORKING SHOP

вирібня модерних кухонь,
КРАМНИЧНОГО ВЛАШТУВАННЯ

ВІКОН І ДВЕРЕЙ та інших

МЕБЛІВ з дерева.

АЛЮМІНІЙОВІ ДВЕРІ І ВІКНА

Двох продавців до Ваших послуг.

110 Ossington Ave. Tel.: KE 0818

TORONTO, ONT.

УКРАЇНСЬКИЙ ГАРАЖ

ATLAS MOTORS and BODY WORKS

291 ROGERS Rd.

OL 3266

at night OL 3630

TORONTO, ONT.

- Всі наприви авт і „траків”
- Повна обслуга у випадках
- Вся робота гарантована
- Обслуга скоро
- 24-годинна служба в місті

ЛЕОНІД МАРТИНЮК, власник

СЕРПЕНЬ — AUGUST

31 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	19	С	Макрини прп.	Прої. Ч. Хр., 7 бр. Мак.
2	20	Ч	Ілїї прор. (на нед.)	Пер. мощ. Стефана архд.
3	21	П	Симеона і Івана прп.	Ісаакія і ін. мч.
4	22	С	Марії Магдалини	7 молодців в Єфезі мч.
5	23	Н	6. по Сош. Трофима.	11. по Сош. Евсигнія ісп.
6	24	П	† Бориса і Гліба мч.	Переображення Госп.
7	25	В	† Успення св. Анни.	Дометія прпмч.
8	26	С	Єрмолая і ін. сщмч.	Еміліяна ісп.
9	27	Ч	† Пантелеймона вмч.	† Матія ап.
10	28	П	Прохора ап.	Лаврентія архидіак. мч.
11	29	С	Калівіка ап.	Євпла мч.
12	30	Н	7. по Сош. Сили і ін. ап.	12. по Сош. Фотія і Анік.
13	31	П	Євдокіма прав.	Максима ісп.
14	1	В	Серпень. Проїсх. Ч. Хр.	Міхея пр., † Пер. м. Т. Пе.
15	2	С	Пер. мощ. Стефана архд.	Успення Пр. Богородиці.
16	3	Ч	Ісаакія і ін. мч.	Пер. Нерукотвор. Образа
17	4	П	7 молодців в Єфезі мч.	Мирона мч.
18	5	С	Євсигнія ісп.	Фльора і Лавра м.
19	6	Н	8. по Сош. Преобр. Гос.	13. по Сош. Андрея С. мч.
20	7	П	Дометія прпмч.	Самуїла прор.
21	8	В	Еміліяна ісп.	Тадея ап., Васси мч.
22	9	С	† Матія ап.	Агатоніка м.
23	10	Ч	Лаврентія архидіак. мч.	Луца мч.
24	11	П	Євпла мч.	Євтиха сщмч.
25	12	С	Фотія і Анікити мч.	Возвр. мощ Вартоломея
26	13	Н	9. по Сош. Максима ісп.	14. по Сош. Адріяна Нат.
27	14	П	Міхея пр., † Пер. м. Теод.	Пімена прп.
28	15	В	Успення Пр. Богородиці.	Мойсея прп., Августина
29	16	С	Пер. Нерукотвор. Образа	Ускіи. Г. Ів. Хр. (на нед.)
30	17	Ч	Мирона мч.	Александра і ін. патр.
31	18	П	Фльора і Лавра м.	† Полож. пояса Пр. Діви

Неділі і свята латинського обряду.

5. 8. Неділя 11. по Сош. — 12. 8. Неділя 12. по Сош. — 15, 8, **Внебовзяття Пр. Д. Марії.** — 19. 8. Неділя 13. по Сош. — 26.8, Неділя 14. по Сош.

ЗАПИСКИ НА СЕРПЕНЬ

Відміни місяця: Нів — 6. 8; перша квартира — 13.8; повня — 21. 8; остання квартира — 28. 8.

J. BOYKO

REAL ESTATE & BUSINESS
BROKER

383 Roncesvalles Ave. OL 8821

TORONTO, ONT.

ВЕЛИКИЙ ВИБІР ХАТ,
БИЗНЕСІВ, ФАРМІВ
та БУДІВЕЛЬНИХ ПЛОЩ

Першоякісне МОЛОКО у пляш-
ках, всякого рода молочні про-
дукти, знамениту ГУСЛЯНКУ, ма-
слянку, різнопроцентову сметанку,
квасну сметану та незрівняної я-
кості морозиво одержите в
УКРАЇНСЬКІЙ МОЛОЧАРНІ

GREEN - VALE

Dairies LTD

3156 DUNDAS St. W. RO 7-1728
TORONTO, ONT.

ВЕРЕСЕНЬ — SEPTEMBER

30 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	19	С	Андрея Страт. мч.	† Поч. р. церк. Симеона
2	20	Н	10. по Сош. Самуїла пр.	15 по Сош. Маманта прп.
3	21	П	Антима сщмч.	Антима свщм.
4	22	В	Агатоніка мч.	Вавили сщмч., Мойс. пр.
5	23	С	Лупа мч.	Захарії і Єлисавети
6	24	Ч	Євтиха ощмч.	Чудо Арх. Михаїла
7	25	П	Возвр. мощ Вартоломея	Созонта мч.
8	26	С	Адріана і Наталії	Різдво Пр. Богородиці
9	27	Н	11 по Сош. Пімена прп.	16 по Сош. Йоакима і Ан.
10	28	П	Мойсея прп., Августина	Минодори і ін. мч.
11	29	В	Усієн. Г. Ів. Хр. (на нед.)	Теодори прп.
12	30	С	Александра і ін. патр.	Автонома прп.
13	31	Ч	† Полож. пояса Пр. Діви	Відн. Храма Корнелія
14	1	П	Вересень. † Поч. р. Ц. С.	Воздвиження Ч. Хреста
15	2	С	Маманта мч.	Никити вмч.
16	3	Н	12 по Сош. Антима сщм.	17. по Сош. Євфимії вмч.
17	4	П	Вавили сщмч., Мойс. пр.	Софії і її дітей мч.
18	5	В	Захарії і Єлисавети	Євменія прп.
19	6	С	Чудо Арх. Михаїла	Трофима і ін. мч.
20	7	Ч	Созонта мч.	Євстахія вмч.
21	8	П	Різдво Пр. Богородиці	Кондрата ап.
22	9	С	Йоакима і Анни.	Фоки сщмч.
23	10	Н	13. по Сош. Минодори	18 по Сош. Зачаття І. Хр.
24	11	П	Теодори прп.	Теклі первомч.
25	12	В	Автонома прп.	Єфрозини прп.
26	13	С	Відн. Храма Корнелія	Предст. Ів. Богосл. (н. н.)
27	14	Ч	Воздвиження Ч. Хреста	Калістрата мч.
28	15	П	Никити вмч.	† Харитона прп.
29	16	С	Євфимії вмч.	Киріяка прп.
30	17	Н	14. по Сош. Софії і її діт.	19. по Сош. Григорія см.

Неділі і свята латинського обряду.

2. 9. Неділя 15. по Сош. — 8. 9. Різдво Пр. Діви Марії. — 9. 9. Неділя 16. по Сош. — 15. 9. Страдальної М. Божої. — 16, 9. Неділя 17. по Сош. — 19, 21, і 22. 9. Хресні Дні. — 23. 9. Неділя 18. по Сош. — 30. 9. Неділя 19. по Сош.

ЗАПИСКИ НА ВЕРЕСЕНЬ

Відміни місяця: Нів — 4. 9; перша квартира — 11. 9; повня — 19. 9; остання квартира — 27. 9.

УКРАЇНЬКА ПЕКАРНЯ

„БУДУЧНІСТЬ”

The Future Bakery

785 DUNDAS St. tel. EM 8-4235

TORONTO, ONT.

Найкращий смачний ХЛІБ та
різні ПЕЧИВА

Шукаєте найкращої світової
марки

Vacuum Cleaner

фірми

ELECTROLUX

AND THREE BRASH FLOOR
POLISHER

ELECTROLUX

ДЗВОНІТЬ ДО

Mr. JOE HAWRYSH

представника найкращої компанії,
він радо продемонструє Вам працю
цієї машини без обов'язку купна.

TEL.: BE 3-0337
TORONTO, ONT.

ЖОВТЕНЬ — ОСТОВЕР

31 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	18	П	Євменія прп.	Покров Пр. Богор. (н. н.)
2	19	В	Трофима і ін. мч.	Кипріяна сщмч.
3	20	С	Євстахія вмч.	Діонізія сщмч.
4	21	Ч	Кондрата ап.	Єротей сщмч.
5	22	П	Фоки сщмч.	Харитини мч.
6	23	С	Зачаття Ів. Христителя	†Томи ап.
7	24	Н	15. по Сош. Теклі првмч.	20 по Сош. Сергія і Вак.
8	25	П	Єфрозини прп.	Пелагії і Таїсії прп.
9	26	В	Предст. Ів. Богосл. (н. н.)	† Якова ап.
10	27	С	Калістрата мч.	Євлампія і Євлампії
11	28	Ч	† Харитона прп.	Филипа ап.
12	29	П	Киріяка прп.	Прова і ін. мч.
13	30	С	Григорія сщмч.	Карпа і ін. мч.
14	1	Н	16. по Сош. Покров П.Б.	21. по Сош. Св. Отц. 7.С.
15	2	П	Кипріяна сщмч.	Євтимія прп.
16	3	В	Діонізія сщмч.	Лонгина сотн. мч.
17	4	С	Єротей сщмч.	Осії прор.
18	5	Ч	Харитини мч.	† Луки ап. і єв.
19	6	П	†Томи ап.	Йоїла прор.
20	7	С	Сергія і Вакха мч.	Артемія вмч.
21	8	Н	17. по Сош. Отців 7 Соб.	22. по Сош. Іляріона В.
22	9	П	† Якова ап.	Аверкія св.
23	10	В	Євлампія і Євлампії	Якова ап.
24	11	С	Филипа ап.	Арети мч.
25	12	Ч	Прова і ін. мч.	Маркіяна і Мартирія
26	13	П	Карпа і ін. мч.	Димитрія вмч.
27	14	С	Параскевії прп.	Нестора мч.
28	15	Н	18. по Сош. Христа Царя.	23. по Сош. Празн. Хр. Ц.
29	16	П	Лонгина сотн. мч.	Анастазії прпмч., Аврам.
30	17	В	Осії прор.	Зиновія і Зиновії мч.
31	18	С	† Луки ап. і єв.	Стахія і ін. ап.

Неділі і свята латинського обряду.

7. 10. Неділя 20. по Сош., М. Б. Рожанцевої. — 14. 10. Неділя 21. по Сош. — 21. 10. Неділя 22. по Сош. — 28. 10. Неділя 23. по Сош. Празник Христа Царя.

ЗАПИСКИ НА ЖОВТЕНЬ

Відміни місяця: Нів — 3. 10; перша квартира — 11. 10; повня — 19. 10; остання квартира — 26. 10.

УКРАЇНСЬКИЙ РЕСТОРАН

„О ДЕСА“

Європейська і канадійська кухня

УКРАЇНСЬКІ СТРАВИ

Свіжо — Смачно — Гігієнічно

512 Queen St. W. Tel.: EM 8-0005
TORONTO, ONT.

УКРАЇНСЬКА

Крамниця Споживчих Товарів

Bilyk's Food Market

238 Annete St. Tel.: RO 7-3104
TORONTO, ONT.

Солідна обслуга приступні ціни!

Hillarys Drug Store

ріг БЕТИРСТ — ДАНДЕС

Всі роди оригінальних медикаментів і косметики. Висилаємо теж лікарські пачки до Європи

HILLARYS DRUG STORE

344 Bathurst St. cor. Dundas
TORONTO, ONT.

Українська Книгарня

„Б А З А Р“

Книжки, газети, радіоапарати, телевізії, музичні інструменти і т.л.

1615 Dupont St. Tel.: ME 2197
TORONTO, ONT.

ЛИСТОПАД — NOVEMBER

30 ДНІВ

			УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	19	Ч	Йоїла прор.	Косми і Дам'яна безср.
2	20	П	Артемія вмч.	Акиндина мч.
3	21	С	Іларіона вмч.	Акепсими і ін. мч.
4	22	Н	19. по Сош.	24. по Сош. Йоанікія В.
5	23	П	Якова ап.	Галактіона мч.
6	24	В	Арети мч.	Павла св.
7	25	С	Маркіяна і Мартирія	Ермона і ін. мч.
8	26	Ч	Димитрія вмч.	Собор Михайла Арх.
9	27	П	Нестора мч.	Онисифора мч.
10	28	С	Параскевії мч.	Ераста ап.
11	29	Н	20 по Сош. Анастазії п.	25. по Сош. Віктора і Він.
12	30	П	Зиновія і Зиновії мч.	Йосафата щмч.
13	31	В	Стахія і ін. ап.	† Івана Золот. св.
14	1	С	Листопад. Косми і Дам.	† Филипа ап.
15	2	Ч	Акиндина мч.	Гурія і ін. мч.
16	3	П	Акепсими і ін. мч.	† Матея ап.
17	4	С	Йоанікія В. прп.	Григорія чуд. св.
18	5	Н	21. по Сош. Галактіона	26. по Сош. Плат. і Ром.
19	6	П	Павла св.	Авдія прор.
20	7	В	Ермона і ін. мч.	Григорія прп., Прокла св.
21	8	С	Собор Михайла Арх.	Введення в Храм П. Діви
22	9	Ч	Онисифора мч.	Филимона і ін. ап.
23	10	П	Ераста ап.	Амфілохія і Григорія св.
24	11	С	Мини і ін. мч.	Катерини вмч.
25	12	Н	22. по Сош. Йосафата с.	27. по Сош. Климента п.
26	13	П	† Івана Золот. св.	Алипія прп.
27	14	В	† Филипа ап.	Якова перс. вмч.
28	15	С	Гурія і ін. мч.	Стефана прпмч.
29	16	Ч	† Матея ап.	Парамона мч.
30	17	П	Григорія чуд. св.	† Андрея ап.

Неділі і свята латинського обряду.

1. 11. **Всіх Святих.** — 2. 11. Задушні дні. — 4. 11. Неділя 24, по Сош. — 11. 11. Неділя 25. по Сош. — 18. 11. Неділя 26. по Сош. 25. 11. Неділя 27. по Сош.

Відміни місяця: Нів — 2. 11; перша квартира — 10. 11; повня — 18. 11; остання квартира — 24. 11.

Super Value Markets

Найбільша
УКРАЇНСЬКА

Крамниця Споживчих Товарів
1035 Bathurst St. TORONTO, Ont.
ЯРОСЛАВ ФРОЛЯК — власник

Найвідживніша і найдешевша їжа
— це МОЛОКО та молочні пере-
твори найстаршої української
МОЛОЧАРНІ в Торонті

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Rd., Tel.: RO 9-7193
TORONTO, ONT.

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ Beaver Bread LTD.

ХЛІБ, ТОРТИ, ПІСТЕЧКА і т. д.

103 Lightbourne Ave.
Телефон: LL 7445; LL 3755
TORONTO, ONT.

Royal Beverage & Food Product Co

КАВА з ячменю „99 з СЕРЦЕМ”
це справді королівський напиток
Жадайте у всіх крамницях-
гросернях

Адреса фабрики:
24 Ryerson Ave TORONTO Ont.
Телефон: ME 2197, EM 3-3502

ГРУДЕНЬ — DECEMBER

31 ДНІВ

Н. Ст.	Ст. Ст.	Дні	УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР	
			Старого стилю	Нового стилю
1	18	С	Платона і Романа мч.	Наума прп.
2	19	Н	23. по Сош. Авдія прор.	30. по Сош. Авакума пр.
3	20	П	Григорія прп., Прокла св.	Софонія прор.
4	21	В	Введення в Храм П. Діви	Варвари, Ів. Дамаскина
5	22	С	Филимона і ін. ап.	† Сави Освящ. прп.
6	23	Ч	Амфілохія і Григорія св.	Св. Николая Чудотвор.
7	24	П	Катерини вч.	Амврозія св.
8	25	С	Климентя папи Р.	Патапія прп.
9	26	Н	24. по Сош. Алипія прп.	29. С. Непор. Зач. Пр. Д.
10	27	П	Якова перс. вч.	Мини і ін. мч.
11	28	В	Срефана прпм.	Даниїла Стовпника прп.
12	29	С	Парамона мч.	Спиридона прп.
13	30	Ч	† Андрея ап.	† Евстратія і ін. мч.
14	1	П	Грудень. Наума прор.	Тирса і Левкія мч.
15	2	С	Авакума прор.	Елевтерія щмч.
16	3	Н	25. по Сош. Софонія пр.	Праотців Аггея прор.
17	4	П	Варвари, Ів. Дамаскина	Даниїла прор.
18	5	В	† Сави Освящ. прп.	Севастіяна мч.
19	6	С	Св. Николая Чудотвор.	Боніфатія мч.
20	7	Ч	Амврозія св.	Ігнатія Богон. свщмч.
21	8	П	Патапія прп.	Юліяни мч.
22	9	С	Непор. Зачаття П. Діви.	Анастасії вч.
23	10	Н	26 по Сош. Мини і ін. мч.	Пер. Різдв. Отц. 10 мч.
24	11	П	Даниїла Стовпника прп.	Навечерія Різдва. Євгенії
25	12	В	Спиридона прп.	Різдво Христове
26	13	С	† Евстратія і ін. мч.	Соб. Пр. Бог., св. Йос. О.
27	14	Ч	Тирса і Левкія мч.	Стефана первомуч.
28	15	П	Елевтерія щмч.	20.000 мч. в Нікомидії
29	16	С	Аггея прор.	Дітей убитих у Вифлеемі
30	17	Н	Праотців. Даниїла прор.	По Різдві. Анісії мч.
31	18	П	Севастіяна мч.	Меланії прп.

Неділі і свята латинського обряду.

2. 12. Неділя 1. Адвенту. — 8. 12. Неперочне Зач. Пречистої Діви. — 9. 12. Неділя 2. Адвенту. — — 16. 12. Неділя 3. Адвенту. — 19, 21 і 22. 12. Хресні Дні. — 23. 12. Неділя 4. Адвенту. — 24. 12. Навечеріє Різдва. — 25. 12. Різдво Христове. — 30. 12. Неділя 1. по Різдві.

ЗАПИСКИ НА ГРУДЕНЬ

Відміни місяця: Нів — 2. 12; перша квартира — 10. 12; повня — 17. 12; остання квартира — 24. 12.

АПТЕКА МЕДВІДСЬКИХ

скоро виготовляє рецепти як
європейських так і тутешніх
лікарів

SANITAS PHARMACY

204 Bathurst St. Tel.: EM 3-3746
(близько вулиці Квін)
TORONTO, ONT.

На бажання висилає ліки до всіх
країн Європи.

 ALPHA
FURNITURE CO.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА
меблів, радіоприймачів,
телевізійних апаратів і всякого
домашнього устаткування
наймодернішого виробу

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ ДОМАШНЬОЇ ПТИЦІ І ЯЄЦЬ

Першоякісний продукт. Низькі ціни!
2802 DUNDAS St. W. RO 2-6244 PLANT STREETSVILLE, Ph. 14R3
Торонто, Онт.

СУМ

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

(140 BATHURST ST. TORONTO, ONT., CANADA)

СУМ — СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ зродилась в боротьбі з наїздником — БОЛЬШЕВИЦЬКОЮ МОСКВОЮ.

1925 РІК БУВ Ї НАРОДЖЕННЯМ.

Москва фізично здавила Організацію у великому процесі СВУ — СУМ 1929 року, але не змогла вбити ідею, що для неї заіснував СУМ, і за яку згинули найкращі борці за УКРАЇНСЬКУ СОБОРНУ І САМОСТІЙНУ ДЕРЖАВУ. Ця ідея жива, вона відродила Організацію. В 1946 році віджив СУМ поза межами Батьківщини. Спершу в Німеччині, згодом в Англії, Канаді, США, Австралії та в інших країнах.

Ідея СУМ всюди одна: „БОГ і БАТЬКІВЩИНА”. Це гасло кличе всю українську молодь ставати в лави і добиватись Батьківщини вільної і від нікого незалежної.

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ СУМ!

КРАЙОВИЙ КОМІТЕТ СУМ КАНАДИ.

Блаженний муж

Блаженъ мужъ, иже не идетъ
на совѣтъ нечестивихъ

Блаженний муж, що йде на суд неправих
І там за правду голос свій підносить,
Що безтурботно в сонмищах лукавих
Заціпліі сумління їх термосить.

Блаженний муж, що в хвилях занепаду,
Коли заглухне і найчуткіша совість,
Хоч диким криком збуджує громаду,
І правду й ширість відкрива, як новість.

Блаженний муж, що серед гвалту й гуку
Стоїть, як дуб, посеред бур і грому,
На згоду з підлістю не простягає руку,
Волисть злаватися, ніж поклонитись злому.

Блаженний муж, кого за тее лають,
Кленуть і гонять, і поб'ють камінням;
Вони ж самі його тріумф підготовляють,
Самі своїм осудяться сумлінням.

Блаженні всі, котрі не знали годі,
Коли про правду й справедливість ходить:
Хоч пам'ять їх загине у народі,
То кров їх кров людства убагородить.

За правдиве обличчя Івана Франка

Вміти дати вірну оцінку фактам і людям — це одна із кращих прикмет людського інтелекту і . . . характеру. Вміти відтворити повний і вірний образ людини, вміти увійти в її душу, збагнути всі нюанси її духового життя і відтворити їх — це справа незвичайно складна. Стає вона ще складнішою, коли доводиться давати характеристику і оцінювати духа великої міри, духа гіганта. Перед такою проблемою мусить опинитися кожний, хто береться за перо, щоб накреслити образ гіганта-Франка.

До промахів, що їх допускаються часто автори писань про Франка, — це тенденційність. Із творчости поета вибирають вони (автори) тільки ті твори (чи навіть окремі фрази), що їм найбільш відповідають для підроблення Франка на їхній лад. З особливим підкресленням треба це сказати про підсоветських авторів, які Франка намагаються зробити „пролетарським” письменником і поетом.

Ювілейний 1956-ий рік, в якому минає 100 років від народження і 40 років від смерті Франка, дає большевикам нагоду для нових масових видань пофальшованих творів і для нових публікацій про нього і то вже не тільки як „пролетарського” поета, але — згідно з духом сучасної московської політики — як васалю „старшого брата — великого російського народу”. Появляться писання Франка і про Франка не тільки українською мовою, але й іншими, в тому числі й мовами сателітних держав. Кремль заставить увесь потрібний для того апарат працівників пера і . . . МВД-истів, щоб все вийшло справно, щоб Франко вцілому був покрашений на червоно. Пригадуються мені намагання галицьких комуністів вносити заколот під час святкування зв'язаних з особою Івана Франка в часі між обома світовими війнами. Але тоді було кому дати комуністам належну відсіч, чи то у формі друкованого слова, чи — як зайшла для цього потреба — то й ужиттям фізичної сили. Можливості повести боротьбу за правдиве обличчя Франка на рідних землях сьогодні — мінімальні. Єдиною трибуною, з якої може поплисти могутнє вільне слово в обороні Івана Франка, — це видання на еміграції.

Промах підсоветських авторів про Франка полягає — як ми вже згадували — на тенденційності. Вони беруть звичайно на увагу молодечий чи взагалі ранній період творчості поета, а з нього нібито „програмові” вірші як „Вічний революціонер”, „Товаришам із тюрми”, чи інші, де зустрічаються ось того роду слова:

„Ми ступаєм до бою ншого
Не за царство тиранів, царів,
Не за церков, попів, ані Бога,
Ні за панство неситих панів . . .
Наша ціль — людське щастя і воля,
Розум зладний без віри основ,
І братерство велике всесвітне,
Вільна праця і вільна любов!

(„Товаришам із тюрми”)

Вірша „Товаришам із тюрми” написав Франко у 1878 році, то зн., коли йому було 22 роки, і висловлені там думки ніяк не можемо вважати програмовими, а по-просту треба їх трактувати, як вияв запалу молодой людини — не завжди критичной на те, що сприймає її молода душа. Конкретно йдеться тут про симпатії Франка до соціалізму, данину якому зложив поет власне деякими своїми ранніми творами. Правда, Франко був прихильником соціалізму, але його соціалізм впливав з чистого гуманізму, впливав з бажання

„для скованих волі,
для скривджених кращої долі
і рівного права для всіх”.

(„Думки в тюрмі”).

Коли ми вже порушили цю справу, то віддаймо ще слово дозрілому Франкові, щоб від нього самого довідатись докладніше про його відношення до соціалізму:

„Признаюся, що я ніколи не належав до вірних тої релігії, основаної на догмах ненависти та клясової боротьби, — і мав я відвагу серед насміхів і наруги її adeptів нести сміло свій прапор старого щиролюдського соціалізму, опертого на етичнім, широкогогуманнім вихованню мас народніх, на поступі і загальнім розповсюдженню освіти, науки, критики і людської та **національної свободи** (підкр. наше), а не на партійнім догматизмі, не на деспотизмі проводирів, не на бюрократичній регламентації всеї людської будуччини, не на парламентарнім шахрайстві, що має вести до світлої будуччини” (Давне і нове Львів, 1911,

стор. X.) Зацитовані вище думки були висловлені Франком у зрілому віці і тільки вони можуть бути міродайними для всіх тих, хто береться писати про світогляд Франка, а спеціально про його відношення до соціалізму. І взагалі, коли йдеться про вірний підхід до Франка, треба його трактувати як цілість, а не вихоплювати окремі фрагменти з його життя і творчости. Іван Франко бо — це клясичний приклад на людину, яка живо реагувала на оточення, яка через те часто попадала у конфлікти, яка пройшла складну еволюцію в своїх поглядах, а тим самим і в своїх писаннях. Творчий шлях Франка починався „Вічним революціонером” і подібними „програмовими” віршами, але закінчився творами зрівноваженого духа — такими, як „Україна”, збірка „Мій Ізмарagd”, „Іван Вишенський”, „Мойсей”. До історії української літератури перейшов Франко, як цілість, — таким, яким він зійшов у могилу. Тому то кожний хто трактує Франка, як цілість, мусить дійти до висновку, що Франко таки великий патріот не якоїсь інтернаціональної батьківщини, а своєї країни і свого народу, і що його політичне „кредо” становлять ось ці, а не інші слова:

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служить!
Довершилась України кривда стара,
Нам пора для України жить.

(із циклю „Україна”)

До історії української літератури перейшов Франко, як співець національного визволення українського народу, який (народ) у формі своєї власної держави від Бєокиду по Кавказ знайде місце у „народів вольних колі”. (Пролог до „Мойсея”).

**

На намагання большевиків зробити Франка „приятелем” великого братнього народу” найкраще можна відповісти двома сонетами самого таки Франка, які себе доповняють:

Багно гнилее між країв Європи,
Покрите цвіллю, зеленню густою,
Розсаднице неумства і застою,
Росіє! Де лиш ти поставиш стопи.

Повзе облуда, здирство, плач народу,
Цвіте бездушність, наче плісень з муру.
Ти тиснеш і кричиш: „Даю свободу!”
Дреш шкуру й мовиш: „Двигаю культуру!”

Ти не січеш, не б'єш, в Сибір не шлеш,
Лиш мов упир із серця соки ссеш,
Багно твое лиш серце й душу душить.

Лиш гадь і слизь росте й міцніє в тобі,
Свобідний дух або тікати мусить,
Або живцем вмірає в твоїм гробі.

**

Тюрмо народів, обручем сталеним
Ти обціпила їх живі сугави
Й держиш — не для пожитку, не для слави,
А лиш для жиру клеветам мерзенним.

Отак пастух попута коні в полі
Через — ногу: здаєсь — три ноги вільні,
А йти вони, ні бігти не зусильні —
То ржать, гризуться спільники неволі.

Отак і ти попутала народи,
Всім давши зверхні вигляди свободи,
Щоб одні одних гризли і душили.

І хоч всі дружно рвуться з твого круга,
Та в різні боки шарпають друг-друга.
Сей колот — джерело твоєї сили.

(„Тюремні сонети” — сонети: 38 і 39-ий)

Ці сонети написав Франко 1889-ого року. Їх актуальність однак не змінилася і тепер, як не змінилася і сама тюрма народів перекрашена сьогодні на червоний колір.

Українські гуманітарні науки під советами в 1920--1930 рр.

I.

Відродження Української Держави р. 1917 створило всі передумови для розвитку української науки. Українські університети, наукові товариства, музеї та архіви, а передусім Українська Академія Наук (заснована р. 1918) мали бути основними науковими осередками, зокрема в царині гуманітарних наук. Але в бурхливі часи боротьби за існування Української Держави не можна було широко розгорнути науково-дослідну працю. Проте, піднесення української національної культури було таке велике, що навіть большевицька навала й руїна Української Держави не могли одразу перервати процес розвитку української науки, який після короткої перерви продовжувався в 1920-их роках.

Перше місце в цьому процесі посідали історичні науки, зокрема історія України. Величезна заслуга в цьому належить Михайлові Грушевському, що повернувся на Україну з еміграції р. 1924 для роботи в Українській Академії Наук. Передусім він відновляє роботу Історичної Секції Українського Наукового Товариства, яке було прилучене до УАН. В складі Історичної Секції утворюються численні комісії (культурно-історична, історичної пісенности, стародавньої історії України, історії козаччини, новітньої історії України, української історіографії, низка комісій порайонного дослідження історії України). Окрім того, Грушевський очолює катедру історії українського народу УАН, археографічну комісію УАН, науково-дослідну катедру історії України, редагує журнал „Україна” (1924-1930), який об'єднав майже всіх українських істориків і став науковою трибуною українознавства не тільки для Наддніпрянщини, але й цілого українського світу. В цьому журналі вміщено було силу-силенну наукових статтів, розвідок, матеріалів, хроніки, провадився поважний критично-бібліографічний відділ, в якому активну участь бере сам М. Грушевський.

Окрім того, за головною редакцією М. Грушевського по-

бачила світ низка періодичних і неперіодичних історичних видань („Науковий Збірник Історичної Секції УАН”, „За сто літ”, „Первісне Громадянство”, „Записки Історично-Філологічного Відділу УАН” — праці Історичної Секції, „Київ та його околиця”, „Чернігів та північне Лівобережжя”, „Збірник Комісії Заходознавства”, „Українські Думи”, низка видань Археографічної Комісії, як от „Український Архів”, „Український Археографічний Збірник”, перший том Літопису С. Величка, праці Костомарова, І. Джиджори, праці науково-дослідної катедри історії України та ін.). Безперечно, перше місце належить капітальним працям самого акад. М. Грушевського — його „Історії України-Руси” (том IX. ч. 1 і 2, і том X) та „Історії української літератури”. Поважне значення для української історичної науки мали праці співробітників М. Грушевського — проф. Олександра Грушевського, проф. Йосипа Гермайзе, проф. Пилипа Клименка, проф. Василя Данилевича, акад. Костя Харламповича, Володимира Щербини, Леоніда Добровольського, Катерини Лазаревської, Федора Савченка та інших, а також його учнів (Сергій Шамрай, Олекса Баранович, Микола Ткаченко, Віктор Юркевич та інші).

Велику роботу в царині історії України провадили в 1920-их роках установи, керовані акад. Дмитром Багалієм, у Києві і в Харкові, зокрема Комісія соціально-економічної історії України XVII-XIX ст. при УАН (праці акад. Багалія, проф. Олександра Оглоблина, проф. Наталії Полонської-Василенко та інш.) й Харківська Науково-Дослідна Катедра (згодом Інститут історії української культури) праці проф. Віктора Барвінського, проф. Наталії Мірзи-Авак'янц, Миколи Горбаня, Ольги Багалій-Татаринової, Василя Дубровського, Антона Козаченка, Дмитра Соловія та інш.).

Поважним осередком української історичної науки стає Одеса, де працював головне акад. Михайло Слабченко та його учні. Історичні студії провадилися також у Полтаві (проф. Павло Клепацький), Чернігові (Павло Федоренко), Ніжені (проф. Микола Петровський, Анатоль Єршов), Дніпропетровську (акад. Дмитро Яворницький, проф. Володимир Пархоменко), Кам'янці, Вінниці, Житомирі, Миколаєві, Луганську.

Широку експедиційну та науково-дослідну працю розгорнули Всеукраїнський Археологічний Комітет (ВУАК) при УАН та музеї й державні заповідники України (праці академіків Миколи Біляшівського й Олекси Новицького, Данила Щербаківського, проф. Миколи Макаренка, проф. Федора Єриста, проф. Іполіта Моргілевського, Михайла Рудинського, Петра Курінно-

го, Валерії Козловської, Степана Таранушенка, С. Дложевського, С. Гамченка, проф. Василя Ляскоронського, Валентина Шугаєвського, Євгенії Рудинської, Василя Базилевича та багатьох інших.

Важливі студії в царині українського архівознавства були переведені науковими працівниками українських архівів (праці Віктора Романовського, Володимира Міяковського, проф. Василя Веретеннікова, Євгена Іванова, Олександра Рябініна-Склярєвського, Миколи Тищенка, Вадима Фесенка та інш.

Над проблемами всесвітньої історії працювали акад. Володислав Бузескул, проф. Олекса Покровський, проф. Леонід Беркут та інші.

Історично-Філологічний (I) Відділ УАН, а також інші наукові установи (приміром, Інститут Шевченка в Харкові) провадили велику наукову працю в царині української філології та історії літератури (зокрема Шевченкознавства). Праці акад. Агатангела Кримського, акад. Сергія Єфремова, акад. Володимира, Перетца, проф. Євгена Тимченка, Всеволода Ганцова, проф. Миколи Грунського, Григорія Голоскевича, проф. Олекси Снявського проф. Михайла Калиновича, Олени Курило, проф. Сергія Маслова, проф. Олександра Дорошкевича, Михайла Марковського, Олександра Назарєвського, Миколи Зерова, Павла Филиповича, Михайла Новицького, Бориса Якубського, Михайла Могилянського та багатьох інших мали велике значення в розвитку української філології та літературознавства.

Велику увагу приділювала УАН орієнталістичним студіям (праці акад. А. Кримського та його учнів).

В царині української етнографії та фолкльору треба відзначити праці акад. Андрія Лободи, Віктора Петрова, Костя Копержинського, Катерини Грушевської, Василя Маслова, Климента Квітки та інших.

Над проблемами економіки та права працювали відповідні установи Соціально-Економічного (III. Відділу УАН. Зокрема, поважні були наслідки праці в царині історії та сучасного розвитку українського господарства (досліди акад. Костя Воблого, проф. Андрія Ярошевича, проф. Євгена Шашєвського, проф. Георгія Кривченка, проф. Антона Снявського та інш.), фінансового права (праці акад. Леоніда Яснопольського, проф. Петра Кованька та інш.), української демографії та статистики (праці акад. Михайла Птухи, Петра Пустохода та інш.). Особливе значення мала праця Комісії історії західньо-руського та українського права (досліди акад. Миколи Василенка, акад. Оні-

кія Малиновського, проф. Миколи Максимейка, Льва Окіншевича, Іринарха Черкаського, Валентина Отамановського та інш.).

II.

Советська окупація внесла чималі зміни та перешкоди в цей процес нормального розвитку української науки і особливо давалася в знаки гуманітарним наукам, які були скоріше підпорядковані цілям і завданням советської ідеологічної й культурної політики. В основі тієї політики лежали дві засади: Цілковите панування марксистської догми, у вигляді т. зв. марксизму-ленінізму, — й підпорядкування цілого культурного й наукового життя кожної підсоветської країни політичним цілям і прагненням **московського** большевизму.

Конкретним виявом першої засади була теза партійности в науці і пов'язана з нею ідея непомильності комуністичної партії, а згодом її вождя Сталіна в усіх питаннях ідеології й наукової думки. Друга засада породила спочатку (1920-ті роки) ідею „інтернаціоналізму” (в советсько-комуністичному розумінню) в науці, а згодом (1930-1950) ідею „советського патріотизму”, пов'язана з ідеєю культурного і наукового примату „великого російського народу”.

Ці засади повністю суперечили духові й традиціям української науки й передусім гуманітарного знання. Воля наукової думки й досліду — з одного боку, й національний зміст і характер науки — з другого, властиві українській науці, ніяк не вкладалися в прокрустове ложе советської системи. Проте українські гуманітарні науки стояли на досить високому рівні, і темп їхнього розвитку в 1920-х роках, визначений існуванням незалежної Української Держави 1917-1920 рр., був такий потужний, що ідеологічне опанування їх советами й підпорядкування політичним цілям московського комунізму вимагали довшого часу й більших зусиль. Советська влада на цьому шляху натрапила на поважні труднощі. З одного боку, українські вчені боронили ідейну незалежність і національний характер гуманітарних наук. З другого боку, і це було, будь-що-будь, пов'язано з попереднім і підсилювало його, — розвиток вільної української науки на еміграції, а також, певною мірою, на західньо-українських теренах (особливо в Галичині) примушував советську владу діяти якийсь час обережно. Все це й відбилося на темпах і методах советизації українських гуманітарних наук.

Почалося з різних обмежень для „буржуазної” науки, її

установ та її працівників. Нова (т. зв. „українська”) система народної освіти, ліквідуючи університети в Україні, (які водночас збереглися в Росії), нищила й ті українські осередки університетської науки, що з’явилися після 1917 року. Професіоналізація високої освіти дала можливість советській владі протягом 1920-х років майже цілковито усунути науково - дослідну працю з високих шкіл, передаючи її формально до Академії Наук та щойно утворених науково-дослідних кафедр (чи інститутів), підпорядкованих керуванню й контролі Народнього Комісаріату Освіти. Разом з тим, від б. університетів (замінених на „інститути народної освіти”) було відібрано їх наукові бібліотеки, кабінети, музеї, тощо. Наслідком цієї ізоляції науки від високої школи було те, що університетська освіта втрачала свій науковий характер, а добір і підготовка нових наукових фахівців фактично вилучалися епід впливу наукових інституцій і передавались до рук советської влади і комуністичної партії.

Далі, було ліквідовано низку наукових товариств; інші, рятуючися від ліквідації, змушені були ввійти в систему Академії Наук яка, як державна інституція, перебувала під безпосереднім доглядом і впливом влади. Разом з тим, Українська Академія Наук була поставлена (майже до середини 1920-х років) в дуже важкі фінансові й взагалі матеріальні умови, що, природньо, обмежувало її наукову і видавничу діяльність.

Проте советська влада тоді ще була неспроможна опанувати український культурний процес спинити поступ українських гуманітарних наук. XII з’їзд ВКП (б), проголосивши українізацію на Україні (!), був свого роду початком НЕП-у щодо українського культурного життя. Це дало можливість українським науковим інституціям розгорнути свою працю й досягти великих успіхів у середині й другій половині 1920-х років.

Щоб обмежити розвиток незалежної української науки, зокрема в царині гуманітарних наук, советська влада, починаючи з середини 1920-х років, розгортає паралельну систему марксистських наукових інституцій (Інститут Марксизму-Ленінізму в Харкові, згодом, у 1930 роках, під назвою ВУАМЛІН — Всеукраїнська асоціація марксо-ленінських інститутів, у Києві; Кафедра марксизму-ленінізму при УАН в Києві тощо). Ці установи й пов’язані з ними марксистські наукові т-ва (прим, товариство істориків-марксистів тощо) були поставлені у винятково сприятливі правні й матеріальні умовини, з майже офіційно визнаним правом ідеологічного та політичного контролю над усією українською наукою. Підпорядковані безпосередньо ЦККП (б) У, ці установи та організації не створили жадних наукових

цінностей, але відіграли велику роль у справі ліквідації української науки та її головних осередків. Ця система існувала до середини 1930 років, коли її було ліквідовано, почасти через те, що вона стала вже непотрібною (всі наукові осередки й передусім Українська Академія Наук були вже опановані советами), а по-друге, тому, що з нею були пов'язані різні опозиційні течії в лоні самої комуністичної партії.

III.

Вкінці 1920 років почався безпосередній і одвертий наступ советського комунізму проти українських гуманітарних наук. Він пов'язаний був з новою генеральною лінією комуністичної партії, зокрема в Україні (п'ятилітній плян індустріалізації та колективізації, боротьба проти українського націоналізму тощо). Процес СВУ 1929-1930 р. розв'язав советам руки щодо української науки. Безпосередніми жертвами цього процесу була низка видатних представників українських гуманітарних наук (С. Єфремов, М. Слабченко, й Гермайзе, В. Ганцов та інші), які назавжди були відірвані від наукової діяльності. Чимало наукових працівників було заслано без суду. Чистка УАН, переведена у зв'язку з справою СВУ, також негативно відбилася на розвиткові української науки. Заслання р. 1931 М. Грушевського на Московщину, де він і помер (р. 1934). й арешти його наукових співробітників були початком ліквідації важливих наукових інституцій в царині гуманітарних наук.

Дальший етап наступу советів проти українських гуманітарних наук виявився кількома хвилями т. зв. "большевицької критики і самокритики", яка охопила, з урядового наказу, всю Україну. На практиці вона перетворилася на винищення не тільки наукових концепцій та видань, але й цілих наукових осередків та багатьох вчених, які змушені були під загрозою репресій до прилюдного „каяття” й засудження своєї попередньої діяльності, як „буржуазно-націоналістичної”, прирікаючи надалі працювати „на засадах марксизму-ленінізму”, за точними вказівками всемогучої комуністичної партії й піддавати „нещадній критиці” наукові концепції інших „буржуазних” вчених як сучасних, так і давно померлих. Ця система ідейного та морального нищення вчених, переведена особливо в 1931-1934 роках, вирішила долю гуманітарних наук на терені УРСР: вони втратили свою незалежність, а тим самим можливість дальшого розвитку.

За таких умов советській владі було не важко перевести справжній погром українських наукових інституцій та знищити багато наслідків попередньої наукової праці. Протягом першої половини 1930-х років були закриті гуманітарні науково-дослідні катедри та інститути. Під виглядом реорганізації, було зруйновано низку музеїв. Т. зв. реорганізація Української Академії Наук (переіменованої тепер на Академію Наук УРСР) була, по суті, ліквідацією гуманітарних наукових установ в системі Академії. Спочатку відділи I (Історично-Філологічний) і III Соціально-Економічний) було об'єднано в новому, т. зв. II (Соціально-Економічному) Відділі. Далі, в 1933-34 р., відділи ВУАН були ліквідовані, й Академія перетворилася на асоціацію окремих інститутів, підпорядкованих безпосередньо Президії УАН. При цьому були остаточно закриті такі установи, як Історична Секція з усіма її комісіями, комісії археографічна, історично-географічна, соціально-економічної історії України, історії західньо-руського та українського права, етнографічна, ВУАК та інші. В листопаді 1934 року було зліквідовано майже всі гуманітарні інститути Академії, і всі їх співробітники були виключені з Академії. В системі УАН продовжували існувати лише інститути мовознавства й історії матеріальної культури. Всі інші гуманітарні науки були передані до відповідних інститутів ВУАМЛІН.

В наслідок цієї ліквідації наукових установ, фактично припинилося видавництво наукової літератури в УРСР. Низка вже видрукованих наукових праць, а ще більше готових до друку ніколи не побачили світу й здебільшого загинули. Зокрема, загинули такі видання й зладжені до друку праці, як збірник Історичної Секції "Полуднева Україна", "Українські Думи" т. II, „За сто літ” т. УІ, ІІ, том „Праць” Комісії Соціально - Економічної історії України, УІІ том „Праць” Комісії історії західньо-руського та українського права, низка праць акад Д. Багалія, ІУ том „Українського Археографічного Збірника”, „Генеральне слідство Полтавського полку 1729 р.”, „Праці Поліської історично-економічної експедиції 1932 р.”, збірка грамот українським містам на магдебургію ХУІ-ХУІІІ ст. й чимало інших цінних праць і видань.

Нарешті, останній етап у цій політиці розгрому українських гуманітарних наук — це було фізичне винищення видатних українських вчених підчас нової хвилі большевицького терору в 1937-1938 рр. (т. зв. „ежовщина”). Багато істориків, філологів, літературознавців, економістів, правників, тощо вчених

як старшої, так і молодшої генерації, навіть тих, що скорилися вимогам советської влади, було усунуто з наукових інституцій, з заборонаю дальшої наукової діяльності, а чимало з них було заарештовано, заслано, розстріляно або замучено підчас слідства, загинуло на засланні. Їхні праці були суворо заборонені, книги і рукописи знищені, навіть ім'я їх було вилучене з будь-якого наукового вжитку.

IV.

Але ця політика тотального винищення українських гуманітарних наук закінчилася крахом. Вона створила велике й загрозливе вакуум, що зовсім не відповідало основним політичним цілям советів. Їм бо ходило не тільки про те, щоб винищити незалежну („буржуазну“) науку, але, головне, про те, щоб створити свою, „советську“, науку, цілком віддану ідеям комуністичної партії і цілям советської влади. Для того наприкінці 1930-х років було створено нові наукові установи (зокрема, низку гуманітарних інститутів в системі Академії Наук) і посаджено туди кількох кваліфікованих, але слухняних вчених, які під суворим партійним керівництвом, за певною, згори визначеною „актуальною“ тематикою, ідеологією й навіть фразеологією, згідно твердим „календарним плямам“, повинні були ретельно й віддано працювати на користь „советської батьківщини“ й світової комуністичної революції.

В основі цієї „наукової“ діяльності, проваджуваної на засадах т. зв. „марксо-ленінської методології“, була покладена ідея „советського патріотизму“ і захована за нею (згодом під час II світової війни і після неї широко пропагована в СРСР) ідея провідництва „великого російського народу“ у всіх галузях суспільного життя — політичній, економічній, культурній, у всі часи існування російської держави й на всіх теренах СРСР (після війни виступає ще еманация цієї ідеї — ідея комуністичного післанництва Москви для цілого світу). Ідея „советського патріотизму“, інакше кажучи, ідея гегемонії советської (російської) нації поступовно просякає все советське публічне життя, освіту й культуру, науку, зокрема гуманітарні знання. В застосуванні до України ця ідея являє собою теоретичне обґрунтування московсько-централістичної політики царату й советів в Україні і остаточну нівеляцію всіх українських національних інтересів, особливостей і традицій. Поставлені на службу цій ідеї, піддані і внутрішній, і навіть зовнішній русифікації, цілковито ізольовані від європейського наукового світу (за-

борона закордонних наукових відряджень, неможливість діставати закордонну наукову літературу тощо), українські гуманітарні науки втрачають свій український і взагалі науковий характер.

Цілком природньо, що наслідки наукової праці в цій царині в Україні в 1930-их роках, особливо в другій половині десятиліття, були дуже мізерні. Кожна праця науково-дослідного характеру повинна була трактувати свою тему з позицій марксизму-ленінізму і відповідно до інтересів, поглядів та вказівок „партії та уряду” (нерідко дуже мінливих і суперечливих не тільки між собою, а й щодо самої марксистської доктрини). В царині історичних наук запанувала обов'язкова для всіх істориків схема поділу історичного розвитку людства на дві ери-досоціалістичну (все, що було до „пролетарської революції”, вважалося за „передісторію”) й соціалістичну (від „жовтневої революції” р. 1917 в Росії) й на кілька „формацій”: дофеодальну, феодальну, капіталістичну й соціалістичну. Зокрема, в царині історії України треба було підкреслювати постійний і найтісніший зв'язок історії України з історією „великого братського російського народу”, починаючи з найдавніших часів. Вся історія України мусіла бути перекроена й перешита на цю московську, большевицьку концепцію, яка перекреслювала все історичне минуле України — історію української держави, української національної культури, національно-визвольної боротьби українського народу проти московського панування. Ото ж, в історичній науці на Наддніпрянщині запанувала звичайна російська історична традиція, в поганенькому українському перекладі, лише прикрита фіговим листком старої антипольської ідеї української історіографії.

Те-ж саме було в царині історії літератури, зокрема української. Заборонено було вивчати й видавати твори письменників (навіть давно померлих), політично неприйнятних для совєтів. Твори всіх інших письменників, навіть класиків, піддавалося урядовій цензурі, яка не спинялася перед її фальсифікацією.

В царині мовознавства все було підкорене двом основним вимогам: це обов'язкове, догматичне визнання мовознавчої теорії російського філолога Марра*) й як найбільше наближення української мови до мови російської. Останнє надзвичайно негативно відбилося на українському словництві й українському правописі, які в 1930-х рр. були дуже змосковщені.

Філософічні дисципліни були ще раніше обмежені тільки діалектичним та історичним матеріалізмом, а історія філо-

софії перетворилася виключно на тенденційну критику філософічних систем з погляду марксизму - лєнінізму.

З наук економічних було майже зовсім усунуто проблеми економічної теорії та історії господарства, а т. зв. прикладна економія обмежена була цілком некритичними описами деяких галузів советського господарства.

Так само було і в науці права, де дозволено було студіювати тільки проблеми советського права й дуже рідко деякі проблеми історії російського права.

Лише в царині української археології можна відзначити деякі поважні успіхи. Це були наслідки численних археологічних експедицій, переведених Інститутом Археології Академії Наук (досліди палеоліту, трипільської культури, Ольвії, городищ княжої доби, пам'яток Києва). Але це було здебільшого накопичення речового матеріалу, без будьякої можливості його наукового опрацювання й систематичного дослідження.

Деяке (звичайно, тимчасове) полекшення для українських гуманітарних наук з'явилося тільки 1939-1940 рр. На короткий час був трохи загамований процес безоглядної советизації й русифікації української науки. Дещо поширюються тематичні рамці наукових дослідів (зокрема, в царині історії та історії літератури, а також археології та етнографії) й видавничі можливості (проте, й надалі обмежені суворими приписами офіційної ідеології і фразеології). Чимале значення в тому поживленні гуманітарних наук в Україні мало тимчасове об'єднання майже всіх українських земель 1939-1940 рр. Подорожі галицьких вчених до Києва й наддніпрянських до Львова, знайомство з вільною українською науковою літературою, спільна наукова праця львівських і київських вчених і спільна боротьба їх проти дальшого змосковщення української науки, — все це мало велике значення для майбутнього розвитку українських гуманітарних наук на еміграції й, будь-що-будь, також на окупованій советах батьківщині, мимо навіть тих нових і важких обмежень, нагінок, переслідувань і жертв, що їх знала ціла українська наука в УССР по війні.

Держава в нас

(Слово до української молоді, що шляхом самовиховання готує себе на носіїв української державницької думки).

Кожні наші збори ми закінчуємо шумними резолюціями, в яких ніколи не забуваємо сказати, що змагаємо до самостійної, соборної української держави. Ми готуємось в майбутньому будувати державу, але покищо це слово: українська самостійна держава — це гарна, далека мрія, яка колись, а може незабаром повинна здійснитися. Але як це має статися? На це питання багато з нас має відповідь: „Очевидно світ мусить пізнати загрозу большевизму і взагалі московського імперіялізму, большевиків мусить скорше чи пізніше розгромити, а там на руїнах московської тюрми народів постануть національні держави, в цьому числі й Україна. Але мало кому приходить на думку, що держава не з'являється нагло з нічого, що це є справа повільного внутрішнього росту, який мусить охопити широкі круги. І щоб була держава, мусить бути теж народ, нація. А нація не існує попросту, тільки вона мусить ставатися, може завжди наново, з нутра, з внутрішнього наростання, зі зростання. Що навіть тут, відірвані від рідного ґрунту — ми можемо, ми повинні, ми мусимо почати будувати українську державу в нас! Що держава в нас — це тверда, це правдива основа цієї майбутньої української незалежної соборної держави. Що держава в нас — це тривалий фундамент, це запорука росту й величі майбутньої зовнішньої держави. Що держава не є виключно вислідною кон'юнктури чи інтересів чужих сил, але передусім вислідом власної праці. Що держава має глибший змісл, глибше значення, розуміння якого ми вже затратили.

Але заки прийдемо до цього переконання — пригляньмося іншим середовищам, серед яких нам доводилось, чи тепер саме доводиться жити. Пригляньмося одиницям з цих середовищ і спостерігаймо: як вони розуміють значення держави, як вони живуть і діють у своїй державі, яка їх роля в державотворчому процесі. І пробуймо ці наші спостереження проаналізувати та витягнути з них потрібні нам висновки.

Коли прислуховуємося, що люди довкруги нас говорять,

переконаємось, що для більшості людей держава — це щось цілком чуже. Для деяких — це великий будинок з різними відділами. В ньому ходять люди, роблять свої діла, мають свої розваги, живуть і вмирають, і не турбуються великим домом. Щобільше, вони платять, що від них жадають, щоб могли мешкати в цім домі. А дім стоїть „сам від себе”. Для інших „держави” — це урядовці, уряди, усі ті, що мають щось сказати. Решта має бути добрими громадянами, це значить виконувати те, що наказують уряди. А є й такі, які відчувають державу, як ворожу силу; як щось, що їх насилує, обмежує їх свободу, зменшує їх посідання. Вони стоять у дивній боротьбі з державою, намагаються оборонятися перед нею і в відношенні до неї дозволяють собі на вчинки, які самі на іншому місці засуджують ...

Подумаймо над цим добре: чи така держава не є чимсь злим, навіть чимсь смішним? От стоїть собі, а люди крутяться в ній, або ведуть проти неї дивну боротьбу, неначе б та істота „держави” була цілком для себе самої і ніщо їх не обходила?

Але воно все ж таки так не є! Держава не живе з себе самої! Правда, вона має власні коріння й її авторитет походить вкінці від Бога. Але коли ми забуваємо, що держава спирається теж на нашому добровільному чині — тоді ми самі позбавляємо себе гідності, тоді самі хочемо, щоб нами володіли. Держава виникає з добровільного діяння одиниці. Що кожний з неї робить — тим вона й є. В мені кориниться держава, в тобі! Колись Людовик XIV, у самозвеличанні абсолютного монарха, сказав: „Держава, це я!” І ми повинні всі це саме сказати. Але для нас — це повинні бути слова найглибшої відповідальності. Держава це не річ готова й розставлена, тільки щось, що безупинно стається. Але стається не сама зі себе, як рослина, але її створюється. І хто створює її? Не якийсь таємничий хтось, тільки ти!

Правда, в державі мусить бути порядок, бо інакше все піде шкереберть. Але за тим стоять особистості, які знають, що вони командують не підданими, але заступають державний правопорядок супроти вільних людей. І не слуги відповідають на це послухом, але особистості, які є відповідальні перед Богом, Правда, держава може дратувати одиницю. Раз-у-раз чергуються випадки, що одиниця мусить зійти на другий плян перед добром загалу. Не одна держава заподіяла теж багато насильств, потоптала права одиниці, знівечила життя. Останні роки аж надто гірко про це нас повчили. Але помимо цього держава є, в своїй дійсній істоті, завданням, яке перед нами поставив Бог. І коли це завдання є виконане — тоді держава стає найвищим творивом людської сили.

Держава не повинна бути для нас машиною, яка крутиться наосліп. Вона не повинна бути для нас мертвим домом, який собі стоїть, а в його нутрі щось там діється, не повинна бути тільки розпорядками та наказами, в які запряжено життя. О так, держава є цим усім многократно, не треба мати тут ніяких ілюзій. Не даремно живе життя в нас борониться перед нею. А все ж таки ми не повинні стояти від неї осторонь. Вже хоча б тому ні, що вона тоді попала б у руки цих, які роблять з неї тільки інтерес, або знаряддя своєї амбіції. Але також не зважають на це: Держава повинна бути чимсь цілком іншим; чимсь животним, великим, протиставленням нашому особистому одиничному життю. Вона повинна бути цею величавою будовою, цим могутнім діючим життям, в якому виживаються не одиниця, не малий гурт приятелів або родина, але народ, нація. Але держава стає щойно тоді живою, коли ми не стоїмо осторонь від неї, коли ми не залишаємо її власній долі, коли ми не залишаємо її урядовцям і жовнірам, тільки коли ми створюємо її. Коли вона жива виникає з нашої постанови. Коли вона є „державою в нас”.

Таким чином ми доходимо до проблеми завдання громадянина, як його виконати: отже до громадянської освіти. Це слово є заязлене. Здебільша його розуміють так, що людина повинна вивчити, що це є конституція, які є закони, які уряди і що належить до громадянина. Це все добре і було б нерозумно легковажити це знання. Один старий німецький „ляндрат”, який допоміг мені вперше відчутти, що це є дійсна праця для держави, — сказав мені одного разу: „Я думаю, що це обурливе, коли люди, що не знають навіть, яке завдання має „ляндрат”, хочуть реформувати державу!” Я часто нагадую собі слова, коли читаю деякі політичні елюкубрації молоді, і не тільки молоді. Але тоді я відчув, з особливим засоромленням, кілька пустих слів кидається в „творчому запалі”. І дійсно дехто ліпше зробив би, коли б мовчав і вивчав: „яке завдання має „ляндрат”. Але тут я підходжу до державницького виховання зовсім інакше.

Щоб мати правильне відношення до держави й народу, треба вміти правильно бачити, мати правильний осуд і підхід. Треба мати політичну поставу, яку вивчаємо не з книжок і курсів. Вона поволі витворюється. Коли студент скінчив медицину з добрим успіхом — він ще не є лікарем. Він стає ним щойно тоді, коли він здобуде живе пізнання здорової і хворої людини, її тіла й її душі. Але пізнання не тільки розумом, бо тоді ці, що склали найкраще іспити, були б найліпшими лікарями. Тільки тоді, коли він має живий контакт із хворою людиною, що сто-

їть перед ним! Коли він має око, що почерез хворобові явища досягає коріння; що бачить, як тіло від душі і душа від тіла хворіють. Коли він має чутливе ухо на це, про що говорять відверто, і на це, що десь там на споді бринить, і на це, що затаєне стоїть ще за цим. Лікарем є щойно цей, хто має вичуваючу руку, вміє певно схопити, сильно й ніжно водночас. Хто має в своєму серці сповнену надією бадьорість, лікуючу, визволюючу силу. Тоді він є дійсним лікарем. Тоді він має „лікарську освіту”. Те саме стосується й до державного мужа. Саме тільки знання не вистачає, щоб зробити когонебудь державним мужем. Розуміється, знання є конечне; хто без основних відомостей експериментує на державі — цей є безвідповідальним. Але в дійсності стає мужем держави щойно цей, хто здобуває відповідну поставу, хто бачить, що саме є „держава”; хто вичуває, що є для держави корисне а що шкідливе; хто має творчу, будуючу, захищаючу державну силу.

Про цю політичну поставу хочу говорити. Передусім тому, що змагаємо до будови української національної держави і перед багатьома молодими українцями виринуть одного дня обов'язки державного життя. А потім тому, що перебуваючи в різних інших самостійних державах, маємо нагоду на основі обсервації громадян цих держав і їх відношення до держави, багато корисного собі засвоїти. І врешті тому, що саме тепер політичні питання є всюди пекучими й актуальними. Але хочу представити це найпростішим способом. Про великі справи: що таке, наприклад, істота держави, або якою має бути майбутня народня спільнота — не будемо багато говорити. Будемо держатися малих справ. Правда, нам треба порушити справу парламенту, і установ та законів; але завжди тільки тому, щоб бачити, де лежать коріння цих справ у буденності.

Приклади нарочно вибираю з чужого життя. Мені не йде про це, щоб сказати те, чи інше, чи щоб взагалі все сказати, мені йде про одне: щоб Ви засвоїли собі вичуття постави. Маєте її, тоді дивитесь докруги, спостерігаєте і кожний рух, кожне читання часопису веде Вас далше. Не маєте її, тоді все залишається діловістю, заученістю, спритністю.

Про одне мушу Вас попередити: щоб Ви не приходили з готовими коробками з партійних фабрик, якими деякі намагаються заступити думання. Сьогодні їх носить майже кожний в кишені. Відкрити очі, провірювати чужі погляди, щось поволі передумати — ні, це стає непотрібне. Коробки заступають усе. Ставити собі питання, як у даних умовах діють слова, засоби, події — це все тоді непотрібне. Приходить якийсь погляд,

якась особливість якийсь випадок? Кину тільки одним оком — вже знаю! Надпис такий і такий! Відкриваю відповідну коробку і бах до середини! Готово! І як чудово, що не треба думати й ломити собі голову. Але це є велика втрата для кожного народу, коли мозки його молоді, яка ще не має світоглядних основ, закладяють тільки газети і партії вибивають на них свої печатки.

Найслабшим змістом держави не є бути корисною, а бути величчю. Очевидно, що держава повинна дбати, щоб її громадянам добре поводилось. Це значить, кожний сам мусить дбати про своє добре поведження, держава не має його обслуговувати, ані ним опікуватися. Правда, держава повинна допомагати одиниці; вона повинна брати на себе це, що ні одиниця, ні союзи одиниць не можуть подолати. Вона повинна дбати, щоб в краю був порядок, щоб кожний міг спокійно виконувати свою щоденну працю. Це все і багато інших справ є ціллю держави. Але цим не вичерпується її істота. **Держава має крім цілі — змісл.** а цей є куди глибший: **бути величчю.** Не від власного імені, а від імені Бога; вона повинна в природному житті, в усіх його потребах, конечностях, силах, пристрастях, інтересах і подіях — заступати **маестат Бога.** Це не значить, що держава має вдержувати мораль і релігію. Це є справа совісти і Церкви. Держава базується на моралі; вона охороняє її, оскільки ця виявляється прилюдно, але держава її не заступає. Те, що вона заступає — це є велич найвищого Пана в земських справах. Попросту, тому, що вона є, що вона є визнана. **І держава виявляє цю велич у праві.** Право має теж ціль: воно хоронить свободу, життя і власність. Але крім цілі — право має ще й куди глибший змісл: щоб у всьому діянні і в усіх людських стосунках була справедливість. Без ніякої дальшої цілі; тільки тому, що воно є правом; Богом бажаний порядок у діянні вільних особистостей. Як тільки велич держави зникає і ми в державі бачимо тільки загальну користь, безпеку і господарську піддержку — тоді істотна держава завмирає. Коли в праві бачимо тільки порядок дії, коли вже не бачимо в ньому ствердження величі — тоді істотна держава завмирає. Тоді вона стає торговельним і промисловим підприємством, товариством забезпечень та охорони.

Це є одне з вирішальних явищ, які видвигає сьогоднішній день: цей найглибший змісл держави — втілювати велич і бути носієм права — щораз більше улітає. Але цим самим щораз більше зникає властивий політичний характер держави. Щораз більше виникають тільки самі господарські цілі. Щораз

більше держава стає оберігателем приватних інтересів. Вона щораз більше губить це, що дає їй її прилюдний характер: бути заступником Бога в прилюдному порядку.

Бути політиком — значить: мати в крові відчуття, що означає держава. Бути політиком — значить, прагнути величі. Очевидно, треба тверезо спостерігати і бачити, як ціле життя спирається на користі і господарстві і впорядкованій праці і все ж таки в усьому відчувати внутрішній змісл права. Політик борець за велич і право. Він намагається видвинути їх у всіх прямунаннях до цілей і користей; при їх помочі, так, але коли так мусить бути, навіть проти них. Хто має політичний змісл — цей відчуває з занепокоєнням і з гнівливим острахом, як зникає велич держави. Він відчуває що наближається світ, в якому дихати тяжко. Світ, в якому рядить карикатура величі: рахуюча сила. І карикатура права: міщанський порядок, що охороняє гроші, але затратив гідність.

Можна поставити закид, що держави завжди грабували й руйнували. Це правда. І на них тяжить первородний гріх. Але раніш жила свідомість цього, що я назвав „зміслом” держави, у відрізненні до її цілі, навіть тоді, коли проти цього роблено злочини. Але тепер грозить небезпека, що відчуття цього взагалі загине. Велич держави паде. Я не хочу цим сказати, що паде, або що немає ніякої зовнішньої сили. Але існує інша сила, що є в самій величі. В цьому, що ця велич є жива в душах; що люди трактують її поважно. І тоді вони відчувають теж свою відповідальність. Але саме це загибає. Цей величі вже не відчувається. Державу ставлять нарівні з якимнебудь акційним товариством. Її не сприймається поважно, нею не клопочуться, її закони зневажають. Не тільки ломлять, це роблено й раніше, але їх взагалі не вважають цінними.

Візьмім кілька сцен із життя, ми їх не один раз бачили під час нашої скитальщини.

Біля стінної газети стоїть гурток людей. Вийшло нове зарядження, наприклад, про ціни хліба. Один читає, повертається, і відходячи говорить до інших: „Кровопивці! Вони не хочуть нам допомогти! Вони хочуть, щоб ми всі подохли!” — І ми відчуваємо, що ці слова находять відгомін у серцях інших.

У шинку за одним столом сидить декілька людей. Йде мова про політичні справи дня, а один з'ясовує в тоні самовпевненої погорди: „Ці панове в уряді — це самі йолопи й ідіоти, ні один з них не має знання, ні навіть здорового розсудку! Чим скорше цей уряд впаде — тим краще!” — І всі притакують головами.

В крузі купців говориться про нове підприємство. Усі холоднокровно розглядають, які обов'язують тут закони й як треба обійти їх або їх злегковажити. Це приймається як щось самозрозуміле, що для підприємця — держава зі своїми законами є чимсь, чого тільки дурний боїться

Чому держава не має значення? Бо вона не має його в серці людини біля стінної газети, не має його у людини з шинку і не має його в підприємця. Бо перший окреслив державу як ворога і то в моменті, коли серця оточення були огірчені; бо другий стягнув її в болото перед слухачами; бо третій з повною самозрозумілістю бачив в державі саму слабосильність, через яку приватний інтерес може собі перескочити.

Коли такі люди пишуть в часописах — тоді їх статті є такі самі: вони підозрівають, вони розвалюють, вони є без пошани, без відповідальності. Коли вони йдуть на збори — тоді і там вони хочуть чути такі слова. Вони мають руйниницьку радість, коли велич держави є принижена. А коли трапиться, що така людина ввійде, як посол до парламенту — цей сам тон звучить у його промовах. Прислухайтесь уважніше політичним розмовам, прочитайте уважно часописи! Вас охопить обридження і відраза перед дикою лайкою, критиканством без змислу і глузду. Ми є так до цього призвичаєні, що ми навіть не помічаємо, як безсовісно це відбувається. Як видають осуди без ніякого знання речі, несправедливо і без турботи про це, які це викличе наслідки. Ми не помічаємо навіть, як це є негідне і що при цьому руйнується. Коли такі люди дістають якийсь уряд, вони не вірять, що він має якийсь внутрішній змисл. Вони не вірять в гідність обов'язку.. Вони тільки виконують уряд, бо воно так мусить бути, або заради почестей і грошей. І їх урядування не має ніякої будуючої сили. Вони не вміють в своєму урядуванні утілеснювати держави. Вони не вміють здобутися на спокійну природну гідність. Вони не мають взагалі ніякої, а на свою чинність глядять як на купецьке полагодження справи; або вони примушують себе до гідности, яка їм не лицює, а других тільки дратує. Держава виявляється нам у своїх заступниках. Але утілеснювати живу велич держави в своєму уряді, просто і природно — потрапить тільки цей, хто її дійсно афірмує. Хто має до неї скептичне або руйнуюче наставлення, хто є переконаний, що його держава є чимсь, що з дня на день можна завалити, чимсь глупим і слабим, що можна легко переступити — для цього держава має справді такі черти.

Добре, але чи ми не можемо поборювати цього, що видається нам фальшивим? Але ж так, очевидно, і то сильно! Але

напочатку мусить стояти „так”, а не „ні”. Насамперед „так”, як глибока пошана і готовість виконання обов’язку, а тоді може прийти „ні” критики. А коли критикуємо, мусимо перш усього впевнитися про що йдеться! Розрізнявати, не узагальнювати. Особи відділювати від справи; зловживання від уладжень, маючи завжди на увазі як вони насправді є задумані. Хто в цей спосіб критикує, у цього „так” стоїть завжди за „ні” і робить це „ні” чимсь поважним. Ми відчуваємо тоді в критиці волю до держави, почуття відповідальності і довіряємо йому. А й це належить до будуючої критики: що вміємо говорити в слушний час і в слушний час мовчати. Що говоримо на властивому місці і перед властивими людьми і маємо це відчуття, що слова можуть заподіяти. Хто цього прагне — має політичну поставу. Хто так діє має в собі державу.

Цей має в собі державу — хто почувається відповідальним за честь держави. Хто так діє і говорить, що він цим підтримує її, оберігає і видвигає її значення. Хто протриває несправедливості, хто критикує фальш. Це мусить бути за ради справи, бо тоді це не була б моральна державна воля, а тільки служення і безвідповідальність. Але поза усякою критикою мусить стояти пошана і почуття: коли, де і перед ким можна критикувати, щоб ця критика будувала, а не руйнувала.

Так, але ми мусимо ще глибше вникнути в будні. Державна постава не виявляється щойно тоді, коли йдеться вже безпосередньо про саму державу, але вже всюди там, де щось стає перед нами, що має в собі право, значення, шану. Отже перед родиною, перед школою. Коли ми в нашому фаховому житті стоїмо перед нашим зверхником і т. д. Вже тут виявляється, чи хтось „має в собі державу”, чи може він є „без-державним”. Чи він в батькові й матері, в учителю, в зверхнику на праці бачить тільки противника, і його мова зразу набирає ворожий тон, який можна всюди почути . . . Чи він із радістю підхоплює все, що виявляє їх слабкість . . . Чи для нього вже задалегідь є самозрозумілим, що ці люди є незичливі, обмежені, владолюбні, мало серця . . . Чи з його цілої поведінки не говорить зневажлива вищість . . . Коли воно так є, тоді в ньому не має „держави”. Йому бракує політичної постави. Тоді він буде в усіх справах, які торкаються держави, діяти руйнуючо. Або навпаки, він добре бачить недоліки і нужду, але він відчуває теж: „В цьому щось є, цього не треба зламувати. Це мусить заховати своє значення!” І він захищає це щось. Крізь уся критику звучить афірмація. Тоді він „має в собі державу”. Він буде. І коли він входить у властиве політичне життя, він має таку саму

поставу і супроти великих проблем властивого державного життя.

Політика означає, що народ діє. Але що таке „народ”? Люди, з усім, чим вони є на тілі й душі, в своїй особливій своєрідності. Що вони взяли від землі й від краю; їх життя в праці, їх звання; що вони в минулому зазнали й досвідчили; образ і могутність мови, обичаїв і звичаїв, пісень мітів, переказів; спосіб, яким вони живуть, як будують і їх стосунки між собою . . . Те і ще багато, багато дечого належить до „народу”. І він є пов'язаний цею пра-силою, яка діє, що це все не є купою поодиноких речей, але якраз живою єдністю. Однак цей народ не може ще діяти. Він є рівночасно зв'язаний, тяжкуватий. Діяти може народ шойно тоді, коли він є рухливий, розчленений. Коли всі ці численні погляди і бажання і сили є разом пов'язані. Коли цілість пронизує спільне стремління, одна воля, одне хотіння, одна дія: і саме це діється в державі. В державі народ стає здібним діяти, здібним мати історію.

Різні часи мають кожночасно державу, яка їм відповідає. Доки людина жие здебільша в великих загальних сполуках, держава головно спирається на володарі; він зі своїми дорадниками керує нею. Коли він є правдивим володарем — тоді народ знає, що він дійде в державі до своїх прав; володар заступає справу народу. Вміру цього, як одиниця стає самостійною, вона сама прагне брати участь в державі. Так постають ці форми державного життя, в яких одиниця сильніше виявляється. Змисл держави коріниться в цьому, що народ дійсно доходить до діяння в державі. Своєрідність народу повинна найти свій висказ у формі держави; воля народу повинна знайти свій вияв у державних підприємствах. Те, що народ діє в державі, що держава діє як жива форма народу — це творить історію.

На що спрямовується це діяння народу в державі? Він хоче існувати, жити, своє життя розгортати після своєї вподоби. Політика означає, що народ жие в державі, діє в державі. І що він діє зовсім не тому тільки, щоб стати багатим, або творити великі, хоча й це складається на це поняття. Але як виникає така єдність діяння? Справжній народ і справжня держава існують тоді, коли думка і воля народу можуть виявлятися. Коли, які в ньому сторчать проявляються. Коли панує не одиниця, і не одна кляса, або урядовці та дипломати, а тільки коли загал діє і коли виявляється живе спільнотне діяння. Коли дана держава є дійсно формою цього особливого життя народу. Коли одиниці беруть участь у житті цієї держави і почувуються за неї відповідальними. Коли парламент є на це, щоб

відверто та свobodно говорити і щоб могла витворюватися загальна колективна думка і загальна воля. Коли уряди є на це, щоб збирати розпорошені сили. Коли провідний політик знає, що він буде з цілості народу й допомагає йому до чину; і коли народ знає, що він потребує такі ділові одиниці, визнає їх і їм довіряє. Діяти політично — це значить так діяти, щоб постав такий народ і така держава.

Це були великі цілі і ми бачимо, що з такого народу і з такої держави небагато залишилося. Чому? Бо все розпливається в загальниках; бо все кінчиться промовами і захопленням, і все є замрячене. Бо мало хто наближається до поля, на якому вони переминюються в чин. А де саме лежить поле реалізації, на якому цілі і ідея стають чином і формою?

Візьмім для ілюстрації одну одну зі знаних картин. Засідання парламенту. В порядку дня вписані важні справи. Один із послів висловлює свій погляд. Опісля забирає слово посол з противної партії і цей валить та опрокидує все, що сказав його передбесідник. Ніякої речевої аналізи. Він не завдав собі навіть труду правильно зрозуміти справу. Він атакує, „б'є по лобі“, він вириває поодинокі речення з їх логічного пов'язання, він викривляє погляди й осуди; він іронізує, насміхається і кладе під сумнів наставлення і добру волю противника. Тільки що листа промовців на це дозволяє - відповідає заатакований і то в подібному тоні, тільки на кілька ступнів гостріше. Між тим забирають слово й інші; їх зовсім не турбує предмет, що його видвигнув перший промовець, але висувують інші справи, так що після кількох таких промов ніхто не знає кудю йде лінія дискусії. Або навпаки, вони піддержують промовців, одні цього, другі того, що врешті перетворюється у велику метушню. або навіть дискусія, на яку народ вислав своїх мужів довір'я. скінчилася некультурною галабурдою.

Ми часто читаємо в часописах про щось подібного в звідомленнях зі засідань парламентів. А деколи доводиться нам читати й про щось гіршого. А уявім собі на хвилину, що це, що деколи читаємо про різні парламенти світу, відноситься до українського парламенту. Ми мусіли б відчувати такі засоромлення і ніяковість, ми мусіли б відчувати, що це ганька. Бо тільки подумаймо: хто вислав послів до парламенту? Народ! Отже вони повинні заступати справу народу! Отже така негідна поведінка послів безчестить народ. Але тут кориниться ще щось глибшого: коли таке діється, тоді тут немає народу, не має держави. Тут питання, шукання і потреби народу не приходять до висказу. Тут його сили не виявляються. Тут не гово-

рять, не слухають, не обмірковують і не намагаються глибше розуміти справу усіх, на основі співпраці одиниць. Ні, тут приходить до вияву зарозумілість обмежених і розгуканих одиниць. Вони навіть не завдають собі труда правильно розуміти один одного. Тут не формується ніяка єдність. Де таке діється, там все стає руїною. Там воля народу не виявляється. Там не виступають різні інтереси й напрямки, там вони не змагаються, там не обмірковується їх значення так довго, аж шляхом передуманого і скоординованого вирівнювання — виникне воля загалу. Там напрямки і сили не зв'язуються в сильний клин, спрямований на зрозумілу для всіх ціль, клин, який може пробивати шлях для дії народу. Це є тільки нужденна шарпанина без ясності і порядку!

Ці два, що проти себе виступали, мали б бути народом! Їх вислано в тій цілі. Вони заступали різні погляди; це було зовсім природне. Одного вислали селяни, другого робітники. Але кожний із них повинен усвідомити собі: „Я тут прийшов заступати цілий народ, але цей там також. Ми повинні спільно дійти до цього, що для нашого народу є добре. І це, що в ньому живе, ми повинні перетворити в сильний чин”. От тоді це був би народ і народ в державі. Але так — вони прогайнували державу, знищили її. Ні, це було насправді куди гірше: вони не мали взагалі держави, ні держави, ні народу! Там тільки люди сварилися і більш нічого. Вони зовсім не хотіли стояти спільно в рамках дисципліни, розсудливості, справедливості і творчої волі, всього цього, що є „державою”. Вони стояли там як без-державні, як люди без народу, як варвари, якби їх назвали старинні греки. Кожний із них задалегідь вважав другого непоінформованим, дурним, злим, бо інакше не міг би так говорити. Вони дивилися на себе такими очима, так про себе думали, так до себе говорили. А наслідок був такий, що вони втиснули ще багато інших людей у цю бездержавність і безнародність, значить: у це варварство.

Чому в деяких народів немає великого, спільного переконання? Чому немає великої спільної волі? На це складається багато причин. Але нас обходить особливо це бо посол А. і посол Б. в такий спосіб говорили зі собою в парламенті. Чому? Так! Бо ці два послы правдоподібно так само говорять зі собою не тільки сьогодні, але й завтра, і слідуючого тижня і продовж цілої сесії. І на жаль, це не обмежується тільки до посла А. і до Б., але йде так здовж цілої азбуки, в численних варіаціях! І це стосується не тільки до послів, але й до цілих політичних партій, коли вони зі собою говорять. А коли ми пере-

глядаємо часописі. — то нам дуже часто видається, що завжди хтось жидається на когось з зубами і нігтями . . . І тому немає народу, немає держави!

Але залишімся при нашому прикладі, при послі. Коли когось виберуть послом, то які повинні бути його перші міркування? Його основне переконання? Думаю, що слідує: „Мене вислала не тільки партія, але цілий народ. Моїм завданням є співпрацювати, щоб в народі вкорінилося правильне й живе переконання про це, що є чесне й корисне. Щоб в народі виникла ясна і цілеспрямована воля. Щоб народ жив і творив в державі з ясною думкою і напруженою силою. Але я не сам один тут. Інші є теж тут. Існує не тільки погляд моєї партії. Є ще інші партії. Ці партії вислали також своїх представників, а кожний із них заступає також цілий народ. Кожний приносить зі собою свій досвід; кожний переконаний, що бачить правильно; кожний є обмежений і може помилитися. І тепер моє завдання саме в цьому, щоб цю многість поглядів, цілей, прямувань звести до живої єдності. До думки народу; до волі народу . . .”

Отже так він мусів би думати! Бо держава повинна бути на шим власним твором, а не тільки коробкою, в якій ми найшлися. Але твором усіх нас, а не тільки одної партії. Посольська праця є працею будівничою. Отже посол мусить намагатися це розуміти, що приходить з зовні, від інших. Бо і з него говорить „народ”. Він мусить шукати зв'язків; і чим сильніше щось йому протиставиться, тим більше сил треба йому вложити, щоб зліпити, звести цілість.

Коли він натрапляє на протилежне становище — тоді виявляється, чи він є дійсним політиком, будівничим держави, ковалем народньої волі, чи він є тільки партачем, слугою загумінкових інтересів і малих амбіцій. Тоді виявляється чи він бачить перед собою противагу, з якою разом він буде склепіння і кує єдність; чи він намагається розуміти, провирити, спільно працювати. Чи може він зразу бачить у цьому, що проти нього — ворога, якого прагне вбити, осмішити, погнобити. Коли він так поступає — тоді він не є політиком. Тоді він не буде держави. Він тоді є варваром, що визнає тільки право п'ястука, хоча б він мав у голові всі закони і знав усі підступи залаштункової політики. Коли він робить це перше — тоді він буде державу. Так, тоді між ним і його противником існує вже „держава”; а через них стоїть і живий народ у державі.

Чи це значить, що з усім треба миритися, що на все треба погоджуватися? Як же ж часто стрічаємо фальшиві погляди! Все очевидне, справа зовсім ясна, але цей там не хоче цього

признати! Чи й тоді треба уступати? Ні, зовсім ні! Тоді саме треба боротися. І завжди треба боротися. Завжди треба протиставитись фальшивим поглядам. Але знову це є основна різниця, чи ми це робимо з позиції „ні”, чи з позиції „так”. Чи ми вже заздалегідь думаємо про відпір, чи може ми хочемо розуміти і судити по-справедливому. Чи ми виступаємо проти другого кермовані почуттям спільноти, почуттям спільної волі до держави, чи може не в'язані нічим, як ворожа одиниця проти другої. Про одного великого політика оповідають, що він мав свій власний спосіб розправлятися зі своїм противником. Насамперед він слухав дуже уважно, потім вставав і вилукував усе правильне зі слів противника, звертав ще на дещо увагу, що йшло по лінії поглядів противника. Коли він отже признав, що було цінне, коли переконав противника, що він трактує його вповні поважно, коли він таким чином нав'язав з ним контакт, — тоді приходило звисне „але”. Тоді слідувала відповідь ясна і переконлива. Противник міг відповісти на неї без подражнення, він навіть мусів, якщо не хотів, щоб його вважали грубіяном. І так поволі, з дійсної речевої співпраці, з творчої боротьби протилежних поглядів — виникала єдність: держава. Бо з них обох промовляв живий, прямуючий до єдності народ.

Хто має це в крові, хто глибоко в цьому переконаний, що держава ніколи не спирається на одиниці з її односторонністю, ніколи на одній тільки партії з її особливим напрямом, що держава є скоріше чимсь своєрідним, цим склепінням, що постає зі співгри нагиску й противаги; хто знає, що народ ніколи не промовляє тільки з одиниці, але з різноманітності живих поглядів переконаних людей; хто знає, що „держава” є це щось велике, широке, сильне, що шляхом творчого чину виростає з противенств; що „народ” — це щось глибоке, обіймаюче, що в них розгортається і пратне, щоб будуюча сила охопила його в єдності держави — хто так проти другого виступає, що сейчас в них обох живе „народ”, росте „держава” — цей має **політичну поставу**.

Я говорив про посла. А чи Ви знаєте, що цей муж на польсьському кріслі є докладно той самий, що раніше вів розмову на вулиці зі своїм знайомим. І знову ж цей самий, що перед кількома днями вдома переговорював із власником підприємства. А може Ви вірите, що він стає іншою людиною, коли тільки ввійде в браму парламенту? Коли він у приватній розмові, почувши якийсь протилежний погляд, зразу ж на нього накидається, припвожджує його до стіни, плямує цього, що його заступає, тоді до дійсної політичної постави бракують йому пер-

ші початки, хоча він хоче займати становище такого, що політичну мудрість їсть ложками. І навпаки, другий не знає може багацько про партійні таємниці і не має ніякого доступу до відомих „найліпших джерел”, де про все можна довідатися. Але коли він натрапляє на чужу думку, і їй прислухується, її аналізує, намагається налагодити співпрацю зі своїм противником, поширює поле зору й при цілій невгнутости дійсного переконання шукає насамперед це, що спільне — він має політичну поставу. В ньому діє народ і держава.

Держава в нас — в нашому відношенні до друзів, до родичів, до рідних, до товаришів в школі, в організації молоді, в підприємстві, в фабриці . . . Тут це вирішується. Бо держава, не постає щойно в парламентах, міністерствах й установах, тільки вже в школі, в родині, в дискусійному гуртку, в підприємстві. Хто її тут не будує — я побоююся, що він і там не буде цього робити!

Інша точка погляду: держава складається з особистостей. Але особистість є внутрішня. Вона має свій світ, який інші не можуть бачити, принаймні не цілий. Як вони можуть творити державу, коли кожна особистість замкнена в собі? Держава означає, що одиниця живе не тільки своїм життям, у своєму нутрі, зі собою, тільки також прилюдно, разом з іншими. Держава є прилюдністю — цим полем, на якому всі стоять і діють; де говорить спільнота; де діє „спільна істота”, над особове.

Як постає таке поле? Різномодні мости йдуть від одиниці до одиниці. Кров і її зв'язки, спільна доля, край, загальні потреби, завдання, над яким усі працюють, господарські й духові прямування, що себе взаємно пронизують і т. д. Але передусім одне: мова. При допомозі мови ми пізнаємо внутрішній думковий світ інших. Мова є мостом від нутра до нутра. В ній виявляється також прилюдність держави. Мова є спільнотою. Мова є одною зі сил, які творять народ і державу. А вони вже роблять, що є спільне поле, на якому стоять люди і можуть діяти.

Але коли мова не є вже певна? Коли вона не виявляє вже більше нутра? Коли вона обманює? Передумаймо три особливі чіткі приміри на це, що означає слово: обітницю, осуд і публічну опінію.

Передусім обітниця. Людина є вільна. Вона має свободу рішення і може міняти свій шлях. Це робить наше відношення до другого так особливим, бо ми не маємо певности, що він зробить. Ми знаємо про сонце, що воно завтра зійде, так, як і сьогодні. Про воду, що вона пливе докладно в напрямі падіння. Але в людині є щось, що робить обчислення неможливим:

свобода. Дещо дає нам точки зацепу, як загальні людські потреби і навички, прикмети характеру і т. д.. Ми можемо на основі цього багато з великою правдоподібністю передбачити. Але **це не є ніколи певне**: воно може бути також інакше. Одне є тут важне: людина може сама зв'язатися. Коли хтось перед другим відкликається до своєї честі, що він так, а не інакше буде діяти, він зв'язується. Не під примусом, тільки з вільного самозобов'язання. Він дає цьому вираз при допомозі слова. В ньому він виявляє другому, що він у відношенні до нього зв'язаний: обітницею. Тепер цей другий є певний; він знає: цей перший міг інакше поступити, але не робить цього, бо він зобов'язався. Коли це зобов'язання є обосторснне — тоді це є умова, договір. Обітниця, зобов'язання і умова, договір творить стійке поле між двома особами.

Так слово співтворити державу: в обітниці й договорі. Наприклад: дві партії обговорюють публічну справу. Вони заключають умову й тепер є ясна ситуація. Можна на основі цього працювати. Або делегація робітників представляє міністрові тяжкий стан, в якому найшлися робітники. Він обіцяє допомогу. Тепер люди знають на чому вони стоять. Дві держави ведуть переговори і заключають договір. На це направляється тепер характер взаємного відношення і т. д. Це утверджує державу: що дана обітниця є важна, заключений договір є певний. В них зв'язуються вільні особи і створюють між собою щось тривале, збудоване вірністю і довір'ям, і виявлене у слові.

Але коли слово обманує? Розгляньмося довкруги! Подумайте про договори під час війни, перед і опісля. Зламани договори напочатку, продовж і наприкінці війни. Що значить політична обітниця, умова, якогонебудь уряду, якоїнебудь партії? Чи ми можемо мати довір'я до даного слова? До заключеного договору? Чи можемо дійсно мати довір'я? Тому істотні держави завмирають, бо в нас є так мало вірности і так мало довір'я. Бо не можемо з певністю полягати на слові.

Але де є коріння державотворчого слова? В щоденному житті? Коли два купці заключають умову і кожний з них вже при її заключуванні думає про це, як би так оформити умову, щоб вона не в'язала — ці оба руйнують державу. Не безпосередньо, але в корені. Коли хтось обіцяє щонебудь знайомому і не додержує цього, хоча міг би, цей руйнує державу. Кожний все наново співдіє в цьому, що або договори й умови мають значення, і так між одиницями творять стійке поле, на якому є можлива спільнота. Тоді він спричиняється до цього, що державотворча сила мови скріплюється. Або він обезцінює слово і

причиняється до цього, що обітниця, умова, договір стають віроломними. Тоді він руйнує поле спільноти.

Інше значення слова: осуд. Хтось оповідає другому: „коли йдеться про вчорашню подію, то справа представляється так . . .” Або: „він є добрий, зарадний . . .” Або: „він є марнотратний, п'яниця . . .” А другий слухає, вірить цьому і на основі цього поступає, і тут слово створює щось стійке. Один сказав другому свою думку, а цей на ній полягає.

Це є очевидне, яке це має значення для держави. Коли в суді зізнають свідки, що їх зізнання стають основою присуду судді. Коли в парламенті комісії експертів складають свої оренчення, то на їх основі приготують закони. Коли якась партія має щонебудь вирішити в якійсь тяжкій справі, тоді вона доручає якомусь фахівцеві опрацювати цю справу; він предкладає з'ясування справи і на основі цього вирішують справу. Амбасадори дають свої звіти про політичну ситуацію в різних краях, на цих звітах спирається закордонна політика. Посли говорять про відносини в їх виборчих округах і т. д. Завжди це саме: осуди створюють підставу діянню. Після з'ясування положення, оцінки можливостей і очеркнення перепон — приходить дія. Відносний політичний відділ будує на цьому, що ця підстава є певна, що факти є правильно бачені, що обставини річезо оцінені. І чим докладніше в цих з'ясуваннях є очеркнений фактичний стан — тим ліпше і докладніше працює держава. Тоді внутрішня і зовнішня політика може чітко бачити цілі, може виносити правильні рішення, вибирати найвідповідніші засоби і всюди на важкі місця насаджувати відповідних людей.

Потім — прилюдна опінія. Що вона означає? Середній погляд мешканців держави, або населення якогось району, або громадян держави про якусь справу, про особистості, інші народи, події, труднощі і тд. Політика якоїнебудь держави стає тим певнішою, чим віродостойніша є в ній прилюдна опінія, це значить, чим люди загально правильніше бачать, що діється, чим їх осуд є більш речевий, чим їх слово є певніше. В останніх роках ми переконалися, як в тяжких моментах багато від цього залежить. Прилюдна опінія виносить уряд, вона стежить за ним, вона його і унапрямує.

Але як це все насправді виглядає? Чому якась держава почала війну і цю війну прогнала? Чому незвичайний вклад сили, уздібнення, вірності і жертвенности скінчився невдачею? На це складаються численні причини. Але одною з них є певно ця: бо не бачили правильно дійсних стосунків у світі, в краю й у ворога. Бо осуд про силу ворога був фальшивий бо образ настав-

лень і душевного стану світу був фальшивий. Бо власні спроможності не були правильно оцінені.

А в якому стані є висказ і осуд в прилюдній опінії! Як без застанови твердять, звітують, осуджують! Як викривляють фальшують, нівечать чужу честь! Не вірять і не довіряють. Висказ і осуд повинні створювати стійку почву. Очевидно, що треба бути обережним, бо кожний може помилятися; може також бути людиною злої волі і брехати. Але зараз за цим мусіло б стояти довір'я Але є навпаки! Є samozрозумілою річчю не довіряти. І це всім поголовно, вгору і вниз. Особливо жахливою являється непевність осуду і висказу в часописі. Як тут продається слово! Як тут похатки твердять, осуджують, як брешуть і очернюють.

При цьому всьому істотна держава не може існувати. Тоді є знівечене слово. Є знівечений висказ, що повинен другому подати правду, виявити факти, на основі яких він зможе діяти. Є знівечений осуд, що може дати йому напрям і вихідну точку. Є знівечена прилюдна опінія, бо вона означає, що висказ і осуд в збірності, посеред загалу, є віродостойні. Хто є тут винен? Кожний! Ми всі!

Коли ми довідуємося, що амбасадор в чужій державі дає своєму урядові недбалі звіти й на основі цього секретаріат закордонних справ недоцільно діє, ми кажемо, що цей муж пошкодив державі. Але, коли твій шеф у підприємстві доручив тобі щонебудь, а ти виконуєш це недбало — тоді ти зробив це саме. Бо коли б ти був амбасадором, ти звітував би урядові докладно так само, як вчора своєму шефові. Ми є обурені, коли посол у парламенті щось безосновно твердить; але коли ми на зборах, або в гурті, осуджуємо і не знаємо точно, чи це відповідає правді — тоді ми зробили це саме. І коли б ми завтра стали послами, або референтами в міністерстві, тоді ми робили б це так само. Ми створюємо прилюдну опінію. А коли ми щонебудь оповідаємо про когось, що не відповідає правді; осуджуємо його і не знаємо нічого докладно; подаємо дальше поголоску, не провіривши її — тоді ми знищили прилюдну опінію. І ми є винні, коли в вирішальному моменті немає певної, віродостойної прилюдної опінії і коли наступить якийнебудь розвал.

Хтось може виголошувати блискучі промови і видумувати знамениті законопроекти, але коли він фальшиво звітує, легковажно осуджує, викривлює факти, наносить шкоду честі других — тоді він є розбійником прилюдної опінії і руїником держави. Хто ломить вірність і довір'я, обітницю, умову й до-

говір, хто робить хитким прилюдний висказ, прилюдну заяву, є ворогом держави — не зважаючи на це, чи він є тепер людиною партикулярною, чи високим достойником, і чи належить до цієї, чи до іншої партії.

Можна би було ще багато дечого навести, але не дозволяють на це рамці статті. Хочу ще тільки наприкінці сказати, що не можна уявити собі політика без історичного змісту . . . Політика означає, що народ діє. Що він діє зі становища своєї історії; що він обстоює свою істоту в цілому світі. Так отже політична постава означає, що ми втримуємо історичну позицію. Що ми видержуємо ситуацію, в яку поставила нас історія. Розуміється, ми можемо виминути її, ми можемо від неї заховатися і поринути в особисте, в ідилічне. Можна відійти від цього, що є, з його утиском, гостротою і поганню. Політична постава означає, що ми це бачимо і на себе беремо. Беремо на себе наслідки цього, що сталося; співвідповідальність за це, що народ зробив. Ще несемо спільне терпіння і спільну долю. Ви відчуваєте, як це глибоко сягає! Як воно сягає і до способу читати часопис, вести розмову, брати на себе наслідки слова чи якогонебудь вчинку: чи ми стаємо вряд, чи може ми себе вважаємо виїмком і відсторонюємося. Чи ми ладні пити навіть гіркість і сором моменту, чи ми від цього ухиляємось, і багато дечого в цьому змислі.

В усьому цьому є політична постава, або її немає. І залежно від цього, чи ми її тут здобули, чи ми її собі тут засвоїли, чи ні, вона виявиться опісля, або її не буде в часописі, на засіданні товариства, на зборах, у виборах, в проводі партії, в парламентах, в уряді, в переговорах з іншими народами.

Москвини — завжди ті самі

Кожна зустріч українського народу з московським у минулому боляче повчає нас, хто такі москвини („руські”) і чого нам від них можна ждати. Але, трапляються „приятелі”, а то й свої „малороси”, які намагаються переконати українців, що москвини — змінилися: оборонці сьогоднішніх еміграційних москвинів запевняють, що ті — зовсім не такі, як московські більшовики; а московські більшовики запевняли й запевняють, що — вони зовсім не такі, як москвини царських часів. Мовляв, ось тільки дайте себе, незрячі українські самостійники, цим новим москвинам у руки взяти, а тоді побачите, як вони вас люблять та приголублять.

А тим часом — москвини залишилися у своїй суті незмінно тими самими. Не змінили їх ні-трошки ані розвій техніки, ані культурний поступ світу, ані новітні політичні течії.

Наприклад, в ділянці політики й дипломатії.

Ось вам цікава картинка поведінки московського дипломата з часів Хмельницького, графа Пушкіна, змальована в повісті „Так сходило сонце”. Що повість написав сучасний советсько-український письменник Натан Рибак, московський більшовик своєю духовістю, а жид походженням (дійсне прізвище — Натан Фішер). Свій талановито написаний роман про Богдана Хмельницького під повищим заголовком сплотив Натан Рибак на доручення комуністичної партії з метою довести, що Переяславський договір був благословенням для України.

І ось у тому романі — образ московського дипломата тих часів.

**
*

„ . . . Григорія Пушкіна з посольством зустріли перед Варшавою. Король вислав послам назустріч свої карети. Боярин з сумнівом позирав на карети і похитував головою. Не може бути, що вони королівські. Який тому доказ? Сенатор Тишкевич здивовано розводив руками. Він вперше бачив такого посла. Йому доводилось за свого життя мати з багатьма послами розмови, зустрічати і проваджати їх, але одразу почати чвару про карету, не довідавшись, як те личило, про здоров'я короля, —

дього вже ніяк не міг зрозуміти пан Тишкевич. Пересісти в карету короля Григорій Пушкін відмовився. Тишкевич показав йому на золоту королівську корону, намальовану на дверцятах з обох боків, але все це ще, наче не вірячи, Пушкін вагався.

Так само, вітаючись, Пушкін правої руки польським сенаторам не подав. На всі ввічливі зауваження пана Тишкевича, що таке поведження не личить послові і принижує гідність сенаторів — речників короля Польщі, Пушкін роздратовано закричав:

— Брешеш!

— За такі образливі слова у нас б'ють по морді, — скипів Тишкевич, — якби ти, боярине, не був царським послом, то ми б . . .

Боярин Пушкін не дав йому закінчити.

— У нас, пане после. б'ють таких дурнів, як ти, що не вміють шанувати великих послів.

Тишкевич, ледви стримував гнів, промовчав. Навколо стояли насуплені сенатори, королівські гусари, руські послі і стрільці. Мовчанка була напружена і нічого доброго не віщувала. Пушкін бачив, що йому поступилися. Власне, треба було сідати в карету й їхати, але вже розпочавши сварку, він не міг спинитись, не зважаючи на знаки, що йому подавав Проскаков, який чекав, що от-от розпочнеться бійка. Показавши на сенатора Тикоцинського, що стояв поряд з Тишкевичем, Пушкін спитав:

— А чого це він до мене нічого не говорить?

— Він по-російському не говорить, — пояснив Тишкевич.

— А навіщо ж король вислав мені назустріч дурнів? — спитав Пушкін.

Тикоцинський схопив за шаблю. Проскаков кинувся до Пушкіна, який і собі взявся за шаблю. Тишкевич благально простяг до Пушкіна руки. Після довгих умовлянь і взаємних дорікань, Пушкін і Проскаков сіли в королівську карету і вирушили у Варшаву, супроводжувані польськими сенаторами. Ввечорі того ж дня послів повідомили, що утримувати їх будуть коштом короля. Другого дня їх прийняв канцлер Оссолінський. Пишність королівського палацу і почесні, якими зустріли царських послів, трохи пригасили задикуватий настрій Пушкіна . . .

. . . На п'ятий день перебування послів у Варшаві приїхав князь Радзівіл. Перша зустріч Радзівіла з послами відбулася в королівському палаці. Вишикували почесну варту. Дванадцять сурмачів заграли на сурмах, коли послі входили у палац. Від воріт до палати простелили червоний килим. Пушкіну це сподобалося. Він ступав, велично одкинувши голову, в довгому каптані і високій соболевій шапці. Низенький Проскаков ішов

з-боку, з цікавістю позираючи навкруги. Радзівіл вразив послів чемністю. Насамперед, відмовився од товмача. Він знав руську мову. Сіли за довгий стіл, накритий вишитою золотом скатертиною. Пахолки у білих свитках розносили мед у високих срібних келихах. Радзівіл підніс келех за здоров'я руського царя. Пушкін підніс келех за короля. Перейшли одразу до справ. Пушкін встав, він почав з давно наготовленого: голос звучав твердо і трохи сердито. Радзівіл слухав уважно, погляджуючи виголені щоки.

— Великий государ зволить гніваться на вас, поляків, за порушення цілування хреста. При вічних і доконечних грамотах ухвалено було, щоб титул царської величності писався з великим страхом та без найменшого пропуску. Його царська величність вимагає, щоб усі, котрі написані в цьому розписі, якого ми вам подаємо, були за великі провини покарані на смерть, а за менші — покарані іншим способом.

Пушкін поклав перед Радзівілом список. Той поважно взяв його обома руками і почав перегортати сторінки, де докладно описувалося, хто й коли образив царську величність, хто не дотримувався на письмі встановленого титулу, ганьбив будь-коли Московщину і бояр. Серед десятків прізвищ значилося прізвище князя Яреми Вишневецького. Радзівіл ледви здержав усмішку. Він передав списки сенаторам, які сиділи поруч. Тишкевич поглянув і читати не став, підсунув сусіді. Доки списки переходили з рук в руки, Пушкін думає, якою мовою повести далі справу. Він бачив, як обережно підходили польські послы.

— Гаразд, — сказав згодом Радзівіл, — ми доповімо королеві і винні будуть покарані, але то зможе постановити тільки сейм, на який його царська величність зволить прислати послів з приписними грамотами.

Пушкін заговорив далі:

— Його царська величність вимагає, щоб усі безчесні книги, в яких ганьблено і ображено царя та Москву, було зібрано і спалено в присутності послів, щоб не тільки тих, що їх склав, але і тих, що утримували друкарні, де вони друкувалися, друкарів і складачів, а також власників маєтностей, де розташовані були друкарні, — було скарано на смерть.

Пушкін сів. Радзівіл піднісся і сіючи ласкаву усмішку, розвів руками:

— З ваших вимог, пане боярине, бачимо ми, що його величність руський цар шукає приключки до війни. Я так мислю, що кілька рядків, якими погрішили літератори, не дають приводу до розриву мирних стосунків. В такому разі і ми можемо скар-

житись на московських літописців, котрі у своїх писаннях принижують честь польського народу. Чи варте яке-небудь ганьбliwe слово, написане з легковажності, чи помилки у титулі, що сталося, можливо, з причини браку атраменту, — чи варте це все перелічене того, щоб проливати людську кров?

— Як, — обурився Пушкін, — чи ж можливо, щоб цар терпів приниження своєї чести, коли Господь Бог звеличив його перед усіма владиками і монархами земними? Такі нарікання не тільки помазанникові Божому, а й смертній людині терпіти не годилося б, а у вас за такі речі, згідно вашої конституції 1637 року, мусять каратися смертю, тому й цар вимагає, щоб ганьбителів було покарано. Це ганьблення і образа завдають нам великого клопоту і тому ми не будемо провадити далі пертракцій, поки король не задовольнить нас.

Радзівіл зрозумів, що провадити далі переговори не слід — однаково він нічого не діб'ється. Таким чином перше засідання нічого не давало . . . ”

Так ото змальовує сучасний большевицький письменник московського дипломата з-перед трьох сот літ. Змальовує на підставі своєї уяви? Зовсім ні: напевно на підставі обсервації сучасних московсько-большевицьких дипломатів. Адже читачеві роману Натана Рибак в тому місці аж напрошується: зміни прізвище представленого Рибакіом московського дипломата та номенклатуру обговорюваних проблем і — перед тобою стоящий сьогоднішній московський большевик, Вишинський, Громико, Хрущов, чи Булганін: по-азіатському улесливий, коли йому цього треба, але, — неохайно брутальний, коли почуває за собою силу.

При тому, яка страшенна подібність постави сьогоднішнього червоного москвина і „білого” москвина з-перед трьохсот літ до — свободи думки і слова! За одне легковажне слово на адресу московського царя і Москви, за дчо слово критики їх вимагав цар і його посіпаки покарання винного карою смерти — триста літ тому; і, за одне легковажне слово на адресу червоно-московського тирана і Москви, за одне слово критики їх карають московсько-большевицькі тирані і їхні посіпаки карою смерти винного — сьогодні.

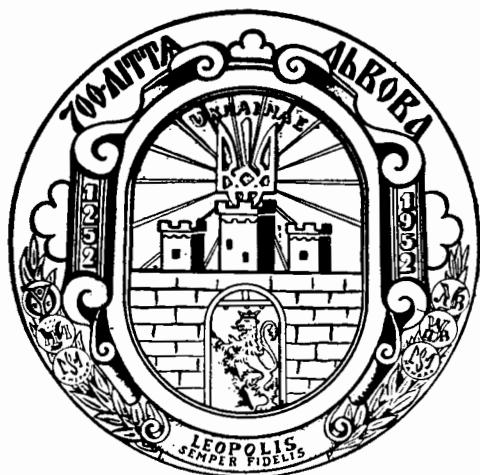
На еміграції широко відомий факт з підбольшевицької дійсности: коли один із большевицьких істориків, описуючи часи Леніна, вичислив в одному місці наперед Троцького, а після нього Сталіна, то за таку „зневагу” пішли білих „ведмедів пасти” і той большевицький історик, і складачі та друкарі, що надрукували це, і директор друкарні, де це друкувалось. І, коли чи-

дати опис Натана Рибак, як то царський посол боярин Пушкін вимагає, щоб „не тільки тих, хто їх склав, але й тих, що утримували друкарні, де вони друкувалися, друкарів і складачів, а також власників маєтностей, де розташовані були друкарні, — було скарано на смерть„. — то мимоволі насувається думка: А чи не писав тих слів Натан Рибак, маючи перед очима відомі йому з большевицької дійсності картини большевицьких санкцій супроти всіх тих, що „допускалися злочину приниження чести найбільшого, найгеніяльнішого товариша Сталіна і матушки Расеї“? . . .

А далі: яка ж страшна подібність вимоги царсько-московського дипломата Пушкіна, поставлена польському урядові, покарати карою смерти всіх, хто чимнебудь причинився до „приниження чести царя і Москви“, і вимог, ставлених урядам західних держав большевицько-московськими дипломатами сьогодні — видати їм для покарання смертю всіх „діпістів“, що в який небудь спосіб причинилися до „приниження чести“ комуністичних ватажків і „родіни-Москви“! Свободи слова і свободи критики не визнавали москвини триста літ тому, і не визнають, з такою ж самою заїлістю, й сьогодні.

А остання фраза з наведеної картини Рибак — „Радзівіл зрозумів, що провадити далі переговори не слід, однаково нічого він не діб'ється“, — ніби живцем взяте з комунікату західної преси про котрусь із безлічі теперішніх зустрічей західних дипломатів з представниками сьогоднішньої большевицької Москви.

Бо москвини, як бачимо, — завжди ті самі.

Зиновій Тершаковець — Федір

Мгр. Зиновій Тершаковець — Федір народився дня 19 серпня 1913 року в Якимчицях біля містечка Комарно. Народню школу закінчив в рідному селі. Відтак пішов вчитися до Філії української гімназії у Львові, де в 1926 році вступає до Українського Пластового Уладу, як юнак 7-го пластового куреня ім. князя Лева. В 1928 році є учасником Обласного Пластового Табору на Соколі в Карпатах, а в 1929 р. мандрівного карпатського табору, який своє закінчення відбув на горі Маківці. Саме в тих самих околицях служив він згодом Батьківщині в рядах ОУН та УПА.

В 1930 році він вже пластун-розвідчик і член ОУН. Після розв'язання Пласту органами польської влади, всю свою увагу звернув З. Тершаковець на поширення ідей ОУН. Він стає одним із перших організаторів ОУН в Комар'янщині. В часі вакацій відвідує села з рефератами і звертає пильну увагу на членів Сокільських Гнізд, щоб активніших залучувати до праці в ОУН. Ці саме колишні його співпрацівники в ОУН поповнили, далеко пізніше, збройну формуцію УПА.

1931 року складає гімназійний іспит зрілости. Пізніше студіює право на університеті у Люблині, де береться організувати першу Студентську Громаду. За якийсь час переходить на студії до Львівського Університету і в 1936 році закінчує його дипломом магістра юридичних наук. Бере участь в багатьох культурно-освітніх товариствах, в рідному селі є головою Т-ва „Сокіл”, кружка „Рідна Школа”, секретарем читальні „Просвіта” і членом управи Філії „Просвіта” в Комарні. Майже кожної вільної неділі виїжджає на Загальні Збори читалень і при тій нагоді переводить контролю сітки Організації.

1938 року організує видавництво популярних видань і збирався видавати друком „Мотовилівку” та драму „Сотник Черник”, яку написав був на замовлення Ростислав Єндик. На жаль весь наклад по приході „визволителів”, спалено.

Весною 1939 З. Тершаковця арештовують під час Студентського Конгресу у Львові. По втечі поляків організує в Комарні й околиці відділи української міліції, яка розброєє рештки польської армії.

За час німецької окупації провадить культурно-освітню працю на Холмщині та роботу Організації. Виконує працю повітового провідника пропаганди, а опісля за віддану працю в ОУН і УПА підвищують його до ступня обласного провідника пропаганди. В тому часі жілька разів виривається з рук Гестапо, яке ввесь час за ним слідить. В лютому 1944 виконує він до-

Діляться свяченим. Перший від ліва сл. п. З. Тершаковець — Федір.

болі небезпечне завдання. Володіючи добре німецькою мовою, він з друзями З. Б. і Х., перебрані в німецькі уніформи, дістав значну кількість зброї і боевих припасів з магазинів у Львові та перевіз їх до складів УПА в Чорному Лісі.

Під час другої большевицької окупації він бере участь в

боротьбі в рядах ОУН-УПА. 4 листопада 1948 року загинув на становищі Крайового Провідника ОУН ЛК на Рідних Землях.

Сл. п. Зинovій Тершаковець присвячував велику увагу справі друкованого слова. За його старанням і за його редакцією може й вийшло більше чисел організаційних видань, але ми маємо до диспозиції тільки одне видання, а саме „Літопис УПА”, одноднівка В. О. „БУГ”, Львів-жовтень 1947 рік, з друкарні ім. полковника Вороного, стор 46.

В примірнику, пересланим закордон, сл. п. Федір — Тершаковець власноручно написав присв'яту своєму братаничеві: „Малому Юрчикові, щоб ріс на славу українського народу і на пострах його ворогів від стрийка Зинovія. Постій, 2 липня 1948 р.” Олівцем дописана цитата з творів Василя Стефаника: „Вертай на свою землю, бо Бог не прийме Вас з того каміння, а тут — буде благословити навіть і на шибениці”.

Щоб познайомити читачів Календаря-Альманаху зі змістом статей в „Літописі УПА”, передруковуємо вірша, присвяченого Дмитрові Карпенкові-Яструбові та два спомини: „Газ у кривці” і „Рейдом через Львів”.

Сотник Яструб

Карпенко Дмитро, родом зі СУЗ, легендарний командир „Сіроманців”, Лицар **Золотого Хреста Бойової Заслуги**, згинув 17. 12 1944 р. при наскоці на райцентр Стрільська Нові.

Вітер буйний
Шугає по степах.
Як птах
Гуляв з вітрами ти
Навперейми.
Як сірий вовк
Ти з Сіроманцями
З синіх верхів
Скочив у шовк степів.
Червоний слід
На росах тлів
Шляхом побід,
Кудою йшов
Ти наступом.
Гей, славо,
Славо буйнокрила!

Про тебе враз заговорили
Голубоплесний Буг,
І Солокії луг,
І любачівське верховіття,
Ліси, мережі піль
По Тернопіль.
І вже лунатиме століття,
І діти — перекажуть
Дітям
Ім'я твоє славне.
Гей, жив, ломив,
Ворожі полчища
Тиранів.
І оп'янілий в перемогах
Життя зложив
Зі зброєю в руках,
Без кайданів,
Як вільний воїн,
Як козак.
І даром буде ждати
На сина мати . . .
Не прийде.
Лиш буйну славу
У Полтаву
На крилах вітер
Занесе.

(Зі „Стріл. Вістей, ч. 5. 45.)

СЛАВ.

Газ у криївці...

Погідний ранок 20 серпня 1945 року ніяк не гармонізував з тривожною ситуацією в лісі: ліс був густо обставлений большевиками. Сонце зійшло вже високо і почало обгрівати перемучених повстанців, що ніччю передирались через ворожі застави. Темна дощева ніч і двох вбитих большевиків допомогли перейти густий перстень застав і добитися до лісу.

Нас вісьмох рішило перебути облогу в криївці, бо один з повстанців був легко-ранений, а двох було хворих. При вході криївки стояв друг С. і надслухував. Було спокійно. . .

Та о год. 11.30 перед полуднем, він скоро закрити вічко зходу і повідомив, що в долині, коло кернички чути голоси і большевики посуваються корчами в напрямі нашої криївки.

В криївці напружений неспокій; одні хапають за зброю, другі заспокоюють, що нічого не буде, большевики перейдуть корчами і на тому скінчиться.

За пару хвилин чуємо стукоти людських ніг над криївкою. Земля виразно відбиває їх і чути, що большевиків є багато.

В криївці такий спокій, що чуємо через вентилятори большевицькі голоси.

Тупіт ніг міцніє, минає хвилина, друга, — а большевики не йдуть даліше.

Зростає неспокій, а через хвилину чути виразно якийсь голос: „шукайте добре, то тут, недалеко” . . . Тривожно забилося серце. Перший раз зайшли ми в лісі до криївки, і „хтось” підслідив нашу криївку.

Кожний хапає за зброю, Деякі йдуть вже до вузького тунелю, де ще є запасний, другий вихід. Минуло кілька хвилин, як хтось зачав рухати вічком на вході, і раптом вічко відкрилось, а до криївки впав жмут денного світла. Ранений стрілець стріляє з пістолі в гору, вічко з лоскотом закривається, але тепер ясно, що нашу криївку віднайшли і тепер виходу немає . . .

Всі тиснемося у вузькому тунелі, в кожного пістоль на поготивті та кінчати з собою ще час. Рішаємо чекати, поки не відкопають криївки і боронитись з тунелю, може вдасться видержати до ночі, а нічю прорив може вдатися. Бодай частина з нас врятується, та й треба дорого продавати своє життя.

В напруженні минає ще кілька хвилин, вічко криївки большевики щераз відкривають. Паде знову жмут світла, а за ним сильні серії з автомата — потім чути сухий тріскіт, як би щось впало до середини, і знову спокій.

Наш ранений, який лежить в тунелю найближче до криївки кричить „криївка горить!” — і до тунелю починають входити легенькі пасма диму.

„Нас хочуть викурити димом” — думає кожний, але ми знаходимо протиоборону; скидаємо маринарки і затискаємо ними дверцята, що лучать тунель з криївкою. Дим входить даліше, але дуже поволі. В такій ситуації, одначе, трудно буде видержати до вечора.

В тунелі тихо — тихо. Ніхто не говорить, шкода слів, кожний прашається думкою з тим світом, і тільки чомусь жаль,

що ми не влісі, тут якось темно, — а там, на сонці, краще вмирати . . .

Минає пів години, як почав входити дим. Але, що це? Дим чомусь не в'їдається в очі, а в устах робиться солодко і тяжко віддихати . . . Невже ж це газ? Не хотілося вірити, але така була дійсність, большевики вкинули до криївки газову гранату, щоб нас зачадити і половити живими.

Ждати нема часу — треба прориватися негайно, може все-таки хтось з нас врятується.

Лисий підпирає сильно плечима один стовп, тягне руками поперечний, хвилина неспокійного напруження — і земля паде вділ, до тунелю, а за нею жмут світла. Яр вже висуває голову „на світ”, а за нею і своє ППД. Перед ним, на пару кроків, сидить під корчем майор НКВД, старий чекіст, новоприбулий начальник районного НКВД. Майор, мріючи про медалі за зловлених „бандьорів” і втікши зі страху подальше від входу криївки — щоб, було, повстанці не викинули гранати — збараїв, побачивши несподівано чоловіка, що виліз з-під землі. Та Яр не даючи йому часу прийти до себе короткою серією з автомата, декорує майора „партизанським медалем” з олова і Яр уже на горі.

Лисий миттю вискакує за ним і бачить на ліво від себе молодого чорнявого большевика. Це також майор НКВД, але з області, і Лисий дарує йому також „медаля — а ми в секундах вискакуємо на верха.

Густі корчі не дозволяють большевикам зорієнтуватися в ситуації. Це ми використовуємо. Савка кидає гранату в той напрям, де большевики відкопували криївку і вслід за сильним вибухом чути большевицькі крики. Яр вже над криничкою, де над кручею сидить п'ятьох большевиків. Довга серія з ППД — чотирьох большевиків паде вбитими, але Ярові затинається зброя. Він б'є прикладом автомата большевика в голову і цей з криком летить в долину, до кринички. З долини, від кринички хтось кричить: „кто стреляет?” — а Лисий у відповідь шле довгих дві серії в напрямі кринички. Чути знову сильні крики коло кринички: там був гурт большевиків, а між ними лікар, якого нарочно привезли в ліс, щоб застриками приводив нас до притомности.

Яр направляє свого автомата і раниць з пістоля ще одного большевика, що не розпізнавши його поміж корчами, питав за „пропуском”. Наш ранений стрілець захоплює автомата від вбитого майора, Яр також одного автомата і ми скорим бігом продираємося корчами в глибину ліса.

Большевиків було більше, як пів сотні довкола криївки,

але погоні за нами зараз не робили, мабуть тому, що були налякані і не стало „начальства”.

Коли на їхні алярмові знаки почали зі всіх сторін ліса бігти на поміч большевикам, — ми вже були далеко в лісі, і сонце направду щиро до нас всміхалося . . .

Н — Ч.

Рейдом через Львів

Наш підвідділ числив 16 чоловік, командиром був ст. вістун Даниленко-Кармелюк. Підвідділ був поділений на дві групи-рої. Першим роєм командував віст. Коваль, другим — віст. Граб.

Вояцтво було умундироване в большевицькі уніформи, що давало спроможність порушуватися в терені днем.

Тереном дій підвідділу була Львівщина. Група ніколи не задержувалася довше на одному місці, — хоч би й на це дозволяли умовини, — як один-два дні. Підвідділ був у постійному бойовому контакті з ворогом і держав завсіди ініціативу в своїх руках. Він з’являвся там, де ворог ніяк не сподівався і знову зникав. Наслідком такої тактики підвідділ ніколи не був заскочений большевиками та ніколи не приймав накиненого йому бою. Це впливало також на добрий настрій стрілецтва. Вояцтво було горде своїми чинами, віддане командирові і найбільші труднощі переносило з бадьорим настроєм.

На настрої відділу впливало також населення терену наших дій. Тут, нарід болюче відчув, хто такий большевики: десятки вивезених родин, сотні вбитих, помордованих і засланих рішали про скрайньо вороже наставлення до окупанта і зовом невинної крові кликали о пімсту. Були випадки, коли мешканці окремих сіл прямо провокували нас до бойових виступів та помагали безпосередньо в акції.

День 23 жовтня 1945 року. До нас долучив місцевий куц та районна боївка. Ми рішили прилюдно перевести виступ в поблизькому Зашкові.

Маршируємо лісом. По кількох годинах ми на скраю. Перед нами, напроти, дещо в долі, місцевість, з якої вийшов Будівничий Нової України.

Останні зарядження, і підвідділ стрілецьким рядком попрямував в село. В ньому тихо. Гомінко проходить у святочних

убраннях громадка дівчат, та побачивши „башлаків”, загадочно зникає між хатами. Несподівано, з шумом, проноситься тут же, перед нами, особовий поїзд Львів-Жовква і спиняється перед поблизьким будинком станції. Пасажири і службовики цікаво споглядають в наш бік, їх певно дивує порядок нашого маршу, бо большевики йдуть гурмою .

Перші хати й колійовий тор. Лишаємось в кількох крайніх хатах, щоб поспіяти. Виявляється, що мешканці прийняли нас, одначе, дійсно за большевиків, і тому хочуть нас позбутися: „Нема, не варено!”. Та ми полагоджуємо ту справу при допомозі місцевого кушцевого і через добру годину рушаємо до села.

В селі спиняємо підводи, якими йдуть червоноармійці. Беремо їх в полон.

Простора шкільна зала переповнена. Більшість жінок і дівчат. З молодших мужчин немає нікого, видніє тільки кілька лисих голів, що домагаються скоршого виступу, бо „сьогодні неділя”.

І нарешті виступ. Відразу трудно налагодити контакт з публікою, хоч вона заскочена українською мовою. Та скоро пізнають, хто ми. На залі велике зворушення, жінки втирають сльози. На закінчення лунке „слава” пробивається з грудей зібраних, всі встають, несуться звуки Національного Гімну.

Відходимо. Ще довго лунають з вікон школи оклики, та нам спішитися: з напрямку Львова підсувається панцерник.

По пропагандивній балачці з червоноармійцями, пускаємо їх додому. Вони задоволені, говорять, що вони такі самі, як і ми, тільки ми боремося „за вольную жізнь”.

Подібні виступи проводили ми протягом цілого грудня по різних селах. І всюди ті самі привіти, оклики, помаху рук. І всюди просьби, перебути довше, зайти до хати. І всюди усміхнені обличчя і заплакані очі.

**

Вертаючись по сповненні певних бойових доручень, наш підвідділ заквартирував дня 12. 12 1945 р. в с. Рясна Руська. Тут був колгосп, який охороняли червоноармійці. Рішено зліквідувати цю большевицьку економію. Плян виконання змінє п'ять большевицьких авт, що надїхали зі Львова. Вони, на лихо собі спинилися, а большевики, що їхали зайшли до придорожньої хати.

Команда — і розстрільна.

Хата з большевиками попала в окруження. Посуваємося з командиром і кулеметчиком до хати. Спиняє нас їхня стійка. Переговорюємо. Їх є одинадцять з капітаном. Їдуть зі Львова, з озброєння мають лише пістолі. Стійковий лишається під опікою

нашого стрільця, а нас трьох іде до капітана. В пригоді стають документи лейтенанта військ НКВД, а брак „лутьовки” в наших подорожніх — причиною їхнього розброєння. Баранячою товпою переводимо їх до нашої хати. Їм вияснюється, хто ми такі, вони дивляться на нас, як на марсіян. Залишаємо їх під охороною в хаті. Решта підвідділу двома машинами заїздить до колгоспу. Червоноармійці, з охорони, не підозрівають нічого, дають себе „построїть” і складають зброю. Спротив ставив тільки голова колгоспу, москаль, та тут же платить за це головою. Над ранком п'ять навантажених підвод прямувало до ліса, а за ними зоріла пожежа спаленого колгоспу.

**

Довго не відпочивали. Квартируючи 17. 12 в с. Р., ми не думали, що цього дня прийдеться оглядати Львів — а довелось.

Стійка донесла, що зі сторони Львова зближаються авта. Заки наша „брашка” двигнулася, вісім новеньких „дізлів” зрівнялося з нашою квартирою. Завважили нас, шофер першої машини спинив мотор, вийшов з кабіни і почав щось в нашу сторону кричати. Виявилось, що вони їдуть по дрова і не знають дороги. Нас прийняли за большевицьку частину і хочуть, щоб їх вивести. Для ближчої знакомості з ними, перевіряємо їхні машини і документи. Переважно українці, непартійні, узброєних лише кількох. Без більших церемоній передають нам свої новенькі фінки, ми за це кличемо їх на обід, що саме кінчить варитися. Наші знакомі ніяково заходять в хату, але поволі набирають сміливості, хоч, може і догадуються, хто ми такі. „Із гір Карпат” впевняємо їх остаточно в тому, але ми не кажемо їм офіційально нічого, тільки радимося, що робити, щоб використати авта.

Рішення запало. До цього спричинилася добра воля команди 3. і 4., що вміжчасі прибули на цей базар. Остаточне рішення дає командир Тиміш. Шофери пускають у рух мотори, завертають авта, і за кілька хвилин — наша колона посувається по маршруті: Бірки-Брюховичі-Львів.

Першим їде к-р Зуб. Він, на випадок контролю, має справляти до машини к-ра Даниленка, а цей у випадку большевицької впертості, має відрекомендувати по-повстанськи, — в нього зброя все на-поготові. Третьою їде к-р Чугайстер. Я їду при кінці.

Їдемо. Шорохоче під ногами морозний сніг, а з фільмовою швидкістю чергуються у вікні кабіни придорожні пейзажі.

Брюховичі. Лїниво споглядає спід касарень большевицький „караул”. Смішно і цікаво!

Ще одно узгір'я, — і перед нами розгорнулася величезна панорама Львова. Та, тут же, контрольний пункт. Машини на-коротко зупиняються, але скоро беруть дальший курс.

Не їхали — летіли, а перед нами виднів — на фоні заходячого сонця — могутній Високий Замок, та чотиригранна вежа ратуші. Попри машини пройшла колона червоноармійців, погейкуючи щось про свою Москву. Понурі лиця, мутні очі, — такі ж, як у тих, що приходили туди кільканадцять місяців тому назад. Тамті співали тільки про іншу столицю.

Переїздимо вулицями: Замарстинівською, Річною, Оборонців Львова, Огородничою, Бойовою, Мартина, Зборовських, Нової Різни на Збоїська. Всюди майже пусто, бруд, знищення. Скручуємо врешті вліво, і перед очима видовжується лента Жовківської шосе. Нас випереджують інші авта, але нам це байдуже, ми тільки вважаємо, щоб хтось не порушив порядку нашого маршу і не впхався в середину нашої колони.

Споглядаємо позад себе. Поволі ховаються нижчі будови міста. Полискує тільки в золоті заходячого сонця копула катедри і вежа ратуші. Врешті, і ті ховаються. Бунчужний Р. витягає хусточку, підносить її ніби до носа і витирає набіглу до ока росу, а потім поправляє кулемета.

Ще одна стрічна машина, кілька селянських підвод і рух починає рідшати: вгаває і міський гомін. Відбивається тільки луною симфонія фабричних гудків і цілими гаммами переक्ликується локомотиви.

Ми вже за містом. Перед очима мерехкотять вогні села, і ми вже в ньому. Спiniaємо машини коло мурованих забудовань місцевого колгоспу і висідаємо. Нас минають окремі авта з большевиками та це нам не перешкоджає. Короткі зарядження і окремими групами посуваємося далше. Коло авт залишається невеличка застава, з рештою іде к-р Кармелюк „в гості” на участок НКВД. Кілька глухих кулеметних серій внутрі будинку і участка НКВД та охорони колгоспу більше немає. До авт несемо обережки зброї.

Ми знову в дорозі і знову у бою. Іскряться тільки у хлопців очі, а обмерзлі руки стискають гарячу зброю. Але, що це? — Кого ведуть раненого? — Командира?!

— Нічого, так собі, тільки рука, — і далше: друже Н. ви відповідаєте за хлопців!

Хвилина минула у ваганню, а потім пімста затиснула зуби.

Нова атака! Гранати! І клуби диму і полум'я з гнізда душогубів гасять гнів.

Ціна заплачена, можна вертатися.

Автами дальше не поїхали, — не стало пального. Партизанськими стежками попрямували ми в ліс, а він гостинно прийняв своїх щоденних гостей. Пішли спочати, щоб зі свіжими силами стрічати завтрішний день.

**
*

Це не оперативний звіт, такий впав у руки ворога. Та, свій оперативний звіт писав підвідділ своєю зброєю та кров'ю найкращих бойовиків, які загинули, кров'ю свого командира Кармелюка, що впав морозного ранку 4.2 1946 р., від підступної борожої кулі, не діждавши моменту, „коли треба буде йти на Львів”. Вони впали на своїх бойових позиціях, сповняючи обов'язок супроти поневоленої батьківщини. За те живе ідея, за яку вони боролися, і живуть ті, що продовжують боротьбу.

Лев Сенишин

„Великі зміни”

Не буде ніяким відкриттям, коли скажу, що життя складається із змін. Цю правду відкрили не тільки старинні філософи, але дуже правдоподібно теж їхні прапредки у хвилині, коли одержали здібність спостерігати. Те, що є дивне в цьому людському спостеріганні, є нахил кожного покоління вважати, що зміни, які заходять в час його існування, є найбільші.

Пригадую собі, коли, в моєму хлоп'ячому віці, я переходив від читання казок і оповідань для юнаків до т. зв. поважнішої лектури, в мої руки попав один календар-альманах, що його назву й видання ніяк не можу сьогодні пригадати, а який поруч календарної частини мав і так звану „літературну частину” під незрозумілим тоді для мене заголовком „На переломі”. Я прочитав цей альманах від початку до кінця й нічого особливого в ньому не найшов, але він довший час залишився для мене незбагненою містерією саме через цей таємничий наголовок. Врешті я подався за допомогою до мого найстаршого брата. Він був тоді студентом політехніки, а для мене найбільший авторитет і джерело всієї мудрости. У відповідь на моє прохання, вияснити мені змісл наголовку „На переломі”, я одержав довгу лекцію про те, що ми живемо в дуже критичному часі, що великі зміни, які переживаємо, розпочинають нову епоху й що саме наші дні стоять на переломі цих двох епох, й тому альманах, що віддзеркалює всі ці зміни, називається саме так, а не інакше.

Не все, що чув, я зрозумів. Але власне тому я почав читати чимраз більше про „великі зміни”, щоб збагнути їх суть. Та чим більше читав і чим більше моя лектура охоплювала простір часу до моєї сучасності, тимбільше я переконувався, що „виїмкові часи” траплялися частіше, й що, до речі, для кожного покоління його час є виїмковий.

Це був час безпосередно по першій світовій війні, яка й у нашій оцінці, по тридцятьп’яти роках, рахується за кінцевий стовп одної історичної епохи. Та чи часи, що попереджували першу світову війну, а на які припав початок великого технічного прогресу, не були виїмкові? А ще далі епоха, що була сповнена визвольними рухами народніх мас і, на яку припадає час народження нової всенародньої стихії — сучасного націоналізму, — не є виїмкова? Ми могли б іти крок за кроком назад, щоб накінець відкрити, що ціла історія складається не зі звичайних змін, але з „виїмкових” (коли хтось хоче їх так назвати) епох, що чергуються з собою, як пори року. Важко сказати, чи вони різняться поміж собою „величиною”, а чи може тільки якістю. Бо хто може вирішити, що було важливіше для дальшого розвитку людства: звільнення атомної енергії, чи побудова . . . першого колеса при возі, яке поставило на службу людства оборотний рух, без якого не тільки було б неможливо розбити атома, але взагалі важко уявити собі сучасне життя.

Тому краще було б, коли б сучасники своїх епох менше захоплювалися „величчю” їхніх часів, а зате тим основніше пізнали суть розвитку своєї сучасності. Людина не є пасивним спостерігачем історичного розвитку, вона є його співтворцем, то ж важливо, щоб вона розуміла ідею процесу, якого вислід від неї залежить.

Такий вступ вживався мені конечним, щоб розумно підійти до „великих змін”, які творяться в наші дні. Просто забагато чуємо день у день про надзвичайність епохи, в яку входимо, щоб сприймати це мовчанкою. Головною темою в тому концерті є атомна енергія, а зокрема атомна зброя. Полишаючи на боці неврозу різних сучасних філософів, учених і інших великих людей, і враховуючи відповідний пай цього шуму на плянову большевицьку пропаганду для досягнення заборони атомної зброї, не можна не запримітити аномальних розмірів цього масового втовкмачування в сіру людину, що вона стоїть на порозі ери, в якій з одного боку кожної хвилини грозить їй кінець світу й самоспалення людського роду, а з другого боку небуденний прогрес, добробут і всі благодаті.

Не применшуючи жахливости атомної зброї треба ствердити, що з такою самою легкістю можна винищити людський рід хемічною і бактеріологічною зброєю, а проте ніхто цього не робив і навіть не збирався робити. Й обійшлося без масового застрашування. Очевидно людство мало й передтим засоби для поповнення самогубства і відкриття атомної зброї не є першою нагодою. Коли воно цього не зробило, то тільки тому, що злочинні нахили переважають тільки в одиницях, в масах же завжди переважає інстинкт самозбереження і змісл доцільности.

Теж і по стороні користей з атомної енергії для мирного життя є великі перебільшення в оцінці. Це є додаткове джерело енергії і на цьому кінець. А втім, на американському континенті, нпр., й досі енергії не бракувало. Це правда, що видайність енергії в пропорції до маси продукууючого матеріялу є великанських розмірів і, що це уможливить нові уліпшення в техніці, зокрема в комунікації, але це ж будуть теж і єдині прикмети, що творитимуть прогрес в порівнянні до попереднього стану. Але сам прогрес є річчю буденною, природньою, і йому не можна дивуватися. Навіть, коли цей прогрес є викликаний контролю атомної енергії.

Звівши таким чином значення атомної енергії до її дійсних розмірів, ми можемо розглянутися за іншими явищами й змінами, що творять питоменність нашої епохи. Годі виокремити поодинокі з них, бо їх змісл виступає виразно тільки тоді, коли їх пов'язати в природний ланцюх причин і наслідків. Все ж таки поодинокі звена цього ланцюга виступають виразніше, чим інші. Видається, що ключовим звеном у цьому ланцюгу є просто казковий розвиток комунікації, в однаковій мірі, транспортної й інформаційної. Цей розвиток поступає так скоро-нагло, що його можна запримітити навіть у таких коротких періодах, як однорічний. Є відомо, що нпр. літаки старіються ще заки поступили в продукцію.

Технічний розвиток комунікації іде в парі з її умасовленням. Подорож літаком не є сьогодні люксом, як не є і телевізійний апарат. Радіо стало предметом щоденного вжитку теж й у відсталих країнах. Дальшим наслідком уприступлення масам засобів комунікації є легкість мобілізації мас. Похідні цього факту переходять уже в ділянку суспільно-політичну й маніфестують себе такими знаменними подіями наших днів, як відродження і активізація досі залежних народів на азійському й африканському континентах. Знівечення плянів відносно перемінення Німеччини в „картопляний лан” і розчленування її на десяток незалежних державок по другій світовій війні можна

теж пояснити фактом, що при нинішніх засобах комунікації не можна розбити або покорити ніякий нарід, що є свідомий своєї мети й сповнений бажанням досягти її.

Маючи на увазі ці основні питоменності нашої сучасності, які розвиваються з залізною логікою й впливають одна з другої з історичною конечністю, ми можемо перейти до розцінки другорядних, та зате для всіх очевидних, перемін наших днів. Їхнє пов'язання з ростом комунікації цілком наявне. Передусім наближення і відчуття своєї спільної окремішности народів західньої Європи. Удосконалена комунікація релятивно поменшила світ, а в тому, і так поменшеному світі Захід. Європа в цілій повноті відчула принаймні свою територіяльну дрібність. Це є природна база для створення почуття солідарности й свідомости спільної долі. Було б помилкою вважати, що цілий ряд схем для об'єднання Західньої Європи, що виник після другої світової війни, був наслідком відповідної політичної кон'юнктури. До паризького порозуміння, завершеного саме в 1955 р., було б прийшло в такій чи іншій формі теж і без наявности большевицької загрози, в результаті природнього історичного розвитку.

Не хочу перецінювати ваги цієї події, все ж таки мушу підчеркнути що саме в наші дні Західня Європа осягнула об'єднання, якого не мала від часів Карла Великого майже 1.200 років тому назад.

Ця історичного значення подія, не може залишитися без наслідків і для решти європейського континенту, в якого склад входить теж і наша батьківщина. Ми бачимо, що поміж об'єднаною Західньою Європою й євразійською Москвою розвивається чим раз виразніше боротьба за гегемонію на цьому континенті. Ми можемо бути свідками коротшого або довшого замирення в цій боротьбі, але дійсну стабільність може принести тільки перемога одної зі сторін.

Коли маркуємо історичні переміни з міжнародньому укладі сил за останній річний період, то окрему увагу мусимо звернути на згаданий вже ріст значення азійських і африканських усамостійнених народів, якого висловом була відбута на початку 1955 р. Конференція в Бандунгу. Ясно, що сила цих народів мала в порівнянні до їх чисельности й природніх багатств, проте вона достатньо велика, щоб з нею рахуватися, і криє в собі великі потенційні можливості.

Наш реєстр замітних перемін в нашій сучасності з ділянки природничих наук, зокрема фізики й хемії, в царині техніки,

зокрема в комунікації, та врешті в міжнародньому житті — мусимо доповнити подивугідними відкриттями в ділянці медицини. Ці відкриття є здійсненням мрій — ото ж, тільки мрій — попередніх поколінь, не виключаючи нашого старшого покоління. Нема тижня, нема одної міжнародньої конференції науковців з цієї або спорідненої ділянок, щоб не була проголошена нова велика перемога на фронті боротьби з бактеріями, вірусами, або в ділянці хірургії. Людина вникає чимраз глибше в тайни побудови свого власного тіла, чимраз ясніше розуміє дію його механізму, пізнає, бо синтетично творить речовини, які регулюють наш ріст, наші здібності, наш вигляд і т. д. Якраз 1955 року перший раз застосовано на широку скалю вакцину д-ра Солка проти поліо мелітіс, віруса, що спричинив постійний параліч тисячі дітвори й проти якого досі не було ніякого засобу. В тому ж році переведено операції серця й мозку, які досі були немислимі.

Очевидно, що сказане мною не вичерпує списку всіх перемін, які ми переживаємо. Я не цілком певний, що вказав на найважливіший з них. Річ у тому, що початок великих подій, які відграничують історичні епохи, дуже часто непомітний і сучасники не завжди розуміють його далекосяглість. Головне, щоб читач сприйняв мій намір вказати на суттєве в історичних перемінах і зберіг себе від переконання, що, буцімто, ми живемо в дійсно виїмковій ері.

П. ШКУРАТ

Я с и р

Залізничий півстанок Бакончиці на лінії Перемишль - Хирів, до приходу німців був мало відомий, та напевно і тепер ця назва нічого не говорить читачеві. Натомість події, які відбувались в роках 1941-1944 на терені Бакончиць, так тісно пов'язані з мартирологією українського народу, що промовчання цих подій було б національним гріхом перед історією і власним сумлінням.

Бакончиці були тихим півстанком і не творили окремого присілку, а були получені з містом Перемишлем вулицею Дворською, яка тягнулась майже до самої рампи. Зі сходу був гарний парк, який влітку приваблював молодь концертами, що їх безплатно давали солов'ї.

Здавалось, що ніщо не всилі знищити природньої краси і чару цього затишного і романтичного закутка. Але прихід німців ґрунтовно змінив обличчя і призначення півстанка. Німці перетворили його в центральний переходовий табір, де спіялись всі транспорти, які везли ясир з України в Німеччину. Всі транспорти мусіли перебути тут карантену, перейти всі етапи знуцання і глуму над гідністю людини, і щойно по закінченні карантени ясир везли далі на захід.

В першу чергу німці вирубали парк, щоб око вартового могло контролювати довколишній простір, і лишили тільки декілька самітних каштанів, які нагадували, що тут був колись парк.

На півстанку клекотів рух. Транспорти прибували і відходили. Тяжко подати точні дані про те, яка кількість українців перейшла через переходовий табір в Бакончицях, але приблизне обчислення виказує, що, — не враховуючи полонених, — через табір перейшло понад пів мільйона людей. Були дні, коли прибували транспорти по 2-3 тисячі людей. Одні транспорти затримувались на короткий час, але бувало, що деякі транспорти стояли 2-3 тижні.

Переходовий табір в Бакончицях можна сміло порівняти з невільничим ринком у Кафі. Як там, так і тут, несподівано, по довгій розлуці зустрічались рідні і знайомі. Як там, так і тут, жорстоко відривали дітей від родичів і приділювали до інших транспортів і інших місць призначення. Як там, так і тут, існували спроби утечі і викупу, лише з тою різницею, що татари брали викуп і звільненого бранця ніхто вже не чіпав, а тут, наколи один німець брав викуп і звільняв, то інший затримував і жадав поновно викупу. За викуп німці переважно брали спирт і шкіру. За цей товар, коли б його було подостатком, можна було б викупити багато людей, бо не зважаючи на всі труднощі і майже безнадійну ситуацію, багато українців затримувались в Перемишлі, в тій надії, що може тут, на останніх межах української території, вдасться перечекаати страшну бурю, яка наближалася зі сходу. Багато знайшло притулок і опіку по селах Перемиського повіту, але з наближенням Червоної Армії їм поновно прийшлося покидати рідну землю і мандрувати в невідоме.

Між іншим треба згадати, що при допомозі розвідки, яку виконували українці залізничники, вдавалось відчіплювати цілі вагони. Одного разу розвідка донесла, що в складі одного транспорту є два вагони з дітьми, виховниками і майном. Це були діти з Константинограду на Полтавщині, яких забрали німці і везли до Німеччини. Дякуючи сміливості і жертвенності деяких одиниць, цих дітей, в кількості 28 осіб, разом з виховниками і

майном забрали з вагонів і примістили в Перемиському дитячому сиротинці.

При допомозі сільських громад Перемищини вдалося викрасти чи викупити сотні, а то й тисячі людей і порозміщувати їх по селах. Але все це були краплини полетшення в тім величезнім морі сліз і трагедій, які відбувались на терені Бакончиць. Одна з тих багатьох трагедій мала місце пізною осінню 1943 року.

На сході палахкотіли заграви. Дві бестії зчіпились у страшному змагу і сіяли навколо смерть і руїну. Як один, так і другий, окупанти виладовували свою злобу і жорстокість на українському населенні. При відступі німці палили і руйнували села й міста, а населення лакували до транспортів, або й пішим порядком гнали на захід. Німецький організаційний апарат вже не діяв так скоро і справно, як на початках. Транспорти з ясирем, яких щораз більше надходило зі сходу, часами мусіли чекати по 3-4 тижні на свою чергу, бо Бакончиці були вщерть переладовані. Ще доки була тепла погода, було півбідн. Але з наступленням холодних осінніх дощів та з загостренням німецького нагляду над транспортами, припинився контакт з зовнішнім світом. З кожною поразкою німці щораз більше виявляли свою жорстокість в різних безглузких розпорядженнях. Одним із таких безглузких розпоряджень була заборона під карою смерті виходити людям на рампу, а тим більше до міста.

Непривітно і сіро було навколо. Непривітні криші вагонів, непривітні постаті німців-вартових, непривітні і ті дерева, на яких примостилося мокре гайвороння. Все навколо немов би замерло. Одні лиш діти не признавали жодних розпоряджень і заборон і мов табун гамірливих горобців лазили по вагонах і по під вагонами, непомітно висмикалися з-під очей вартового і бігли до міста. Діти не тільки приносили з міста поживу, але десь довідувались теж про найсвіжіші вістки і розпорядження. Це була, так би мовити, жива рухова газета, до голосу якої уважно прислухалися старші.

У вагонах жили переважно земляцькими гуртками, але були одиниці, які по дорозі долучалися і таким способом ставали членами гуртка. Це були переважно жінки-матері, які шукаючи своїх дітей, безстрашно проходили безліч фронтів і кордонів, терпіли голод, холод і знущання, але не стримувалися перед жодною перешкодою. Вони мандрували від міста до міста, від табору до табору, з незмінним питанням: „Чи тут немає мого сина? Або може ви знаєте, де його шукати? . . . ” Одні співчували таким жінкам і старалися їх потішити, але більшість були байдужі до материнського болю і старалися якнайскорше позбутись.

Діставши відмовну відповідь, вони мандрували далі, аж ген у Німеччину, де під час бомбардувань багато з них загинули.

Були й такі, яким пощастило знайти своїх дітей, і тоді вони залишалися з ними ділити долю й недолю. Одна з таких жінок, Ганна Удовицька з Дніпропетровщини, в пошукуванні свого 16-літнього сина примандрувала до Перемишля. Щодня можна було бачити скорбну постать матері коло брами табору й читати на її змученому обличчі запитання: а може сьогодні довідаюся, де моя дитина?

По двотижневих безнадійних розшукуваннях і запитаннях, Ганна Удовицька впросилася до одного з транспортів, з наміром їхати в Німеччину і там продовжувати свої розшукування. Серед мешканців транспорту тітка Ганна, як її усі кликали, здебільше була загальною симпатією, а особливо у дівчатах. Коли ще була тепла погода, тітка Ганна часто з дітьми ходила до поблизьких сіл, не з метою роздобути продукти, а з метою побачити нових людей, розповісти про своє горе і вже тим самим зазнати полегші. Але з наступленням холодних дощів і заборони ходити до міста, тітка Ганна пересиджувала цілими днями у вагоні і дивилась крізь відхилені двері на сумний і заплаканий Божий світ. Одиною розрадою і потіхою, як для інших мешканців транспорту, так і для тітки Ганни, були вістки, що їх дівчата приносили з міста.

Між іншим, вже декілька днів кружляли чутки, що німці звільнили 15.000 безнадійно хворих „ост-арбайтерів” і мають відправити їх додому. Спочатку мало хто вірив цим чуткам, бо кожний бачив, що вже немає куди вертатися, але ці чутки вперто кружляли далі і дівчата приносили щодня інформації, що сьогодні або завтра прибуде перший транспорт звільнених робітників. Те, що здавалося неймовірним і неможливим, стало дійсністю.

Одного похмурого дня до рампи підкотилися три вагони. Про це найшвидше довідалися діти і понесли цю вістку по всіх транспортах. Всі заметушилися. Невже на правду привезли звільнених робітників? А коли так, то хто ж ті робітники, з яких областей? А може між ними є знайомі, або навіть і рідні? . . . Ці питання кожного хвилювали і кожному хотілось якнайскорше про це довідатись. Але як його довідатись? Німці чомусь сьогодні такі злі, що й підступити не можна. Отже знову вся надія на хлопців. Але на цей раз і це не допомогло. Кожна спроба прокрастися непомітно попід вагонами і підглянути бодай трішки, кінчалася невдачею.

Вартовий німець, що вартував біля вагонів, не підпускав

близько нікого, а догадавшись про намір хлопців, релетував до них на все горло „Цурік!“ і підносив рушницю, немов збирався стріляти. Хлопці, мов ті горобці, розлітались на всі сторони, щоб за деякий час знову появись. Невідомо, як довго продовжувалась би ця небезпечна гра і чим би вона закінчилась, коли б до рампи не надїхало авто, з якого висіло двох німців військових і двох цивільних, Німці оглянули всі три вагони, щось порозмовляли з вартовим і відїхали. Певно на розпорядження вищої влади, німці повідчиняли двері вагонів і почали виносити на ношах хворих. На той час немов сама природа змилосердилася над знедоленими. Вітер розігнав сірі хмари, а з-за хмар виглянуло осіннє сонце і своїми, хоч і не дуже теплими, але привітними проміннями привітало знедолених.

Оце був той транспорт, про який так довго говорилося і про який мало хто вірив. В дійсності ці справи виглядали так. Для безнадійних і невилічимо хворих і скалічених в часі бомбардувань „ост-арбайтерів“, німці потворили спеціальні табори т. зв. „табори живих покійників“.

Про ці табори українське громадянство мало що знало, але такі табори їснували і то досить численні. В цих таборах, при мінімальному приділі харчів, без лікарської опіки, тихо і без протесту догоряли тисячі робітників, переважно українського молодняку. Розпорядження німців про звільнення 15.000 „ост-арбайтерів“ і відправлення їх додому, було просто цинічною заругою над тими нещасними, бо не було можливости, як і куди їх відправляти. Цей транспорт, що надійшов до Перемишля, був перший і останній.

Блискавкою рознеслася вістка по всіх транспортах, що прибув з заходу перший транспорт хворих. Серед жителів вагонів зчинився рух, кожному хотілось на власні очі побачити і переконатись: а може там є хто з рідні? . . .

Вісткою про прибуття транспорту з хворими найбільше втішилася, а рівночасно і занепокоїлася, тітка Ганна. Вона рішила за всяку ціну дістатися до рампи і поглянути власними очима, може . . .

З допомогою хлопців, найкоротшою дорогою, попід вагонами дісталась вона аж під саму рампу. На рампі, у більшій віддалі стояли гуртки людей, які, видно, не відважувались приступити ближче. З вагонів повиходили всі ті, що могли ще рухатися; тих, що вже не мали на це сил, винесли на ношах і поставили на рампі. З одного і другого боку рампи стояли вартові, які що хвилини гукали на дітвору: „Цурік!“ Дітвори видно подобалася ця гра і вони щораз ближче підсувались до

хворих. Хлопці допомогли тітці Ганні вилізти на рампу і під їхньою заслоною так близько підійти, що вже можна було розглянути хворих. Її очі затримались на другому з краю, який лежав з заплющеними очима. Тітка тримала руку коло серця, немов би хотіла його стримати, а воно так боляче щеміло, ніби хотіло сказати, що — „тут десь близько є той, за ким ти так довго шукаєш! ” . . .

Ніби під впливом погляду, який на ньому так запитливо спочивав, хворий поворушився і повернув голову в той бік, де стояла тітка Ганна. Тепер вже вона ясно бачила дорогі і незабутні риси своєї дитини!

Забувши про все на світі, не чуючи перестороги німця, вона вирвалася з дитячого кола і з криком, кинулася до хворого.

В тій хвилині сталося те, чого ніхто не передбачував і не сподівався. Вартовий німець, розлючений настирливістю хлопців, зрозумів рух тітки Ганни як спробу нападу. Чи він мав намір вистрілити вгору на пострах, чи свідомо стріляв в натовп людей, — це тяжко ствердити. Куля, невідомо для кого призначена, поцілила в ногу тітку Ганну, яка з криком зраненої чайки, останками сил долізла до хворих і з тяжким плачем припала до грудей сина.

Стрім вартового заалармував інших німців, які надбігли гурмою і з страшним криком і лайкою почали розганяти людей.

За коротку мить рампа була порожня. Ніщо вже не порушувало гробової тишини і не чути було ніякого відруху ні протесту, тільки гайвороння, сполохане стрілом, зірвалося з дерев, на яких сиділо, і з несамовитим криком почало кружляти над місцем трагедії, немов протестуючи перед Всевишнім проти людської жорстокости . . .

ОЛЕГ ЛИСЯК

Історія з Робертом Брюсом

(Спомин з часів Похідних Груп)

Правду сказавши, на ділі та ціла справа почалася вже після того літературного вечора, чи свята Лесі Українки, про шотландського лицаря, Роберта Брюса, який, сидячи у ворожій тюрмі навчився терпеливості від павука, якому семикратно рвалося павутиння і який семикратно починав свою роботу наново.

Тоді, коли ця справа, про яку я хочу розповісти, почалася, — це була вже половина червня, а докладніше, саме почався третій тиждень червня цього гарячого літа 1941 року. Я перебував тоді в малому, забутому мабуть цілим світом, містечку на Лемківщині, у якому, не зважаючи на все його віддалення від світу, зібралася тоді в роках 1940-41 цілком цікава компанія. Місто було цікаве. Не лише з огляду на доволі високий інтелектуальний цензус тимчасових в тому часі мешканців містечка, (інженерами там в тому часі, як тоді говорили, „в печі палили”, а магістрів таки на драбинястий віз набирали і рублем притискали) — але також з огляду на це, що воно було в доволі оригінальному положенні: розташоване на самій майже границі між советами і „Генеральним Губернаторством”. Комунікація до зовнішнього світу в літі трудна — в зимі, коли гору „Грушку” завів сніг — зовсім неможлива — одним словом: світ забитий дошками.

Але в цьому світі зібралися цікаві люди: молоді хлопці, які прибували не знати звідкіля, старші панове з минулим, симпатичні дівчата з майбутнім, адвокати, лікарі, актори, кооператори, гарні жінки і то все у таких кількостях, що можна було обділити ще кілька інших, подібної величини осередків. Не brakло, очевидно, гештапівського посту з двома підстаршинами, і сотні німецького війська зі старшинами, та ляндркомісара з українським прізвищем, турецьким минулим, німецьким уніформом та поганським замилюванням до алькоголю. Всі ці люди жили своїм життям, кожний дбав про свої справи і старався, щоб другий знав про них якнайменше. Це не завжди вдавалося, а загальна опінія була така, що це містечко, то справді підмінований пункт, який колись голосно експльодує.

Ну, але все це має досить мало до діла із справою Роберта Брюса. Це все, що дотепер сказане, має на меті лише підмалювати злегка тло і додати трохи льокального кольориту до історії з Брюсом.

Досить, що одного вечора, коли наша „пачка”, яка крутилася коло однієї з хат, що мала фатальну опінію у обершарфюрера Шмідтке зі станиці СД, поверталася з проходу „за місто” (доволі комічне окреслення, коли взяти до уваги, що „місто” мало лише одну головну вулицю) ми побачили перед собою згадану вже сотню німецьких вояків, яка під проводом старшин маршувала цією власне головною вулицею. Настрій був уже тоді доволі напружений: всі вгадували, коли почнеться німецько-московська війна, що, як ми зачували, дуже не подо-

балосся обершарфюрерові Шмідтке, який твердив що: „Фер-флюхт, ніякої війни нема, унд ір алле зольт мауль гальтен!“

— Якщо вони скрутять і підуть на Волковию — сказав хтось, — то певна війна і то завтра . . .

Хтось інший вибухнув сміхом і докінчив:

— . . . А як підуть на Тісну і не скрутять, годі ти ставиш завтра пиво!

Впало ще кілька жартів, але температура доброго гумору почала спадати. Всі зі збільшеним напруженням дивилися, куди підуть вояки. Чи насправді скрутять в напрямі кордону.

Вечірнє небо виблискувало на цівках хрестів своїми останніми проміннями, коли сонця, яка йшла без слів, безшумно скрутила а дзвоніч На Волковию.

**

Ранком, в четвертій годині вже гуділи над нами літаки, що несли бомби на Схід, в полудне ми вже чули советське радіо і як в ньому захлистував Молотов, жалуючись перед цілим світом, що його недавній товариш і приятель Ріббентроп його підвів і що „враг напав на . . . священніе кордони нашої родіни . . .” Потім ляндркомісар припняв до боку „Вальтера”, мабуть думаючи, що в час війни не випадає так близько кордону бути без зброї, потім відбулися урочисті сходини з головою місцевого УДК, де всі урочисто прирекли сидіти на місці і не рухатися доки нам не скаже „влада”, що це можна вже зробити без шкоди для „Нової Європи”, і відбулися тому подібні шопки. Але ми вже знали, що в Сяноці майже цілий „Лемківський Союз” (себто, самі „свої хлопці”), вже дременули через кордон і так само знали ми і те, що наші дні, якщо не години, в цьому милому, забутому світом містечку почислені. Хто міг той підбивав гарячково черевики цвяхами, хто ладив наплечник, хто писав листи, хто полагоджував ще формальні і неформальні справи з жіночим світом. . .

Але в засаді ми були вже готові, хоч ніхто не знав, хто властиво має йти? На якомусь офіційному зібранні, здається, дня першого липня, якраз коли ми вислухавши суперльояльної промови про наші обов’язки супроти фюрера” і „нової Європи”, відспівали щось дуже льояльне і патріотичне — мені шепнув хтось позаду в ухо:

Сьогодні вночі. 12 година. На горі над потоком.

Треба було ще, незбуджуючи підозрінь, попрощатися тут і там, подивитися чи все готове, сказати ще комусь „до побачення” і в засаді можна було вже йти. Серце ледви стримувалось: ми ж мали йти на Схід, за Сян, на землі, яких ми не бачили

майже два роки, потім далі, там „де стовпи небо підпирають”, там де ламаються тепер кордони, за Збруч, на справжню, велику, могутню як смерть і вимріяну як любов — Україну!

Не знаю чи мій товариш, з яким я ділив кімнату, а який не йшов з нами, почув, як я тоді потиху просмикувався через вікно і перескочивши пліт поманджав понад потоком. Наплечник на плечах, міцні черевики на ногах, надія в серці, мій Боже, чого ви не могли б зробити, яких перешкод не перейти, коли вам лише двадцять кілька років?

Вже коли переходжу кладкою понад потоком і лишаю за собою блимаюче останніми світлами містечко, мені здається, що хтось іде в цьому самому напрямі з низу потоку. Коли виходжу під гору чую передімною, як хтось сопє . . . По якомусь часі доходжу до групи двох людей, яких в темряві не можу пізнати. Ніхто нікого про ніщо не питає: хто, крім тих, яким треба, буде о півночі мандрувати стрімкою стежкою під гору?

Ще кілька постатей, ще кілька. Містечко залишилося вже зовсім внизу, позаду. Ми вже майже на вершку гори, що розложилася над потоком і над містечком. На вершку стоїть вже більша група. Доходимо й ми. Очі освоїлися вже з темрявою: пізнав обличчя, розпізнаю голоси. О, Боже та ж це три чверті цілого активу життя містечка зібралося тут! Старший вже цілком віком начальник пошти, старий ще член УВО, начальник Союзу, начальник одного уряду, директор того відділу, керманіч цієї установи . . . О, Боже, що то буде завтра ранком, коли містечко проснеться і не побачить своїх „головачів”!

Рушаємо в темну ніч. Місцеві, наші хлопці-лемки ведуть. Година минає за годиною, помалу вже меркнуть зорі, робимо один відпочинок, потім другий . . . Далеко ще до безпечного місця на кордоні. Бо німці, не зважаючи на те що війна триває вже тиждень і москалів давно вже нема, тримають далі кордон закритим. Нікому не можна його перейти. „Гренцшуц” пильнує його, ще може й більш суворо, від коли стало ясним, що якісь групи переходять в напрямі на схід.

Вже зовсім сіріє, коли пристаємо десь у лісі. Провідник групи розглядає карту, щось радиться з місцевими хлопцями, щось дискутують. Завелика група, думаю, нас тут майже сорок, легко нас побачити і легко накрити. Ми ж беззбройні і не можемо вступати в бій проти Гренцшуцу.

Ціла справа з переходом перестає мені подобатись, коли настав уже ранок, а нас побачили вже в тому часі малі хлопці пастухи. Кордону ще не видно. В повітрі щось „не пахне” і я присуваюся до мого сусіда Дизька, з яким ідемо впарі:

— Ти, Балемба, щось ми задовго йдемо. Не подобається. . . не . . .

Не маю вже часу докінчити. Ми якраз переходимо через зарослий корчами і ліщиною яр, коли раптом з усіх боків вискакують по зуби озброєні „Гренцшуци”. Звідусіль чути вигуки:

— Генде гох! Генде гох!

Тяжко спорити, коли перед носом блискає дуло ручного кулемета, махають довгі ручки гранат і вістря багнетів. Треба піднести руки.

Переговори тривають довшу хвилину. Не помагають аргументи, що коли вони нас пустять, то може їм лише допомогти, бо може а ну ж згине хтось з нас, а не якийсь їхній вояк, не помагають аргументи про спільного ворога. „Гренцшуци” не хочуть говорити, але ведуть нас, як ведмедів на станицю у Волковій. Там довідуємось, що ми і так не пройшли б, що Шмідтке вже вночі телефонував, що ляндркомісар дасть нам особистого бобу . . . Між віршами можна вичути ще інші речі, але цього вже комендант станиці не каже.

Переговори тут є успішніші. Виторговуємо, що замість під ескортою, відійдемо до містечка самі, відпочивши дещо в школі на соломі. Ну, добре бодай стільки.

Так, і тут власне починається на добре справа із Брюсом. Лежимо покотом на соломі, настрій під здохлим псом, бо ж остаточно, дати себе так ганебно зловити, не є таки ніяким героїзмом. Перед нами перспектива „милого” побачення з обершарфюрером Шмідтке і з ляндркомісаром, може тюрма, може концентрак? . . . А, щонайважливіше, завдання не виконане, цілих два рої в мішку — одним словом: розступися земле!

З боку, з соломи чую голос Дизька:

— Ти, ти був на тім вечорі Лесі Українки?

Відповідаю:

— Ти думаєш, про того „госьця”, Брюса, того, що його павук . . .

— . . . вчив розуму, угум — відмуркнув Дизько. — Він бачиш той павук, сім разів пробував. Що то є раз?

Під бачним оком „Гренцшуців”, що обсервують нас здалеку, відходимо по полудні в напрямі на наше містечко. Але, коли ми лише скрутили за ліс, наша група, яка в міжчасі вже і так стопніла, розділяється на кілька менших груп, які викнуть в лісі. Не всі знають про історію з Брюсом і павуком, але всі є тієї думки, що одна невдача не має значення.

**

Ніч переводить наша група, складена з п'яти людей десь на піддаші лемківської хижі, понад щією половиною, що служить як стайня. Холодне гірське повітря пробуджує нас раз по раз, мугикання корів під сподом і сморід коров'ячих відходів не дає заснути. Одинокий, який має нас цим разом довести до кордону над Сян і, мабуть, піде з нами (пішов далі ніж ми, і зайшов аж на Крим) повідомляє, що переходитимемо на світанку, коли пости найменше уважають і, коли вони підуть зустрітися з другим вартовим, що його місце кілометр звідсіля. Тоді буде наш час.

— Лем вам гварю, гади вонисті, сокотіться, грім би вас побив! . . . — воркотить одноокий.

Не бійся, друже, сокотитимемось. Не маю зовсім охоти відогравати ролі павука. Пощо робити щось сім разів, коли це можна зробити за другим разом?

**

Зпоміж хору пташок, що підносять над-ранковий галас, відбивається гостро якесь: Фіііть! Фіііть!

— То, він, одноокий — шепче провідник нашої групи. Зараз підемо.

Зараз підемо, брррр! Дивлюся з-поза корчів, за якими ми лежимо, на гострі жільчасті дроти, які розіпняті на висоті трьох метрів між здоровенними палями над річкою. Як легко зачіпитися на такому дроті, дуже добре знаю, маю вже деякий досвід з того боку, ще з 9 року . . . А там далі холодна Сянова вода. Над сірим водним дзеркалом повзають блакитні мряки, часом щось булькне у воді, брррр! Мусить бути холодна, холера . . . А, як так „Гренцшуц”, вернеться швидше? Чейже одноокий його не затримає голими руками . . . Перспектива дістати кулю в спину і, то до того так вчасно ранком, не манить мене зовсім.

Дивлюсь праворуч і ліворуч. З одного боку наш великан провідник. Такому добре, одною ногою цей дріт перейде, а Сян перебрєде не замочивши й штанів. З другого боку мій старий друг, Олесь. Дизько далі, з другою групою. Ще далі обличчя двох інших, скупчені, спокійні, холодні.

— Фіііть! — чути щєраз і з корчів, що в них зникає стежка щось рухається. Мабуть це одноокий, але нема часу думати, бо якраз піднісся мій лівий сусід:

— Йдемо! — засичав — і я бачу як він нишком хреститься. Хрещуся і я собі.

Два кроки до жільчастої загороди. Кожний коло свого стовпа. Один, два, три виступи по ховзькому дроті . . . нога ховзається і дріт роздирає штани та впивається в стегно. А чорт, не

пускає. Вирвати, вирвати, не будемо тут ночувати . . . По нозі спливає кров, але нема часу про те думати. Зістрибнути вниз! Ще два кроки, ще один . . . Ось вже вода. О, рве біда, гострий струм. Кидаю жутом ока погляд: наша „п'ятірка” ломаною лавою стоїть уже по коліна у воді. Широко розмахуючи руками, бредемо далі. По стегна, по пояс — хтось забрив у яму і на хвилину зник під водою . . . Секунди довжаться немилосердно. . . Скорше, скорше, коли ж буде нарешті кінець цій ріці, кінчайся, кінчайся нарешті срібнолентий Сяне!

Гарячково гребемо ногами і руками, хапаючись за корчі і траву на другому березі. А він, як на злість стрімкий. Не ризкую оглядатися взад. Може чортів „Гренцшуци” вже націляються? Ще кілька кроків, ще кілька рухів, серце б'ється і підходить до горла . . . Ось вже зелена стіна лісу. „Ліс батько, ліс батько . . .” Хто таке сказав?

— Хто таке сказав — питається наш великан, коли ми вже відсапнувши трохи сидимо безпечно за зеленою заслоною дерев і листя.

— Хто таке сказав, що ми не перейдемо?!

— Лем тихо будьте, гади сорокаті — кладе палець на губах одноокий. — Почують!

**

Не всі з нашої групи, що вирушила тоді темної ночі з надграничного містечка перейшла всі свої кордони. Дехто ліг від гештапівської кулі десь у Вінниці, дехто не дочекав побачити Київ, дехто впав в бою кількома роками пізніше, дехто може ще й до сьогодні нагадує справу Роберта Брюса у копальнях Воркути.

Ми перейшли тоді цей кордон за другим разом, нам не треба було семикратних спроб, як цьому павукові, що навчив витривалості шотландського лицаря. Але наш шлях не закінчився. Ще треба буде перейти не один кордон, неодну ніч у марші на далекому шляху заки наша дорога закінчиться. Дорога, що вестиме нас усіх туди, куди провадив у 41-ому шлях роя „K21”

До початків формування української поліції в кол. т. зв. Г. Г.

Впродовж останніх 10 років, від закінчення останньої світової війни по-сьогодні, рідко, а то майже не знаходимо вісток про українську поліцію, що сформувалася і діяла на території кол. т. зв. Генеральної Губернії, на Волині і на інших землях України. Це питання належить чомусь до таких, що їх ніхто не підіймав на сторінках преси і видань. Невідомо, чи зі страху перед „небезпечною проблемою”, чи таки не було охочих взятися за це діло. Може й були інші причини, так би мовити, характеру безпеки окремих людей, але вони мабуть відпадають по 10 роках нашого перебування поза межами батьківщини.

Перший вишкіл комендантів станиць української поліції в селі Річиця повіт Грубешів (1940 р.).

Для відгребання фактів як творилися перші клітини української поліції треба сягати до пам'яті, бо, мабуть, матеріялів не багато залишилося. У нашій статейці ми зупинимося на початках формування перших груп української поліції на північно-західних окраїнах, себто на території Холмщини, Підляшшя і суміжних повітів.

На північно-західних окраїнах, окупованих німцями, в 1939 році українські маси виявили бажання і намір самоорганізації. Мілітарна поразка Польщі принесла звільнення української те-

риторії від польської адміністрації, а втім і від ненависної поліції. По більших осередках, а зокрема в прикордонних селах (маю на увазі села на північ від річки Солокії, чотирьох волостей Раво-Руського повіту, 4-ох Сокальського повіту, Холмщину і Підляшшя постають різного роду організації і починає відживати змучена і поневолена земля. Постають організації допомоги втікачам з-за „річки” і Комітети з завданням заступатися за інтересами населення перед німецькими комендатурами, а згодом цивільною адміністрацією. Впарі з тим українське населення перебирає у свої руки волосні управи і самоуправління.

Деклярацією Гітлера з 12 жовтня 1939 проголошено створення Генеральної Губернії для окупованої польської терито-

Група членів української поліції на могилі біля Холмського Собору

Почесна стійка української поліції при вході до Холмського Собору на Гірці в дні 19. 5 1940.

рії. Тоді була покликана німецька цивільна влада і як її складова частина — поліція.

В тому часі, в терені, перебувала більша група активу ОУН. Переважно це були колишні політичні в'язні та і ті, що зтікли „з-за річки”. Вони зразу включилися в громадське життя і почали брати у ньому активну участь. В Люблинському Томашові, цілковито спольщеному, примістилася досить чисельна українська група, передусім зі Львова, та околиць. Залишені у селі Річиця військові запаси — харчі — використано для zorganizування кухні, якою завідував громадський Комітет.

З огляду на те, що на українські землі мала прийти польська поліція, серед гурту кол. політ. в'язнів постала думка, щоб добитися права у німців мати на українських землях власні поліційні частини. Були відомості, що в Любліні сконцентровані польські поліційні частини, готові відійти до давних станиць.

В тому часі, в терені, перебувала більша група активу їнську поліцію і пізніше її реалізатор, добрий організатор, кол. замісник шефа української польової жандармерії при УГА, сотник д-р. І. К. Він передумав справу, поробив деякі заходи і старання серед німецьких військових чинників та нав'язав контакти, щоб добитися визнання мати на українській території власну поліцію. Д-р І. К. переговорював це питання з різними людьми, а головне з кол. політ. в'язнями і просив створити такі факти, які послужили б йому підставою вимагати дозволу на формування українських поліційних частин.

Заходами деяких людей вдалося від староства в Томашові дістати дозвіл на створення поліційної частини під назвою „Українська Допоміжна Поліція”. 12 осіб одержали дозвіл носити зброю, але мусіли самі постаратися про неї. Це все діялося за попереднім порозумінням і узгідненням з організацією ОУН.

Д-р І. К. мав вже підставу і аргументи піднімати даліше питання залучити українців до поліційної служби на Північно-західніх землях.

В наслідок настирливих запитів — прийшов остаточно дозвіл на організування „Української Допоміжної Поліції на українських теренах”. В тому ж часі були вже створені станиці помічної поліції майже у кожній українській волості, але вони не були зцентралізовані.

З датою 1. 5 1940 р. формально покликано до життя Українську Допоміжну Поліцію з д-р І. К. у проводі. Осідком централі мав бути Грубешів. Цей наказ і дозвіл поширено на повіти Білу Підляську і Білгорай.

Коли сьогодні деколи автори статей пишуть про відродження українства серед спольонізованих т. зв. калакутів на Підляшші, то це у великій мірі було заслугою групи української поліції, яка виїхала з Кракова, на північ, між інш. на доручення сл. п. Ярослава Старуха. „Братство”, як називали себе у вузькому крузі члени організації, взялось до роботи і вже скоро були видні наслідки. Першим публічним виступом поліції була її приявність і служба під час повернення Холмського Собору на „Гірці” у Холмі. Хто знає про тодішні відносини, може собі уявити, яке було піднесення з приводу повернення власности українцям українського храму. Рівночасно прийшла поява „цивілів” з рушницями, справді ще в польських мундирах, але вже з шапками, т. зв. петлюрівками і з тризубом на шапці!

Тимчасом д-р І. К. випрацьовував програми навчання і приготовляв матеріали для перевишколу. Німці вимагали знову,

щоб поліція мала достатнє знання, конечно для повнення служби.

У травні, в містечку Белз, відбулася зустріч-розмова між д-ром І. К. та Романом Шухевичом щодо устійнення лінії і тактики відносно формування і завдань української поліції.

Місцем на вишкіл обрано село Річицю, знане з частих вишкільних культурно - освітніх курсів. Курс почався 1. 7 1940 і тривав чотири тижні. Поза фаховими предметами було ще українознавство та німецька мова. Здавалось, що все буде в порядку. В часі вишколу прийшло повідомлення, що в Білгорайщині, в селі Воля Обшанська поляки застрілили українського поліцейа. Школа виїхала на похорон. В часі перебування там поліційної школи прийшло до розшуків за винувниками і до деяких інцидентів. В наслідок акції в селі Воля Обшанська — німці, на доноси поляків, заарештували д-ра І. К. і звільнили його шойно по якомусь часі. Його замісником був майор польської поліції, Ю. Вальтер, кар'єрист, що дбав тільки та виключ-

Поліційна школа для української поліції в Генеральній Губернії у Львові, з якої в рр. 1941 - 1944 вийшло 1800 вишкolenих українських поліцаїв.

но про власні інтереси, а зовсім не цікавився поліцією. У Холмі організовано було ще один курс. Викладачами були польські інструктори. Такий стан тривав до війни між Німеччиною та СССР.

Зі зміною ситуації на Сході — прийшла зміна наставлення щодо особи д-ра І. К. Його привернено в обов'язках і доручено йому організувати поліційну школу у Львові. Приміщення школи було в колишньому домі для сиріт (за Польщі), за большевиків там була школа танкових радистів (вул. Чиста ч. 5). Під готовча праця тривала три місяці.

Школа мала назву: „Поліційна школа для української поліції у Генеральній Губернії — Львів”. Перший курс почався 31 жовтня 1941 року і тривав три місяці. До дня 18 липня 1944 року школа працювала нормально і за цей час випустила 1800 українських вишколених поліцаїв.

В часі переходу фронтів багато українських поліцаїв пішло до УПА, але це вже окрема тема і справа. Короткий перегляд початків формування української поліції не заторкує ситуації на інших українських теренах, а зводить її тільки до вище названих земель.

В. ВОЛИЦЬКИЙ

Українське повстання у вересні 1939 р. у Миколаївсько-Роздільському Наддністров'ю

Друга світова війна застала мене в селі Волцнів Жидачівського повіту. Я приїхав туди з моєю родиною на початку липня 1939 р., щоб там провести шкільні ферії, бо на літній відпочинок у карпатських курортах учитель Рідної Школи не міг собі дозволити.

Волцнів привітне, охайне село стрийсько-наддністрянського низу, кучерявиться густими садами на лівому березі Стрия, що тут, від полудня, оперся о саме село широким крутоберегим луком рвучкої води. При нормальному стані Стрий вабить у свої хрустальні води та на широкі нагріті сонцем піщані береги-пляжі, але в часі повені він грізний: тоді він гнівно бурлить, стогне, піниться люто і все, що стане на дорозі його розбурханим водам, нещадно ломить, рве, а село часто затоплює. Після більших повіней у селі голод і пощесті.

Туди із зелені розкішних садів, із рідних нив і квітучих надстрийських дугів манив мене томін юнацьких літ. Там ще недавно пережилена трибанна бойківського стилю церковця у гущі вікового саду приходства, що над нашим старим Стриєм край села думала думи про барвну бувальщину і водночас невченою симетрією архітектурного викінчення приковувала мою увагу до будівельної справності старих безіменних майстрів, які з тяжких дубових брусів уміли простою сокирою витесати і, сплોючи їх дубовим кілком, творити величні форми високих задумів свого і творчого духа народу; там спокійні тони старих ікон початку XVI. ст., перенесених до нової церкви, що владно із гущі садів посеред села підняла ясну баню в бла-

китну височінь, чарувала мене кожної неділі і свята нев'янучою свіжістю барв і глибиною закріплених у них ідей; там річеві „Предисловія” заялозених книг у церковному крилосі і записи набожної руки на полях „Тріоди цвітної”, що надрукована 1630 р. в Києво-Печерській Лаврі, закріплювали в мені пошану до української Церкви-фортеці національних святощів у бурхливу старовину і вчили дорожити всіми її надбаннями.

А На горі, що пів км. на захід від села, земля запопадливо тулила у своєму лоні останки культури давніх-давніх наших прапредків села доби неоліту (2700 років до н. Хр.) і ближчої нам княжої доби. Там, На горі, нерідко, об леміш батькового плуга жалісно скреготіли обламки кременного знаряддя і кераміки давнього господаря околиці: крем'яні вістря, скробачки, між ними кам'яна пр'ясличка, потовчена посуда . . .

Але це сіра старовина. Село національно високо свідоме. 1940 року на 1026 душ населення — поляків (двірська прислуга і три родини колоністів) всього 2,10%. Трагедія Біласа і Данилишина у Верині 1932 р. поставила Волцнів та інші села тих сторін у бойові лави ОУН. Для присмирення „антипаньствокових” ьастроїв у червні 1939 року в околицю була спроваджена експедиція ославлених у пацифікації 1930 р. уланів 14. полку „Стшельцуф Язловецкіх”. Одна їхня сотня закватирувала у Волцневі. В тому часі європейський політичний горизонт захмарювався; воєнна температура несамовито підвищувалась. З Данцігу алярмували про загрозливу поведінку тамошніх німців і про сутички з поліцією та поляками данцігських Шуц Штафетів (С.С-ів). заграниця повідомляла про гарячкову боротьбу за румунську нафту, про загадкові подорожі і зустрічі європейських дипломатів. Польська преса реферувала промову одного гітлерівського, мабуть, Дарре, достойника про те, що Німеччина не тільки думає ліквідувати Гдинський коридор, але й пересунути свої границі по ріку Буг з тим, що терени на схід від цієї ріки забере хтось інший. Про війну заговорили на „апелях” командирі уланської експедиції, що від бундючно визиваючої перейшли до постави обсерваційного вижидання і братання. Серед уланів окрему, упривілейовану чоту складала, включені до неї військовим порядком, українці — „загородова шляхта”. Вояки тої чоти передавали свої спостереження селові. В ходорівському кутку Бобреччини, що тут межує з Волцневом, уланська коменда розгорнула широкі маневри. Було замітне, що намагання „апелів” замість розбуджувати бойового духа діяли якраз у протилежному напрямі. — „Цо” — говорив познаняк, улан Шимчак — „капітан года, зе немецкі робочяз здиха з

глоду. Нех он мне запито. Мескам два кілометри од граніци і вем, йок ест у немца . . .” Інший знову після капітанської мови на тему „богатерства” і „посьвенценя” — дійшов до висновку, що — „Лепей биць живим тхужем, як лежець в гробе згнілим богатерем”. Таких невояцьких міркувань уланів село повторювало безліч. Між тим 27. липня прийшли масові арешти українців, що вщерть виповнили тюрму стрийського Окружного Суду. Між заарештованими був також виконавець замаху на Пілсудського, Степан Федак, директор МС в Журавні.

Жнива того року були напричуд гарні. Постійну соняшну погоду, як звичайно, перед Петром перервала одної днини злива з грозами, але це не перепинило роботи в полі. На нивах рівними рядами виростали копи дорідного збіжжя. Селяни тішились, що копа корцює. Ярина доганяла озимину. З уланів по лісах і дебрах наддністрянських узгір сумежної Бобреччини командири „язлов’яків” витовкали останню боеву справність; сільська молодь змовницьки перешіптувалась і вперто бойкотувала недільні вояцькі гульні. Старі зловіщо пророчили неминучий розвал Польщі. Для обґрунтування трапився випадок: на жнива утопився, купаючись у Стрії, вояк познаняк. Нав’язуючи до подібного випадку на початку серпня 1914 р., коли то Стрий проглонув одного німця, вояка 27 п. п. з Грацу — сільські віщуни прийняли цей випадок за першу жертву війни і за ясну прогнозу неминучого кінця польського володіння „на кресах”. Заклучали просто: „Наш Стрий так говорить, знак дає. Буде багато чужих трупів на полях і водах. Не любить наша ріка зайд”. Накінець при кінці серпня радіо передало, що Ріббентроп підписав у Москві умову з большевиками про дружбу. В Польщі проголосили мобілізацію. З Волцнева „нарокувало” шістьох військовозобов’язаних. Улани поспішно виїхали на захід. Повітря дихнуло війною.

У Волцневі від ранку до заходу сонця гудили моторові молотілки. Поруч росли стирти соломи. На старих токах перекликались ритмічні удари ціпів, тугі господарські міхи наповнювались золотим зерном. Пшениця видавала по 110 кг. і більше з копи. — „Зерно, як жолудь” — повторювали селяни і вивозили дорогий дорібок на залізницю в Жидачеві, щоб там одержати за нього безвартні квітки, „а заплату — в небі” — говорили зрезигновано. Село метушилось, бо наказ про молотьбу і термінову доставку вимолоченого зерна у військові магазини прийшов від військової влади. За ходом роботи слідувала поліція, а про обов’язок здачі нагадували погрозливі оголошення про военний стан і наглі суди.

Тим-часом на Заході, як подавало радіо, вже під Ченстоховою, йшли тяжкі бої поляків з переважаючими силами німецької „броні панцерней”; героїчно змагалась залога на Вестерплатте в Данцігу. Над нами, високо у блакитах неба, частенько перелітали з'єднання німецьких бомбовозів, що десь там у соняшних блакитах задихались тяжким, рівномірним: „гув-гув-гув”. Тоді поліційна охорона моста, що на 230 м витягнувся над Стриєм, втікала в сиготи. Оком нелегко було вловити на небі тих сталевих птахів! Вони плили з південного заходу на пів-

Дуб Хмельницького у Верні.

нічний схід буревійною грозою і на спокійному лазурі неба зазначувались ледви помітними цятками сизих голубів. Польське радіо зловіщо попереджувало: — „Увага, надходзі . . . ” і десь стогнала земля. Село на свій лад коментувало бомбардування Львова, Стрия та інших міст. Пошта не приходила.

Добігав уже тиждень війни. В повіті царила непевна тишина. З розеріблених бабиним літом піль повзла на село німа тризога. Заговорили про погроми українців у Львові й в недалекій Миколаївщині. Волцнівська молодь і активніші господарі скрилися в лісі або в непрохідних наддністрянських ожинниках. Се-

до в непевності завмерло. Мізок сверлувало питання: „Невже декларація УНДО-ня, що українці в критичній для Річипосполитої час виконають супроти неї обов'язок громадян держави — остала безвартним клаптем паперу?“ Д-р Юрків, адвокат у Жидачеві, репрезентант УНДО-ня, не находив відповідей. Факт, що жидачівських українців заангажували до співпраці в міськім „Комітеті Обивательськім“, до участі в організуванні санітарно-медичних пунктів для поранених, до продовжування добродійних збірок жертвам війни і т. п., оставався теж без значення.

Хвиля війни наближалася. Сьомого, або восьмого дня війни зовсім неожидано оживилась Роздільська Дорога, що вибігала зі села на захід і на 16., згл. 21. км. від нього, в Пісочній та Розвадові, долучувалася до „царської дороги“ Львів-Стрий-Лавочне. Із сизих туманів одного холодного вересневого ранку пробігли по ній одна по одній розкішні лімузини, що обвантажнені валізами і дрібним хатнім крамом, тулили у своїх нутрах перелякані і невиспані обличчя жінок і дітей, часто поважних чоловіків. Нервові сигнали шоферських трубок сполохано вдарили по срібlistих росах і один по одному никли в ранніх туманах. Де-далі лімузини пробігали щораз густіше й густіше, часто чергуючись з вантажниками. Під вечір їх кількість виросла в довжелезну валку, що попереривана кінними підводами всю ніч повільною течією плила через село, в напрямі на Станиславів-Румунію, але ввія Підгайці. Втікала Варшава. На другий день авта уступили місце довгим валкам підвод, що підняли куряву на всіх дорогах зі заходу на схід, а навправці стежками витяглись пестрі вужі піших утікачів. Чергової ночі знову глухо гуділи мотори довжелезної валки закур'явлених лімузин. Так і два наступні дні. Військових не було видно. Тільки третього дня цієї евакуації, зараз сполудня, на півночі села загуркотіли мотори літаків, що несподівано вилетіли із-за високих вільх в Дубниках над Дністром і, не підіймаючись вище Грабова, полетіли в напрямі Ходорова. Це й були одинокі три польські літаки, що за час війни їх бачили над Жидачівщиною. Вони власне втікали, криючись від ока німецьких Штукасів. Все те мало признаки панічної втечі і початків анархії, а німці з літаків безупину сіяли знищення. Одного дня стовп смолисто-чорного диму піднявся на заході, над Дрогобичем. В ньому поляки, евакуюючись, запалили рафінерію „Польмін“. Велетенські розміри пожегу в перших двох днях притьмарили сонце, а підкмарний стовп диму стояв над лісами, що відмежують Дрогобиччину від Жидачівщини, мабуть, чи не довше двох неділь.

10 вересня 1939 р. в Миколаївщині підняла повстання українська молодь з ОУН, що досі від польського терору скривалась у лісових кривках. Здається, під його грозою евакуювалось жидачівське староство і другі польські уряди. Повстання почалося з того, що очайдушним лісовикам, а між ними більше року скривався у різних місцях Дмитро Гаджера з Лівчиць — пощастило охороні залізничного моста в Розвадові відібрати скоростріл і з черги обезброїти декілька відділів польських марудерів та й силою dokonаних фактів організувати на місцях українську владу. На терені їх діяння була проголошена мобілізація чоловіків від 18 до 35 років життя. Озброєні повстанці, хто із добутою у вояків зброєю, хто з ловецькими стрільбами і пістолями, подалися у вказані місця на лівому березі Дністра. В Устю, Демні, Надітичах, Верині, Крупську, Роздолі, Ілові, Стільську, Березині і Наддністрянській Деменці замаєли синьожовті прапори. Таким чином повстанці перетинали шлях відвороту польським військам з Комарянського низу на Схід. Центром повстання стало Крупсько, звідки цілою акцією кермував Василь Демура, молодий селянин, ентузіяст ідей ОУН. На лівий беріг Дністра прийшли також групи молоді з Київця, Черниці, Лісної Деменки, Волцнева і Малехова. Всі зо зброєю, яку хто мав.

День перед тим до Волцнева була передана вістка, що через Київець-Деменку, отже правим берегом Дністра, йде під охороною поліції і в'язничної сторожі партія українських політичних в'язнів з дрогобицької тюрми. З цією звісткою прийшли до мене колищні вояки УГА, заявляючи, що треба обезброїти поліційну охорону і звільнити в'язнів. Але ні зброї, ні потрібних до акції готових людей в ініціаторів не було. Зброєю вони щойно сподівались добути в конвоєнтів, в чому — вірили — допоможуть їм конвойовані. Для перевірки дійсного стану справи ми пішли назустріч конвойові. Було коло 9. год. соняшного, надиханого черствою свіжістю ранньої осені, вересневого ранку. Ми ще не встигли вийти зі села, як приблизно 200 м. перед нами зачорніла лава поліцаїв з крісами в руках, за ними в хмарі куряви, яких 500 в'язнів. Всі пішки, посеред озброєних в'язничних „посмітюхів”, що охоплювали конвойованих з боків. Понурий похід замикала валка підвод з 2-3 озброєними поліцаями на кожному. Вже здалека ми почули пересторогу: „З дрогі, бо стшелаями!” Ми відсторонилися і станули яких 15 м. від роздоріжжя, приглядаючись мовчазному походові сірої громади в'язнів, що проходила помимо. Було очевидним, що якуне-

будь заціпну акцію годі починати. Хто були конвойовані не вдалося устійнити.

Повстання, а зокрема обставина, що до нього приєдналася Наддністрянська Деменка, зразу приголомшило жидачівських польських адміністраторів. „Проводирі”, як вони глумливо називали свідоміших активних селян, були в тюрмі, а тих, що їх не вдалося дістати в руки, легковажили. Деменку здавна вважали своєю вірною „пляцуфкою” Підставою до цього послужила обставина, що в Деменці приблизно п'ята частина села з числа 460 мешканців була латинського римо-католицького обряду, одначе розговірною без виїмків цілого села мовою все була тільки українська. П'ятьдесят років тому в селі була дерев'яна церковця, що в ній у більшій святі відправляв богослуження парох Волцнева, (від Деменки три кілометри). Там же в ряди-годи відправляв богослуження для римо-католиків ксьондз з Роздолу, від Деменки 5 км. В згаданому селі деменські селяни рішили будувати нову дерев'яну церковцю і для тієї цілі закупили та й звезли на призначене під будову місце будівельний матеріал. Тоді двір заоферував Церковному Комітетові на око вигідну пропозицію: замість дерев'яної церковці — предложив для рівноправного користування греко- і римо-католиків вибудувати мурований косяцюлек та ще й на гарній двірській площі. Пропозицію прийняли і згідно умови, на широкій панській сіножаті при повітовій дорозі виріс косяцюлек. Незабаром також перемінила польська шкільна влада з давен-давна українську народню школу на польську школу людovu і зразу ж посадили в ній учительку, польку Гелену Боярську. Село скоро опам'яталось, але до того часу воно вже було в ц. к. адміністративних кругах перемальоване і визнане польським. Почалася боротьба за душу села. Деменка ніяк не бажала вирікатися українства і забувати батьківську мову. 1926 р. в селі була відновлена читальня „Просвіта” і зорганізований „Кружок Рідної Школи”. В тому часі коло закріплення, згл., насадження селові польського характеру дуже ревню заходила дідичка села, московка Островская-Павлікевич, тип московської авантюриці-аферистки. Її старанням і коштом у селі заїснували „Стшелец”, „Читальня Школи Людовей”, ну і „шляхта загорова”. Повстання у Деменці перекреслювало всі дотеперішні пляни Островської у її так ревній „праці сполечней”

Тим часом до Жидачева повернувся староста Галяс і у Волцневі стало відомим, що там скупчується евакуйована з округ Дрогобича і Самбора поліція і, що власне ця збиранина, готується приборкати „гайдамаччизнен” в Миколаївсько-Розділь-

ському Задністров'ю. За інформаціями, всю експедицію очолив якийсь „дзельни” полковник, що шукав німецького фронту . . . в глибокому запіллі. Декілька відозв до громадян Жидачева від „Оборони Обивательсей” підписав дідич Турад - Комарніцкі.

Розвідка донесла, що плянами каральної експедиції в першу чергу охоплена Наддністрянська Деменка. Деменська група звернулася до Демури за допомогою. 500 скупчених у Роздолі повстанців перейшло в Березині на правий беріг Дністра і розташувались у Деменці, створюючи на Гориці повстанський мостовий причілок.

14 вересня каральники рушили силою одного куреня через Волцнів на Деменку. Перед самим полуднем одна їхня сотня, найжена багнетами, зо сталевими шоломами на головах і ручними гранатами за поясами впала до Волцнева. Повстання ввижалось їм у всьому, що українське. Велика вивіска „Народний Дім, кооператива . . .”, на гарному поверховому Народному Домі посеред села, що якраз до чола „маршу” поліцаїв-каральників грало на сонці українськими національними кольорами, подіلالа на них, як червона плахта на еспанського бика. З вереском оскаженілої юрби, що в ньому перемішувались вигуки: „гайдамакі, бій, вистшеляць, Україна, спаліць . . .” вони кинулись на цей так немилый для них об'єкт. Острим бренькотом розсипались усі шиби вікон, з тріскотом розскакувались двері і за несповна півгодини все у крамниці і складниці кооперативи було перемішане в розлитій нафті. З 53 злотих денного торгу залишилось всього 17 грошів мідяками. Інші з диким криком „где хлопі” впадали до хат і все, що попадало під руки ломили, товкли, розливали, не щадячи при цьому прикладів. Над селом піднявся шахливий крик жінок і переляканих дітей. За яку годину буря прогула. Але на село важким каменем лягла нова журба: до вечора треба було зложити 350 бохонців хліба і 1000 кг. вівса, а від кожного господарства окремо по дві курки, по 1 кг. масла, по літрі молока, по 5 яєць . . . Наложивши цю контрибуцію, каральники відійшли на Деменку. У рові біля кооперативи валявся у крові до безтями побитий молодий господар Іван Вонішків. Над ним безрадно побивалась жінка і жалісно плакали двоє переляканих дітей, білява Дося і чорнява Ганя.

Заки село отямилось від першого жаху, зі сторони Деменки залунали стріли. Зразу відірвані, короткі, немов припадкові, а там щораз частіші, щораз густіші. Вкінці залопотіли буревійною тучею, зливаючись десь там у приземеллі з диким поліцайським „гуррааа”, довгими серіями рівного та-та-та-та . . .

скоростріль і гамором невиразних накликувань у якийсь один не-самовитий акорд приглушеного клетотіння і шуму води на ло-токах. Волцнів завмер у непевності. Над Деменкою тимчасом піднялися клуби синього диму; вогняними, рудаво-жовтими хма-рами забагряніло над садами широке полум'я. На всій ширині села, від ставу по Дністер, шаліла стихія пожару. Від розри-зів ручних гранат деколи земля здригалась і глухо стогнала зу-силлями очайдушного змагу. Аж над вечір, як сонце ховалося за Дуброву, гомін бою почав слабшати. Ще одне дуже, якесь громово-пекельне „гурр-бумм” двох динамітових розривів на дністровім перевозі потрясло повітрям, сколихнуло землю. В тому місці пожвавилась стрілянина, злющо зацокотів скоро-стріл. Над Березиною, в пурпурі останніх променів сонця, клу-бився новий стовп густого смолистого диму. Горів, политий бензиною, міст на Дністрі. Повстанці відступили.

На пожарищах Наддністрянської Деменки.

Насторожена околиця втулялась у вечірні сутінки. Зо Сходу повівало прохолодою вересневої ночі; жалісно врзувалось у нічну теміль виття затрівожених псів. Деменка палала.

На нивах Гориці залишились трупи трьох повстанців: Ва-силя Беци з Крупська, Василя Перевізника з Березини і Вівси-ка з Деменки, сімох поранених бойовиків повстанці, відсту-паючи, забрали в давні криївки в столецьких лісових нетрях. З боку поліцаїв було дев'ятьох убитих. Їх, чомусь схованих у соломі, перевезли селянськими возами до Жидачева і там по-ховали. З деменських селян 4 згоріли в палаючих хатах, куди їх з помсти силою влхнули якісь поліцейські садисти.

— Ех — говорила нераз опісля молоденька Р. К., звенова з Деменки, а в її сірих, мрійливих очах кожного разу заіскрю-

вались огники непокірного бойовика — якщо б у нас не недовстача стрілива та й не глупий випадок зо скорострілом Під фігурою, що затявся, не були б ми ляхів і кроком наперед пусти-ли. Ми знали, що поліцейська збиранина йде на нас. Я з моїм ро-ем була залягла в Дубниках. Було так гарно, розкішно. Шовко-ві трави, широкі наші поля купались у позолоті сонця, слухали концерту невтомних музик, польових коників. Та нам не до концерту було. Ми насторожено вважали, щоб з цього боку не влізло що до нашого села. Вже було сполудня, як почалося. Від Великого моста сунулась їх ціла хмара; інші з Великих за-крадались. Як були вже від села яких 600 кроків, розбіглися, як татарська орда, по всьому пасовиську та й з вереском пустились бігцем у село. Тоді від млина заспівав наш скоростріл. Попід беріг старого русла хильцем просто на нас підкрадалось кілька сталевих шоломів над зпеченими хижацькими обличчями. Очима — було видно — пробігали до нашого добре замасковано-го становища. Мабуть, намагались збагнути його тайну і з о-сторожністю котів підсувались все ближче. Нам стало ясно: з цієї сторони вони хотять обійти наших збоку, взяти під обстріл березинський міст, захопити його, якщо вдасться, і влізти на плечі нашим бойовикам. Коли наблизились недалі, як на яких 120-150 кроків, ми привітали їх, як годиться. Передньому Сень Берес з дубельтівки просто в очі сипнув. Вони миттю заверну-лись, а того переднього та й ще одного потягли за собою. За закутом сховалися і там хтось стогнав, болючо зойкав, кляв. Опісля горіло село. Незабаром ми змінили наше становище. За-лягли в панськім саді, за млинівкою і звідси пражили по „гранатових” мундирах, що вперто лізли на нас. Пізніше, як воно сталося, не знаю. Я була в криївці на Берездівській. Мені дуже шуміло в голові і вона тяжіла колодою на моїх в'язах. Коло мене я пізнала Михайла і Ганю. З Клинів, кілька кроків один від од-ного, обережно — виходило зі слів моїх друзів — сходили на Берездівську п'ять Антків. Ганя перевірила замок кріса і по-се-стриному поправила на моїй голові перев'язку. — „Сень там” — кинула байдуже, кивнувши головою в бік Дністра. Михайло ся-гнув по наготовлений бравнін” . . .

На всю околицю лягла німа тривога. На терені повстансь-ких дій пустіли села, завмирили вулиці в містечках Роздолі та Миколаєві. Три дні по пустих полях поліцейського „запілля” нишпорили поліцейські ватаги, перешукуючи кукурудзи і ниви прив'язлого бараболиння та грабили села. Хто з молодих не встиг втекти до повстанців, а насмілювся вийти на вулицю, того, не розпитуючи про вину, стріляли. В Роздолі застрілили молодо-

то будівельного майстра Мар'яна Голуховського, розгромили кооперативу „Народний Дім”, Читальню Просвіту, Сокіл і спалили українське приходство. В Крупську вбили Івана Равлика, Василя Сторожука і Михайла Деркача, спалили Народний Дім і частину села. Веринь, „гайдамацкон гидрен, ожив'яном духем Біласа і Данилишина” — спалили. Оціліло всього 20 хат. В ньому розстріляли Михайла Антонова і глухонімого, 62-літнього Івана Луцева, бо видався поліцаям шпигуном повстанців. Там же якийсь „довудца”, майор, заінсценізував „доразьни сонд войскови” над групою 129 селян, жінок і чоловіків, в цьому числі також був парох Вериня, о. Василь Лавришин (тепер у Торонті). Всю групу держали на полі в ланцюховому колі найжених багнетами поліцаїв кілька годин перед дулами готових до стрілу скорострелів. Аж з'явився „довудца”-майор, який бундючно заявив: „за парен мінут вшисци згінеце,„ Але завважив у групі о. Лавришина. Це вже мала бути друга жертва з українських священників його правосуддя. Пан майор задумався. Думав довго-довго, аж нарешті промовив: „не хцен вашей заглади” і всіх, за виїмком молодого Михайла Процева, звільнив. На Процева, як на бувшого польського вояка, видав смертний присуд. Його закололи багнетами.

А по той бік Дністра палали Надітичі, що станули на шляху поліцейсько-каральним ватагам. Там ще зранку, як тільки сонце повернуло „зобіду” і над Дністром розвивалися останні клапті молочно - срібних серпанків, нещадний бій розгорівся зо здвоєним завзяттям. Декілька разів поліцейські лави підіймалися до крилових атак, але за кожним разом на лівому, наддністрянському крилі, їх косив повстанський скорострел; на правому сальви добре озброєної „старої війни”. В центрі, від сторони Пісочної, другий скорострел, замаскований за висуненою в тому місці у вільне поле церквою огорожею. Коло третьої сполудня гомін бою приглушив раптом остро-пронизливий шум пропелера. Німецький літак несподівано знизився над поля Надітич і кілька разів буревієм пролетів понад голови скритих у кукурудзах повстанців. Це збентежило боєвиків. Чого він шукав? Факт, що під Веринем він обстрілював повстанську стежу, що йшла перевірити терен між лісом На горі та Крупськом, вплинув, що на цьому відтинку повстанці відступили під ослону ліса, відкриваючи ворогові дорогу у Веринь і цим самим відслонили фронт у Надітичах. Це використали каральники. Їхні лави вдерлися в село. Бій продовжувався в димах пожару. Накінець повстанці відступили на захід. Другого дня у тій стороні горіло Устя. На Стільсько та Ілів не поважилися йти.

За свідоцтвом очевидців на полях Надітич впало 42 поліцаїв.

Надітичі душились у димах пожеару, на Дністрі ще йшла жвава перестрілка і на веринських горах їдко стукотів скоростріл, як поліцаї вдерлися до церкви, і виволікли з неї о. Романа Божейка, пароха Надітич, з ним старого емерита, директора школи Святого і їх зараз же поставили перед „доразьни сонд войскови”, що відбувся в залізнодорожній будці „Під Вільшиною”. „Пшеводнічонци” був пан майор, що виступив також у Надітичах. В чому їх оскаржували і про що питали? — ніхто не знає. Степан Швед, що поранений був скрився в недалеких очеретах, у болотах старого русла, чув нелюдський крик і страшні зойки катованих.

Там, у доїзді до Пісочної, під залізнодорожним насипом залишили їх пошматовані тіла, бо обох деліквентів, зв'язаних докупи ланцюгом, вкинули у рів і на них кинули ручну гранату. У селі під прикладами поліцаїв згинув батько бойовика Карпатської Січі, Володимира, — селянин Данчевський.

Над Жидачевом маяв синьо-жовтий прапор, Увесь повіт починав дихати свobodно, бо ватаги каральників поспішно через Волицю-Стрий втекли на Угорщину. В повітряних просторах по давньому гуділи німецькі бомбовози, увихалися „Штукаси”, аж радіо-приймачі вилурили з етеру: „Для захисту життя і майна однокровних братів Західньої України від анархічних банд панської Польщі — героїчна червона армія 17. вересня 1939 р. одержала наказ перейти давню польську границю” . . .

Від 17 вересня наш терен контролювали німці; 21 вересня увійшли „однокровні визволителі”.

Кажуть, що на мості в Жидачеві і на межі Березовець та Піддністриан були поставлені таблиці: „Дойче Демаркаціонслініе” — „Демаркаціонная лінія СССР”.

Пробираючись на Захід, задержався у Жидачеві полковник УНР Павленко. Видатніші громадяни стали готовитися до переїзду на лівий беріг Стрия, тобто — за лінію „Бертельмі”. Випадки чергових днів ці принадні ілюзії багатьом перекреслили.

В. МАКАР.

Стріл в обороні мільйонів

(В 22-ліття атентату Миколи Лемика)

23 жовтня 1955 р. минуло 22 роки від того дня, коли сл. п. **Микола Лемик**, виконуючи наказ Організації Українських Націоналістів, застрілив у Львові представника советської влади, спеціального висланника Москви — Майлова. Цей стріл впав у жовтні проклятого 1933-го року, в той час, коли злочинно пограбована Москвою Україна пухла і гинула з голоду . . .

Автор цих рядків мав нагоду зустрінутися з героєм згаданого атентату Миколою Лемиком в 1938 і 39-ім роках у польській тюрмі в Равічі, над тодішнім польсько-німецьким кордоном. Ми опинились втрійку в одній клітці: Микола Лемик, Олександр Буній (учасник атентату на одного з чільних представників польського імперіялізму, Тадеуша Голуфка, у Трускавці, в літі 1932 року) і я. Час минав нам, як звичайно в тюрмі, на науці, читанні, обговорюванні політичних подій, снуванні „планів” і припущень на майбутнє, а в особливих хвилинах — на споминах з минулого.

Микола Лемик був, як у нас говорилося, — „золото не хлопець”. Син селянина з-під Львова, високий, міцно збудований блондин, з синіми, трохи скісними очима, з дуже симпатичним обличчям, розумний, щирий, одвертий, прямий, товариський, — для свого друга не пожалів ніколи нічого, — при тім неустрашимий, а в зустрічі зі злом, насильством, несправедливістю — одчайдушно бойовий і безкомпромісовий. Такий був Лемик. Це був справді „лицар без страху і закиду”. Недаром причіпили ми йому у в'язниці кличку „Ріттер”, себто лицар, нав'язуючи до його оповідання, що в його роді зберігались давні документи з часів прилучення Галичини до Австрійської монархії, де його предки носять титул „Ріттер фон Лемик”.

Микола був першорядним розповідачем. Його оповідань з його дитячих і хлоп'ячих років та його пригод з гімназійних часів, ми з Бунієм могли слухати без втоми цілими годинами, до пізньої ночі. Він розповідав так живо й мальовничо, що я ще й досі, по двадцяти і більше роках, міг би, здається, без великих змін переповісти його слова. Це я й хочу сьогодні зро-

бити, хочу за його словами відтворити подію з 1933 року, якої він був героєм, а яку він нам розповів на „трійці” в Равічі, холодної осені 1938 року.

В пам'ятному 1933-ому році, в червні, Микола Лемик склав матуру в Філіяльній гімназії у Львові. Першою річчю, яку він уважав своїм обов'язком зробити, як „гомо матурус” (зріла людина), було — зголоситись до бойового відділу ОУН. До виходу з гімназії, вступ до боївки йому, як взагалі всім юнакам ОУН, був заборонений. Між тим Микола тільки й мріяв про безстрашні бойові чини, такі, як їх доконували сл. п. Дмитро Данилишин і Василь Білас та інші, на прикладі яких він виховувався. І тому, як тільки по всіх боївках проголосили, що потрібно охотника до виконання замаху, з якого замаховець ні в якому разі не буде могли вийти ціло, Микола без вагання зголосився. У Львівщині таких зголошень було більше, але вибір випав на Лемика.

Микола дістав від свого зверхника револьвер марки „Оргіш” і пачку набоїв, і почав у лісі вправлятися у стрілянню. Стріляв з лівої руки, бо був „манькут”. Швидко набрав такої вправи, що без схиблення відстрілював сухі гілячки на дереві, з віддалі 20-30 кроків.

Приблизно в першій половині жовтня 1933 року його викликали на стрічу з кимось з „гори”, себто з КЕ (Крайової Екзекутиви ОУН), для обговорення його завдання. Стріча мала відбутись в парку Бартоша Гловацького на Личакові у Львові. Микола послішив на стрічу в піднесеному настрої. Як кожний юнак, він уявляв собі своїх зверхників як яких пів-богів. Він був певний, що побачить перед собою грізно насупленого „вікінга” з поглядом як бритва і словом як бич. Яке ж було його здивування і розчарування, коли побачив, що до нього наближається з умовленим знаком малого росту, худий з привітною усмішкою на устах . . . Щойно пізніше Микола дізнався, що його співрозмовником був Степан Бандера, тодішній Крайовий Провідник ОУН на ЗУЗ.

Вже перші слова висланника з „гори” збудили в Миколі повний респект і пошану до цієї незамітної людини. Провідник говорив просто і ясно, спокійно і без патосу. Почав від з'ясування положення на підсоветській Україні, де в той час шалів організований червоною Москвою голод, що мав зламати опір українського села проти насильної колективізації. Ніхто не стане в обороні мордованих українців, словні протести не зворушують нікого, тут треба запротестувати чином, і то так, щоб це почули і в західному світі, і в Москві, і в Україні. То-

му Організація Українських Націоналістів вибрала його, Миколу Лемика, як свого речника, і дає йому доручення — піти до со-ветського консульату у Львові та вбити представника московсь-кого окупантського уряду. По виконанні цього завдання, він має віддати себе в руки польської поліції, щоб опісля на суді вия-вити ясно і недвозначно мотиви свого вчинку. Найбільш прав-доподібно, його засудять на смерть. Але це буде на очах світу. Ні в якому разі не повинен допустити до того, щоб його схо-пили і вбили чекісти в самому консульаті. Всяку потрібну поміч одержить вповні.

Микола слухав цих інструкцій зовсім спокійно. Він так і сподівався чогось подібного. Він міцно стиснув руку Провідника і сказав просто, що постарається виконати наказ якнайкраще.

В підготові замаху брали участь також інші особи. Артист-маляр Роман Сеньків (що згинув з рук большевицьких парти-зан у селі Нивиці в Радохівщині в січні 1944 року) кілька ра-зів відвідував советський консулят при вул. Набеляка ч. 22., до-бре приглянуся розкладові бюр, процедурі прийому і самому консулеві Голубову та нарисував потрібний плян і також з па-м'яті портрет консула. Миколі передано це все для докладного простудювання.

День чину наближався. Микола перешив собі нагрудну внутрішню кишеню в маринарці з лівого боку на правий та впра-влявся у швидкому витяганні „ліваком” револьвера з кишені. Все йшло якслід. Організатор замаху, сл. п. Роман Шухевич, передав подрібні інструкції, як має говорити в консульаті. Мико-ла мав приїхати до Львова в дні 22 жовтня.

Напередодні виїзду, Микола сказав батькам, що завтра їде до Львова на два-три дні, щоб поладнати деякі формальності, зв'язані зі студіями на університеті. Вся родина немов би щось передчувала. Коли Микола рано збирався в дорогу, прибігла донечка його сестри, що жила на селі, і почала з плачем його просити, щоб нікуди не їхав, бо її мамі снівся про нього страш-ний сон. Микола засміявся і почав з малою жартувати. Але гні-тючого настрою в хаті не міг розігнати. Його прашали, немов ка останню дорогу . . .

На станції в Глинянах (?) Микола стрінувся око-в-око з комендантом станиці поліції, який нераз приходив до них до хати переводити ревізії і його арештувати. — „Що зробити, якби він хотів мене тепер зревідувати?” — подумав Микола. — „Хі-ба пальну йому в лоб! Але тоді нічого не вийде з моєї роботи...”. На щастя, поліцей вдоволився тільки запитом, куди Лемик їде, і відповіддю, що „до Львова в справі студій”.

У Львові Микола заїхав до „Народньої Гостинниці” при вул. Костюшка і записався в книгу гостей. як „Дубенко”. Тут переночував, а на другий день, 23-го жовтня, біля години півдванадцятої, був уже під консулятом при вул. Набеляка ч. 22. Година прийому була від 12-ої до 13-ої.

Почавши від листопада 1929-го року, коли українські студенти важко погромили советський консулят, на знак протесту проти розгрому большевиками української культури й науки у УССР та проти суду над членами Спілки Визволення України, — перед консулятом постійно стояв на стійці польський поліцай. Стояв він на варті і тепер. Він пильно змряв очима Миколу, але не сказав нічого.

Микола подзвонив. По хвилині виглянув крізь віконце дверник, оглянув Миколу і спитав:

— Чіво вам?

— Я до пана консула.

— За чем?

— В справі виїзду на Україну.

Дверник ще подумав хвилину, потім відчинив двері і впустив Миколу до середини. Недалеко дверей стояв стіл, а на ньому книга запису відвідувачів. Микола розписався і пішов до почекальні на першому поверсі.

В почекальні було вже кільканадцять людей. Вони сиділи на кріслах попід стінами, дехто переглядав газети і журнали, розложені на столиках. Кілька понурих типів стояли, підперши стіну, з руками в кишенях, і мовчки, з-під лоба, обсервували всіх присутніх. Приглянулись пильно і Лемикові. — Це певно чекісти, — подумав Микола, але спокійно перейшов попри них і сів собі при столику біля самих дверей, що вели до бюро консула. До почекальні ввійшло тим часом ще кілька осіб.

— Я читав раз спогади одного російського революціонера, — оповідав Микола, — який мав виконати замах на царського міністра, і так як я, ждав у почекальні на прийом. Той замахо-вель признається у своїх спогадах, що переглядаючи розложені на столику журнали, не розумів ані словечка з цього, що читав. Я навпаки, з великим заінтересуванням і зацікавленням читав дописи про „успіхи хлібоздачі” в Київщині і інших областях України.

Тим часом вибила дванадцята година і з канцелярії консула вийшов дверник Джугай.

— Кто до товарища консула, пожалуста? — спитав він, обводячи зором присутніх.

— Я, — відізався Микола, і відсунувши набік заскоченого

Його „нахабністю” дверника, ввійшов до середини. Наказ був — виконати атентат найдалі до години 12,15. Ніхто вже не міг спинити виконавця.

Кабінет консуля був невеликий. За бюрком, оббитим червоним сукном, сидів молодий мужчина з пронизливим поглядом. При вході Миколи він підвівся з фотеля. Микола глянув на нього і завагався на хвилину. Мужчина, що стояв проти нього, не дуже скидався на портрет, змальований Сеньковим.

— Я хотів би говорити з паном консулем, — промовив Микола.

— Пожалуста, гаваріте!

— Я хотів би виїхати на Україну, до Києва, на студії; прошу вас дати мені потрібні інформації.

— Чи ви маєте яку родину на Україні?

— Так, маю сестру, живе в селі С. . .

— Чи маєте від сестри які листи?

— Так, сестра мені пише, щоб я звернувся в справі виїзду до пана консула у Львові.

— Будь ласка, покажіть мені ці листи.

„Зараз будеш їх читати, кацапе!” — подумав Микола з глухою злістю й ненавистю, і сягнувши рукою за пазуху, витягнув справно „Оргіш” та спрямував його просто в чоло москаля.

Москвин моментально зблід як стіна. — „С м е р т ь ! ” — прочитав Микола в його широко відкритих очах. Микола вимовляв з притиском задалегідь уложені слова:

— Оце тобі, кацапе, від Організації Українських Націоналістів за муки і смерть наших братів і сестер, за голод на Україні, за всі знущання! —

і вистрілив просто в чоло ворога.

Була година 12.05.

Большевик без слова звалився боком на бюрко, а з нього зісунувся важко на долівку. Микола швидко прискочив до нього, готовий ще раз стрілити. Він мав наказ — обов'язково вбити, а не тільки ранити консула. Але другий стріл був уже непотрібний. Перед Миколою лежав труп.

Тим часом у ждальні зчинилась страшна паніка. Хтось відкрив двері до кабінету і в наповнену димом кімнату заглянуло з десяток блідих лиць з широко розкритими очима. Микола скочив до них як тигр, з готовим до стрілу револьвером.

— Руки вгору! І всі під стіни! — скомандував він диким голосом.

Він сам не пізнав свого голосу. — „Це напевно крикнув з

мене, в той час, якийсь мій татарський предок!” — сміявся Микола, розказуючи нам цю подію. — „І я щойно тоді пізнав, яка страшна зброя — револьвер в руках рішеного на все чоловіка!”

Немов би вихор дунув, так на крик Миколи всі моментально розскачилися на боки. Одна чи дві жінки зімліли. Але на них мало хто звертав увагу. Мужчини тримали руки вгору.

Микола глядів передусім на чекістів, себто на тих, кого він за таких уважав. Їх було трьох або чотирьох. Вони були, очевидно, зовсім заскочені подією. Два з них стояли з піднесеними руками і безрадно гляділи перед себе, інші два далі підпирали стіни, з всуненими в кишені руками, з тупим виразом обличчя. Микола спрямував до одного і другого револьвер і повторив грізним протяглим голосом:

— Руки вгорууу!

Вони, вагаючись, підняли руки.

В тій хвилині Микола спостеріг, що сторож Джугай поволеньки просовується до дверей наліво, що виходили до сходової клітки, а при тому сягає рукою до задньої кишені.

— Стій! — крикнув Микола, і сторож, стрепенувшись, підняв руки, але одночасно кинувся до напів-відхилених дверей. Микола, не міряючи, махнув рукою на відлів. Бахнув стріл, і сторож з криком повалився в дверях на землю. Куля задраснула йому обидві розпростерті долоні і шкіру на грудях.

Микола кількома скоками перебіг кімнату. При виході на коридор щераз оглянувся. Всі чоловіки гляділи на нього переляканими очима і держали руки вгору. Микола перескочив Джугая в дверях і вибіг на сходову клітку. Половина завдання була виконана. Тепер вибігти на вулицю і віддати себе в руки поліції.

Збігаючи сходами на долину, він побачив через вікна в голлі на партері, що на вулиці зібралась вже доволі велика юрба народу. Серед оживлених голосів і криків чути було найчастіше оклик: „Забіл, забіл!”

Микола натиснув на клямку входових дверей. Вони були замкнені. Як їх відчинити?

Побіг знову нагору і відчинив двері до ждальні. На його вид всі закричали, а деякі закрили собі обличчя, немов би побачили духа. Хто мав опущені вниз руки, підняв їх механічно знову вгору.

Микола глянув на Джугая. Той лежав окровавлений на землі і стогнав.

— Де ключ від брами? — запитав Микола.

Джугай злякано глянув на нього і розвів безрадно закритими руками.

Микола кивнув на першого з-краю чекіста.

— Ходи сюди!

— Нет, нет! — зарепетував той, закриваючи бліде лице долонями.

Витворилось глупе положення. Микола замкнув двері і вийшов на коридор. Рішив ждати на прихід поліції, а покищо пильно вважати, щоб не заскочили його і не замотлошили чекісти.

З горішнього поверха хтось поволі сходив. Микола стояв за колоною з револьвером наготові. Бачив зразу ноги, потім тулів і врешті лице чоловіка, що сходив. Що за мара? — Та ж це був консул Голубов, якого портрет, роботи Сенькова, Микола вивчив був напам'ять. Рука з револьвером мимоволі підвелась до висоти консулевого обличчя. Стріляти, чи ні? Микола мав виразний наказ — вбити тільки консула і не робити непотрібної масакри, хіба діючи у власній обороні.

Чоловік на сходах зупинився. Його погляд щойно тепер впав на Миколу і револьвер.

— Оооо! — простогнав він, і без слова повернувшись, впав руками на сходи та порачкував назад нагору.

Як виявилось пізніше на розправі, Голубов заліз у своїй кімнаті під ліжку, і щойно польська поліція витягнула його звідтіля.

Микола залишився на місці. Довге ожидання почало його вже нудити. Хто ж, нарешті, відчинить двері до консульату?

На горішньому поверсі знову почулись кроки. Сходами ступали вниз двоє. Один в мундирі старшини польської поліції, другий в цивільному. Вони дістались до будинку консульату через дах сусідньої вілли. Микола міг їх обидвох застрілити зовсім легко, заки б вони його спостерегли. Та це не лежало в плані. Він перший ступив до них.

Побачивши Миколу, поліцаї на мить цофнулися, а потім загукали:

— Ренце до гури! Рукі ввійорх! Генде гох! . . .

(. . . „і ще по якомусь!“, — сміявся Микола, оповідаючи нам цей момент, — „тільки не по-українському. Сучі сини, вони гадали, що замах зробив або якийсь кацап-білогвардієць, або гітлерівець, а про нас не подумали!“)

Микола кинув револьвер на землю і підняв руки вгору. Вони прискочили до нього, один приставив револьвер до грудей, а другий швидко наложив на руки кайданки. Щойно тоді вони

з полекшою відітхнули і, відступивши взад, з цікавістю почали до нього приглядатися. Микола спокійно глядів їм в очі.

Один з них залишився при Миколі, а другий побіг на долину, де в тому часі поліції вдалося відчинити двері. До будинку нахлинула з вулиці хвиля мундирової і немундирової поліції. Вони обсадили всі двері, а тоді оточили Миколу щільним кільцем.

Довго і мовчки вдивлялись вони в Миколу. Щось між собою шептали, обмінювались спостереженнями і здогадами. Нарешті один вигукнув:

— Але ж то гайдамацка морда! Слово хонору дає!

(„Той пізнав мене!” — покивав з признанням головою Микола, в тракті свого оповідання).

Микола мовчав. Мав час сказати своє.

Його повели вниз і посадили на авто. Разом з ним звалився на авто хіба з тузін „хатраків”. Кожний старався тримати на Миколі свою руку, або бодай дотикатися його.

Щойно на комісаріяті Микола Лемик промовив.

— Я є член Організації Українських Націоналістів. З її наказу я вбив представника московсько-большевицького уряду, на знак солідарности всіх українців у боротьбі з Москвою та протесту перед культурним світом проти злочинного вимордовування нею українців.

Більше не могли з нього видобути.

Поліція працювала гарячково. Насамперед стверджено, що атентатчик ночував у „Народній Гостинниці” під прізвищем Дубенка. Для поліції не було сумніву, що це тільки приbrane прізвище. Пішли в рух поліційні альбоми підозрілих українців, а в першу чергу студентів і гімназистів. І ось на матуральному табльо учнів Філіяльної гімназії у Львові з 1933 року, вони знайшли обличчя замаховця. Тепер вже було просто іграшкою ствердити прізвище, ім'я і всі інші дані „злочинця”.

Негайно виарештовано всіх друзів Лемика зі шкільної лавки. На жаль, знайшовся між ними один слабодух, який подав поліції багато подробиць з діяльності юнацтва ОУН в гімназії. На лаву підсудних притягнуто кільканадцять хлопців. Провідною думкою акту оскарження було виказати, що атентат мав на меті довести до завогнення відносин між Польщею й ССРСР.

Атентат Лемика і його процес викликав величезний підйом в масах українського населення ЗУЗ. Все без винятку громадянство беззастережно солідаризувалося з його чином в обороні виголоджуваних і мордованих українців на ОСУЗ. До оборони Лемика зголосились демонстраційно всі найчільніші ук-

раїнські адвокати-оборонці, без уваги на свої політичні переконання і наставлення до ОУН. Але польський суд відкинув цю демонстрацію, мотивуючи це нормою, що один підсудний може мати найвище трьох оборонців. Миколу Лемика боронив м. ін. покійний д-р. Степан Шухевич.

Судова розправа закінчилась так, як передбачувалось. Лемика засуджено на кару смерти з заміною, з уваги на його неповнолітність, на досмертну тюрму, а його товаришів на довголітню в'язницю.

**

— Кого ж ти властиво вбив у консуляті? — питали ми Миколу, бо хоч ми в 1933 році читали в пресі про цю справу, то з бігом літ подробиці призабулись.

— Я сам дізнався про це щойно на розправі, — відказав Микола. — Під час перерви першого дня розправи до мене приступив „старий Шух” і, дивлячись на мене з-під лоба, як він то вміє, сказав до мене півголосом: „Гратулюю вам! Ви вбили с . . . сина Майлова, сто разів гіршого пса, як той ідіот Голубов. Це був спеціальний висланник Сталіна, що під невинною назвою „секретаря консуляту” об’їздив з метою контролю всі дипломатичні і консульські представництва ССРСР в Польщі. День перед своєю смертю він приїхав з советської амбасаді в Варшаві до Львова, з головним завданням спаралізувати протестаційну акцію українців Галичини й Волині проти голодової масакри в УССР, а зокрема, щоб познайомитись зблизька з рухом ОУН. Ну, й познайомився таки першого дня. Зробили ви „приємну несподіванку” „товаришеві” Сталінові . . .

Смерть Майлова з рук члена ОУН була справді дошкульним ударом для Москви. Микола оповідав нам далі:

— Коли мене в 1935 році привезли на „Сьвенти Кшиж” (найтяжча тюрма в кол. Польщі, — прим Ред.), я стрівся там м. ін. з советськими шпигунами. Один з них, почувши моє прізвище, сказав: Ага, знаю, чув! Як везли осінню 1933 року домовину з тілом Майлова зі Львова до Москви, большевики зганяли з усіх сіл пів-живих селян до всіх станцій на шляху зустрічати домовину і протестувати проти „злочинства” капіталістичної Польщі та її „прихвостнів” — українських націоналістів. Але селяни нишком раділи з цього вчинку, бо знали його мотиви, і з признанням висловлювались про „хлопців з ОУН”

**

Історію свого атентату розповідав нам Микола Лемик пізною осінню 1938 року в тюрмі в Равічі. В квітні наступного року, у зв’язку з загостренням польсько-німецьких відносин, нас

перевезли до тюрми в Седльцах (між Варшавою і Берестям). Вересень 1939 року приніс нам волю. Микола вирвався в останній хвилині з рук польських опричників з постріловою раною.

В-останнє я стрів Миколу в серпні 1941 р. у Львові на Руській вулиці, напередодні ліквідації німцями самостійної України. Він був, як звичайно, в добродушному настрою, але кожнoчасно готовий на велике діло. Він виступав тоді як „Сенишин” і був призначений Крайовим Провідником ОУН на Східні Українські Землі (на Лівобережжі). Він щойно був повернувся з першої екскурсії за Збруч.

Ми в радісній розмові згадали минулі дні, і я спитав його:

— А що сталося з твоїми батьками? Як вони пережили польшевицьку окупацію?

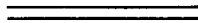
Микола всміхнувся.

— Виховалися знаменито, аж мені дивно. Зараз таки в осені 1939 року зайшов до нашої хати якийсь вищий начальник НКВД, говорив з татом в чотири очі і сказав: — Я добре знаю справу вашого сина, знаю, хто він був і що зробив, Але можете бути спокійні. Доки я тут є, вам не станеться нічого. — І дійсно, татові не зробили за цілий час ніякої кривди . . .

Це була моя розмова з Миколою Лемиком в другій половині серпня 1941 року. Три місяці пізніше Микола вже не жив. Організуючи незалежне українське життя в прифронтовій смузі на Лівобережжі, він попався в руки гештапо і згинув на шибениці в Миргороді, разом з іншими безіменними українськими борцями.

Хай цей мій неповний спомин в 22-гу річницю страшного голоду на Україні і героїчного чину Миколи Лемика буде скромною китицею квітів на могилу цього чи не найкращого українця - бойовика з числа тих, що я їх досі знав.

Таких Лемиків має сьогоднішня Україна тисячі і вони є найкращою запорукою невмірущости української нації та її остаточної перемоги.

Т о к і о

(Уривок зі спогадів про 1937 рік і дальші роки)*)

Кидалось ввічі, наприклад, що японці дуже люблять природу. Багато їх буває в парках, де сидять одиночками довгий час, не турбовані розмовами, та любуються красою оточення. Під тим оглядом я почувався дуже спорідненим із ними, бо самотній побут серед природи, це здається, чи не найкращий відпочинок після життєвих клопотів. Години можуть минати непомітно, коли приглядаюся колисанню віттів дерев, ланів збіжжя, або безкраїх лугов; коли слідкую за рухом поодиноких хмар, що міняють свою форму майже кожної хвилини, коли пильную кожного наступу морської хвилі — прибою — на стійкі береги, коли слухаю розспіваних пташок у їх життєраді, або монотонного цвірінкання польового коника, чи сверщка під селянською печею, коли намагаюсь розгадати глибину синяви безкрайого небосклону; коли намагаюсь упорядкувати зорі відносно їх величини у тихій погідній вечір; коли рахую відтіні зелені рістні серед літа, або відтіні кольорів золотої осені в Україні; коли люблюєсь пестрістю наших лугов, чи степенуванням синяви Карпатських верхів; коли, нарешті, приглядаюсь воді річки та пробує вгадати „куди вона біжить”!

Після такого відпочинку я відчуваюсь неначе відродженим, наснаженим новою енергією до дальшого життєвого змагу, готовим до нових трудів, до нової зустрічі природи у виді вихру, бурі, негоди, морозу спеки чи іншої стихії . . . Тому я і не дивуюся тим японцям, а, навпаки, люблю їх і шаную. Хтось може назвати це сантименталізмом, може жволістю, а може й симптомами духової слабости. Може воно й так. Але це є тим, що дає мені зміст життя. Коли це гріх, тоді я грішний!

Коли вже мова про парки в Токіо, тоді найкраще сидить в моїй пам'яті Хібія Парк. Ще інший парк був замітний тим, що мав теж і звіринець. Парк цей дуже великий, але ще не цілком розбудований як звіринець. Це перший раз я побачив там

*) Від Редакції: Містимо уривок споминів про перебування членів ОУН на Далекому Сході в роках 1937 — 1947. Цілість появиться окремою книжкою.

декілька велетенських гадів — давунів —, красих (рудо-білих) і так огидних, що навіть згадувати неприємно.

Найголовнішою вулицею в Токіо є Гінза. Тут знайдете крамниці, які тільки хочете та першорядної кляси, а між ними біля пів тузенья великих універсальних торговельних підприємств, що зовсім не уступають подібним підприємствам, які я бачив, нпр. у Берліні. Різниця хіба тільки та, що в Берліні їх тільки більша кількість.

Найцікавішим предметом щоденного вжитку є „фуросікі” — хустина. Вона служить до загортання і зав’язування всього, що принагідно береться з собою з дому, або купується для дому, коли воно дрібного виду. Фуросікі заступає торби, торбинки, мішечки, валізочки, а навіть кишені. Мало хто не вживає фуросікі. Ось, японка несе щось зав’язане в ньому, але лежить це в неї на долоні. Чоловіки несуть це звичайно під пахою, або, як крілика, за вуха. Фуросікі це дуже практична річ. Я сам став ним користуватись пізніше.

Впадаючи в вічі картиною є крамниця з уживаними книжками, чи, як це ми називали у Львові — „антикварня”. Довкруги неї все багато людей найрізномірнішого віку, з переважаючою молоддю, що читають книжки, журнали тощо, таки тут на тротуарі. На мою гадку це є переважно ті, що не мають змоги купити собі тих речей. Мимохідь скажу, що хінці теж мають подібний звичай. Видно, що народи Далекого Сходу дуже жадні знання.

Коли хтось вперше попаде між японців, то має враження, що вони мають дуже багато пів-воєнних організацій, бо дуже багато людей, а особливо молоді, ходять в одностроях. Але ділі так не є. Їхній національний стрій не дуже то надається для модерного життя: в школах, урядах, крамницях чи інших варстатах праці. Тому майже всюди введено однострої найрізномірнішого стилю. Учениці, наприклад, були зодягнені дуже подібно до наших семінаристок Сестер Василіянок — білі блюзочки та сині спіднички-гармоніки. Бракувало тільки шоломків на головах. Японки більшістю ходять простоволосі. Інші, знову ж дівчата подібні до моряків. Кондукторки трамваїв і автобусів подібні до пластунок.

Відносно дівчат маю відвагу сказати, що їх зустрічаєте дослівно всюди. Вони є немов би постійною прикрасою кожного скупчення людей. Японці немов би любувались тими солодкими й дуже ніжними сотворіннячками. І дівчата ніби самі відчувають своє послання, бо мимо дуже низької заробітної платні, вони працюють і є всюди.

Невідступною картиною є японка, що несе на плечах свою дитину, немов наші селянки хабуз чи траву з поля до села. Дитина є тісно прив'язана до матері великою хусткою, що охоплює обох. Такий „подорожний” сидить там терпеливо, або й менше терпеливо . . . аж поки „середник льокомоції” не покине своїх орудок в місті, що триває часом годинами. Нерідко „їде” їх більше. Деякі бігають довкола, а немовлята лежать таки прямо на руках. Така каравана нагадує качку з малятами.

Японці дуже люблять їздити на колесах (роверах, велосипедах). В тому вони справжні наколесники-акробати. Їздять по вулиці, по хідниках, поміж людей, поміж рікші й поміж авта з такою швидкістю, що в деяких моментах аж пристанете, щоб затримати такого очайдуха перед ударом з кимнебудь, чи з чимнебудь. І це помагає бо той проскакує, минувшись на волосок від жертви. Але це ще нічого. Часто побачите наколесника, що везе на долоні з десяток мисок повних супу та стільки ж коробок з лика, наповнених рижом чи якою іншою всячиною. І цей теж мчить немов навіжений з ресторану до якогось уряду, куди постійно доставляє обіди. Але була б марна втрата вашого часу, коли б ви чекали на те, щоб побачити, як то він мелькне догори ногами разом з колесом!

Описуючи загальні картини японського життя на вулиці, було б великою несправедливістю, коли б я поминув парасоль та віяльця. Час нашого побуту в Токіо не був сезонним на ці предмети, але, щоб не вертатись до теми пізніше, згадаю про них тепер. Кожна японка носить з собою обов'язково парасоль, коли йде з дому. Вона, то б то й парасоль, є дуже різноманітного стилю чи форми, а вже найрізноманітнішого орнаментування. Є амбіцією кожної японки, мати якнайкращий парасоль. Вона несе його з грацією над своєю головою, посуваючись дрібненькими крочками наперед, немов танцююча качечка. Парасоль, зрештою, їм необхідний, бо як я вже згадував, вони ходять простоволосі. Тільки ті, що зодягаються на європейський лад, носять капелюшки, в чім є так само вередливі, як і наші посестри в Європі.

Другою підручною річчю є віяльце. Але це вже не жіноча спеціальність. В гарячі сезони, оба поли послуговуються віяльцем, щоб зазнати хоч трішки прохолоди. Віяльця теж залежать від моди, що панує в даний час . . . Маю на увазі взірці та кольори. І так всі вимахують ними скільки мають сили. Правда ніхто дотепер ще не зробив статистичних обчислень, як довго тривав би тайфун, коли б всі японські помахи віяльцями за

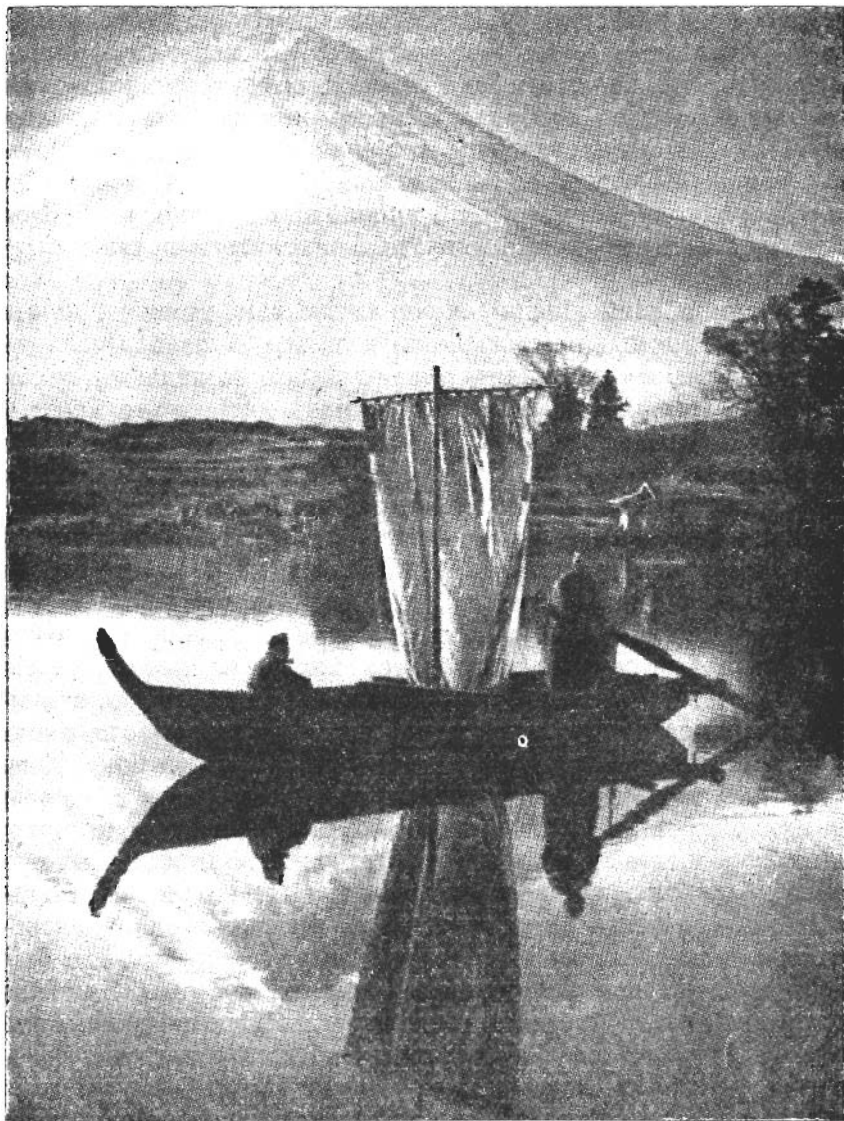
цілий рік зібрати до купи! Як би не було, але цього було б замало, щоб побити хінців, бо ті теж вимахують завзято тим оруддям, а їх слава Богу, чи не вп'ятеро більше від японців. Це видається дивним для кожного, так як видавалось і мені. Але, я думаю, що кожний признав би їм рацію, коли б сам побував на Далекому Сході, так як і я признав. Крім того і сам почав би вимахувати віяльцем, так як і я почав, чого й не дуже то жалкував. Спершу я почав, щоб збільшити силу „тайфуну”, потім це мені подобалось, опісля я привик до того, а накінець це виявилось дуже корисним. Коли мені сказали хінці, що на їх віяльцях написано по хінському між іншим: „Махай, махай” дурню, пізніше тобі буде ще душніше” — я, замість перестати, вимахував ще дужче, щоб не приходило те „пізніше”.

Із загальних завбав про людську масу на вулиці, мушу не оминати, що в тій масі бракувало чоловічої молоді. Вдень вони сидять по школах, після науки вони вправляються в різного роду спортах, а особливо джію-джітсу та шерм (японці мають свій типічний шерм: довгі бамбукові „шаблі”, які держать обома руками, на головах в них залізни сітки і тими бамбуками періщать себе взаємно по головах, що аж луна йде!), а вечорами мусять робити задачі до школи та вивчати завдані лекції. Таким чином молодь гуляє дуже мало. Тому ця нація так скоро доганяє Європу!

Кінотеатрів у Токіо так само густо, як і в європейських містах. Дуже багато фільмів, крім американських і німецьких, є їх власної продукції. Зміст та інтриги їх фільмів є дуже прості, майже дитячі. Для європейського глядача, що дуже часто до самого кінця не може вгадати розв'язки в своїх чи американських картинах, в японських все представлене дуже просто. Фільми не цікаві, хоча гра артистів стоїть на досить високім рівні. Крім кінотеатрів вони мають ще своєрідні, головно старинного змісту п'єси. Ті п'єси подібні до хінських, дуже повільні в акції. Для них, здається, важніше те, що артист говорить від того, що робить. У фільмах ця недостача значно усунена. В Токіо любуються в так званих „дивертисментах”: між фільмами йде програма коротких скетчів, жартів, монологів, гри на інструментах, співів і танців.

Токіо має дуже добру симфонічну оркестру, що виконує першорядно кращі твори всіх композиторів європейської класики. Не бракує їм досить добрих своїх власних композиторів поважної симфонічної музики, не говорячи вже про прекрасно модернізовані й нові твори легкої музики. Ті останні є чудесні для відміни.

Чого японцям бракує, чи краще не бракує, а таки нема, це опера. Це не значить, що вони не співають арій з різних опер на концертах чи інших виступах. Пізніше я мав нагоду чути в

Свята гора Токіо — Фуджіяма

Харбіні виступ славної співачки-японки, яка приїхала на гостинні виступи. Голос в неї був дуже багатий, а теж видно було, що вона мала за собою добру вокальну школу. Заспівала вона

якусь модну пісеньку, а потім почала арію з опери „Севільський Цирульник” — Россіні.

Спершу їй ішло навіть дуже добре, але в однім місці щось сталося і вона перестала співати. Постояла хвилину й дала знак оркестрі, щоб почала ще раз із початку. На цей раз пройшло все гладко, коли не брати під увагу її викручування головою на всі боки. Публіка нагородила її сильними оплесками. Навіть я плескав, хоч її виконання не дорівнювало навіть третьокласному європейському. Але чи не хвалимо ми дітей, хоч би за щонебудь? І треба признати тій японці відвагу, якої вона мала дуже багато, коли бралася вивчати і виконувати поважніші оперові арії.

В кожній іншій ділянці японці є такі самі. Вони не мають страху перед незнаним, тяжким чи великим. Вони беруться до всього й коли нераз терплять невдачу, вони не падають духом і починають наново. Цілком так, як мала дитина, що вчиться ходити. Остаточно вони своє осягають і за те їм належить признання!

Та найбільш характерним і найбільш незабутнім видом в Токіо є Фуджіяма. Фуджіяма — це свята гора. Вона немов би звисала з неба, бо верх її вкритий вічним снігом і його легше побачити на небосклоні неба і відрізнити від решти велетенського тулуба, що губиться в синяві. Шпиль Фуджіями маячить вдалі немов недосяжна мрія, немов прекрасна поезія, немов якесь одушевлення. На душі робиться спокійно й мило, а думки займаються тільки приємними речами, вся турбота дня і цілого життя ховається кудись у закутки. З другого боку серце ніби затримує свої удари, коли Фуджіяма сховається за принагідні хмари, або загубиться за облаками. Фуджіяма немов стоїть на сторожі країни, якої є володаркою. Чи ж диво, що японці так дуже люблять ту чарівну гору, коли ще ніодин чужинець, що мав нагоду її хоч раз бачити, не стримався від опису Фуджіями та від висловлення свого захоплення?

Мені здається, що Японія без Фуджіями не була б Японією. Фуджіяма — це гора висока коло 4.000 м., вигаслий вулкан, що мовчить від часу бою під Полтавою, чи трошки раніш.

Вид Фуджіями, це улюблений і необхідний жанр кожного японського художника. Сумнівним є теж, чи був хоч один маляр, чужинець, в Японії, а не повіз зі собою Фуджіями на полотні, або на папері!!

Затіснення зв'язків

Життя в готелю плило нормальним руслом. Ми скоро привикли від нього. Першого ранку дещо я осмішився, коли ми зайшли до їдальні. При вході я бачив, що в їдальні майже нікого нема. Під протилежною стіною стояла гвардія кельнерок. Коли ми ввійшли, ціла та фалянга зігнулась вдвоє у поклони. Мене це так заскочило, що я аж оглянувся, кому це вони, мовляв, так кланяються. І кого ж я побачив? Нікого крім нас трьох. Мені не лишилось нічого кращого, як почервоніти зі стиду. Навіть поважно надутий Бомба*) не витримав від глумливої усмішки. Коли ми сіли за столом і я прийшов цілком до себе, Чорний**) почав мене „накручувати” З наміром „відгризтись”, я спитав його, чому він такий нечемний і не відклонився, коли стільки красунь кланяються йому в пояс. Він зповажнів відразу і поставив питання, що властиво в такому випадку робити. Я запропонував, щоб він став на середині залі та почав їм тепер відклонюватися. Тепер вже ми всі сміялись із пригоди та коментарів вокруг неї.

Полк. Акікуза контактувався телефонічно щодня, а навідувався найменше що другий день. Звичайно він не проводив багато часу з нами, хібащо були важніші справи обговорити.

Коли я ставив питання, зв'язані з нашою майбутньою працею в Манджурії, полк. Акікуза ніколи не давав точнішої відповіді. Все зводилось до того, що ми там зустрінемо деяких людей, які нам дадуть всі потрібні інформації і вказівки. В загальному тільки він згадав, що нам прийдеться наперед вивчити московську мову, познайомитися основно з тими матеріалами, що вони мають про советську Росію, а тоді вже почати відповідну працю.

Одного разу полк. Акікуза розговорився, що він досить добре ознайомлений з білою московською еміграцією в Харбїні та інших місцях Манджурії, тому, що він недавно приїхав звідтіля, а провів там декілька останніх років. Признаюся, що він знав теж далеко краще від мене українську тамошню громаду, бо знав багато провідних осіб тої еміграції, тоді коли я не знав майже нікого, коли не згадувати двох чи трьох осіб. В загальному він був дуже добре ознайомлений з українською еміграцією взагалі, з різними її угрупованнями, з чоловічими людьми

*) Бомба — правдиве прізвище Гриць Файда.

**) Чорний — правдиве прізвище Михайло Гнатів.

тих угруповань та чого ті угруповання прагнуть. Він висловлював своє признание Організації Українських Націоналістів — ОУН, за її непримиренну й самотню правильну боротьбу з окупантами. Він обстоював погляд, що тільки безоглядними змаганнями можна здобути для своєї нації все, що треба. Тому в безнастанній боротьбі знаходиться Японія, тому Німеччина знову хапає твердо за зброю, тому й Італія почала силою брати те, що їй потрібне до життя. Українські націоналісти, на його думку, є на дуже правильній дорозі. Україна може бути вільною тільки тоді, коли перестане існувати СРСР. Японія має теж за багато клопотів зі Советським Союзом, тому радо допоможе всім, хто змагатиме до його повалення.

Мені дуже зрозумілими були права на безоглядне громлення ворогів, що гноблять і використовують український народ. Я міг легко ввійти в положення кожного іншого поневоленого народу і признати йому право на вжиття сили в своїй обороні. Але я не міг всего виявляти в даний момент чисто із дипломатичних причин. Покищо, ні я, ні моя організація, ні мій нарід не можуть бути суддями і оборонцями всіх народів. Свій нарід це перша ціль. Коли треба, та де є нагода, то необхідно використати кожную сторонню силу, навіть, коли та сила є подібним загарбником до ворога свого народу. Треба тільки бути на сторожі, щоб не датись підчинитись тій новій силі. Японія була задалеко, щоб стати новим окупантом України, тому я міг спокійно дивитися на японську політику на інших теренах. Щодя правда Зелена Україна є досить близько до Японії, але я вірив, що населення Зеленого Клину може створити певне державне піло, яке не буде загрозою для Японії, так як Росія, тому й зможе жити вільніше, ніж під московським копитом, будучи менше чи більше тісно пов'язаним з Українською Державою. Я не мав найменшого поняття про що говорили наші представники, коли домовлялися до співпраці з Японією. Ніхто мені, ані нікому іншому з нас, не давав політичних напрямних відносно цього питання. А воно було наглядним і потрібним для співпраці. Чи ПУН (Провід Українських Націоналістів) вважав нас усіх настільки політично виробленими, що ми могли вести політику ділком по своїм розумінню? Сумніваюся. Я думаю, що „політику” робилося в Європі”, не припускаючи, що там, безпосередньо в терені, її теж прийдеться, чи того хто хотів, чи ні. Навіть тоді, коли післані люди мали бути тільки технічними виконавцями певних завдань, ті люди повинні мати образ цілоти. Але будучи в своїм положенню, я не міг розкривати своїх і так слабих карт перед японцем, щоб не пошкодити зробленій уже

політичній праці. Я мусів опертися тільки на одному твердженні, що ворог мого ворога є моїм приятелем.

На повищій основі я погоджувався з тим, що говорив полк. Акікуза.

Іншого разу впало від нього цілком неочікуване питання до мене:

— Чи ви знаєте п. Луковенка*)?

Я відповів без вагання, що знаю і що знаю про його смерть. В надії, що може довідаюся дещо ближче про обставини смерті, ставлю питання, як це сталося. Але дістаю вимішуючу відповідь, що про це ніхто не знає нічого точного. Зате поставив він друге питання, чи я знаю Корду-Федорова. Я, хоч його ніколи в життю не бачив, сказав, що знаю, бо міг це поставити на рахунок будучого, а японець не мусів про це знати.

— Пан Корда є ярий націоналіст, але в Харбіні він робить нам дуже багато клопотів. Він занадто воює з москалями. Мені здається, що будемо мусіти його відставити назад до Європи.

— Я не бачу достаточної причини до цього, пане полковнику. Він є український націоналіст і він мусить так ставитися до москалів, що нас поневолюють вже століттями і надалі не думають відрікатися від українських земель. Коли Ви справді думаете відсилати його назад до Європи, тоді чого властиво нас трьох їде туди?

— Ваші завдання зовсім інші. Ви будете працювати підлільно. Будете жити під московськими прізвищами та не будете брати участі в життю української колонії в Харбіні. А пан Корда вже таку участь бере.

— Те, що ми будемо інкогніто цілком не перешкоджає, щоб українські націоналісти працювали відкрито в Харбіні. Ми мусимо мати відповідний ґрунт під ногами. Нам треба буде людей в дальшій роботі. Як же ж ми їх підберемо, коли націоналістам не буде дозволено виявлятися на суспільно-політичній арені? „Українська Національна Колонія” в Харбіні та існуюча там організація молоді „Українська Далекосхідня Січ” мають бути, так би сказати, фільтрами, через які ми зможемо діставати потрібних і надійних для нашої роботи людей. Іншого шляху я не бачу.

— Це від мене не залежить. Я тільки знаю про таку постанову Генерального Штабу на основі скарг Японської Воєнної Місії в Харбіні. Я думаю, що тут не можна буде вже нічого зроби.

*) Луковенко — правдиве прізвище — Микола Митлюк.

— Але ж, пане полковнику, я на правду не розумію, як так може бути, щоб ви одних націоналістів відсилали, а інших впускали. Ми всі належимо до одної і тої самої організації, всі однаково думаємо, та одна в нас політична дорога. Коли ви дійсно думаете, що тут вже нічого не можна зробити, тоді я вважаю, що ви повинні й нас теж відіслати назад до Європи.

— Того зовсім не потрібно. Ви будете виконувати свою роботу так як намічено.

— Мені дуже прикро, пане полковнику, але я прошу заявити кому слід, що коли ми маємо їхати далі, тоді нікого з націоналістів не можна буде відіслати назад без нашої згоди. Таку згоду ми можемо дати тільки на основі достаточних причин, оправданих нами та в порозумінні з нашим проводом в Європі.

— Добре. Я представлю ваше ставлення до цієї справи.

Після того вневдовзі він вийшов. Коли я оповів про це Чорному в присутності Бомби, я почув легкий докір, що ставлю справу зарізно та, що я можу попусувати цілу нашу справу. І то тимбільше, що ми не знаємо, що властиво Корда робить. Я вважав, що мушу тільки в такий спосіб ставити справу, бо хіба ж, що ми не можемо осуджувати Корду за те, що не любить і поборює москалів. Це ніяк не повинно бути мотивом його висилки. Ми мусимо скріпляти наше положення, а не ослаблювати своїми уступками в принципових питаннях. Остаточного одобрення чи зрозуміння відносно цього зі сторони моїх товаришів я так і не почув, тільки Бомба, не звертаючись ні до кого, сказав:

— Здається, що Ярослав Барановський попередив нас, що японці не є італійцями й треба бути дуже обережним.

Порівняння тут цілком не підходило, бо коли в Італії ми боролись і деколи були навіть свавільні, то це було більш у власнім інтересі, щоб вирватись із заслання, а тут ми мусимо обстоювати позиції ОУН. Тут більше вартує стояти твердо ніж там, навіть коли б і риск був більший.

На тому, покищо, ця справа вичерпалася. Кілька днів пізніше полк. Акікуза повідомив мене, що Корда-Федорів залишиться в Харбіні надалі. Пізніше, вже в Харбіні, ознайомившись з положенням безпосередньо від Корди та на основі власних спостережень, я переконався, що японці взагалі не думали його відсилати. Він мав дуже добрі зв'язки та впливи в кругах Японської Воєнної Місії. Відкіля тоді скарги? Тоді я переконався, що полк. Акікуза тільки пробував, наскільки спаяна й міцна, є наша ОУН!

Японці у Львові

Ситуація у Чехословаччині в 1938 р. чимраз гіршала, а су-сіди, яких лучили спільні кордони визом дивилися, що станеть-ся з Золотою Прагою. З випадками в Бенешівській Чехослова-чині тісно пов'язана була доля українського Закарпаття. Відо-мо ж знову, що мала частина України — Срібна Земля заелек-тризувала не тільки своїх жителів, а між ними деколи, здава-лось, пропавших для України людей, отих всіх „руснаків і мадя-ронів”, але теж мала великий вплив на українців по той бік Карпат. Що мале Закарпаття, як проблема відновлення україн-ської державности на руїнах Чехословаччини зуміла виклика-ти зацікавлення міжнародніх політичних сил, то на те маємо ба-гато доказів з опублікованих своїх та чужинецьких матеріялів.

**

Саме тоді, коли Закарпаття почало тривожити польську публічну опінію і туди висилались диверсійні групи, щоб зла-мати опір українських патріотів, які взялись за діло віднови-ти там українські суверенні права, — японське посольство у Варшаві вислало свою дипломатичну місію до Львова. Ново-назначеним консулом став Гото, раніше член японського по-сольства у Варшаві. Як легалізована була львівська японська місія перед польським урядом, про те ближче невідомо.

На всякий раз повідомлення польської львівської преси про спробу японців відкрити у Львові окремих консулят ви-кликало в коментарях неприхильний відгук. Не пригадується, яка саме газета підняла крик з того приводу, що в товаристві японського представника, під час його приїзду на львівський залізничний вокзал завважено українця. Це стало підставою запитань, чого шукають японці у Львові.

Деякий час після приїзду консула Гото до Львова, поя-вилось у львівському щоденнику „Діло” повідомлення, що японець шукає людину за винагородою навчити його україн-ської мови. Бажаючи, з вищою освітою, повинні зголоситися до редакції газети. Тим, хто дав нотатку був не хто інший, а самий Гото. Подібна нотатка появилася й в інших газетах з тою різ-ницею, що пошукувалась особа до навчання російської мови. І в тім випадку пошукувачем лектора був Гото.

Японець знав дещо російську мову, на всякий раз його знання вистачало на те, щоб порозумітися і розмовляти з українцями чи росіянами. Знав він теж абетку і друковані літери і брався навіть за читання. Не виключене, що знав те все й звсім добре, але тяжко було це пізнати по безобличному японцеві.

Нам відомо, що на повідомлення в українських газетах зголосилося двох українців з вищою освітою, які піднялися справи навчити японського консула української мови. Один з них вже не живе, помер на засланні, а другий, мабуть, перебуває на території США. Обидва вони належали до безсумнівних українських патріотів. Не виключене, що у Гого були й інші знайомства чи контакти з українцями, але у нас потверджень немає. Треба відмітити тільки те, що японець добре орієнтувався у внутріукраїнських справах, а головне в нюансах щодо революційного табору і легалістичного. Це вказувало б на його спеціальні попередні студії української проблеми, або на останні інформації з українських кіл. Радше треба схилитися до думки, що знання української проблематики походили з його фахових, професійних зацікавлень дипломата.

„Лекції” української мови полягали на тому, що він казав закуповувати собі всі українські газети й видання, а цікавіші з політичної точки зору, просив переповісти чи прочитати. Часто сам прочитував цілі уривки і в той спосіб знайомився з українськими часописами. Майже при кожній новинці, а їх в той час було чимало, головню у зв'язку з Закарпаттям, питався про різні подробиці і дискутував. Розказував теж багато про загальну політичну ситуацію а зокрема у зв'язку з українським питанням. Говорив він одверто про те, що Закарпаття, як самостійна одиниця не вдержиться, бо німці мають інші пляни і зобов'язання щодо Мадярщини. В розмовах, на підсоветські теми, розказував про майбутні пляни німців і виразно говорив про недалеку війну з ССРСР. Щодо Польщі ставився неприхильно і насмішкувато. Бавили його польські середньовічні кавалерійські полки з довгими списами, розташовані головню на сході, в порівнянні з танковими частинами большевицької армії. Тривожила його думка про небезпеку сили большевиків і хотів все знати, як дивляться українці на ССРСР як мілітарну потугу і, як розцінюють питання постання незалежної української держави. Хоча він висловлювався за незалежність і виявлявся прихильником розподілу ССРСР, не вірив у скоре постання української держави, а саме тому, що гітлерівська Німеччина є проти відновлення української державности. Го-

стро акцентував ворожість німців, а зокрема Гітлера до українського питання, наче б то остерігав перед орієнтацією на Німеччину.

За посередництвом брата одного із тих українців, що були вчителями Гото, точний зміст розмов передавався одному з провідних членів ОУН, але вони, на жаль, не знайшли належного розуміння ні схвалення, як інформації. Потрактовано їх в інший спосіб, і використано ту справу для других цілей.

Коли наближалася польсько-німецька криза — японський консул, який перебував у Львові разом з дружиною, мабуть, під тиском польського уряду покинув Львів і виїхав. Куди, невідомо.

Нераз, коли українці покидали кімнату Гото, на сходах зустрічали людину, що їм зблизька приглядалася. Незнайомий заходив до кімнати Гото і вітався з ним російською мовою. Виходило, що це один з тих, що зголосились бути вчителями російської мови. Ніхто не знав його прізвища ні адреси.

Як ж була несподіванка і, як широко розкрились одному з українців очі, як він зустрів того москаля при кінці місяця вересня 1939 року на вулицях Львова в мундирі большевицького капітана НКВД. Значить, була це підставлена особа большевицькою розвідкою і це в ступені активного офіцера НКВД.

Польський шовініст про українських націоналістів

В 1954 році повідомили польські еміграційні часописи, що Варшава наказала розстріляти Адама Добошинського, пійманого під час нелегального перебування в Польщі і засудженого на кару смерті.

Інж. Адам Добошинський, син заможних родичів, член-активіст партії „Стронництва Народового”, вславився за часів існування польської держави збройним нападом на повітове містечко Мисьленіце і покаранням місцевої польської адміністрації середньовічними „параграфами”.

Піймали його, як втікав в Карпати. Не дуже боронився. Завдяки різним маневрам, партійним заходам і старанням отримав всього 2 чи 3 роки ув'язнення. Сидів у тюрмі разом з деякими українцями і, з того часу, залишилися в нього деякі враження, які він передав на папір, на сторінках своєї книжки, виданої в 1947 році п. н. „Студія політичне”.

Як польський патріот зголосився в 1939 році добровольцем до війська, перебував довший час закордоном (в Англії), пра-

цював пером як журналіст і активізувався політично. Темпераментний і непосидючий, з бажанням працювати для свого народу по лінії своїх політичних переконань, пішов нелегально до Берутовської Польщі. Там довго не втримався. Виявлений і зраджений одним із своїх друзів, найшовся у в'язниці за обвинуваченням у співпраці з . . . німцями, польською реакцією і чужою розвідкою. Крайова польська преса повідомляла про його частинне визнання за собою вини і засудження на смертну кару.

Не зважаючи на сумний і трагічний кінець Адама Добошинського, українська сторона мусить зарахувати його до реєстру польських шовіністів, імперіялістів і виразних, безкомпромісових ненависників і поборників постанови української держави в межах етнографічних українських земель. Зі становища польського 100% патріотизму можуть позиції А. Добошинського зараховуватись до шляхетних переконань і справедливих, але ми їх так трактуємо як вгорі

Адам Добошинський, у своїй книжці, написав: „Руську справу я студіював у львівській в'язниці, в славних Бригідках. Стрінув я там українців всіх відтінів: від боеків ОУН і комуністів з КПЗУ, до русинів прихильно наставлених до поляків аж до польських „народовцув” з рускими прізвищами і батьками, які ходили до церкви. Довго я зі всіма розмовляв. Подружив зі „старостою” в'язнів” — українських націоналістів і мав великі клопоти, коли цей звернувся до мене з проханням, щоб польські „народовци”, які перебували в той час у Бригідках, підтримали голодівку українців. Впродовж декількох днів перешкождали мені в спанні гарячі стукання українців, які організували через стіни свою голодівку. Впродовж наступних кілька днів Бригідки були повні нелюдських криків, штучно годованих українців. Фінал був несподіваний. Помер на запалення легенів, в наслідок влиття молока до дишиці при штучному кормленні, студент, який в хвилині приходу до в'язниці заховувався як поляк і шойно в камері завербували його до ОУН.

У в'язниці, у Седльцах, я провадив довгі розмови з українцями, засудженими на досмертне ув'язнення за можливу співучасть у вбивстві міністра Перацкого. Цього українця заарештовано було два тижні перед вбивством (був зв'язковим між ОУН у Кракові і Чехословаччиною) і засуджено на досмертну тюрму за те що мешкав разом з фабрикантом бомби, яку знайдено на місці атентату. Твердий це вирок.”

З тенденції та навмисної мішанини назв щодо українців, потверджується наша думка про особу А. Добошинського. Інтересним і цікавим матеріалом були б доповнення тих україн-

ських політичних в'язнів, які в той час сиділи і провадили розмови з автором книжки „Студія політичне”. Треба рахуватися, що А. Добошинський багато перекрутив, напр. щодо того студента і щодо перебування „народовців” в Бригідках, і тому слід було б спростувати неточність. Коли йдеться про Седльце, то тут, мабуть, мова про Миколу Климишина і тому варто б було почути його опінію про А. Добошинського.

ЧИ РОМАН БАРАНОВСЬКИЙ БУВ ПОДВІЙНИМ АГЕНТОМ?

Історія провокаторської роботи Романа Барановського досі майже не висвітлена. Не вніс роз'яснення й судовий процес, що його перевели поляки в Самборі в 1933 році проти Р. Барановського. Коли виявлено на процесі неповні наслідки його роботи, то причини і мотиви, чому він став агентом польської поліції, хто з ним співпрацював і чому затаїв деякі йому відомі справи — таки не вдалося в'яснити. В часі перебування Романа Барановського в найтяжчій в Польщі тюрмі св. Хреста і до хвилини своєї там смерті він нікому з спів'язнів не виявив секретів своєї злочинної роботи. І так помер колишній боєвик УВО і член ОУН, а рівночасно агент польської поліції і провокатор і з ним у гріб зійшла таємниця його життя.

Не зважаючи на скупість відомостей про агентурну діяльність Романа Барановського, в українській публіцистиці, а головне в полеміці на внутріукраїнські справи раз-по-раз повертаються автори до прикладів і до особи Р. Барановського. З суб'єктивним і суто партійним наświetленням видали наші соціалісти-радикали окремі брошурки п.н. „Темна сторона місяця”, в яких автор Ярослав Кутько затратив історичну перспективу подій і фактів, а на верх вийшла жовч і ненависть до українських націоналістів. І тому й та, ширше задумана праця щодо висвітлення тла, часу і діяльності Р. Барановського, вийшла мізерненькою, дрібною з тенденційним наświetленням, потрібним партії, а не історичній правді. Найслабшим місцем, що вимагає загального засудження є те, що автор, Я. Кутько, переписав те все, що писали про ОУН та його членів поляки, або про що зізнавали на процесах польські поліцейні урядовці і безкритично переповів у своїх брошурках. І тому, замість критичної аналізи фактів, що стояли б в якомусь ближчому або дальшому відношенні до особи Романа Барановського, в обробці автора Ярослава Кутька вийшли звичайніським памфлетом на націоналістичний рух, і то саме в оперті на чужі, ворожі, польські джерела.

Станіслав Мацкевіч (Щат), колишній головний редактор консервативного віленського „Слова”, політичний діяч монархістичного напрямку, незвичайно талановитий польський публіцист, автор декілька книжок, а недавно прем’єр екзильного, польського, лондонського уряду, написав у своїй книжці „Історія Польщі від 11. XI 1918 до 17 вересня 1939 року” на 226 сторінці таке: „. . . Під впливом Славєка (полк. Валеріян Славек — польський прем’єр, особистий великий приятель Пілсудського і давніший співробітник в підпільній роботі ППС — прим П.Т.), зростає в тих часах від 1930 Голувко. Раніше був він соціалістом, писав багато речей не дуже розумних, демагогічних, часто наскрізь нетактовних, але коли став президентом клубу ББВР (Безпартійний Блок Співпраці з Урядом) почав рости. Почала рости в ньому мудрість, талант промовця, умовий горизонт, енергія, сила, бажання праці. Ріс на очах і був би напевно виріс на першоклясного дипломата, якогось визначного міністра внутрішніх справ, але його вбито в хвилині відпочинку в унійних сестер в Трускавці. Вбивниками були українці, але саме вбивство було наказане більшовиками і зорганізоване Барановським, українським провокатором, нашим конфідентом і советським агентом в одній особі. Я був на процесі про вбивство Голувка, розмовляв з прокурорами і з керівником політичного відділу і набрав глибокого переконання, що Голувко загинув з наказу більшовиків, бо був їх рішучим ворогом.”

Це стільки про Романа Барановського Ст. Мацкевіч. Нове насвітлення особи провокатора і пов’язаність його з більшовицькою роботою повинна зацікавити дослідників найновішої нашої історії і направдити їх на шлях шукання нових матеріялів, що, або відкинули б твердження Ст. Мацкевіча, або його potwierдили б. Загалом потреба сягати до джерел стає пекучою і конечною, коли йдеться про історичну правду і об’єктивність.

Щодо конкретного випадку з Романом Барановським, то слід пригадати, що особи, з якими пов’язана історія смерти Тадея Голувка в більшості не живуть. Не живе вже Роман Барановський, Зенон Коссак, Білас і Данилишин. Єдиною особою з українців, що може частинно відповісти на питання, яка була справжня роля Романа Барановського в таємничій трускавській ночі це — Михайло Гнатів, який недавно перебував на терені одної з держав Південної Америки, а тепер, мабуть, в одній з країн Північної Америки.

„Масівка“ і молоток

..Рік 1935. Бригідки, „кацяби“ — поодинки, по голодівці з Іваном Ярошем. Мабуть місяць квітень, а може й травень того ж таки року.

На столі листки паперу, ручка і чорнило, деколи машина до писання і округла печатка, яка вибиває знак: д-р Казимир Валігурскі, суддя до справ вийняткового значення. Середній ріст, блондин, худощавий, років не більше 40-45.

„Я маю признання арештованого А. А., що ви мали контакт з людиною, яка належала до КПЗУ (Комуністична Партія Західної України), а рівночасно вона була інформатором ОУН. Але я тому не вірю і відкладаю справу до актів.”

**

Кость, якого батьки на славу Костя Левицького*) назвали ім'ям останнього, мав по матері ще й друге, королівське, малярське ім'я. В природі того юнака були дві крові, і дві натурі. Мадярська твердість і деколи жорстокість, впертість і буйність, змішана з українськими рисами. Мабуть, а радше за всіма даними, на 27-ому році життя розстріляний НКВД. Батьки його загинули на засланні.

В Костя був шкільний товариш, якого затягнули до комуністичної роботи. Цей все таки дружив з Костем, заходив до нього і нераз вони у двійку розмовляли про турботи щоденного життя. Це були 1934-ті роки. Молодий комуніст, що отримав псевдонім зі звірячого заповідника „Канарок”, розумів істоту національного визволення і його конечність, але надихавшись науки і пропаганди про потреби соціальних реформ і, то в значенні комуністичного вчення, не відкидав їх. І так утворились в тій людині дві душі. Одна українська — принципово-самостійницька, друга, так би мовити, ліва, зі свідомістю конечности напрями соціальних кривд, заподіяних польським режимом: Страшна нужда, що панувала по наших селах, брак праці і постійні злидні й переслідування доповнювали його погляд і політичне переконання.

Коли Кость познайомив мене з „Канарком” — він був членом комячейки і належав до т-ва „Мелодія” при вул. Кароля Лещинського. Заходив він теж до польського соціалістичного ТУР-у і жидівського БУНД-у. „Мелодія” була повністю кермована, і опанована комуністами, а в других згаданих тут організаціях

*) Кацяба — одиночна камера, без світла або зі заслоненими шибками.

*) Кость Левицький — відомий політичний діяч на ЗУЗ.

комуністи мали своїх членів і через них впливали на політику соціалістичних груп.

В „Мелодії”, яко прибудівці КПЗУ, відбувалися сходина, організаційні контакти, а передусім провадилася там агітація по лінії і плянах компартії. Для невтаємниченого „Мелодія” була товариством „прогресивних” людей, де відбувалися забави для молоді, де можна було в бібліотеці прочитати книжки і за-грати в шахи.

В будинку, за дерев'яним парканом, розгулялось комуністичне кубло. Заходив туди цілий інтернаціонал: жиди, поляки й українці. Активісти мали немале завдання. Треба було ліквідувати групи старих комуністів, які, після розстрілу Крушельницьких, Сказинського і заслань інших галицьких комуністів — перейшли до опозиції, а то прямо покинули КПЗУ і „товаришів”. А треба знати, що Антін Крушельницький нераз і не два виступав перед комуністами з городецького передмістя Львова і тішився серед них, а то й серед лівих робітників, які переважно рекрутувались з колишніх залізничників, великими симпатіями. Коли прийшла вістка про розвал родини Крушельницьких — серед комуністів наступив шок і прийшла зневіра.

Ортодоксійним виявив себе Кузьма Пелехатий, колишній москвофіл, якому легко було змінити трикольорову царську стяжку на червону, большевицьку. Він в „Мелодії”, почав верховодити. В допомогу прийшли йому інші — молодші комуністи, яким було море по коліна. Вони далекі були від особистих контактів з ліквідованими комуністами, їх манили конспірація, риск та сподівання бути колись політкомісарами в НКВД чи ЧА.

З українців забігали туди: крикливий і лисий як коліно, з великою головою як банька — Мулик, кульгава на ногу Марія, робітниця з недалекої фабрики. З далека показувався Бабин, що був учителем в одній із польських шкіл. Щоб не зрадитись, і не дуже то розконспіруватись — то вечорами, покрадьки, забігали туди: Чичкевич зі села Містки б. Львова, студент права, брати Михальчуки з села Мервичі, сухий як дошка і екзальтований Гамулець, колишній змагун УССК-у Щербицький, Володимир Вельгош та ін. Фанатиком комунізму виявив себе старший син ундівського посла Великановича, який завербував й свого молодшого брата. Старший загинув пізніше на полях далекої Іспанії за чужі Україні справи та інтереси. А батько двох синів комуністів — б. ундівський посол був засланий на Сибір. . . .

В тім товаристві знайшовся наш „Канарок”. Одного разу

прийшов він з інформацією, що у відповідь на протибольшевицькі акції КЕ ОУН*) — місцеві комячейки хочуть зробити „масівку”*) під будинком, де була редакція української націоналістичної газети, мабуть „Наш Клич”, що видавалась тоді за редакцією Богдана Кравцева. Редакція приміщувалась при бічній вулиці Длугоша (назва вулиці призабулась).

„Масівка” мала виглядати так, що комуністи зберуться несподівано під будинком, один з них скаже декілька слів з протестом, розкинуть летючки-метелики і, якщо буде можливість, виб'ють шиби в редакції.

Негайно повідомив я Йосипа М-а, який тоді був керівним членом ОУН про те, що готується комуністична „масівка” під будинком редакції. Йосип М-к пообіцяв поробити протизаходи.

Після визначеного між нами часу я стрінувся з Й. М-ом і він розказав мені подробиці „масівки” і про „геройство” комуністів. Організація подбала про те, щоб обсадити редакцію своїми людьми і, на випадок атаки, дати відпір. Обсаду становили люди, члени з робітничих відділів ОУН. На вулиці залишено було одного робітника, який був в посіданні „важкої” зброї у формі . . . молотка, захованого під плащем.

Нагло почали появлятися на вулиці . . . якісь люди, переважно семітського обличчя, а за ними іншої раси. Були між ними і жінки. Наш робітник замішався між них і собі почав ходити по вулиці. На означену хвилину всі зійшлися в один гурт і стали біля будинку редакції. Щось між собою пошуміли і почали викрикувати комуністичні гасла. Несподівано для них наш робітник витягнув свого молотка і дужим помахом ударив по найближчих сусідах. Прийшло до такої паніки, що всі нагло розсочились і почали втікати. За хвилину не було нікого.

Боевий робітник пішов на гору, на третій поверх і позвітував: були, влаштували „масівку”, яка закінчилася соромною втечею.

„Канарок” згодом оповідав, що учасники „масівки” пояснювали невдачу акції нападом на них великого числа українських націоналістів, які перевищували їх чисельно.

*) КЕ ОУН — Краєва Екзекутива ОУН.

*) „Масівка” — мітинг, нелегальні збори, розраховані на дуже короткий час з відповідним завданням.

Сучасне політичне життя на еміграції

Закінчення другої світової війни застало дуже велику кількість українців на тих теренах німецького „Райху”, що їх окупували західні альянти. Ніхто з них не мав охоти вертатись до царства московсько-большевицьких безprawств. Але західні альянти були тоді найщирішими приятелями большевиків і не думали робити ніяких перепон большевицькому репатріюванню всіх „советських громадян” з західних частин Німеччини й Австрії. У висліді того велика більшість була репатріована, а залишилось на заході кругло **чверть мільйона українських „діпів”**, що, всупереч усьому, рішуче протиставились репатріації.

Цю еміграцію прийнято називати „політичною еміграцією у відрізненні до попередніх масових еміграцій, що мали характер заробітковий. Але, назва „політична еміграція”, дана українським т. зв. „діпістам”, виправдана лише настільки, що причиною, яка викликала таке масове переселення, були політичні події, а саме німецько-большевицька війна, що розігралась в основному на українських землях. Натомість необоснованим є прикладання назви „політична еміграція” до всієї маси українських „діпів”, якщо мати на увазі щ і л ь, для якої вони залишилися поза межами української території. Бо під цим оглядом, ця еміграція є такою ж самою, як і попередні: частини її залишилися на чужині ради дійсно політичних цілей, частини із-за сподіваних кращих умовин життя і заробітків, частина зі страху перед большевицьким режимом, — ті дві останні групи, значить, мають перед собою заробіткову ціль і їй належало б звати теж заробітковою, — а окремі особи з ще іншими цілями. Різниця цієї масової еміграції від попередніх є, хіба, в процентовому відношенні тих поодиноких частин.

Цей факт конечно мати на увазі завжди, коли мова йде про політичне обличчя та політичну діяльність нової еміграції.

Основною прикметою нової еміграції є те, що вона є так сказати б, вертикальною пластинкою українського народу: удар воєнного меча відкрояв цю пластинку доземо, згори-наділ, і тому в склад цієї чвертьмільйонової групи нової української еміграції ввійшли члени всіх верств народу, всіх прошарків, так

під оглядом економічно-соціальною, як і під культурним та політичним, і — з усіх частин української території.

Завдяки цьому, під політичним оглядом нова українська еміграція — це вірне відзеркалення політичного обличчя українського народу з часів між двома світовими війнами та в часі другої світової війни. Тільки ж, зовсім інші умовини, в яких опинились обидві частини тепер, мусіли викликати й зовсім іншу дальшу еволюцію їхнього політичного життя, зокрема ж щодо його форм: український нарід на Рідних Землях опинився в жорстоких умовинах большевицько-московської окупації і тому всі форми політичного життя українського народу на Рідних Землях мусіли відразу бути пристосовані до тих умовин. Еміграція ж опинилась поза засягом большевицької влади і поза безпосереднім стиком з ворогом, в умовинах західньо-демократичних свобод. І це мусіло витиснути своє п'ятно на політичному обличчі та на політичній дії еміграції.

ПРОДОВЖУВАННЯ, ВІДНОВЛЮВАННЯ І ТВОРЕННЯ НОВОГО

Партійно-політична робота, що її українська еміграція могла в нових умовинах відразу свободно розвивати, пішла під організаційним оглядом в трьох напрямках: а). продовжування існуючої роботи; б). відновлювання того, що було до часу німецької згл. до большевицької окупації України; в). творення чогось зовсім нового.

В умовинах німецької та большевицької окупації існування легальних українських партій і організацій було неможливе. Можливою була тільки дія у формах підпілля, виставлена, більшою або меншою мірою, на ворожі репресії. Цю форму застосувала, продовжуючи свою безкомпромісову боротьбу за самостійну й соборну Українську Державу, ОУН, Організація Українських Націоналістів під керівництвом Степана Бандери, а також ОУН, Організація Українських Націоналістів під проводом полк. Андрія Мельника. Всі інші, існуючі до того часу українські політичні партії й організації перестали діяти.

Супроти цього, на еміграції, по закінченні другої світової війни, продовжували своє безперервне існування і свою дію тільки дві політичні організації: ОУН під проводом полк. Андрія Мельника і частини ОУН під проводом Степана Бандери, які залишились на еміграції і оформились у ЗЧ ОУН — Закордонні частини ОУН.

Відновили свою діяльність: Союз Гетьманців-Державників — СГД; Українське Національно-Демократичне Об'єднання — УН-

ДО і різні соціалістичні партії (Українська Соціал-Робітнична Партія — УСРП, Українська Соціал-Демократична Партія — УСДП, Українська Соціал-Демократична Робітнична Партія — УСДРП, Українська Партія Соціалістів-Револьюціонерів — УПСР) що ізза браку членства об'єдналися швидко в одну Українську Соціалістичну Партію — УСП, що в США зветься „Союз Українських Соціалістів — СУС.

Як зовсім нові партійно-політичні твори постали на еміграції: Український Національно-Державний Союз — УНДС; Українська Револьюційно-Демократична Партія — УРДП; Союз Земель Соборної України — СЗСУ; Селянська Партія — СП; Союз Конструктивно-Творчих Сил України — СКТСУ.

ЗАКОРДОННІ ЧАСТИНИ ОУН — ЗЧ ОУН

Хуртовина другої світової війни кинула й деяку частину Організації Українських Націоналістів під керівництвом Степана Бандери поза межі України. Це були: ті, що їх німці вивезли до Німеччини на примусові роботи, окремі члени, вислані для праці серед українського робітництва в Німеччині та окремі члени, вислані за кордон зі спеціальним дорученням і, вкінці, кол. політв'язні німецьких тюрем і концтаборів, що по розбалі Німеччини вийшли на волю.

Для керівництва тією частиною ОУН було створено в 1945 року „Закордонний Центр ОУН” (ЗЦ ОУН), який охопив усе членство ОУН закордоном в організаційні рямці і створив з них окрему частину ОУН під назвою „Закордонні Частини ОУН” — ЗЧ ОУН, а після цього сам розв'язався, уступаючи своє місце „Проводові ЗЧ ОУН”. Устрій ЗЧ ОУН виробив Закордонний Центр ОУН на своїй „Третій Ширшій Нараді”, а Провід ОУН в Україні затвердив його в липні 1946 р. Згідно з цим, ОУН, якою керує „Провід ОУН” з „Головою Проводу ОУН” на чолі, ділиться територіяльно на дві організаційні частини: 1). ОУН на Українських Землях і 2). Закордонні Частини ОУН, що ними керує „Провід ЗЧ ОУН”.

ОУН визнає націоналістичну ідеологію і бореться за відновленн **Української Самостійної Соборної Держави** як передумови свобідного розвою української нації, стоючи під оглядом тактики на позиціях **безкомпромісового самостійництва й орієнтації на власні сили**. Політичним керівництвом визвольної боротьби українського народу — ОУН визнає Українську Головну Визвольну Раду — УГВР, яка діє в Україні.

В 1946 р. постав в ЗЧ ОУН внутрішній конфлікт на персональному тлі, заініційований Левом Ребетом. З персонального

моменту конфлікт перекинувся на взаємини між ЗЧ ОУН і Закордонним Представництвом УГВР, а далі й на ділянки ідеології й програми. До Л. Ребета приєднались ще деякі члени ОУН (о. д-р Іван Гриньох, Микола Лебедь, Зенон Марцук і ін.), об'єднались у т. зв. „опозицію”. Цю справу розглянула й вирішила Друга Конференція ЗЧ ОУН, звана „Міттенвальдською”, в серпні 1948 р.: вона засудила „опозицію” і відкликала членів „опозиції” з ЗП УГВР. Але „опозиція” не підпорядкувалась постановам Конференції ЗЧ ОУН. В лютому 1954 р. Лев Ребет, спираючись на таємничі „уповноваження з краю”, проголосив створення „Колегії уповноважених” у складі: Лев Ребет і Зенон Матла” (загально званої „двійка”) і створив під її проводом з „опозиції” окрему, нову політичну трупку, яка однак покищо вживає для себе чужої назви — „ЗЧ ОУН”, тобто організації, з якої та група вийшла.

В 1952 р. у зв'язку з тим конфліктом Степан Бандера зрештував з посту Голови Проводу ОУН і передав його Голові Проводу ОУН на Українських Землях Юрієві Лемішеві. Четверта Конференція ЗЧ ОУН в липні 1953 обрала Степана Бандеру Головою Проводу Закордонних Частин ОУН, а П'ята Конференція ЗЧ ОУН в 1955 р. підтвердила цей вибір.

ЗЧ ОУН брали участь в організуванні Української Національної Ради як об'єднання всіх українських політичних сил на еміграції і ввійшли були в її склад. Але в 1950 р. виступили з неї, коли стало ясно, що УНРада — не перебудує структури УНРади на дійсно демократичних основах, не хоче налагодити стосунків з українським визвольним рухом в Україні і стояти непохитно на самостійницьких позиціях.

В еміграційній публіцистиці вживають не раз замість ЗЧ ОУН назви ОУН (р) — Організація Українських Націоналістів — революціонерів.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ-(солідаристів) — ОУН (с)

Для відрізнєння від ОУНр вживається звичайно назви ОУН (с) — Організація Українських Націоналістів — солідаристів. Тієї назви вживається особливо в УНРаді. Але сама організація полк. Мельника, хоч зайніцювала назву ОУН(с), офіційної постанови про зміну назви досі не прийняла і тому в офіційних документах тієї організації вживається далі назва ОУН. ОУН(с) визнає націоналітичну ідеологію, сгавши в соціальних питаннях на позиціях т. зв. „національного солідаризму”.

ОУН(с) ставилась у перших роках по другій світовій війні наскрізь вороже до революційно-збройної боротьби ОУН-УПА-УГВР на Українських Землях, заперечуючи вперто сам факт її існування. Але по приході рейдуючих частин УПА на захід, ОУН(с) змінила своє становище і зайняла позитивну поставу до УПА, не визнаючи однак політичного керівництва УПА й ОУН на Українських Землях — Української Головної Визвольної Ради.

ОУН(с) є від самого початку членом УНРади. „Непередришенська” політика УНРади викликала спротив ОУН(с), задемонстрований уступленням члена ПУН-у інж. О. Буйдуника з посту Голови УНРади. Серед загалу членства ОУН(с) це скріпило нуртуючі вже від довшого часу вимоги, щоб ОУН(с) зірвала зовсім із опортуністичним табором і вийшла з УНРади та шукала поєднання з ЗЧ ОУН під проводом С. Бандери для створення одностайного фронту всіх дійсно самостійницьких українських сил.

В серпні 1947 року ОУН(с) відбула свій „Ш-ий Великий Збір Українських Націоналістів”, на якому м. і. прийнято постанову про те, що полк. Андрій Мельник стає досмертним Провідником ОУН(с). У вересні 1955 р. ОУН(с) відбула в Німеччині свій „Ю-ий Великий Збір”.

СОЮЗ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ — СГД

Союз Гетьманців Державників це єдина українська **монархістична партія**. Вона оформилась в 20-их згл. 30-их роках на еміграції, хоч своїм корінням сягає часів гетьманщини: 1918 р. Під час німецької окупації України 1941-44 рр. СГД припинила була на вимогу німецького уряду свою діяльність, але по упадку нацистського режиму знову відновили її.

Політичним ідеалом СГД є — **українська трудова монархія** у формі самостійної і соборної Української Держави у проводі з дідичним гетьманом з роду Скоропадських, з **аристократично-становим демократичним устроєм**. Своєю ідеологією СГД визнає **ідеологію В'ячеслава Липинського**, що її він виклав головним чином у своїй праці п.з. „Листи до братів-хліборобів”, а також в інших історіософічних творах. Своїм характером СГД є партією консерватистів, що стараються зберігати традицію та нав'язувати до суспільних і політичних устроєвих форм Козацької Держави.

Гетьманським рухом керує Верховна Влада Гетьманського Руху, що її головою є тепер з уряду гетьманів інж. Данило Ско-

ропадський. Організаційна система партії гетьманців розроблена слабо і кожна крайова організація тієї партії керується більше власною ініціативою, як директивами центрального проводу, при чому не уодностайнена ще для всіх країн і сама офіційна назва партії (в США — „Українська Гетьманська Організація Америки”, в Канаді — „Союз Гетьманців-Державників”).

На терені США і Канади після приїзду нової еміграції виникли внутрі гетьманської організації конфлікти на персональному тлі, які довели до того, що так на терені США як і в Канаді оформились дві окремі й ворогуючі зі собою гетьманські організації, хоч ідеологічно і політично всі вони стоять на тих самих позиціях і визнають своїм найвищим зверхником гетьмана Данила Skoropadського.

Провідні члени СГД згл. УГО: Проф. Василь Гришко (старший, проф. Іван Марченко, проф. Іван Мірчук, д-р Володимир Бачинський, ред. Євген Зибліжевич, Дмитро Левчук, Йосиф Білоус.

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ — УНДО

УНДО постало в 1925 р. в Галичині, як партія, що змагає до відновлення самостійности і соборности Української Держави „**легальним шляхом**” тобто шляхом різного роду парламентарних торгів з окупаційною владою за все нові політичні уступки для українського народу. Свою діяльність огранічувало УНДО територіяльно лише до Галичини. З приходом большевиків до Галичини в 1939 році УНДО пробувало продовжувати свою легальну діяльність. Коли ж це відразу виявилось неможливим, бо большевики не допускають існування інших партій, УНДО припинило своє існування.

Щойно на еміграції в 1946 р. УНДО відновило своє існування у зв'язку з творенням українського міжпартійного центру. УНДО є членом УНРади і через УНРаду діє; своєї окремої діяльності УНДО не веде на ніякому відтинку. Своєї партійно-організаційної сітки УНДО не має і справою якоїсь своєї ідеології чи програми не займається. В сьогоднішній стадії є це не так партія, як радше вільне **об'єднання колишніх діячів** УНДО з-перед 1939 р., з дуже малесенькою кількістю членів (менше як п'ятьдесят на всю еміграцію). Допливу нових членів УНДО не має зовсім.

Провідні члени УНДО: д-р Степан Витвицький, ред. Василь Мудрий, Мілена Рудницька, д-р Любомир Макарушка, д-р Микола Хробак.

УКРАЇНЬСЬКА СОЦІЯЛІСТИЧНА ПАРТІЯ — УСО, або СОЮЗ УКРАЇНЬСЬКИХ СОЦІЯЛІСТІВ — СУС

Зовсім подібним до УНДО під організаційним оглядом є Союз Українських Соціалістів — СУС, згл. Українська Соціалістична Партія — УСП.

В періоді УНРеспубліки різні соціалістичні партії грали головну роль в політичному житті, а головне дві з них: Українська Соціалістично-Демократична Робітнича Партія — УСДРП і Українська Партія Соціалістів-Революціонерів — УПСР. На еміграції після першої світової війни частина соціалістів під проводом Володимира Винниченка, лідера УСДРП, створила Українську Комуністичну Партію — УКП, але вона по кількох роках розлетілась. Інші пробували відновити попередньо існуючі соціалістичні партії, але, хоч колишні соціалісти вели свою діяльність далі безперервно в соціалістичному дусі, то організаційно всі ті партії на еміграції перебували ввесь час між першою та другою світовою війною у стадії відновлюванни й переорганізування. Під час другої світової війни вони припинили свою діяльність зовсім.

Політично-програмово УСДРП й УПСР стояли на позиціях марксизму й інтернаціоналізму і ставились неприхильно до повної державної самостійности України, вважаючи її лише тимчасовою конечністю в прямуванні до соціалістичної федерації народів Росії. Війну України з Росією трактували вони не як війну українського народу проти московського народу за свою національно-державну самостійність, а тільки як накинену їм війну „справжніх” соціалістів проти большевицької партії.

В Галичині існували до 1939 р. дві соціалістичні партії: Українська Соціалістично-Радикальна Партія (УСРП) і Українська Соціал-Демократична Партія — УСДП. Вони, як і східно-українські соціалістичні партії, стояли на позиціях марксизму й уважали економічні проблеми найважнішими для „працюючого люду”, але ставились позитивно до вимоги державної самостійности України, відрізняючись тим виразно від східно-українських соціалістів. Під оглядом тактики вони йшли тим самим шляхом, що УНДО: шляхом легалізму і лояльності щодо польської окупаційної влади. З моментом приходу большевиків до Галичини в 1939 р. УСРП та УСДП припинили своє існування.

По другій світовій війні всі ті соціалістичні партії пробували відновити своє існування на еміграції. Але коли стала оформлюватись УНРада, до якої кожна партія мала дати по шість представників, то виявилось, що деякі із соціалістичних пар-

тій не мають всіх членів — шість. З тієї причини всі соціалістичні партії зіллялись в одну Українську Соціалістичну Партію — УСП, звану зразу „Союз Українських Соціалістів — СУС”. На терені Америки назва СУС — Союз Українських Соціалістів вживається й досі.

Під організаційним оглядом УСП, чи там СУС, зовсім подібна до УНДО: є це не так партія, як горстка (менше як п'ятьдесят) членів **колишніх** українських соціалістичних партій з-перед 1939 року, згл. з-перед 1923 р. Припливу нових членів СУС згл. УСП не має ніякого.

Провідні члени УСП: Панас Феденко, Іван Паливода, Яків Зозуля, Лев Чикаленко, (усі з кол. УСДРП), д-р Матвій Стахів з кол. УСРДП, д-р Лев Ганкевич з кол. УСДП.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЙ СОЮЗ — УНДС

Як зовсім нова партія з'явилась на еміграції насамперед УНДС. Ця партія постала в 1946 р. зі злиття двох груп: групи осіб, що творили т. зв. „Державний Центр УНР” і групи харківських діячів, що їх об'єднала легальна політична праця в умовах німецької окупації України. Ця група звала себе на еміграції зразу „Українська Громадськість”. Члени УНДС, що переїхали до Америки, назвали свій американський відділ УНДС новою назвою: **Союз Українських Національних Демократів — СУНД**, але в його нутрі постав конфлікт на персональному тлі і частина членів СУНД-у відлучилась в окрему клітину як „самостійний” (у відношенні до СУНД) УНДС — Український Національно-Демократичний Союз.

Політична програма УНДС згл. СУНД: піддержувати „Державний Центр УНР в екзилу”. Кількість членів: менше, як сто в усьому світі.

Провідні діячі УНДС: Микола Ливицький, д-р Кость Паньківський, д-р Микола Шлемкевич-Іванейко, проф. Михайло В'єтухів, Іван Кедрин-Рудницький, Проф. Євген Гловінський, О. Юрченко.

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ — УРДП

Другою новою партією, що постала на еміграції після другої світової війни є Українська Революційно-Демократична Партія — УРДП. Вона почала оформлюватись в 1946 р. з ініціативи Івана Майстренка й Івана Багряного на базі підсичування психологічної ворожнечі „східняків” до галичан. За першим ста-

тутом ця партія називається „**Українська Республікансько-Демократична Партія — УРДП**” і мала лівий характер, постановляючи м. ін.: „§12. Емблемою партії є червоний диск (сонце) вміщений на жовтоблакитному полі в формі щита. На диску масивний золотий тризуб на схрещенні меча, **серпа і молота.**” „§13. Прапор УРДП: Бойовий, **малинове** полотнище з жовтоблакитним ромбом . . . В дальшому оформлюванні програми первісна УРДП розкололася на ліву **УРДП під проводом Івана Майстренка**, що стала на позиції українського комунізму або т. зв. „українського тітоїзму”, та на праву **УРДП під проводом Івана Багряного**. До УРДП Івана Багряного перейшли в 1948 р. члени ЗЧ ОУН проф. Рябишенко і Василь Гришко (молодший), які скерували дальше оформлення УРДП в напрямі уподібнення УРДП до організаційної структури та до ідеології ОУН, зберігаючи однак при тому психологічну ворожнечу „східняків” до галичан, як основний чинник, що єднає членів УРДП. В суспільно-політичному житті УРДП славна тим, що в поборюванні партійних противників її члени не в’яжуться ніякими вимогами громадської моралі.

Кількістю своїх членів УРДП дорівнює організації полк. Мельника. В останньому часі в УРДП чимраз сильніше проявляється внутрішній конфлікт, відколювання партійних прибудівок (УНГА — „Українська Національна Гвардія” Т. Бульби-Борвця, розкол ДОБРУС-у — „Демократичного Об’єднання Бувших Репресованих Українців в Советах”, розкол в ОДУМ — „Об’єднання Демократичної Української Молоді”) та відхід членства з партії.

Провідні члени УРДП: Іван Багряний, Михайло Воскобійник, Василь Гришко (молодший), Микола Степаненко, Семен Підгайний, Петро Шинкар, Федір Пігідо.

Ліва УРДП під Проводом Івана Майстренка має заледви кільканадцять членів.

СОЮЗ ЗЕМЕЛЬ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ — СЕЛЯНСЬКА ПАРТІЯ — СЗСУ — СП

Харківська група нової еміграції, що зразу об’єднувалась довкола особи Доленка в т. зв. „Організовану Громадськість”, хоч невеличка кількісно, не влилась повністю в створений 1946 р. „Український Національно-Державний Союз, УНДС”. Деякі члени, в тому й сам Доленко, заходились творити інші нові партії. Так постав „Союз Земель Соборної України — СЗСУ” та „Селянська Партія”, що після довшого часу свого організаційно-

го оформлювання зіллялись в одну партію під злученою назвою: „Союз Земель Соборної України — Селянська Партія”. — СЗСУ — СП.

Політична програма СЗСУ — СП: створення самостійної і соборної Української Держави як своерідної федерації автономних українських земель. Особливу увагу в своїй діяльності присвячує ця партія нав'язанні спеціальної співпраці з західними, головне з американськими чинниками.

Кількість членів СЗСУ — СП невеличка і рекрутується майже виключно зпоміж нової наддніпрянської еміграції.

Провідні члени СЗСУ — СП: Володимир Доленко, Дубровський, Макар Гладкий, Мельник.

СОЮЗ КОНСТРУКТИВНО-ТВОРЧИХ СИЛ УКРАЇНИ СКТСУ

Створена в 1950 р. з ініціативи проф. Горбачевського партія „Союз Конструктивно-Творчих Сил України, СКТСУ” ставить своїм завданням об'єднання всіх українців, що хотіли б своєю конструктивно-творчою працею помагати українській справі. Ця партія має більше характер товариського клубу з зовсім маленькою кількістю членів; за п'ять літ свого існування вона не зуміла вийти організаційно поза Мюнхен в Баварії. Засяг її діяльності практично обмежується до плекання приязних українсько-німецьких стосунків та інформування німецького культурного світу про Україну.

Провідні члени: проф. Горбачевський, д-р Гр. Проколчук, д-р Леонтів.

УКРАЇНЬСЬКА СЕЛЯНЬСЬКА СПІЛКА — УСС

УНРада прийняла в свої члени в 1954 р. ще одну нову партію, що її зголосив проф. Євген Архипенко під назвою „Українська Селянська Спілка — УСС”. Але ані програма, ані кількість членів, ані будьяка особа з проводу тієї пртії поза проф. Е. Архипенком покищо нікому невідомі. Тут ідеться, мабуть, тільки ще про концепцію нової партії, що, можливо, створиться.

ПАРТІЯ ЛЕВА РЕБЕТА

Наймолодшою партією, що постала на еміграції, є партія, створена Левом Ребетом в 1954 р. з членів т. зв. „опозиції” ЗЧ ОУН, які вийшли з ОУН. Процес організаційного оформлювання тієї партії ще не закінчений: вона все ще користується назвою „ЗЧ ОУН”, хоч становить зовсім окрему від ЗЧ ОУН і ор-

ганізаційно, і політично партію, та покликається на „програмні позиції” ОУН, хоч відкидає ідеологію та програму ОУН.

Політично ця нова партія стоїть на зовсім зближених до лівої УРДП Івана Майстренка позиціях „українського тітоїзму”.

На терені Америки члени й симпатиків цієї партії зорганізувалися в „Об'єднання Прихильників Визвольної Боротьби України” та „Союз Учасників Української Визвольної Боротьби — СУУВБ”, при чому майже всі члени одної з цих організацій є одночасно членами другої.

Провідні члени цієї партії: Лев Ребет, Дарія Ребет, д-р Богдан Кордюк, Володимир Стахів, проф. Лев Шанковський. Кількістю членів ця партія дорівнює СЗСУ — СП.

СПРОБА КООРДИНАЦІЇ Й КОНСОЛІДАЦІЇ

Існування такої кількості українських політичних партій на еміграції розпоршує й послаблює наші сили, що повинні діяти одноставно в змаганні до спільної мети — відновлення Української Держави. Правда, більшість із тих одинадцяти партій це радше товариські клуби і число членів кожної з них не доходить навіть до 0,1% чвертьмільйонної маси нової української еміграції (УНДО, УСП, СЗСУ — СП, СКТСУ, УНДС, УСС, Партія Ребета), Тому весь час відчувалась і відчувається потреба консолідації або хоч координації всіх самостійницьких українських політичних сил. Та під час шукання розв'язки тієї проблеми, виринуло засадниче питання: Про що, власне, йдеться : про механічне об'єднання ради самого об'єднання й зі шкодою для самої української визвольної справи, чи про консолідацію, або координацію дії тільки дійсно самостійницьких сил в ім'я і під кутом єдино-добра української визвольної справи?

1946 р. з ініціативи о. д-ра В. Кушніра з Канади постає у Мюнхені міжпартійна **Контактова Комісія**, що перетворилась в 1947 році в **Координаційний Український Комітет — КУК** і, врешті в **Українську Національну Раду — УНР** в 1948 р. На жаль, усі ті спроби ставлено весь час на зовсім фальшивих, нездорових в зародку і через те нежиттєздатних організаційних і політичних основах: організаційно — на зовсім відірваному від реального життя „партійному паритеті”, який перетворює національну політику в нефоремну міжпартійну гру, вийняту зовсім з під контролю народу; а політично — на принципі монополію на репрезентування української справи й керування українською політикою горсткою партійно-політичних невдач, замаскованих

принадною вивіскою: „Державний Центр УНР”. Тому уся ця спроба мусіла закінчитись тільки сумним ствердженням даремності витрати стільки зусиль, часу й енергії. Принцип політичного монополю „Державного Центру” УНРепубліки” виключив від тієї консолідації відразу українських монархістів-гетьманців. Відмова штучно створеного „твердого ядра” УНРади від перебудування УНРади в дійсну загально національно політичну репрезентацію всієї української еміграції на здорових, дійсно демократичних основах та на ідейній єдності з українським народом на Рідних Землях і від строго зберігання принципу безкомпромісного самостійництва змусили вийти з УНРади ЗЧ ОУН. А рішення „твердого ядра” УНРади коляборувати з московськими еміграційними імперіялістами змусило зревідувати питання свого членства в УНРаді ОУН(с) під проводом полк. А. Мельника. У висліді — УНРада стала лиш об’єднанням горстки людей, готових ради власної користи на різні небезпечні для самостійности України потягнення.

Цей невдалий експеримент з УНРадою дав кожній думаючій людині дві науки: 1. Перед консолідацією мусить пройти виразний поділ на дійсних самостійників і на опортуністів, що раді використати для себе кожную політичну нагоду й під таким кутом підходять теж до української визвольної справи, а тоді й належить консолідувати самостійників з самостійниками, а опортуністи сконсолідуються самі, якщо це буде в їхньому інтересі; 2. Всенациональне політичне представництво мусить бути структурально побудоване так, щоб дійсно відзеркалило погляди загалу і щоб було під постійною контролею всієї національної громади, бо лише так можна забезпечитись перед тим, що кілька несовісних одиниць „патріотів партії”, зведе всю справу на небезпечні манівці.

І теперішній етап політичного життя українців на чужині характеризується якраз оцим процесом поділу політичних сил на дійсних самостійників і на опортуністів. При тому, цей поділ проходить не за декларативними заявами поодиноких партій, груп чи середовищ, а то й осіб, але за — фактичною поставою їх у питанні самостійности України в критичний момент життєвої проби.

ПОЛІТИЧНЕ ОБЛИЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Кожний політичний рух і кожна політична партія старається мати свій пресовий орган, щоб при його помочі впливати на публічну опінію громадянства. Через те й українська преса на

чужині це в більшості часописи, що є офіціозами, або півофіціозами якоїсь партії чи організації, або бодай стоять на ідеологічно-програмових позиціях якогось руху чи партії. Тож для повности нашої інформації ми подамо перегляд преси за поділом з огляду на її політичне обличчя.

1. Ідейно-політичні позиції революційної ОУН і краєвої боротьби підтримують а). „Шлях Перемоги”, Мюнхен, тижневик; б). „Гомін України”, Торонто, тижневик; в). „Українець-Час” Париж, тижневик; г). „Вісник”, Нью-Йорк, місячник, г). „Визвольний Шлях”, Лондон, місячник.

2. ОУН(с) полк. А. Мельника: а). „Українське Слово”, Париж, тижневик; б). „Новий Шлях”, Вінніпег, півтижневик; в). „Самостійна Україна”, Чикаго, місячник; г). „Розбудова Держави”, кварталник.

3. СГД — УГО: „Батьківщина”, — Торонто, „Ранок”, Лондон, Англія, місячник.

4. УНДО: не має ніякої преси.

5. УСП — СУС: а). „Вільне Слово”, Лондон; б). „Народня Воля”, Скрентон, тижневик; в). „Вільна Україна”, Детройт, кварталник.

6. УНДС — СУНД: „Листи до Приятелів”, Неварк, місячний листок, „Мета” — місячник, Мюнхен.

7. УРДП Ів. Багряного: а). „Українські Вісті”, Новий Ульм, Півтижневик; б). „Український Прометей”, Детройт, тижневик.

УРДП Івана Майстренка: а). „Вперед” і б). „Наші позиції”, Німеччина, неперіодичне видання.

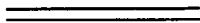
8. СЗСУ — СП немає своєї преси.

9. СКТСУ — не має своєї преси.

10. УСС — не має своєї преси.

11. Партія Лева Ребета: а). „Український Самостійник”, Мюнхен, тижневик (від лютого 1954 р., до того часу орган революційної ОУН). б). „Сучасна Україна”. Мюнхен, двотижневик.

Інша українська преса є, бодай декларативно, — „позапартійна”.

3 ДІЯЛЬНОСТІ ЛІГИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Як це переважно буває з кожним новим твором, ЛВУ натрапила на деякі труднощі. Були труднощі свої власні, внутрішні, як звичайно це є в початках і були труднощі зовнішні, об'єктивного порядку. Але були теж труднощі й перепони, сказати б — ненормального характеру.

Хоча ЛВУ творилася як нова українська організація, така, якої в Канаді до того часу не було, то — як видно було з опублікованої Деклярації — ЛВУ ставила собі позитивні і потрібні, а з погляду дня — необхідні для української справи завдання й цілі. ЛВУ скріплювала український допоміжний фронт, надаючи йому виразніших форм, актуального змісту й пов'язувала його з головним фронтом сьогоднішньої визвольної боротьби в Україні, з українським народом, який сьогодні веде завзяту боротьбу з московським окупантом. ЛВУ оживлювала і активізувала боротьбу з московським окупантом. ЛВУ оживлювала й активізувала ціле українське громадське життя в Канаді, відновлювала духовий контакт поміж синами, що стоять у боротьбі на рідній землі й їхніми батьками, які проживають тут.

ЛВУ, очевидно, вносила багато нового, Але й інакше бути не могло. Історія українського народу не зупинилася на 1918 році. Був же 1939 рік (проголошення самостійності Карпатської України), був 1941 рік (30-те червня — відновлення української державности), 1942 — створення УПА, 1944 — створення УГВР. Взагалі була й є сьогоднішня боротьба українського народу, сьогоднішні визвольні формації, сьогоднішні її провідні сили й люди. І добре, що були й є; ці дати, ці сили, ці люди, які продовжують боротьбу. Без них, українська справа, була б затратилася ееред повені подій, фактів і дат другої світової війни, була б зійшла зі світової сцени, могла статися неіснуючою справою.

Саме до цієї світлої сторінки української історії, що була гідним продовженням попередніх світлих її сторінок, й треба було нав'язати українській еміграції, якщо вона мала й далі стояти в цьому допоміжному фронті української визвольної боротьби. Спомини про минуле й традиція — це необхідні для нас всіх речі, але живий народ не може задержуватися на минулому. Народ живе й діє сьогодні й для майбутнього й нам треба допомагати сьогоднішньому й завтрашньому, а не мину-

тому, вчорашньому. Це власне й мала на увазі ЛВУ і в цьому напрямі почала діяти.

Як прийняли ЛВУ? Ми вже згадали про своєрідну настанову деяких українських кіругів у Канаді до нових людей, до нових свіжих сил і до нових потреб сьгоднішнього часу. Така була і їхня постава до нової організації, мовляв — ЛВУ непотрібна, а то й шкідлива (були й такі закиди) організація. Саме така оцінка ЛВУ це було не що інше, як зворотна сторона згадуваної вже медалі: нам добре так, як є й як було і нічого нового нам не треба. Одне й друге — намагання заперечувати сьгоднішню дійсність, реальні факти і життєві проблеми й вимоги сьгоднішнього й завтрішнього дня. Ненормально для спільноти, яка має йти вперед, рости й розвиватися, але так було. Про це не подумали.

Про непербірчиву лайку й напади зі сторони ворогів України, вислужників Москви, українських яничарів і різних московських п'ятиколонників не варт навіть згадувати.

Як треба було сподіватися і передбачувати, — ці початкові труднощі й перешкоди були успішно переможені наполегливою працею, активністю й жертвенністю членства ЛВУ і підтримкою широкої української громади, що включилася в роботу .

З ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МИНУЛОГО

ЛВУ була основана 1-го травня 1949 року в Торонті. Цього дня, після громадської наради, було обране Тимчасове Центральне Організаційне Бюро, завданням якого було провести підготовчу роботу для закладення основ під нову організацію. Було постановлено скликати через два місяці ширшу конференцію, яка мала апробувати прийняті Тимчасовим Бюром назву й статут та обрати керівні органи нової організації. Бюро прийняло назву Ліга Визволення України (ЛВУ). Головою Організаційного Бюра став інж Яків Нестеренко.

Перша Крайова Конференція ЛВУ відбулася в дещо пізнішому, як було передбачено, реченці, а саме — 25-го грудня 1949 року.

Конференція затвердила назву й статут організації, схвалила основні програмові заложення й основні напрямні діяльності та обрала Головну Управу ЛВУ в такому складі: **інж Я. Нестеренко**, голова, **д-р Р. Малащук**, 1-ий місто голова, **інж М. Кравців**, 2-ий місто голова та **інж. В. Безхлібник**, **П. Башук**, **проф. О. Кушнір**, **М. Сосновський**, **Ірина Демидчук**, **С. П. Степа** і **І. Бойко** — члени Управи.

Обраний 1-ою Крайовою Конференцією голова, по причині стану свого здоров'я і переобтяження своєю професійною роботою, зретигнував зі свого становища зараз після першого засідання Головної Управи, а його функції перебрав перший місто голова в характері урядуючого голови.

Перша Крайова Конференція ЛВУ була закінченням підготовчої праці і перших організаційних кроків і заходів та стала початком розбудови організаційної мережі й ставлення нашої роботи в цілій Канаді.

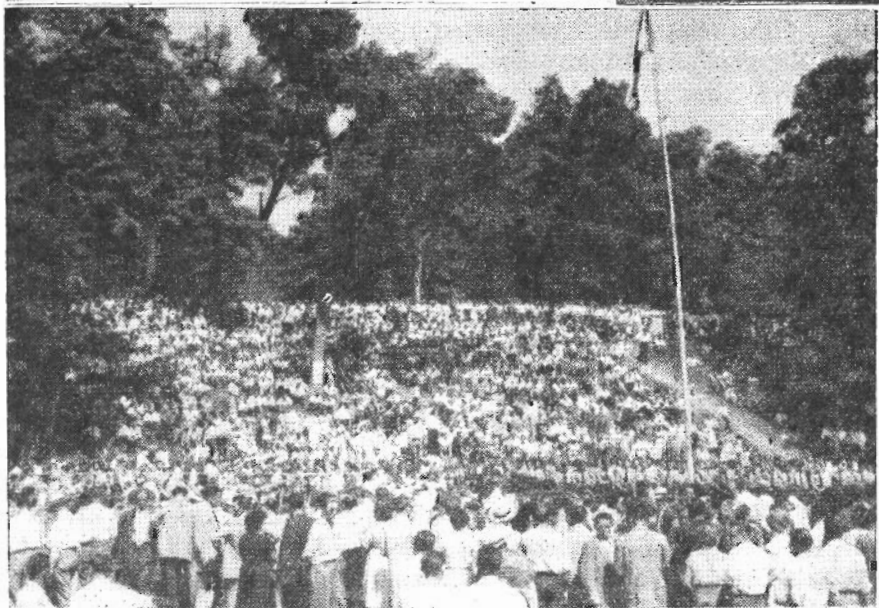
В наступному році організуються відділи ЛВУ у столичних містах майже всіх канадійських провінцій, а далі й в других містах і місцевостях. Збільшується кількість членства по відділах, а в парі з цим збільшується вся робота ЛВУ в цілій країні. Українська громада піддержує нашу організацію й всі наші почини та включається в роботу. Ще тут то там наші місцеві відділи натрапляють на деякі труднощі, але наше членство своєю працею, своєю наполегливістю й жертвенністю перемагає труднощі, здобуває щораз більше впливів і ЛВУ розвивається й розростається.

Наша організація стається центром, довкруги якого розбудовується й поширюється допоміжний український визвольний фронт. Тисячі включаються в наші акції, підтримують нашу ініціативу, передплачують і поширюють нашу газету „Гомін України”, займають наше становище до всіх подій, справ і фактів, допомагають тим українським силам, які сьогодні ведуть революційно-визвольну боротьбу на рідних землях, солідаризуються з нашими потягненнями, нашою роботою, нашим ставленням всіх справ. У всьому нам допомагають.

В 1950 році основано Відділи ЛВУ в таких містах: **Монтреал, Кве.** (25.2), першим головою був обраний проф. **О. Кушнір**; **Вінніпег, Ман** (19. 2) перший голова мгр. **А. Біжак**; **Едмонтон, Алберта** (21. 5.), перший голова **А. Цинцар**; **Ріджайна, Саск.** (2. 10), перший голова **І. Вараниця**; **Форт Віліям, Онт** (12.3), перший голова **І. Корда**; **Кіркленд Лейк, Онт** (22. 10), перший голова **З. Воляннюк**; **Летбридж, Алберта** (5.12) перший голова **І. Боднар**.

Передтим, у 1949 році були основані Відділи ЛВУ в: **Торонті, Онт.** (8. 8.), перший голова **В. Когут †**; **Гамільтоні, Онт** (17. 5.), перший голова **С. Гевак**; **Ошаві, Онт.** (15. 6), перший голова **П. Гойда**, цей відділ був недіяльний до 26. 2 1950, в якому то дні його відновлено, головою обрано **О. Шарка, †**; **Ст. Томас, Онт.** (24. 12), перший голова **І. Міщена**.

У 1951 році відбулася перша трансканадійська поїздка пред-

3-та Зустріч українців Канади й Америки. Торонто, 3. 8. 1952. Промовляє Я. Стецько, голова ЦК АБН.

ставника Головної Управи ЛВУ, мгр-а **В. Кліша**. Наш представник переїхав цілу східну, центральну й західну Канаду аж до берегів Тихого океану. Під час цієї поїздки були відвідані всі на той час існуючі Відділи ЛВУ, а також багато місцевостей, в яких у скорому часі були основані наші нові Відділи. Ця перша поїздка мала велике значення для нашої організації. Мгр. В. Кліш виголосив скрізь доповіді, на яких були прихвнені не лише наші члени, але й нечлени і також наші противники. Доповіді причинилися у великій мірі до пропаганди, поширення і популяризації наших ідей і нашої організації серед широкої української громади в Канаді. Окреме значення мала поїздка для наших Відділів на місцях і для цілої нашої організації. Було на-в'язано в першій мірі необхідний для росту й розвитку організації безпосередній персональний зв'язок поміж членством і Головною Управою ЛВУ. Наш представник запізнався з місцевими умовами життя й праці, з реальними можливостями нашої дальшої діяльності та дав нашому членству відповідні вказівки й поради, як і що робити. Одночасно прибирав фактичний матеріал і досвід для будування дальших плянів діяльності ЛВУ.

З цього часу такі транскандійські поїздки відбуваються кожного року. В 1952 році відбув поїздку **Р. Малащук**. Ця поїздка була пов'язана з великою акцією АБН у Канаді, проведеною за участю голови ЦК. АБН Ярослава Стецька.

У 1953/54 році трансканадійську поїздку зробив **В. Дейчаківський**, в 1954/55 — **П. Бащук**. Поїздка П. Бащука, що розпочалася осінню 1954 року, перемінилася у постійну організаційну працю представника Головної Управи ЛВУ в терені, чим виповнено вже давніші домагання наших Відділів і в цілому потреби ЛВУ мати свого постійного організатора. Більші поїздки до Канаді, з доповідями, відбули з рамені Головної Управи ЛВУ д-р **П. Мірчук** і **Б. Крук-Мельодія**, сотник УПА.

Завдяки нашому членству на місцях і праці Головної Управи ЛВУ постійно зростає кількість наших Відділів, збільшується кількість членства, збільшується робота на всіх ділянках і у всіх напрямках. Наша організація кріпшає, поширюються її впливи, значення й питома вага серед української спільноти та оточуючого нас канадійського світу. Відділи ЛВУ нав'язують добрі й дружні взаємини і співпрацю з цілим рядом українських організацій і товариств, дістають можливість користуватися домітками цих організацій та разом спільно працюють для спільної справи.

Стараннями й працею ЛВУ замітно поширився фронт допомоги сьгоднішній Україні.

Так отже в парі з організаційною розбудовою ЛВУ, зі збільшенням кількості членства, з поширенням і поглибленням роботи, з поширенням наших ідейних впливів — розбудовується, поширюється й кріпшає допоміжний фронт української визвольної боротьби серед найширшого українського загалу.

2-га Крайова Конференція ЛВУ, що відбулася 24. 12 1950, обрала центральні керівні органи ЛВУ в такому складі: Головна Управа: д-р Р. Малащук, голова, інж. В. Безхлібник, мгр. Я. Спольський, М. Сосновський, інж. Я. Гарасевич, Марія Цмоць, П. Башук, інж. Базилевський, мгр В. Кліш, І. Бойко члени Упр. Головна Контрольна Комісія: інж. Р. Басараб, голова, В. Андреїв і Я. Вільк — члени, Головний Громадський Суд: С. Гевак, голова, мгр. О. Матла, М. Болюх, В. Крупа, С. Шарко — члени.

3-тя Крайова Конференція ЛВУ відбулася в днях 22. і 23. 12 1951 р. Центральні керівні органи: Головна Управа: д-р Р. Малащук, голова, мгр. В. Кліш, мгр. Я. Спольський, д-р М. Гута, П. Баб'як, І. Бойко, інж. В. Лизанівський, інж. Олександра Палієнко, В. Макар, інж. Я. Гарасевич, М. Сосновський, В. Крупа, інж. М. Базилевський, інж. Р. Басараб — члени Управи. Головна Контрольна Комісія: мгр. О. Матла, голова, В. Андреїв і проф. О. Кушнір — члени, Головний Громадський Суд: інж. В. Безхлібник, голова, С. Гевак, інж. Леоніда Вертипорох, М. Болюх, інж І. Куниця — члени.

4-та Крайова Конференція ЛВУ відбулася 18. і 19. 7 1953. Центральні керівні органи: Головна Управа: д-р Р. Малащук, голова, І. Бойко, інж. М. Барабаш, М. Сосновський, П. Баб'як, І. Вараниця, В. Солонинка, В. Дейчаківський, інж. Я. Гарасевич, В. Макар, інж. К. Мулькевич, інж. В. Лизанівський, інж. М. Базилевський, мгр. Я. Спольський — члени Управи. Головна Контрольна Комісія: мгр. В. Кліш, голова, В. Андреїв і інж. І Куниця — члени, Головний Громадський Суд: д-р М. Кушпета, голова, В. Бибик, Ольга Басараб, проф. О. Кушнір, Є. Іванчук — члени.

5-та Крайова Конференція ЛВУ була ювілейною Конференцією, яка відмітила 5-ліття існування і діяльності ЛВУ в Канаді. Відбулася 17. і 18. 7 1954. Обрано центральні керівні органи в такому складі: Головна Управа: д-р Р. Малащук, голова, мгр. В. Кліш, інж. М. Кравців, М Сосновський, В. Дейчаківський, В. Макар, д-р М. Кушпета, В. Солонинка, мгр. Я. Спольський, Марія Солонинка, І. Бойко, П. Башук, члени Упр. Головна Контр. Ко-

Учасники V-ої Крайової Конференції ЛВУ, Торонто, 17. липня 1954 р. Сидять від ліва до права: С. Хар-ко, В. Макар, інж. З. Янківський, інж. Ірина Дейча-Кривенюк, інж. М. Кравців, д-р Р. Малашук, І. Варанця, Марія Солонинка, інж. Леоніда Вертипорох, ред. В. Солонинка, проф. д-р Є. Вертипорох, проф. О. Кушнір, Ю. Жовнірчук, Серелній ряд: д-р М. Кушлета, В. Крупа, д-р М. Гу-та, мгр. Ол. Матла, І. Бойко, М. Сосновський, П. Базвук, В. Шарко, Я. Матушак, В. Дейчаківський, Ма-рін Малашук, сот. М. Лучський, С. Бакай, В. Бредзень, інж. І. Кунія, В. Скоропад, Горішній ряд: П. Голяд, Яр. Фенін, В. Купць, М. Кулик, М. Берекета, П. Мулар, Д. Падучак, С. Мединський, Д. Луцюк, І. Корда, І. Гоянюк, М. Кошник, М. Сорока, М. Дейнега.

місія: мгр. О. Матла, голова, В. Андреїв і проф. О. Кушнір — члени, Головний Громадський Суд: мгр. В. Бородач, голова, д-р М. Гута, І. Вараниця, В. Крупа, інж. З. Янківський — члени.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛВУ

„Гомін України”, тижнева газета, основана 15. 12 1948 р., передана у власність ЛВУ 10. 8 1949 р. та перебудована на Видавничу Спільку з уділами і, як така, урядово зареєстрована 26. 11 1949.

** „Два етапи” (Акт 30. червня 1941 року і УГВР) рік видання 1950, наклад 10.000 прим.

** „Тарас Чупринка, Головний Командир УПА”, рік вид. 1950, наклад 10.000 прим.

** „УПА”, рік вид. 1951, наклад 5.000 прим.

L. Senyshyn: „Truth on the March” (ABN), рік вид. 1953, наклад 5.000 прим.

П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція”, рік вид. 1954, наклад 5.000 прим.

„Український націоналістичний рух першої половини ХХ століття” (цикль брошур):

П. Мірчук: „Відродження великої ідеї”, брошура перша, рік вид. 1954, наклад 5.000 прим.

П. Мірчук: „Трагічна перемога”, брошура друга, рік вид. 1954, наклад 5.000 прим.

П. Мірчук: „Від другого до четвертого універсалу”, брошура третя, рік видання 1955, наклад 5.000 прим.; дальші брошури з цього циклю підготовляються до друку.

П. Мірчук: „З мого духа печаттю” (у 25-ліття боротьби ОУН), рік вид. 1954, наклад 5.000 (спільне видання з ООЧСУ, США).

О. Оглоблин: „Українсько-московська угода”, рік вид. 1954, наклад 5.000 (спільне видання з ООЧСУ, США).

А. Ohloblyn: „Treaty of Pereyaslav”, рік вид 1954, наклад 5.000 (спільне видання з ООЧСУ, США).

ЦИКЛЬОСТИЛЕВІ ВИДАННЯ

1. П. Баб'як: „Шевченко і московський імперіялізм”,
2. В. Безхлібник: „1000 років християнства в Україні” (в англ. мові.),
3. І. Вараниця: „У роковини голоду в Україні”,
4. Наталія Вараниця: „Українська письменниця — Марко Вовчок”,
5. Наталія Вараниця: „Українське жіноцтво в боротьбі за волю України”,

6. Леоніда Вертипорох: „Пам'яті Ольги Басараб”,
7. Леоніда Вертипорох: „Велика княгиня Ольга — жінка-володарка”,
8. М. Гута: „Українські державні прапори на Чорному Морі”,
9. В. Дейчаківський: „До актуальних проблем ЛВУ”,
10. Ірина Дейчаківська: „Великдень в Україні”,
11. Г. Джура: „Голод в Україні” (в англ. мові),
12. Ірина Іванчишин: „Українські героїні”,
13. В. Кліш: „Напрявні внутрішньо-української політики ЛВУ”,
14. В. Кліш: „Розбудовуймо наші власні сили”,
15. В. Лизанівський: „1000-ліття християнської України” (в англ. мові),
16. Лідія Мак-Шульга: „У листопадові роковини”,
17. Р. Малащук: „Основні ідейно-програмові заложення і напрямні ЛВУ”,
18. Р. Малащук: „22-ге Січня”,
19. Р. Малащук: „Початок збройної боротьби за українську державу в новіших часах” (бій під Крутами),
20. Р. Малащук: „В річницю смерті сл. п. Тараса Чупринки, Головного Командира УПА,
21. Р. Малащук: „В обороні політичних прав України”,
22. Р. Малащук: „На службі народу” (У 5-ліття ЛВУ),
23. О. Матла: „30-те Червня”,
24. В. Солонинка: „Український націоналізм — наш шлях у майбутне”,
25. В. Солонинка: „Де і як нам бути” (на зовнішньо-політичному відтинку),
26. Марія Солонинка: „Два вожді Української Національної Революції”,
27. М. Сосновський: „Наші позиції”,
28. М. Сосновський: „Чого нам надіятися від актуального укладу міжнародних відносин?”,
29. **: „Героям Базару”,
30. **: „Роля жінки в житті й праці української спільноти”,
31. **: „Bulletin LVU” (друк.),
32. **: „Переяславський договір” (в англ. мові).

АКЦІЇ — МАНІФЕСТАЦІЇ — ВІДОЗВИ — МЕМОРАНДУМИ АКЦІЇ:

1. За заборону комуністичної партії й її прибудівок у Канаді, 1950 рік.
2. За підтримку і солідаризацію з постановами Конференції

Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН) в Единбурзі, 1950 рік.

3. За введення української мови в радіопересиланнях „Голосу Канади”, рік 1951.

4. Проти „Американського Комітету Визволення Народів Росії” (АКВНР), рік 1951.

5. Велика акція АБН, за участю голоси Ц.К. АБН, Ярослава Стецька. Рік 1952. Спільно з АБН.

6. Оборона політичних прав України. Рік 1955.

7. Кампанія поширення й розбудови „Гомону України (кожного року).

МАНІФЕСТАЦІЇ:

1. У 20-ліття московської розправи над Спілкою Визволення України і Спілкою Української Молоді (СВУ — СУМ) → протест проти окупанта України. Рік 1950. Спільно з СУМ.

2. Жалібна — для вшанування пам'яті поляглого Головного Командира УПА, ген.-хор. Тараса Чупринки — Романа Шухевича. Рік 1950. Спільно з усіма українськими організаціями.

3. Ювілейні святкування 60-ліття українського поселення в Канаді. Рік 1951. Спільно з усіма українськими організаціями.

Антибольшевицька демонстрація у ФОРТ ВІЛЬЯМ. Онт., 5. 8. 1951.

4. Демонстрація проти т. зв. „Конгресу миру”. Рік 1951.

5. Жалібна — у річницю смерті Головного Отамана Симона Петлюри. Рік 1951. Співучасть.

6. Проти народошбивства в СРСР (у зв'язку з Конвенцією Міжнародного Червоного Хреста). Рік 1952. Спільно з АБН .

7. Жалібна — у 20-ліття голоду в Україні. Рік 1953. Спільно з усіма українськими організаціями.

8. Відмічення 70-ліття д-ра Дмитра Донцова, визначного ідеолога українського націоналізму. Рік 1953.

9. Демонстраційна маніфестація - відсіч на московське святкування т. зв. „воз'єднання” України з Москвою в Переяславі в 1654 році. Рік 1954. Спільно з усіма українськими організаціями.

10. Демонстрація проти советської т. зв. „фермерської” делегації в Канаді. Рік 1955. Спільно з другими українськими організаціями і з АБН.

ЗУСТРІЧІ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І АМЕРИКИ:

Найбільші маніфестації українців, влаштовувані кожного року в літній порі спільними силами ЛВУ, ООЧСУ, СУМ і Т-ва **б. вояків УПА.**

Рік 1951: **2-га Зустріч.** Промовляли: д-р **Р. Малашук**, Іг. Білинський, **В. Омельченко**, **Л. Гусин**, **В. Безхлібник**, **М. Сосновський.**

Рік 1952: **3-тя Зустріч.** Головну промову виголосив **Ярослав Стецько**, голова ЦК АБН. Учасників 8.000.

Рік 1953: **4-га Зустріч.** Відмічення 700-ліття княжого міста Львова і 700-ліття коронації короля Данаїла. Головні промовці: проф. д-р **Я. Пастернак**, проф. **І. Вовчук**, посол **І. Яремко**, д-р **Р. Малашук.** Учасників 10.000.

Рік 1954: **5-га Зустріч.** Відмічення 25-ліття ОУН і 10-ліття УГВР. Була передана (накручена на радіоленті) промова **Степана Бандери.** З промовами й доповідями виступали: проф. **І. Вовчук**, д-р **Ю. Герич**, д-р **Р. Малашук**, д-р **П. Мірчук**, **Марія Солонинка**, **Л. Фугала.** Учасників **12.000.**

Рік 1955: **6-та Зустріч.** Ювілей 1000-ліття християнської України. Архиерейську Службу Божу відправив і виголосив проповідь єпископ **Максим.** Промовляли: д-р **Р. Малашук**, мейор м. Торонто **Натан Филипс**, посол **М. Старчевський**, посол **І. Яремко**, радний міста Торонто д-р **І. Кучерепа**, радіокоментаторка **Едіт Гайдер**, інж. **О. Коваль** (Бельгія), ред. **В. Леник** (Німеччина), ред. **І. Крушельницький** (Англія), о. **Я. Бенеш**, **О. Калинин**, інж. **М. Базілевський**, (СГДК), **В. Верига** (УНО), сотн. **М. Луцький** (СУЖВ), проф. д-р **Є. Вертипорох** (НТШ), **У. Самчук** (УВАН), д-р **М. Кушпета**, **Л. Фугала**, **В. Шарван** (Українська радіопрोगрама), проф. **І. Вовчук.** Учасників **12.000.**

ВІДОЗВИ - МЕМОРАНДУМИ:

1. Відозва у 10-ліття Акту 30. червня 1941 року. Рік 1951.

2. Моморандум у зв'язку з Конференцією держав-членів Атлантийського Пакту в Оттаві. Рік 1951.

3. Меморандум до Святішого Отця Папи Пія XII, з приводу появи Апостольського Листа „Ad universos Russiae populos”. Рік 1952.

4. Петиція в справі ревізії несправедливого присуду на М. Литвина, Р. Гнипа і Г. Цицеру, за побиття Д. Гулая за його співпрацю з москалями на базі резигнації з української політично-державної незалежності. Рік 1952.

5. Меморандум до Конференції Міжнародного Червоного Хреста (в справі народобвиства в ССРСР). Рік 1952.

6. Відозва в 10-ліття створення Української Повстанської Армії (УПА). Рік 1952.

7. Відозва в 20-ліття голоду в Україні. Рік 1953.

8. Відозва в справі московських фальшувань Переяславського Договору. Рік 1954.

9. Відозва проти непередрішенства: АКВБ (Американський Комітет Визволення від Большевізму) і визволення поневоєних Росією народів. Рік 1954.

10. В обороні загрожених репатріацією українців в Австрії. Рік 1955.

11. Меморандум в обороні політичних прав України. 1955.

РАДІОПЕРЕСИЛАННЯ:

1. **Головна Управа ЛВУ:** щотижневі радіокоментарі в англійській мові, в році 1951/52 (один рік).

2. **Фонд Другого Фронту:** щотижневі радіокоментарі в англійській мові виголошувані радіокоментаторкою **Едіт Гайдер**. З радіостанцій: Торонто, Вінніпег, Оттава, Ванкувер, Порт Артур, Судбури, Тиммінс. Рік 1952/53 (три місяці).

3. **Відділи ЛВУ: Порт-Артур — Форт Вільям (від 1952 р.), Тиммінс (від 1953 р.), Судбури (від 1952 р.)** постійні щотижневі радіопересилання в українській і англійській мовах.

4. **Ярослав Стецько**, голова ЦК АБН, виступав з промовами в радіостанціях всіх більших міст Канади, в 1952 році.

5. **Степан Бандера** виступав з промовою-зверненням до українців за океаном. Промова була накручена на ленту і передана з радіостанцій більших міст Канади (і також США) в 1954 році.

6. **Р. Малащук:** радіопрови з нагоди — Різдва Христового, в роковини 22-го Січня, в 10-ліття УПА, в роковини смерті Головного Командира УПА, ген. - хор. Тараса Чупринки, з нагоди 4-ої і 5-ої Крайових Конференцій ЛВУ і ін., слово до братів-українців передане в Україну „Голосом Канади” (СіБіСі).

7. **П. Мірчук** виступав з промовами по радіо в різних містах Канади при нагоді своєї поїздки з рамені ЛВУ.

8. **З. Саган**, його політичні коментарі передаються в радіо-пересиланнях Відділів ЛВУ в Порт-Артурі — Форт Вільямі, Судбурах і Тимминсі, а також в радіопрограмі СУМ у Валдорі і в радіопрограмі о. С. Їжика („Голос України”) у Вінніпезі.

9. Принагідні неперіодичні радіопересилання передають Відділи ЛВУ в Кінгстон, Ст. Томас, Летбридж, Калгари, Едмонтон, Ванкувер, Саскатун і ін.

Відділи Ліги Визволення України

БРЕНТФОРД, ОНТ.

Відділ заснований 1. 3 1953, переводить, у співпраці з іншими місцевими організаціями, політичні протимосковські акції, члени поширюють вишкільну й пропагандивну українську і англomовну літературу, академіями і святочними сходами відмічують українські національні річниці, для членства і для широкої місцевої української громади виголошується доповіді. Відділ у Брентфорді охоплює своїми впливами також українців у Ватерфорді. Час до часу влаштовується театральні й мистецькі вистави. Дякуючи заходам голови Відділу мгр-а В. Бородача місцеве громадянство мало змогу що-тижня слухати з місцевої радіовисильні слова правди про Україну і її визвольні змагання. Першим головою Відділу був Г. Нога. В 1954 і 1955 рр. Відділ очолює мгр. В. Бородач. Інші провідні члени Відділу: П. Крутиголова, М. Фуревич, М. Галан, М. Кінащук, Г. Піх, І. Борейко, М. Тибінь, С. Драб, О. Сукмановський, М. Романюк, П. Баб'як, Ю. Жовнірчук, З. Марчук і ін.

ВАНКУВЕР, Б. К.

Ванкуверський Відділ ЛВУ, хоч належить до наймолодших (заснований 26. вересня 1954 р.), є одним з найбільш динамічних, якщо йдеться про його організаційне зростання і розгортання праці. Число членів зростає з місяця на місяць. Відділ з успіхом переводить політичні акції, розповсюднює пропагандивні видання ЛВУ і АБН, влаштовує для загалу громадянства святочні відмічвання національних річниц, співпрацює з місцевим Осередком СУМ у вихованні молодого покоління і т. д. Членство і Управа Відділу прикладно розраховуються з усіх своїх фінансових зобов'язань. Активність Відділу з'єднує все

більше симпатій для нього збоку інших організацій та позиції співпраці. До керівних органів Відділу на 1954/55 рік були обрані: В. Дмитренко — голова, члени Управи: В. Орісік,

Управа Відділу ЛВУ, ВАНКУВЕР, Б. К. Рік 1954/55. Сидять: А. Цігульська, Н. Ласківська. Стоять: В. Дмитренко (голова), В. Камінський, В. Лобай, М. Чуйко, М. Петриків, С. Машак.

М. Чуйко, В. Камінський, М. Сидорович, Контрольна Комісія: В. Лобай, Ст. Машак, Товариський Суд: М. Токар, Дм. Лесюк, Д. Мельник.

ВІНДЗОР, ОНТ.

Праця по лінії завдань ЛВУ велася серед 5-тисячної громади українців у Віндзорі вже довго перед формальним заснуванням у цій місцевості Відділу ЛВУ. Формально засновано тут Відділ 18 січня 1953 року. Перші два роки головою Відділу був проф. І. Маркус, в 1955 році головою став П. Мицак. Їхніми активними співробітниками були: проф. І. Юрків з Амгерстбургу, Я. Марків, В. Зінь, М. Голіяд, Л. Лукіянів, М. Мостовий, інж. Ю. Сумик, О. Гвоздецький, М. Бей, Ю. Ровенчук, І. Мудрий, М. Винник, О. Савчинський, І. Мордованець, І. Фенканин, М. Макар, М. Олійник і інші. Відділ тісно співпрацює з місцевим Осередком СУМ, Філією Т-ва б. Вояків УПА і ін. та бере участь у щорічно влаштовуваній Зустрічі українців Віндзору і Дітройту на межі двох країн. Щоб усунути найбільшу дотеперішню перешкоду у як найкращому розгорненні дальшої праці, Відділ приступив разом з Осередком СУМ до будови власної спільної домівки.

ВІННІПЕГ, МАН.

Відділ ЛВУ в Вінніпегу оснувався 19 лютого 1950 р. серед атмосфери, яку найкраще характеризували оці слова противників ЛВУ: „будемо кожний новотвір уважати за диверзію проти зорганізованого життя в Канаді”. Всупереч таким неприхильним настроям, Відділ ЛВУ постав і розпочав свою велику роботу, яку веде з різною натугою і різними, але завжди помітними, осягами вже близько шість років. В праці Відділу треба відмітити три напрямки: а). політичний, де Відділ виконує з успіхом свої завдання, б). виховно-вишкільний, де на окрему згадку заслуговує зорганізування т. зв. „дискусійних вечорів” з циклом доповідей, в). імпрезово-харитативний. Відділ має свою домівку в Інституті „Просвіти” при Прічард Евню. Відділ очолювали по черзі: 1950 і 1951 рр. mgr. А. Біжак, 1952 — інж. З. Янківський, 1953 — інж. М. Барабаш, 1954 — інж. М. Кравців (по виїзді його заступив П. Башук), 1955 — mgr. І. Іванчук. До керівних органів Відділу входили: М. Міхневич, О. Суровий, М. Костур, О. Масляник, М. Лисейко, проф. В. Волицький, Я. Барвінський, І. Панас, Д. Пунак, І. Рокета, І. Паркасевич, Є. Когут, Я. Бомба, О. Шелепко, М. Мельник, З. Навроцький, М. Біраковський, М. Співак, М. Рослицький, М. Хрупало, М. Бартків, Я. Головчинський, Л. Процак, В. Ю. Гретчин, пані М. Кравців, Н. Даревич, Я. Іванчук і ін. На відтинку АБН жваву й дуже успішну працю проводить о. С. Їжик.

ГАМИЛТОН, ОНТ.

Гамилтон, одне з більших промислових міст Канади, нараховує теж доволі численну, бо 6-тисячну громаду українців. З приїздом нової української еміграції загальне громадське життя дістало новий поштовх і нові форми вияву. На терені Гамилтону пробоевиком нових форм праці був Відділ ЛВУ, заснований 17 травня 1949 року. Не зважаючи на сильний спротив і перешкоди збоку давніше заснованих організацій, Відділ розв'язував жваву працю на всіх відтинках громадського життя, кладучи все таки найбільший натиск на політичну сторінку, себто на політичні акції, розбудову зовнішніх зв'язків, реалізацію ідей АБН. Дуже добре була поставлена Управою Відділу справа „Народнього Університету”, себто зорганізування циклу доповідей на різні актуальні теми. Управа Відділу прикладала свої руки також до таких справ, як ведення дитячого садка і рідної школи, співпрацюючи у всіх виховних питаннях з місцевим Осередком СУМ. Відділові ЛВУ не чужа була теж справа

харитативної допомоги залишенцям в Європі, розбудова кооперації і т. п.

Штаб працівників Відділу впродовж 6 років не виказує великих змін. Головою Відділу були кількакратно обирали пп. — дир. Степан Гевак і інж. Ол. Наливайко, в 1955 р. Відділ очолив Ів. Лазарук. Їхніми співробітниками були: Я. Гайовський, Є. Клюнь, М. Сентий, П. Турик, П. Багрий, З. Мартинюк, Б. Гарасимів, Д. Стасюк, П. Логин, П. Панців, М. Гриневич, К. Святий, І. Дунько, В. Кушнір, М. Люцалуйко, І. Гевко, Ф. Момот, М. Закала, М. Прийма, І. Боднар, М. Подоляк, Ю. Станкевич, В. Урбанович, О. Гайдар, В. Телішевський, і ін. Багатогранна і корисна праця Відділу дістала свою певну базу з моментом набуття Відділом, до спілки з Осередком СУМ, власної домівки, в 1954 році.

ГРІМСБІ, ОНТ.

За починком ініціативного гуртка під проводом пп. В. Подзигуна, Й. Грабового і І. Никифорука, 11 січня 1953 року зорганізовано Відділ ЛВУ Грімсбі-Бімсвіл, Онт. Відділ очолив п. І. Никифорук, обраний головою теж кожного наступного року. Інші члени керівних органів: В. Подзигун, Й. Грабовий, Б. Криницький, Я. Стажинський, С. Вандьо, С. Полуліх, М. Приймак. Відділ ЛВУ своєю працею оживив місцеву українську громаду, влаштовуючи святочні сходи на відмічення важливих національних роковин, організуючи загально-громадські маніфестації і т. п. Зорганізований при Відділі драматичний гурток здобув собі признання в цілій околиці. Члени Відділу добре виконують свої членські обов'язки.

ЕДМОНТОН, АЛТА.

Відділ ЛВУ в Едмонтоні, Алта, належить до найчисленніших у Канаді, бо нараховує 135 членів, в тім 28 жінок, зорганізованих у Жіночій Секції. Відділ основано 21 травня 1950 року. Очолювали Відділ по черзі: А. Цинцар, І. Пшоняк і д-р В. Гирак, активними членами Управ були: В. Паїк, О. Татчин, П. Івахів, І. Хома, Гр. Якимечко, О. Мерцало, С. Патан, І. Шевчук, Т. Федорів, М. Сус, О. Зинич, М. Фармус, С. Щирба, П. Бойків, п-ні Наталія Таланчук, Марія Паїк, Тетяна Федорів і ін. Загал членства ідейний і жертвенний. Кожна Управа Відділу ставила собі як головне завдання на внутрішньому відтинку — скріплення і поглиблення національної свідомости та політичного вироблення членства, зокрема, якщо йдеться про розуміння й оцінку визвольної боротьби України і її значення. Це завдання ре-

алізовано святочним відмічуванням важливіших дат з історії українських визвольних змагань, доповідями, дискусіями, поширюванням преси і видань. Назовні Відділ ЛВУ популяризував ідеї визвольної боротьби України серед загалу українського громадянства, приєднуючи його до участі в улаштовуваних імпрезах і ширших сходах, а далі радіопересиланнями і розповсюдженням друкованого слова. Визначнішим представникам англосакського світу висилано систематично українську англосакську літературу. Кожного року заходами Відділу було влаштовувано наступні імпрези: спеціальні радіопрограми (в честь

Управа Відділу ЛВУ. ЕДМОНТОН, Алта. Рік 1954. Сидять: п-ні Т. Федорів, В. Гирак (голова), І. Хома. Стоять: М. Кучер, Г. Якимечко, В. Паїк, О. Татчин.

ген. Т. Чупринки, в річницю постановня УПА і ін.), святочні Академії, ширші сходи з доповідями і вдалі імпрези товариського характеру організовані Жіночою Секцією, як спільне свячене, осінні вечорниці і спільна кутя. На всі ці імпрези запрошено завжди представників інших організацій, зокрема СУМ, з яким Відділ ЛВУ співпрацює якнайтісніше, Об'єднання Українців Комбатантів, СХС, УНО, УНДім, Греко-кат. парафію і Пласт. Також на врочистостях, влаштовуваних іншими організаціями, Відділ ЛВУ був репрезентований своїми представниками. Зорганізовано теж цикл доповідей на різні теми для загалу членства ЛВУ і громадянства. Відділ добре вив'язується зі

своїх фінансових повинностей супроти Головної Управи ЛВУ. Від початку свого існування до сьогодні Відділ приміщується і веде свою працю в Українському Народному Домі. Справа набуття власної домівки Відділом ЛВУ на спілку з Осередком СУМ, є все актуальна, і треба сподіватися, що одного дня енергійна Управа Відділу візьметься за реалізацію цього пляну.

ІСТ КУЛІ, АЛТА

Іст Кулі у провінції Алберта — це мале містечко з нечисленною українською громадою. Крім зорганізованої греко-католицької громади і Відділу ЛВУ, заснованого 1 липня 1951 р. ніяких інших українських організацій там немає. Управа Відділу скликувала кожного місяця всіх членів на ширші сходи, влаштовувала святочне відмічування важливіших подій української історії, брала участь в імпрезах, влаштовуваних в Едмонтоні і Калгарах, пильно поширювала всі українські і англомовні видання, і якнайсолідніше розраховувалась з усіх фінансових зобов'язань перед Головною Управою ЛВУ. Зразкову поставу членів Відділу в усіх суспільно-громадських справах треба в дуже великій мірі приписати найтіснішій співпраці з місцевим парохом-патріотом Всеч. о. Любомиром Сивеньким, почесним головою Управи. Для ілюстрації настроїв і взаємовідносин, що панують серед членства в Іст Кулі, варто навести уривок з протоколу Загальних Зборів Відділу, які відбулись 31 січня 1955 р.

„Загальні Збори формально відкрив голова Відділу п. І. Древо, та попросив о. пароха провести молитву і сказати вступне слово. О. парох, для випрошення благословенства Божого у праці і рішеннях Загальних Зборів, започаткував наради пісню „Царю Небесний”, а у вступному слові пригадав, що всі члени нашого Відділу не сміють не лише в теорії чи практиці відступати від засад та ідеології націоналізму, але також не можуть і не сміють відхилитися від засад та ідеології нашої прадідної Христової віри. Бо вірність св. вірі вєднає нам Боже благословенство у нашій праці та дає можливість легше і швидше осягнути ціль, до якої змагає ЛВУ, а нею є всестороння поміч Боючій Україні для прїспішення дня її визволення . . .”

З черги забрав слово п. Гута, який виголосив коротку доповідь на тему: „Міжнародні політичні події та наші завдання в українській спільноті і в Відділі ЛВУ”.

По звітах та уділенні абсолюторії уступаючій Управі, Загальні Збори обрали нову, в тому самому складі, на знак признання за пророблену працю і солідність у виконуванні всіх

завдань. Склад Управи: І. Древо — голова, П. Гута — заступник голови, І. Даниляк — секретар, М. Даниляк — скарбник. Контрольна Комісія і Громадський Суд: Ю. Самуляк, В. Пригінський.

Світлим моментом у житті і праці Відділу було іменування почесним головою Відділу Всеч. о. Любомира Сивенького на Надзвичайних Загальних Зборах Відділу в дні 3 квітня 1955 р. Голова Відділу І. Древо з'ясував коротко присутнім великі заслуги о. Пароха для всієї української громади і зокрема для Відділу ЛВУ. Гарячий патріот і неustraшимий душпастир в ослaвленій „ямі комуністів”, Всеч. о. Л. Сивенький віддає всі свої

Відділ ЛВУ, ІСТ КУЛІ, Алта. Рік 1952/53. Сидять з ліва до права: Софія Данилюк, Петро Гута, почесний голова Відділу і парох Всеч. о. Любомир Сивенький, Іван Древо (голова), Марія Гута. Стоять: Василь Соболевський, Михайло Даниляк, Володимир Пригінський, Дмитро Михальчук, Григорій Ковальчук, Петро Потримайко, Іван Даниляк, Іван Мельник, Осип Яворський.

сили і весь свій час великій справі оборони і поширення Правди Христа і Правди України серед тисячної маси збаламучених московсько-большевицькою пропагандою місцевих українських поселенців. В цій праці о. Парох тісно співпрацює з Відділом ЛВУ, заступаючи його членам і батька й душпастиря і вчителя й оборонця. Члени ЛВУ віддячують своєму пароху великою й широю любов'ю і в доказ своїх почувань просили о. Сивенького прийняти почесне головство Відділу. Приймаючи це нове звання, о. Сивенький запевнив усіх присутніх на зборах, що зі ще більшою енергією буде продовжувати працю і співпрацю з Відділом ЛВУ на славу Богу й Україні. Вірою в Христа і

жертвенною працею для України ми напевно перемаємо!" — закінчив своє слово Почесний Голова Відділу ЛВУ в Іст Кулі.

Грізною тінню, що впала на Іст Кулі і Друмгеллер в Алберті є мара безробіття, що стоїть у зв'язку з кризою місцевих копалень вугілля. „У нас тепер панує криза, — пишуть наші члени з Іст Кулі — від ряду місяців сидимо на безробіттю . . . Цей рік є найгірший для нас. Копальні вугілля не мають тепер взагалі жадного збуту, бо скрізь тепер вугілля заступає природний газ і олива. Деякі члени задумують виїхати звідсіля, в пошукуванні певнішої праці. . . ”

КАЛГАРИ, АЛТА.

Відділ ЛВУ у Калгарах, Алта, був заснований 31 серпня 1952 року, при активній допомозі Відділу в Едмонтоні, якого голова І. Пшоняк мав на Основуючих Загальних Зборах програмову доповідь про цілі і значення ЛВУ. До нового Відділу ЛВУ відра-

Відділ ЛВУ, КАЛГАРИ, Алта. Рік 1954/55. Сидять від ліва до права: С. Лупишів, М. Рак, Д. Коваль (голова), інсп. Турко, Всеч. о. Ю. Ковальський, Т. Федьків, Т. Павлюк. Середній ряд: Б. Дутка, В. Ділявський, Липський, п-ні Ділявська, Л. Гладішевський, В. Валєвський, Ю. Мельник, Ю. Дзядик, д-р І. Чеховський, О. Бедріло, В. Філик, М. Марчишин, Ю. Гриневич, П. Мисюга, М. Гошуляк, В. Свинар, М. Палинчак. Горішній ряд: С. Бабак, З. Макар, К. Прокопів, Гр. Гошуляк, В. Олійник, М. Дякович, І. Голобийовський, В. Кузьмий, Я. Фірманюк, О. Савка, І. Горудко, М. Модний, С. Гарасимишин, Т. Мильничук, В. Дименюк, М. Андріішин.

зу вписалось 29 членів. Першим головою Відділу був п. Л. Гладішевський, після нього д-р І. Чеховський, а тепер є ним Дм. Коваль. На сьогодні Відділ ЛВУ у Калгарах нараховує 62 актив-

них членів. Своєю працею Відділ ЛВУ в Калгарах здобув собі велику повагу та вплив на все організоване українське життя, втримуючи повну гармонію щирою співпрацею з усіма іншими місцевими організаціями і товариствами. Не маючи власної домівки Відділ ЛВУ користується у своїй праці залемою під українською католицькою церквою, подібно, зрештою, як і інші організації.

Управа Відділу використовує кожен нагоду для скликування ширших членських сходів, на яких читаються реферати, обговорюються актуальні події у світовій політиці і в українському житті та інформується членів про хід праці і пляни управи на майбутнє.

Треба з приємністю ствердити, що Відділ ЛВУ в Калгарах, Алта, являється одним із дуже активних і важливих чинників всього українського життя в південно-західній Канаді, що завжди старається дотримати кроку в загально-українському процесі визвольних змагань нашого покоління.

В.

КІНГСТОН, ОНТ.

Ініціативний гурток для зорганізування Відділу ЛВУ в Кінгстон, Онт., постав у місяці березні 1953 р. В його склад входили: В. Дідюк, Д. Луцюк, М. Андрійович і М. Дейнега. Основуючі

Управа Відділу ЛВУ, КІНГСТОН, Онт. Рік 1955. Сидять з ліва до права: І. Петях, В. Дідюк, М. Дейнега (голова), І. Білинська, Стоять: М. Ключковський, І. Сирко, Д. Луцюк, П. Петях.

Збори Відділу відбулися 9. серпня 1953 р. в домі п. Д. Луцюка. Присутніх було 20 осіб. В. Дідюк виголосив обширну доповідь п. н. „Цілі і завдання ЛВУ”. До першої Управи Відділу були

обрані: К. Петраш (один із старших наших поселенців) — як голова, М. Дейнега — заступник голови, В. Дідюк — секретар, Д. Луцюк скарбник, п-ні І. Білинська — культ.- освітний референт і п-ні І. Петях — реф. жіноцтва. Члени Контрольної Комісії: П. Петях, І. Дейнега, М. Ключковський. Громадський Суд: І. Сирко, Я. Опирюк, М. Андрійович. Відпоручник до АБН — В. Дідюк.

Тому, що українське громадське життя у невеликій місцевій колонії не було зорганізоване як слід, на новий Відділ ЛВУ впав обов'язок взятись за кожну ділянку праці, — громадської, політичної, культурно-освітньої і навіть церковної. Відділ взявся активно до праці, поборюючи успішно всі труднощі, та в скорому часі здобув собі повне признание, як у своїх, так і в чужих.

Невеликий числом членів Відділ ЛВУ в Кінгстоні належить до зразкових у виконванні своїх завдань, що випливають зі статуту ЛВУ та з почуття обов'язку членів по відношенні до України.

КІРКЛЕНД, ЛЕЙК, ОНТ.

Відділ заснований 22. 10 1950. Про його початки згадує ширше В. Дідюк в спогаді п. н. „Перші проки ЛВУ в Північному Онтарію”. Очолювали Відділ по черзі: І. Боднар (коротко), З. Волянюк, В. Копистинський (двічі) і Ів. Яцула (1955). До ке-

Відділ ЛВУ в КІРКЛЕНД ЛЕЙК, Онт. Рік 1955. Сидять від ліва до права: М. Федак, Д. Рибка, В. Кузик, І. Яцула (голова), М. Ходорівський, М. Петрівський, В. Карась, М. Мізан. Середній ряд: І. Бардега, Д. Марушка, І. Дутка, О. Кмита, Д. Майкович, Ф. Якимішин, І. Лисівський, М. Богуш. Горішній ряд: Я. Гаваза, М. Налесник, В. Фулсевич, С. Лазар, І. Гарасим, В. Влучків.

рівних органів Відділу входили: М. Ходорівський, М. Бей, В. Карась, Д. Рибка, В. Дідюк, Г. Холевінський, А. Федицький, О. Балух, І. Бардега, М. Петрівський, В. Кузик, Д. Василик, І. Гара-

сим, І. Скочиляс, Ф. Якимішин, Ф. Гулик, М. Мізан, І. Миць, Ю. Бойчук, М. Мироняк і інші. Відділ добре виконує своє завдання серед українського населення північного Онтарія.

КІЧЕНЕР, ОНТ.

Відділ ЛВУ у Кіченер, Онт., засновано 5. 10 1952 р. Першим головою був Я. Тимчишин, наступним П. Павелко. Члени керівних органів Відділу: П. Корсак, М. Слободинський, І. Поліщук, Анна Латин, В. Андрушко, В. Фікерт, І. Сірко, М. Валага, О. Малко, С. Судук, І. Паньків і ін.

ЛЕТБРИДЖ, АЛТА.

Відділ ЛВУ в Летбридж, Алта., відмічує в 1955 році 5-ліття свого існування і многогранної інтензивної праці. Заснований 6. грудня 1950 року, охоплював своїми організаційними впливами також такі місцевості, як Шонессі, Пікчербют і Тайбер. Постійні виїзди людей з Летбридж в пошукуванні праці відбулися рівнож на обсаді посту голови Відділу. В 1951 році Відділ очолювали по черзі: І. Боднар, І. Ігнатович і Д. Мищик. Від 1952 року головою Відділу є щорічно обираєний Іван Новодворський. Штаб працівників Відділу теж майже не змінюється цілими роками. Це є: С. Романюк, Я. Космина, Д. Радьо, С. Стрижовець, І. Бумбак, М. Громадюк, Я. Гайдар, М. Гайдар, К. Врецьона, А. Коломійчук, В. Кузів, І. Макух, С. Тронь, М. Опир, В. Вітик, І. Мельник, І. Кінаш і ін. Засяг праці Відділу є великий: систематичні членські сходи з доповідями, святочні Академії, загально-громадські маніфестації і віча, вистави драматичного гуртка, допомога Осередкові СУМ-у у виховній праці, співпраця з обома Церквами, принагідні радіопересилання, праця по лінії АБН, контактування з місцевою пресою, організування Рідної Школи, відкриття українського відділу в місцевій бібліотеці, зв'язок і співпраця з ІМКА і ІВКА, збирання фондів на різні національні цілі і т. п. Найбільшою перешкодою в праці Відділу є брак власної домівки та факт розкинення його членів по фармах і секціях СІПіЯР. Та хоч умовини праці Відділу в Летбридж є в багатьох відношеннях гірші, як в інших місцевостях, виследи праці його членів є кращі.

ЛОНДОН, ОНТ.

Впродовж кількох років у Лондоні був тільки муж довіря Головної Управи ЛВУ — дир. Володимир Кравчук. Відділ ЛВУ засновано тут щойно 9 липня 1954 р. Головою Відділу обрано

п. Ст. Мединського, членами Управи пп. В. Кравчука, П. Сахаревича, В. Краснопольського, С. Міщука, в члени Контрольної Комісії і Гром. Суду увійшли пп. М. Деркач, Д. Головачук, К. Корпан і І. Даниляк. Маючи запевнене приміщення в Клубі ім. І. Франка, Відділ веде плянову й систематичну роботу серед загалу громадянства та допомагає СУМ-ові у виховній праці. Політичні віча і маніфестації, організовані Відділом ЛВУ в Лондоні є завжди вдалі. Лондонський Відділ ЛВУ нав'язав прикладну дружню співпрацю з сусіднім Відділом в Ст. Томас.

МОНТРЕАЛЬ, КВЕ.

Відділ ЛВУ в Монреалі засновано 25 лютого 1950 року. Невеликий гурток його засновників мав до переборення чималі труднощі і спротиви серед нових умовин українсько-канадської дійсності. Жертвенною наполегливою працею своїх Управ і членства Відділ здобув собі серед української громади в Монреалі належне йому передове місце. Починаючи від дня

Управа Відділу ЛВУ. МОНТРЕАЛЬ, Кве. Рік 1955.
Сидять: Савка Ярема, Гафтар Меланія, Кушнір
Омельян (голова), Брикович Роман. Стоять: Горечий
Зенон, Андрухів Микола, Парфенюк Петро.

його заснування, всі українські політичні акції, всі імпрези загально-українського характеру, чи інші вияви нашого збірного громадського життя, відбуваються чи то з ініціативи Відділу, чи з великим вкладом його активності і роботи. В політичних вічах і маніфестаціях, влаштовуваних Відділом ЛВУ в Монреалі, беруть участь тисячні маси українського населення. На

відтинку АБН осягнуто великих успіхів. Впродовж одного тільки 1954 року розповсюджено в Монреалі 950 прим. „АБН-Кореспондент” і 530 прим. „Юкрейніен Обсервер” та ін. пропагандивних англомовних видань, на суму \$614.00. Управа Відділу відбуває пересічно 15 засідань на рік та скликає майже щомісяця ширші сходи членства з добре опрацьованими доповідями. Впродовж 5 років стан членства Відділу зріс в-триє. Відділ став співвласником дому, закупленого спільно з Осередком СММ і СТ. „Україною”. Під час святочного відмічування 5-ліття праці Відділу в дні 1. 10 1955 р. ЛВУ вітали представники майже всіх місцевих українських установ, даючи йому щире признание за велику пророблену працю.

Душею Відділу на прогязі 5 років був його майже незмінний голова проф. Омелян Кушнір. (В 1954 р. головою був обраний інж. П. Балагутрак). Поруч них треба згадати й всіх інших працівників, членів керівних органів Відділу впродовж 5 років. Це є пп.: інж. М. Базилевський, Я. Сажка, В. Солонинка, Я. Сербин, А. Дольницький, С. Гук, д-р М. Кухаришин, І. Булка, М. Сильвеструк, інж. Л. Пилявський, Р. Брикович, Б. Доленга, Л. Левицька, І. Бачинський, Б. Бродович, Г. Микитович, І. Вітовський, Я. Винницька, Т. Сунак, П. Гаврилюк, Ф. Шпилькин, Марія Ничик, С. Кутовий, І. Зубань, мгр. П. Гуцал, Д. Попович, І. Телішевський, М. Бігус, В. Семчук, Є. Токар, проф. М. Андрухів, М. Безпалюк, З. Горечий, Ол. Кутова, Н. Левицький, М. Парфанюк, І. Кульчицький, К. Келебай, Меланія Гафтар, М. Кінах, М. Лебедь, М. Сисак, і ін. В новому п'ятилітті Відділ продовжує свою працю із ще кращими успіхами.

МУС ДЖО, САСК.

Відділ ЛВУ в Мус Джо, Саск. належить до наймолодших, бо формально був заснований 30. травня 1955 р. Але вже довгий час передтим муж довіря Головної Управи — Константин Кухній вів з успіхом роботу по лінії ЛВУ, поширюючи видання, переводячи збірки на загально-національні цілі та переводячи на терені Мус Джо заплановані Головною Управою ЛВУ політичні акції. Тепер п. К. Кухній очолює Відділ ЛВУ, а його співробітниками є — М. Горбай, Є. Попович і С. Гальчик. Відділ в Мус Джо стоїть в організаційних зв'язках і співпраці з Відділом ЛВУ в Ріджайні.

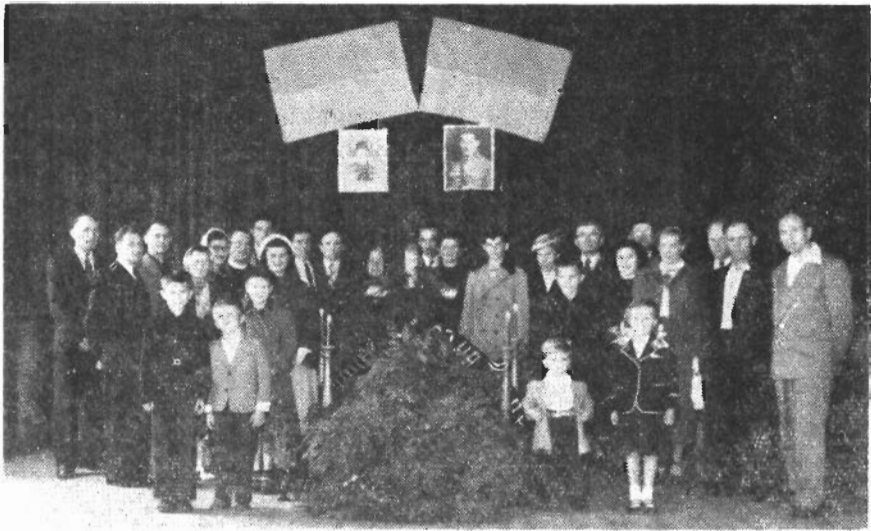
НАЕГРА ФОЛЛС, ОНТ.

Відділ в Наєгра Фоллс, Онт. засновано 16 травня 1954 р., при активній співучасті членів Відділу ЛВУ в Ст. Кетеринс В

1954 р. головою Відділу був Яків Матушак, в 1955 р. Петро Мудар. Інші провідні члени Відділу: М. Паньків, Б. Малишкевич, Ів Муравський, Г. Масюк, Д. Гандзюк, М. Пліщук, В. Шарун, І. Прихідний, М. Брик, М. Козак, В. Макар, М. Нарольський, Г. Мацєвко, Д. Яхимєць і ін. Відділ добре вив'язується із своїх статутних завдань.

НЬЮ ВЕСТМІНСТЕР, Б.К.

Українська громада в Нью Вестмінстер у Брит. Колумбії невелика. Тому й місцевий Відділ ЛВУ нечисленний, але його роль в житті місцевої української громади є велика. Кожного місяця відбуваються ширші сходи членів Відділу, в яких беруть теж участь майже всі члени їхніх родин. На сходинах пророблюється ідеологічно-вишкільний матеріал та подаються політичні інформації. Члени Відділу відмічують замітніші історичні події з минулого України, зокрема 30 червня 1941 р., 1 листо-

Відділ ЛВУ, НЬЮ ВЕСТМІНСТЕР, Б. К. Рік 1953. Відмічення травневих роковин Провідників Революції — С. Петлюри і Є. Коновальця та 20-ліття голоду в Україні. Посередині голова Відділу — Л. Ковальчук.

пада 1918 р., трагедію 359 Героїв під Базарем, 22 січня 1918 і 1919 рр. і т.д. Але Відділ не замикається у вузьких рамках своїх членів. У переведеній Відділом маніфестції проти московських святкувань 300-ліття Переяслава взяло участь понад 200 осіб.

Члени відділу у Вестмінстері допомогли до заснування ЛВУ у Ванкувері, як рівнож постарались про радіопередавання промови Степана Бандери. Під час Різдвяних Свят Відділ перевів коляду на загально-громадські цілі.

Всі члени Відділу є членами місцевої Церковної Громади і беруть живу участь у побудові церкви й театральної залі та домівки в підвалі. Всі зобов'язали себе податком від 50 до 100 доларів річно на час 10 років на кошти будови церкви, не рахуючи дрібних щомісячних пожертв для тієї цілі. В підвалі церкви буде приміщення для Відділу ЛВУ та церковних організацій. Коли взяти до уваги, що всіх членів Церковної Громади є 26, а в тому майже половина членів Відділу ЛВУ, буде зрозуміле велике матеріальне перевантаження їхніх бюджетів пожертвами на загальні цілі, але одночасно буде підкреслена їх велика ідейність і жертвенність та сміливість брати на себе великі завдання. Вистачить згадати, що кошти самої тільки залі в пивниці зиносить 15 тисяч доларів. Не зважаючи на це, всі члени Відділу виконують без нарікань всі свої членські обов'язки, купують національну пресу, книжки, платять точно членські вкладки, приходять точно на сходи і т. д. Під цим оглядом Відділ ЛВУ з Нью Вестмінстер мусить заїмпонувати неодній многочисельній українській організації. Головою Відділу є В. Ковальчук секретарем і душею Відділу був ред. Богдан Стебальський, аж до свого виїзду до Торонта в літі 1955 р.

НЬЮ ТОРОНТО, ОНТ.

Відділ ЛВУ в Новім Торонті існує від 7. 9 1952 р. Він постав з ініціативи пп. П. Леника, М. Мачуги і М. Калинчика, якій увій-

Відділ ЛВУ в НЬЮ ТОРОНТО, Онт. Рік 1955. Учасники свята 22. січня. Сидять з ліва до права: І. Гоянюк, І. Сулига, П. Баран, М. Сорока (голова), члени КК. СУМ — Т. Буйняк і В. Крушельницький, далі — І. Джуглей, П. Леник. Стоять: І. Богун, В. Штунік, А. Журило, Т. Румак, М. Калинчик, П. Предко, М. Дмитраш, М. Мачуга, Д. Стрілка.

шли до першої Управи Відділу. Першим головою Відділу був п. Іван Гоянюк. В 1954 році Відділ очолював П. Леник, а в 1955

році — М. Сорока. Інші члени Управ: М. Дмитраш, М. Лисенко, Ол. Сапляк, П. Баран, І. Сулига, І. Джуглей і ін. Попри звичайну працю з членством (ширші сходи, доповіді, святочні Академії). Управа Відділу звернула головну увагу на важливу справу виховання української дітвори. Заходами Відділу ЛВУ і його коштами урухомлено Рідну Школу, де цілий рік відбувалася нормальна наука. Школу вела п. Марія Малащук. Для дітей що-року влаштовується Свят-Миколаївський Вечір. З ініціативи Відділу створено в Новому Торонті ланку Юного СУМ-у. Управа Відділу добилася відкриття українського відділу в міській бібліотеці в Оквід, даруючи туди відповідну кількість книжок. Перепоною в праці Відділу є брак постійного приміщення. Управа Відділу поставила собі як важливе завдання на 1956 рік — придбати власну домівку, де зможемо розгорнути всесторонню працю для добра української справи.

ОШАВА, ОНТ.

Відділ ЛВУ в Ошаві засновано в червні 1949 року. Першим головою був Петро Гойда, члени Управи — П. Хрунців, Б. Дуляк і ін. В 1950 році головою обрано О. Шарка (помер в 1952 р.). Від 1951 року вибираю щорічно головою інж. Івана Куницю. Крім згаданих, в списках членів керівних органів Відділу повторюються такі прізвища: А. Михайлович, О. Макітра, О. Казанівський, Ст. Юрій, І. Калита, Л. Білик, Д. Галушак, І. Сеньків, С. Чабан, П. Шатинський, С. Воробець, С. Бакай, М. Лукашевич, І. Коваль, П. Курило, М. Череватий, І. Гаревич, Б. Дуляк, В. Фук, С. Юрцаба, М. Лучка, А. Кадикало, Ол. Сосна, М. Князюк, І. Магдиш, П. Новосад, О. Водвуд, П. Міщук, І. Гузиляк, В. Терлецький, С. Кісіль, М. Яким, М. Кузь, І. Ізель і інші.

Відділ в Ошаві належить до більших чисельно Відділів (понад 90 членів) і до активніших, як на відтинку суспільно-громадської і політичної, так і культурно-освітньої і виховної праці. Зокрема добре розв'язано в Ошаві, дякуючи м. ін. тактовності членів Управи Відділу ЛВУ, важливу справу Рідної Школи, переходячи до денного порядку над конфесійними різницями. Найбільшим досягн. Ошавського Відділу під керуванням інж. І. Куниці є безперечно — збудування власними коштами і власними силами великого будинку „Дніпро”, спільної власності ЛВУ і СУМ. Його вартість сягає \$40.000,00. Посвячення Дому „Дніпро” відбулося 24 квітня 1955 р. Це перший в Канаді дім ЛВУ-СУМ, збудований, а не куплений, самими членами. Під цим зглядом Ошава вибилася на перше місце між всіма іншими відділами.

ПОРТ АРТУР, ОНТ.

Відділ ЛВУ в Порт Артур, Онт., засновано було 20 січня 1952 року. На сьогодні він нараховує 23 членів. Очолювали Відділ по черзі: Ілько Козира (1952), Богдан Стахів (1953), Василь Скоропад (1954) і Василь Мазничка (1955). За чотири роки свого існування Відділ проробив чималу роботу. Ось кілька загальних цифер тільки за 2 останні роки: 27 засідань Управи, 25 місячних сходин членства з доповідями, 12 чайних вечорів, 129 радіопередач (в тім 52 самостійно, а 77 спільно з сусідніми Відділами), сотки примірників розпроданої літератури в українській мові, десятки книжок і публікацій в англійській мові — від-

Відділ ЛВУ, ПОРТ АРТУР, Онт. Рік 1954. Сидять від ліва до права: Євгенія Цебрик, Анна Скоропад, Ліда Думанська (реф. жін), Василь Скоропад (голова 1954), Анна Стахів, Євгенія Мазничка, Лена Суворова. Середній ряд: Яр. Лікун, Дм. Цебрик, Петро Чолій, Юр. Суворов, Мих. Тарнавський (фін. реф.), Мих. Магуда. Горішній ряд: Василь Данів, Мирон Думанський, (заст. голови), Василь Мазничка (голова 1955), Борис Стахів (секретар), Гр. Остап, Петро Куйбіда.

дані до місцевої громадської бібліотеки та роздані канадійцям, декілька вистав, переведені грошові збірки на загально-українські цілі і т. д. Загальний оборот Відділу за той час — сягає \$1.500.00.

Найбільшою перешкодою в розгорненні праці Відділу був і є брак відповідного приміщення. Відділ ЛВУ в Порт Артурі тісно співпрацює з Відділами ЛВУ в Форт Вільямі і Вест Форт Вільямі і з Осередком СУМ у Форт Вільямі, а теж з іншими мі-

сцевими організаціями. Найкраще проявляється ця співпраця наших Відділів з трьох названих місцевостей у зорганізуванні і фінансуванні систематичних щотижневих радіопередач під назвою „Сурма” з місцевої (в Порт Артурі) радіовисильні СіЕф-ПіЕй. Перша українська радіопередача була тут надана 19 квітня 1952 року. Ініціатори цього корисного діла давали на ту ціль по 10 і 20 доларів з власної кишені.

Велику поміч при організуванні чайних вечорів ЛВУ дають членкині-жінки, які рівнож зайнялись харитативною справою, збираючи та пересилаючи до Європи для потребуючих залишків одяг і білизну. Тут треба окремо згадати про пань Л. Думанську і Г. Мазничку.

Дуже добре вив'язується з нелегких завдань кольпортера д. П. Куйбіда. Доповіді на різні свята та членські сходини працюювали дд.: В. Скоропад, В. Стахів, І. Корда. Аматорський гурток Відділу під керівництвом п. М. Тарнавського підготував і відіграв декілька вистав. Зорганізовано бібліотеку, з якої радо користають члени. Загал членства Відділу є здисциплінований і горнеться до організованої праці.

РЕД ЛЕЙК, ОНТ.

Ред Лейк — це невелика копальняна місцевість на кордоні провінцій Онтаріо і Манітоби. Українців є тут біля 170 родин, з того 20 новоприбулих. На цей невеликий гурток новоприбулих ліг майже весь тягар розбудови українського національно-релігійного життя, бо решта — це здебільша національно-несвідомі і збаламучені комуністичним блахманом люди. Треба подивляти цих новітніх піонерів, що після важкої праці в копальні ішли добровільно і безкорисно працювати при будові своєї церкви і домівки та віддавали на ту благородну ціль велику частину свого заробітку. Впродовж 2 років вони жертвували на церкву й домівку понад 5.000 доларів і кругло 3.000 годин безплатної праці. З цих якраз людей постав 9. травня 1955 р. Відділ ЛВУ. Головою Відділу обрано п. Степана Чорного, до Управи ввійшли — І. Проць, В. Голиш, В. Стефанишин, Я. Кальваровський, до Контрольної Комісії — М. Смочило, М. Шумада, М. Стефанишин, до Громадського Суду — парох Всеч. о. Ст. Фіголь, С. Винничук і П. Дацків (з Балмертавн). Всі члени Управи і Відділу совісно виконують свої обов'язки членські і громадянські, хоч умовини їхньої праці не є легкі. Вистарчить згадати, що всі вони живуть розкинені по цій пустинній околиці на віддалі 8-15 миль один до одного.

РІДЖАЙНА, САСК.

Відділ ЛВУ в Ріджайні працює від 2. жовтня 1950 року. Очолює його по черзі: І. Вараниця, О. Масляний, М. Дребот і Ігн. Хома. Дуже активними членами Відділу були: п-тво І. і Н. Вараниці, В. і С. Сагаші, І. Гавдида, С. Цегельський, С. Хомишин, М. Бесага, Я. Кашук, М. Кузик, М. Чвиль і ін. Відділ зав-

Відділ ЛВУ, РІДЖАЙНА, Саск. Рік 1955. Сидять з ліва до права. Софія Сагаш, Катерина Гавдида, Ігнатій Хома, Стефанія Хомишин (реф. жін.), Володимир Сагаш (голова), Олена Вашишин, Яків Хомишин, Параскевія Яцків. Стоять: Григорій Вашишин, Петро Станицький, Михайло Бесага, Теодор Смерек, Яким Кашук, Теодор Обух, Микола Чвиль, Юрій Яцків, Василь Вергун, Степан Гутира, Осип Масляний, Микола Процик, Михайло Дребот (кольпортер), Степан Погикевич, Матвій Кузик (секретар), Іван Гавдида (фін. реф.). (Бракують на знімці: Марія Хома, Йосип Дуляновський, Іван Федущак).

жди гаряче відгукувався на всі заршдження Головної Управи ЛВУ, зокрема в загально-українських політичних акціях і маніфестаціях. Відділ зробив теж багато для поширення ідей АБН. Співпрацює тісно з Відділом в Саскатуні.

САСКАТУН, САСК.

Заснований 23. грудня 1951 року, Відділ ЛВУ в Саскатуні проводить свою суспільно-громадську і політичну роботу задовільно, користуючись домівкою Читальні „Просвіта”. Довголітнім головою Відділу є сот. С. Врублевський. До керівних органів Відділу входили: В. Шарко (був головою Відділу в 1953 ро-

ці), М. Ригаїло, М. Павлик, Т. Пасічняк, М. Романчук, о. Ю. Габрусевич, п-на Г. Шабага, Й. Метанчук, Яр. Сиваник, Д. Пар-

Відділ ЛБУ, САСКАТУН. Саск. Рік 1955. 1-ий ряд (сидять з ліва до права): В. Митанчук, М. Романчук, С. Дацків, Маруся Бойчук, В. Шарко, М. Врублевський (голова), П. Шевців, М. Гречуха, М. Ригаїло. 2-ий ряд: П. Пеля, М. Бойчук, Т. Пасічняк, М. Середний, М. Павлик, І. Колосовський, О. Митанчук, Осип Митанчук. 3-ій ряд: П. Когут, С. Дух, П. Петришин, Д. Пардюга, Я. Сиваник, І. Матвейко, П. Глинка, М. Голуб, Є. Дутчак, В. Остап'юк.

дюга, М. Пеля, М. Бойчук, П. Шевців, М. Петришин, С. Дух, П. Бараболук і ін.

СТ. КЕТЕРИНС, ОНТ.

Заснування Відділу ЛБУ в Ст. Кетеринс припало на весну 1952 року (30.3) себто на час великого зрушення української

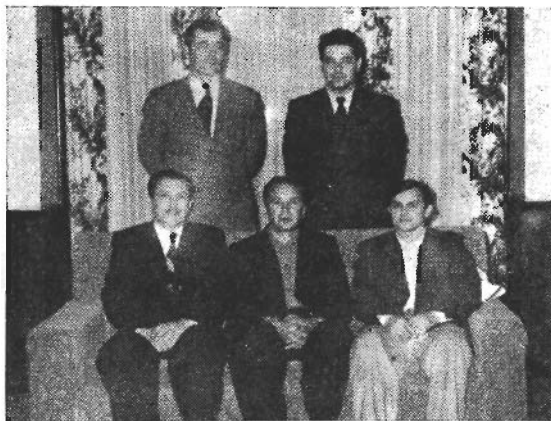
Управа Відділу ЛБУ, СТ. КЕТЕРИНС, Онт. Рік 1955. Сидять: П. Коваль, Р. Балабан (голова), В. Мельниченко, О. Янківський. Стоять: М. Берекета, П. Грицишин, М. Бережук, М. Дейнека, М. Бубна.

громади в Канаді у зв'язку з поїздкою голови ЦК АБН, Ярослава Стецька. Всі політичні акції, віча, маніфестації, заініційовані Го-

ловною Управою ЛВУ, завжди мали великий відгук в Ст. Кетеринс. Досі заходами Відділу розповсюджено кругло 800 прим. різної пропагандивної англійської літератури. Дякуючи старанням Управи при міській бібліотеці відкрито український відділ, до якого передано 20 книжок в англійській мові. Також з усіх інших завдань Відділ вив'язувався все задовільно. Відділ очолювали: в 1952 році В. Католик, в 1953 р. К. Пришляк, а по його виїзді П. Чернописький, в 1954 р.: М. Берекета, в 1955 р.: Р. Балабан. Позатим активними провідними членами Відділу були: П. Грицишин, Д. Купратий, М. Купратий, О. Мілян, М. Кобилецький, М. Цебенко, М. Корда, М. Тороус, В. Мельниченко, Яр. Фенін, В. Недільський, П. Мартинович, А. Конит, Г. Площанський, Р. Самотулка, Б. Пришляк, С. Стасів, М. Бережук, М. Бубна, Д. Павлюк, П. Коваль, І. Пилипів, О. Янківський, М. Дейнека, Я. Стажинський, М. Скотів і ін. В 1955 році Управа Відділу ЛВУ виступила з ініціативою будови власного дому, на спілку з місцевим Осередком СУМ.

СТ. ТОМАС, ОНТ.

Відділ ЛВУ в Ст. Томас, Онт. належить до найстарших, бо був оснований 24. 12 1949 р. Першим головою Відділу був Іван Мішцена, потім три роки під ряд — Евстахій Іванчук, в 1954 р. Т. Грабовський, в 1955 р. Юстин Кузьма. Крім них до постійного

Управа Відділу ЛВУ. СТ. ТОМАС, Онт. Рік 1955.
Сидять: Володимир Жилавий, Юстин Кузьма (голова), Тадей Дубик. Стоять: Михайло Цюпа, Теодор Грабовський.

складу провідних членів Відділу належать: Дм. і Л. Падучаки, В. Жилавий, Т. і Л. Дубики, М. Цюпа, Л. Градовий, В. Кривейко, В. Королевич, Т. Пересада, М. Грабовська, В. Петришин і ін. За

шість років своєї праці Відділ спопуляризував добре ім'я й ідеї України та української визвольної боротьби серед місцевого громадянства, головню своїми виступами на різних імпрезах і виставками зразків українського мистецтва, та добрими зв'язками з місцевою пресою, радіовисильнею, організацією ІМКА і ін. Управа Відділу дбала про культурне обслуговування української громади драматичними виставами та прилюдними лекціями та організувала політичні акції. Заплянована Управою Відділу будова доміжки не була, на жаль, зреалізована з причини непотрібного розбурхання пристрастей на тлі релігійних різниць і особистих амбіцій. Не зважаючи на хвилеві непорозуміння і перешкоди, праця Відділу не переривається. Відділ в Ст. Томас тісно співпрацював з Відділом ЛВУ в Лондоні.

СУ СЕНТ МЕРІ, ОНТ.

Відділ ЛВУ в Су Сент Мері, Онт. є єдиною, поза церковними, організацією серед місцевої 2-тисячної української громади.

Відділ ЛВУ, СУ СЕНТ МЕРІ, Онт. Рік 1955. Учасники Жалібноі Академії в пам'ять Голєвського Командира УПА, ген. хор. Т. Чупринки. Стоять з ліва до права: Й. Семків, М. Якібчук, М. Смалець, М. Семчишин, Т. Телька, І. Джус, В. Олійник, Я. Гуменюк (голова), М. Передун, П. Мороз, М. Дирик В. Бачинський, А. Байор, Б. Кінах, А. Мосціський. З переду стоять діти-декламатори: О. Мосціцька, З. Гуменюк, І. Передун.

Заснований 28 лютого 1954 року, розпочав культурно-освітню і політично-пропагандивну працю, користуючись то церковною

домівкою, то приватними приміщеннями. Відділ здобув собі загальне признание, зумівши zorganizувати мистецький виступ української групи під час святкувань 100-ліття міста в літі 1955 року. Головою Відділу впродовж двох років є Яр. Гуменюк, інші члени керівних органів Відділу є згл. були. М. Борденюк, М. Митка, Б. Кінах, П. Михайлюк, В. Олійник, П. Крупка, Т. Телька, А. Мосціцький, П. Мороз, І. Джус, М. Якібчук, М. Марчишин, М. Смалець, М. Дирик, М. Семчишин і ін.

СУДБУРИ, ОНТ.

На початку квітня 1955 року минуло три роки від часу заснування Відділу ЛВУ в Судбурах.

При заснуванні Відділу були труднощі передусім суто організаційного характеру, а далі й фінансового. Українська громада неоднаково zareагувала на цей крок ініціаторів. Одні поставились неприхильно, мовляв, — ще одна організація, а ми їх і так уже багато маємо, інші неутрально, але поважна частина, саме ті, що стали членами-основниками Відділу, поставились прихильно, і якраз тій частині завдячувати треба сьгоднішнє існування і розвиток Відділу ЛВУ у Судбурах.

Приступаючи до заснування Відділу, Ініціативний Комітет не розпоряджав жодними засобами. Приступали ми до великого діла хіба що з вказівками й порадами Головної Управи ЛВУ та з непохитною вірою в успіх. У скорому часі прийшло з допомогою членство, яке й уповажнило в жовтні 1952 року почати українські радіопередачі, що їх слухають тисячі українців і неукраїнців по сьгоднішній день. Ця ініціатива ЛВУ гідна особливої уваги не тільки тому, що це перший раз в історії Судбур українці могли почути свою постійну радіопередачу, але теж тому, що цим ділом ми випередили всі інші національності на терені Судбур, які пізніше пішли за прикладом українців і започаткували теж свої радіомовлення.

Однак Відділ не обмежується до самих радіопередавань, ані до праці в ділянці внутрішньо-організаційній чи вишкільній. Відділ бере активну участь у спільних маніфестаціях, часто сам їх ініціює приєднуючи до участі також ті українські організації, що колись ставились до нього стримано, або й неприхильно. Відділ ініціює антикомуністичні віча, участь в яких беруть теж інші національні групи на яких виступають такі особи, як голова ЦК АБН п. Ярослав Стецько, проф. М. Приходько, д-р. Малащук і інші. Таким чином Відділ ЛВУ за короткий час став сильною організацією, з якою радо входять в контакт і співпрацю як українські, так і інші організації.

Вже в другому році існування членство Відділу ЛВУ перейшло число сто, яке й далі збільшується, в парі з розвитком самого Відділу. Річний оборот Відділу сягає майже \$4.000. Зорганізування Жіночої Секції поживавило ще більше працю Відділу. Жінки — члени ЛВУ не обмежуються суспільною опікою, але беруть активну участь в усіх інших ділянках праці Відділу, про що нераз була вже мова на сторінках преси.

Швидкий розвиток Відділу і необхідність закріпити здобуті осяги, зумовили потребу набуття власного приміщення. Ця справа була предметом довшої дискусії і планування, але щойно в грудні 1954 року цей поважний плян вдалося зреалізувати, купивши спільно з Осередком СУМ, відповідний будинок, у якому приміщуються зараз три організації. Закуплений будинок досить простірний. Крім приміщень для організацій, в ньому приміщується наше власне підприємство, як теж книгарня.

Очевидно, що Відділ на тому не обмежиться, як і саме придбання приміщення і підприємства ще не вирішує цілої справи. Перед ЛВУ стоїть велика робота, бо діяльність на другому, допоміжному визвольному фронті, є основним завданням ЛВУ і вимагає від нас не тільки матеріальних засобів, але й постійної політичної дії серед оточення та власної моральної й ідейної підготовки. Тому і вся акція Відділу ЛВУ є й буде спрямована в цьому напрямку. Для успішного досягнення цих великих завдань потрібне ще немале зусилля як у ділянці духовій, так і матеріальній. Ці вимоги розуміє добре все наше членство, яке одобряє ідейні заложення ЛВУ своєю працею і жертвенністю. Завдяки цьому ідейному членству наш Відділ відмітив своє трирічне існування в умовах, сприятливих для дальшого всебічного росту.

В. Д.

ТИММИНС, ОНТ.

Найдальше на північ в провінції Онтаріо висунений Відділ ЛВУ в Тимминс здобув собі загальне признание і міцну позицію своїми постійними і добре зорганізованими радіопересиланнями під фірмою Української Інформативної Служби з радіостанцій Сі-Кей-Джі-Бі, а згодом — Сі-еФ-Сі-еЛ. Ці радіомовлення започатковано дня 15 березня 1953 року. Вільного українського слова УС слухають що-неділі тисячі українців, розкинених по містах, копальнях, фабриках, лісах і фармах північного Онтарія і західнього Квебеку, — в Тимминс, Шумейкер, Савт Поркупайн, Савтин, Кіркленд Лейк, Шеплав, Кокрин-Смутрок Фаллс, Капускейсінг, Руан і Валдор. Про успіх цих радіомовлень свідчить м. ін. апель голови місцевої організації „Лицарів Колумба”

до Єпископа і духовенства Північного Ситарія, щоб на проповідях заохочували всіх вірних до слухання азидій УІС. Провід і членство ЛВУ в Тимминс не жаліють праці і грошових витрат, зв'язаних з цією корисною роботою. Сам Відділ був оснований 8 березня 1952 року. Через два перші роки головою Відділу був Ст. Корнецький, в 1954 р. Ворсбель, в 1955 р. Яр. Марущак. В склад керівних органів Відділу входили: М. Луцишин, В. Дудар, М. Дудар, М. Павлюк, І. Петричук, М. Козак, С. Первак, Вікторія Первак, І. Божик, О. Павлюк, Д. Шистака, І. Бейчук, О. Штафірний, Д. Пурха, М. Остап'юк, Т. Огородник, І. Стецина.

Управа Відділу ЛВУ, ТИММИНС, Онт. Рік 1955. Сидять від ліва до права: М. Мизин, Р. Ворсбель, Я. Марущак (голова), Р. Шулик. Стоять: С. Корнецький (голова Контрольної Комісії), М. Луцишин, М. Копко, С. Первак.

О. Мельничук, К. Сабала, І. Довгань, М. Качуль, І. Макарович, Р. Шулик, М. Мизин, П. Музичка, Г'ряк, М. Кепко, Пронський, і ін. Крім успішного демаскування підступної і злочинної роботи комуністичної п'ятої колони, Управа Відділу проводить корисну працю в ділянці Рідної Школи, веде драматичний гурток, влаштовує загально-громадські відмічування всіх національних річниць. Великою перешкодою в праці Відділу був досі брак власного приміщення. Нераз доводилося відбувати за-

сідання Управи під відкритим небом. Тому останніми роками Управа Відділу поставила собі як конечну до осягнення мету — набуття власної домівки.

ТОРОНТО, ОНТ.

Торонтонський Відділ ЛВУ є найстарший і найчисленніший в Канаді. Заснований 8. серпня 1949 р. Першим головою був бл. п. В. Когут. Очоловав Відділ через 3 роки д-р Матей Гута (1951, 1952, 1954), ред. В. Солонинка (1953) і Ол. Матла (1955). З інших провідних членів Відділу треба згадати імена: мгр. В. Кліш, В. Гриньох, С. Лаврівський, Р. Балабан, В. Окіпнюк, І. Піх, Б. Твердохліб, Р. Басараб, бл. п. Дм. Тисячний, Є. Гадуцяк, І. Мокан, М. Заяць, В. Борсиза, В. Брездень, професор С. Каламунецький, М. Городецький, проф. Т. Залеський, П. Гуменюк, Ф. Боднарчук, О. Пашинський, Г. Василюшин, Р. Романів,

Управа Відділу ЛВУ в ТОРОНТО, Онт. Рік 1953/54. Сидять від ліва до права: В. Безхлібник, п-ні О. Вітушинська-Кривенюк, д-р М. Гута (голова), проф. Т. Залеський, І. Піх. Стоять: П. Гуменюк, І. Мокан, Ф. Боднарчук, О. Матла, В. Окіпнюк.

П. Голіяд, О. Сокольський, д-р М. Кушпета, мгр. Яр. Спольський, инж. В. Безхлібник, мгр. А. Тершаковець, З. Волянюк, Зіняк, М. Кулик, В. Крупа, М. Смаль, К. Юрійчук, С. Федивяк і ін.

Діяльність Відділу впродовж його 6-літнього існування була доволі нерівномірною. Всі заініціювані Головною Управою ЛВУ масові акції, маніфестації, зустрічі і т. п., переведжені в життя Торонтонським Відділом, випадали завжди імпазантно, з уваги на велике скупчення українців у Торонті та на живучість і атракційність ідей і гасел, що їх речником в Канаді є ЛВУ. Та-

кож поважних успіхів добився Відділ в перших роках свого існування в ділянці зовнішніх зв'язків і пропаганди, працюючи по лінії завдань АБН. Натомість у ділянці внутрішньої праці серед свого членства осяги Відділу були доволі неспівмірні з його можливостями. Важливою позицією в балансі праці Відділу є факт його співласництва в спілці „Дім Просвіти”, що є пов'язане з великими фінансовими обтяженнями. Гарні осяги в праці має Жіноча Секція Торонтонського Відділу ЛВУ, про що мова окремо.

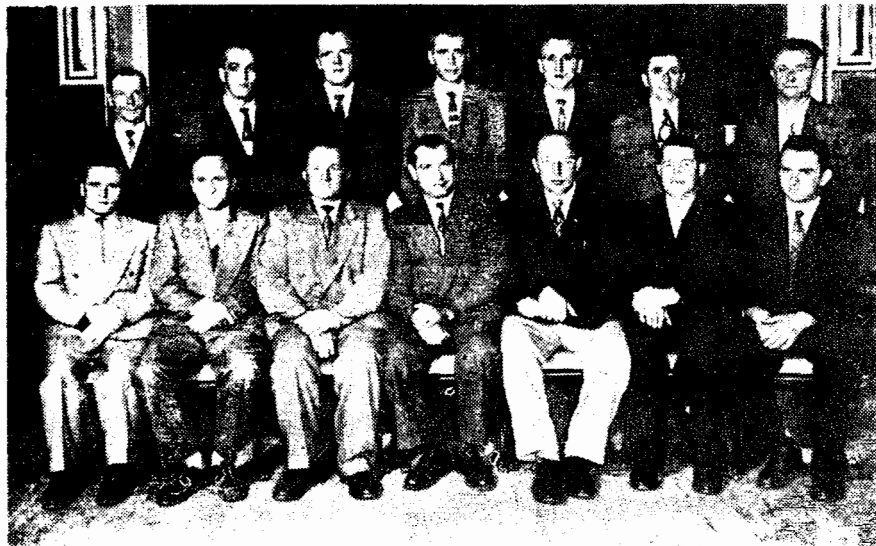
ФЛІН ФЛОН, МАН.

Флін Флон в Манітобі називають українською „фортецею півночі”. Серед 2.000-ої маси українців цієї місцевості Відділ ЛВУ, заснований 11. березня 1951 року, записався добрими сторінками. Крім культурно-освітньої роботи, як ширші сходини з доповідями, активна допомога в будові церкви, підтримка Рідної Школи, збірки на загально-національні цілі і т. п., Відділ започаткував на терені Флін Флон політичні акції, керовані Головною Управою ЛВУ. В перших трьох роках очолював Відділ — Д. Герман і Й. Кривецький, від 1954 р. — А. Саміла. До активних і провідних членів Відділу належить еєж — М. Міштурак, В. Дучак, М. Стельмах, А. Кочут, М. Стеранка, А. Хахура, Й. Леуш, М. Білець, П. Ференц. і ін.

ФОРТ ВІЛЬЯМ, ОНТ.

Відділ ЛВУ у Форт Вільямі належить до найстарших і найкращих у Канаді. Заснований 12. 3 1950 року. Очолювали його досі: І. Корда (вибраний тричі головою), В. Кажнич (був два роки головою) і — в 1955 р. Л. Григорович. В керівних органах Відділу працювали (деякі по кілька років): М. Хмарний, В. Марцінковський, Є. Вакула, Л. Штіглян, М. Нацюк, М. Козоріз, І. Козира, д-р Р. Гвоздецький, д-р М. Кушпета, д-р Ё. Мигаль, Яр. Голубець, Ів. Лесишин, Яр. Олексюк, В. Павлусь, С. Пісоцький, М. Зелений, І. Іванець, І. Чиж, М. Гарасимів, І. Боднарчук, М. Шкрум і ін. Число членів Відділу дійшло до 80. Впродовж більше як п'ять років існування, Відділ проявляв інтенсивну діяльність у рямах свого статуту. Управи Відділу відбували річно від 10-14 засідань, ширші сходини членства з різними доповідями відбувались майже кожного місяця, святочних відмічувань важливіших національних роковин було що-року 5-6. Заходами Відділу відбулось кілька широко закроених громадських віч і маніфестацій. На кошти Відділу розсилано що-року бі-

ля сотні примірників різних англomовних брошур з українською визвольною тематикою та по 120-160 прим. журналів „АБН-Кореспондент” і „Юкрейніен Обсервер”. При Відділі діє теж драматичний турток. Управа Відділу присвячує дуже велику увагу втриманню і покращанню радіопередавання ЛВУ, п. н. „Сурма”, що є правдивою гордістю трьох сусідніх Відділів ЛВУ: Порт Артур, Форт Вільям і Форт Вест. Найбільше праці цій справі віддає п. Іван Корда. Висліди широї праці членів Відділу

Управа і частина членів Відділу ЛВУ, ФОРТ ВІЛЬЯМ, Онт. Рік 1955. Сидять: Дм. Головатий (орг. реф.), Ст. Пісецький (голова Контр. Комісії), Ів. Корда (заст. голови), Лев Григорович (голова), Мих. Хмарний (секретар), Ів. Чиж (член Управи), Мих. Зелений (член Контр. Комісії). Стоять: Микола Хомич, Ів. Росіл, Ст. Мурмило, Петро Пилипчук, Ст. Буняк, Мир. Левко, Мик. Румич. (Більшість членів Відділу є на лісових роботах).

ЛВУ у Форт Вільямі є видні. Загал членства Відділу виконує солідно свої обов'язки, жертвенність на загально-національні цілі є велика. Відділ ЛВУ зразково співпрацює з Осередком СУМ в ділянці виховання наймолодшого покоління. Упередження до новоприбулих збоку давніших наших поселенців розвивається. Відділ ЛВУ у Форт Вільямі добре вив'язується із своїх завдань. Праця Відділу проводиться в приміщенні Українського Національного Запomoгoвoгo Товариства при вул Пасифик ч. 619.

ФОРТ ВЕСТ, ОНТ.

Відділ заснований 3. 2 1952. Головою є ввесь час п. Ів. Жила. До керівних органів Відділу входили: І. Лібер, М. Дубей, В.

Сверіда, М. Баранович, І. Максимців, М. Возняк, М. Ключа і ін. Відділ співпрацює з сусідніми Відділами — Форт Вільям і Порт Артур у підтримці української радіопрограми „Сурма” та бере участь у всіх загально-національних виступах.

НАЙНОВІШІ ВІДДІЛИ ЛВУ

У висліді праці організатора Головної Управи ЛВУ п. Петра Башука під час його поїздки по західних провінціях Канади, в першій половині місяця жовтня 1955 р. були зорганізовані наступні три нові Відділи ЛВУ:

1). НОРТ БАТТЛФОРД, Саск. — дня 2. 10 1955. Головою Відділу став п. П. Дацків, члени Управи — Дм. Пазюк і п. П. Дуда.

2). ЙОРКТОН, Саск. — дня 7.10 1955. Голова — М. Баран, члени Управи — М. Василюк і В. Благий.

3). ДАВФИН, Ман. — дня 10. 10 1955. Голова К. Починок, члени Управи: І. Батюк і І. Шевчук.

Жіночі Секції Ліги Визволення України

ВАНКУВЕР, Б. К.

Ж. Секцію при відділі ЛВУ засновано 24. 5 1955 р. До Управи були обрані пані: Надія Ласківська — голова, Ева Шмот, Анна Цігульська і Анна Дмитрів — члени.

ВІНДЗОР, ОНТ.

Секція заснована 25. 5. 1955 р., в дні, коли місцева українська громада вшановувала пам'ять Вождів — С. Петлюри і Є. Коновальця. Під час прийняття для членів ЛВУ і зібраних гостей, що його влаштували наші пані, на заклик голови Відділу п. М. Мицака, жіноцтво приступило до організації Жіночої Секції ЛВУ. До Управи ввійшли пані: Марія Палащук — голова, З. Мисак, С. Вишинська, П. Винарчук і І. Ступницька. — як члени.

ВІННІПЕГ, МАН.

Секція діє від місяця лютого 1951 р. Нараховує 35 членів. Одне з її завдань — вести харитативну і культурно-освітню працю. Секція опікується шкільними дітьми, влаштовує імпрези і переводить збірки в грошах і одягу для залишенців в Європі, піклується хворими й потерпілими, активно допомагає в

усій праці Відділу ЛВУ. Члени Управи відбувають майже кожного місяця засідання та 4-5 разів в рік ширші сходни своїх членів. Секцію очолювали пані: Меланія Кравців (1951), Я. Іванчук (1952), Т. Михайлюк (1953/54), Н. Даревич (1954-55). До Управи

Управа ЖС. ЛВУ, ВІННІПЕГ, Ман. Рік 1951. Сидять з ліва до права: С. Гретчин, Я. Бомба, Меланія Кравців (голова ЖС), Л. Волицька, Я. Іванчук. Стоять: М. Добушак, В. Бучинська, О. Романів.

Секції входили теж пані: Є. Когут, В. Бучинська, М. Біжак, М. Добушак, О. Романів, Мельник, Є. Янжівська, Л. Волицька, М. Кравців, Н. Башук, О. Баняс.

ГАМИЛЬТОН, ОНТ.

Дата оснування Секції — 25. 9 1955. По зачитанні і дискусії над рефератом „Роля жінки в українській спільноті”, обрано Управу Секції в такому складі: О. Мельник — голова, С. Лазарук, Христя Гарасимів, Марія Корпан і Дарія Блажків — члени. Працю започатковано влаштуванням Свята Покрови, опікунки українського народу та його збройних сил.

ЕДМОНТОН, АЛТА.

Секція основана 28 березня 1954 р. До першої Управи були обрані: Т. Федорів — голова, Н. Талайчук, М. Паїк, Щирба і Бойко — члени. Секція співпрацює з Лігою Українських Католицьких Жінок, СУМ і УСХС допомагаючи в збірках та висилці пачок залшненням в Європі. Ж. Секція завжди бере активну участь у всіх імпрезах, влаштовуваних Відділом ЛВУ в Едмонтоні.

КАЛГАРИ, АЛТА.

Основуючі Збори Жіночої Секції ЛВУ відбулися 6. 11 1955 року. Після доповідей: п-і А. Федьків п. н. „Роля української жінки в боротьбі за волю України” та д-ра І. Чеховського п. н. „Роля української жінки в громадському житті” і з'ясувань голови Відділу ЛВУ п. Д. Ковалю, — обрано Управу Жіночої Секції. Головою стала п-ні А. Козак, членами Управи: п-ні Кишка, А. Федьків, А. Дзядик, Атаманюк і А. Пушак.

До Контрольної Комісії ввійшли: п-ні А. Фаріон, готова, О. Коломийчук і Ю. Лупишів — члени. Товариський суд: п-і М. Гошуняк, голова, А. Головенко і А. Кузьмин — члени.

КІНГСТОН, ОНТ.

Основуючі Загальні Збори Жін. Секції при Відділі ЛВУ в Кінгстоні відбулися 30. 1 1955. До управи були обрані пані: Ірина Петях — голова, Ірина Білинська і Анна Бейба — члени. За час своєї діяльності члени Ж. С. встигли влаштувати 6 імпрез, як святочні Академії і імпрези товариського характеру. Члени Ж. С. займаються теж поширюванням видань ЛВУ і АБН.

МОНТРЕАЛЬ, КВЕ.

Секція основана 25. 3 1954. До Управи були обрані пані: О. Кутова — голова, Я. Кушнір, М. Ничик, І. Келебай, М. Гаф-

Управа ЖС. ЛВУ, МОНТРЕАЛ, Кве. Рік 1955. Сидять з ліва до права: Наталія Гуцал, Іванна Бачинська, Меланія Гафтар (голова ЖС), Ярослава Кушнір, Марія Ничик. Стоять: Ярослава Вальків, Марія Кінах, Ірина Келебай.

тар і І. Бачинська — члени. Управа приєднує членство, дбає про товариське співжиття членів, влаштовує імпрези, працює над

дітворою і в ділянці суспільної опіки. Найбільше заходів поробила над влаштуванням різних імпрез, що мали на меті роздобути фонди на покриття довгу, що тяжів на власному домі. Дуже вдалою і гарною імпрезою був концерт в честь Лесі Українки. На зовнішньому відтинку ЖС. ЛВУ співпрацює з жіночими товариствами на терені Монтреалу (спільні святкування 70-ліття жіночого руху) як рівнож включається активно у всі імпрези, що їх влаштовує Відділ ЛВУ і СУМ. З днем 15 травня 1955 р. до праці стала нова Управа під проводом знаної діячки п. Меланії Гафтар як голови, в складі: Я. Кушнір, М. Ничик, І. Келебай, М. Кінах, І. Бачинська. До Контрольної Комісії ввійшли пані: Гуцал, Вальків і Кутова.

ОШАВА, ОНТ.

Одна із перших Ж. Секцій, була основана 21 листопада 1951 р. В склад Управи увійшли пані: Олена Яворівська — голова, Філь, Куниця, М. Козій, Лобай, Калита, Коваль, М. Воробець. Обрана Управа працювала в тому самому складі на протязі 4 років. У березні 1955 р. на річних загальних зборах знову обрано головою заслужену в Ошаві діячку п. Олену Яворівську, а до Управи ввійшли пані: Г. Лучків, О. Гентош, А. Сокілка, М. Прачун, Є. Новосад, М. Воробець. До Контрольної Комісії обрано: М. Васик, Е. Матичак, М. Козій.

Праця Ошавської Секції проявилася найбільше в ділянці суспільної опіки. Ж. С. допомагала залишенцям в Європі, зокрема дітворі та Рідній Школі з Трієсті. У великій мірі причинилась теж до будови дому „Дніпро” в Ошаві. Пані з Ж. С. допомагають дітворі місцевого Юного СУМ.

ПОРТ АРТУР, ОНТ.

В дні 23. лютого 1955 р. засновано тут Жіночу Секцію, до чого зокрема причинилися пані Є. Цебрик і голова Відділу ЛВУ п. В. Мазничка. Секцію очолила п. Леоніда Кушнір, до Управи ввійшли пані Є. Цебрик і А. Стахів. Секція невелика але активна. Членські сходини відбуваються що тижня. Відмічено річницю смерті Ольги Басараб, Влаштовано вечір в честь Лесі Українки і Свято Матері. Секція опікується залишенцями в Європі. Про влаштовану Секцією мистецьку виставку писала позитивно місцева преса. Наші пані влаштували теж окремий український відділ з вишивками і книжками у загальній виставі в Порт Артурі в днях 8-15 серпня 1955 р.

СТ. КЕТЕРИНС, ОНТ.

Секція постала 25. 9 1955. Склад Управи: Софія Павлюк — голова, Янківська, Балабан, К. Мельниченко, К. Корда, Т. Бежук — члени. Контрольна Комісія: С. Бубна, К. Коваль, А. Чайківська.

СТ. ТОМАС, ОНТ.

Ж. Секцію основано 20. 2 1955. До Управи ввійшли пані: Люба Дубик — голова, Лариса Падучак і Марія Грабовська — члени. Ця невелика числом Секція є рухлива, організує імпрези та допомагає в праці Відділу ЛВУ. Зокрема причинилася до успішної зустрічі членства ЛВУ Ст. Томас і Лондону.

СУДБУРИ, ОНТ.

Жіночу Секцію основано 24. 11 1953. Її великим осягом є вклад праці і гроша для вдержання радіопересилань місцевого Відділу ЛВУ. На свої імпрези Ж. С. запрошує крім наших визначних громадян також представників управи міста, зокрема посадника Ландервіла з дружиною. Ж. Секція дружньо співпрацює з Відділом ЛВУ і СУМ та докладає багато зусиль для придбання фондів на сплату спільного дому ЛВУ і СУМ.

Як за попередніх управ під проводом пань К. Кравець і М. Порицької, так і тепер, за нової Управи (п-ні Н. Хитра — голова, пані Давидяк, Чорна, Фіцуляк, Криворучка, і Ганич — члени) Жіноча Секція ЛВУ в Судбурах має гарні осяги в своїй роботі.

ТІММІНС, ОНТ.

Жіноча Секція ЛВУ була зорганізована осінню 1955 р. До Управи обрано: п-і Тетяна Воробель, голова, Торська, Шулик і Кобзан — члени Управи. Жінки допомагають у всій роботі Відділу ЛВУ та дбають про товариське співжиття. П-і Т. Воробель входить до радіо-комітету УІС.

ТОРОНТО, ОНТ.

Жіночу Секцію при Торонтонському Відділі ЛВУ засновано 27. 10 1951 р.

Від самого початку Секція брала живу участь в політично-громадській роботі і в працях АБН через своїх делегатів у з'їздах, маніфестаціях, імпрезах політичного і товарисько-організаційного характеру. Нав'язувано зв'язки з жіночими організаціями інших поневолених народів. Співпрацює з українськими жіночими організаціями.

Започатковано збірку матеріалів і відомостей про участь жінки в визвольних змаганнях українського народу.

Членство виконувало роботу на сусп.-харитативній ділянці, збирано й висилано харчові й одяжові пачки, грошові допомоги для залишених на адреси, подані СХС, до Австрії, Югославії, а також уділювано допомоги в Канаді. Опіка над хворими в шпиталях.

Щоб вивовнити й культурно-освітню ділянку, уряджувано імпрези — свята в честь героїв, літературні вечорі, святочні сходи, мистецькі виставки та відчити. Для плекання товариської культури уряджувано прийняття, просфори, свячене, бенкети, чайні вечорі.

Управа ЖС. ЛВУ, ТОРОНТО, Онт. Рік 1954. Стоять з ліва до права: Наталія Андерст, Марія Малащук, Ольга Басараб, Марія Солонинка, Орися Вітушинська-Кривенюк. Сидять: інж. Ірина Дейчаківська, Стефанія Пилівська, інж. Леоніда Вертипорох (голова ЖС), Наталія Варанія, Софія Білик.

Жіноча Секція від самого початку опікується дитячим садком, уряджує для дітей дошкільного віку імпрези, святкового і товариського характеру.

Члени співпрацюють з СУМ-ом, „Пласт-приятном” і з Юним СУМ-ом.

Жіноча Секція своєю послідовною працею здобула собі признання серед українських товариств Торонта.

Секцію очолювали пані: інж. О. Палієнко (1951-53), інж. Л. Вертипорох (1954-55), і Н. Вараниця (1955). Їм в праці допомагали пані: С. Пилявська, С. Білик, Є. Негрич, І. Дейчаківська, М. Андерст, І. Безхлібник, В. Добрянська, М. Малащук, О. Басараб, К. Гарасевич, М. Солонинка, І. Кривенюк, Є. Шкурат, А. Пендзей, Н. Кріса, О. Павлюк, Шимко, С. Васишлин, Кушпета. Дубчак і інші.

В. Дідюк.

Перші кроки ЛВУ в Північному Онтаріо

В 1949 році, при кінці місяця квітня, за письмовою договореністю з парохіяльним комітетом католицької церкви і парохом о. Шавелем у Кіркланд Лейк, Онт., я прибув туди з Давфин, Ман., до праці, як учитель Рідної Школи й культурно-освітній працівник.

Кіркланд Лейк, доволі далеко висунений на північ гірничий осередок, нараховує понад 25.000 населення. Місцева українська колонія невелика — біля 100 родин. До 1948 року національно-ромадське та й церковне життя розвивалось тут слабо, хоч була деяка діяльність в українській парафії та організації УНО. Зате досить великий і активний, як взагалі в цілому північному Онтаріо, був осередок заблуканих комуністичних поплентачів у т. зв. ТОУК з гарною залєю. Що-правда, поза деякими проводирами, це були здебільша несвідомі збаламучені паші люди, які повірили „робітничим провідникам”, бо самі не знали, хто вони.

З початком 1947 року, коли до Канади почали приїздити перші транспорти із скитальчих таборів в Європі, до Кіркланд Лейку та околиці приїхала велика кількість новоприбулих на контрактівні копальняні роботи. Вже в 1948 році в Північному Онтаріо було кілька більших скупчень українців, як: Кіркланд Лейк, Тіммінс, Вірджініятаун, Руан-Норанда і Валдор (два останні вже в провінції Квебек). Всюди в згаданих скупченнях були менші чи більші групи наших давніх поселенців, зорганізованих у парафіях та в УНО, і збаламучених комуністичних поплентачів. Дякуючи свому осередному положенню, Кіркланд Лейк став ніби центром нового життя в цій частині провінції. Тут була українська католицька парафія, пізніше була зорганізована теж греко-православна парафія та організація УНО. Новоприбулі, відірвані недавно від рідних земель, перейшовши

страшне пекло останньої війни, німецької та московської окупації, розстріли, вивози, концтабори та активну боротьбу українського народу, відразу побачили, що дотогочасне українське збірне громадське життя не все і не всюди відповідає вимогам сучасного стану боротьби українського народу за свою самостійну і соборну державу, а часом іде у великий розріз з нею. І хоч з початку всі активно включились до праці у попередньо зорганізованих товариствах і організаціях, то в короткому часі приходили самі розчарування, як з одної, так і з другої сторони. Почали себе „не розуміти” члени, приятелі, а то й рідня. Вина тут не була ні за одними, ні за другими, а радше за витвореними обставинами. Так було тут, на півночі Онтарія, так, зрештою, було всюди.

Кіркланд-Лейкська громада новоприбулих, яка знайшла собі місце при українській католицькій парафії, разом з деякими членами заряду парафії, почали думати над розгорненням громадського, церковного, культурно-освітнього і політичного життя. Ініціаторами, з числа новоприбулих, були: М. Король, В. Веселий, І. Лисівський, а з давніших поселенців — п-тво Гаврилюки, Войцишини, Ямки, Левки. Щоб цю важку, відповідальну і дуже потрібну працю зорганізувати і вести, автор цього спогаду саме й опинився в Північному Онтарію. Хоч були успіхи і невдачі, праця й клопоти, добрі і злі хвилини, — все ж таки цю частину свого життя на громадській праці я згадую гарно і з задоволенням, бо зроблено тоді на правду багато.

Тут хочу зупинитись над першими кроками ЛВУ в Північному Онтарію, а саме розповісти про організацію Відділів ЛВУ в Кіркланд Лейку і Тіммінс та ініціативних гуртків у Вірджініятавн і Руан-Норанда. Переломовим моментом у цій праці була поява часопису „Гомін України”, який став ясным виразником визвольного руху на рідних землях та з яким солідаризувались майже всі новоприбулі. „Гомін України” здобув швидко багато прихильників і симпатиків також у рядах давних поселенців. Коли при кінці 1949 року розходилося у самому Кіркланд Лейку 10 чисел „Гомону України” в кольпортажі, то вже в 1950 році було тут 42 постійних передплатників. Я був тоді кореспондентом „Гомону України” на Північне Онтарію, а в 1950 р. дістав уповажнення від Центрального Бюра ЛВУ.

В половині 1950 року покликано до життя ініціативний гурток ЛВУ в Кіркланд Лейку, який почав активну підготовчу працю. В міжчасі я відвідав з принагідними доповідями Руан-Норанду, Віджініятавн і Тіммінс, де почав підготовляти ґрунт для організування Відділів ЛВУ. На початку 1951 року закати-

візовано клітину АБН і нав'язано деякі зв'язки з представниками інших національностей.

Перші згальні збори Відділу ЛВУ в Кіркланд Лейку відбулися дня 22. жовтня 1950 року. Головою був обраний п. З. Воляннюк, секретарем — М. Бей. Відділ повів активну політичну роботу, як по лінії АБН, так і через постійні радіомовлення, надавані що-неділі з місцевої радіостанції для цілого Північного Онтарія.

Перші загальні збори Відділу ЛВУ в Тіммінс відбулися дня 8. березня 1952 року. Першим головою Відділу був обраний п. С. Корнецький, секретарем п. З. Герасимович. Відділ залишився активним до сьогодні, головно в політичній діяльності по лінії АБН, та веденням постійних що-тижневих радіопрограм. Відділ влаштував у 1952 році велику протибольшевицьку маніфестацію, на якій промовляв Голова ЦК АБН — п. Ярослав Стецько.

Перші ініціативні сходи́ни ЛВУ у Вірджінітавні відбулися дня 20-го квітня 1952 р. Ініціативу вели М. Коник і В. Бобик. Ініціативні гуртки у Руан-Норанді і Валдорі вели свою підготовчу роботу у тісному порозумінні з місцевими осередками СУМ. Активними були — С. Кузьмин і П. Петях в Руан-Норанді та М. Музичка у Валдорі.

В короткому спогаді годі вмістити те все, що треба було зробити у тих „перших кроках”, як рівнож годі згадати про всіх окремих людей, які так чи інакше причинились до зорганізування клітин ЛВУ та поширення ідеї українського визвольного руху в північному Онтарію. Як всюди в Канаді, так і тут, ЛВУ є нині найсильнішою і найактивнішою українською організацією, що на своїх прапорах поставила ясне гасло — допомоги Воюючій Україні.

Я вірю, що всі Друзі, з якими мені доводилось ставити „перші кроки” в організаційній праці в північному Онтарію, гідно продовжують свою працю для добра української справи, неза лежно від того, куди їх у міжчасі кинула доля. Я вірю теж, що доля судила нам усім донести наш прапор чистим і несплямленим до вільної Самостійної Соборної Української Держави.

1956-й рік в історії

Це рік:

- 1956 від народження Ісуса Христа.
- 1922 від смерти Ісуса Христа.
- 7364 від створення світу за візантійським численням.
- 6669 від юліянського числення, якого вживають в астрономії і хронології.
- 5716 від створення світу після жидівського числення.
- 2703 від вавилонського числення.
- 1374 від втечі Мохаммеда (мусулманське числення).
- 1094 від заснування Української Держави.
- 1001 від хрищення княгині Ольги.
- 968 від хрищення України св. Володимиром Великим.
- 755 від винаходу компасу.
- 736 від винаходу пороху.
- 716 від зруйнування Києва татарами.
- 516 від винаходу друку.
- 464 від відкриття Америки.
- 374 від введення григоріанського календаря.
- 340 від заснування Київського Братства.
- 250 від винаходу парової машини.
- 181 від зруйнування Січі.
- 158 від появи „Енеїди” Котляревського.
- 127 від появи першої залізниці.
- 119 від появи „Русалки Дністрової”
- 110 від заснування Кирило-Методіївського Братства в Києві.
- 108 від знесення панщини в Австрії.
- 100 від народження письменника Андрія Чайковського.
- 100 від народження Івана Франка.
- 95 від смерти Тараса Шевченка.
- 79 від винаходу телефону.
- 60 від винаходу радіо.
- 50 від появи першого українського щоденника в Києві „Громадська Думка”.
- 40 від смерти Івана Франка.
- 42 від вибуху першої світової війни.
- 38 від Берестейського миру, проголошення незалежності України і закінчення світової війни на Заході.

- 37 від проголошення Соборности земель України і версальського миру.
30 від смерти гол. от. Симона Петлюри в Парижі.
18 від смерти полк. Євгена Коновальця в Роттердамі.
17 від вибуху другої світової війни.
14 від постановня УПА.
12 від оформлення УГВР.
11 від закінчення другої світової війни.
6 рік від загибелі ген. Тараса Чупринки-Шухевича.
1 від повернення Зах. Німеччини та Австрії незалежності.
-
-

З М І С Т

	стор.
1. Календаріюм	6
2. „Гомін України” — І. Вараниця	31
3. Минуть роки... — Ю. Клен	36
4. На службі української визвольної справи — Р. Малашук	37
5. Блаженний муж — Іван Франко	65
6. За правдиве обличчя Івана Франка — д-р М. Лоза	66
7. Українські гуманітарні науки під советами в 1920-30 рр. — О. Оглоблин	70
8. Держава в нас — М. Кушнір	80
9. Москвини — завжди ті самі — П. Мірчук	98
10. Зиновій Тершаковець — Федір	103
11. Сотник Яструб	105
12. Газ у кривці — Слав	106
13. Рейдом через Львів — Н. Ч.	109
14. „Великі зміни” — Л. Сенишин	113
15. Ясир — П. Шкурат	117
16. Історія з Робертом Брюсом — О. Лисяк	122
17. До початків формування української поліції в кол. т. зв. Г.Г. — (-ль-а)	129
18. Українське повстання у вересні 1929 р. у Миколаївсько-Розділь- ському Наддністров'ю — В. Волицький	133
19. Стріл в обороні мільйонів — В. Макар	145
20. Токіо — Гр. Купецький	155
21. Затіснення зв'язків — Гр. Купецький	161
22. Японці у Львові — П. Терещук	165
23. Польський шовініст про українських націоналістів — П. Т.	167
24. Чи Роман Барановський був подвійним агентом — П. Т.	169
25. „Масівка” і молоток — П. Т.	170
26. Сучасне політичне життя на еміграції — д-р П. Мірчук	174
27. З діяльності Ліги Визволення України	187
28. 1956 рік в історії	236
29. Відділ оголошень	241

ВІДДІЛ ОГОЛОШЕНЬ

Чи Ви вже є членом Кредитової Кооп. „БУДУЧНІСТЬ”?
Чи Ви складаєте там свої ощадності?
Чи Ви користуєтеся з послуг Кооп. „БУДУЧНІСТЬ”?

КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА „БУДУЧНІСТЬ”

140 BATHURST ST. TEL.: EM. 6-9863
TORONTO, Ont.

УРЯДУЄ КОЖНОГО ДНЯ від години 9 рано до 6 вечором
І ДОДАТКОВО У ВІВТОРОК І П'ЯТНИЦЮ від 7 — 9 веч.

Кредитова Кооператива „БУДУЧНІСТЬ”
на порозі 4-го року свого існування диспонує балансовою
сумою понад \$500.000, має 1250 членів, а позичок видала
на суму \$ 745,781.

Кооператива ВИПЛАЧУЄ своїм членам високе опроцентування від ощадностевих вкладок, а також на догідних умовах дає персональні і мортгеджові позички. Для вигоди своїх членів кооператива випустила окремі чекові книжечки з фірмою кредитівки.

Незалежно від того, що кожна ощадностева вкладка в кооперативі є обезпечена державним законом, всі члени так старші, як і діти, обезпечені до висоти \$1000.00; належність за обезпечення платить кооператива.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Кредитова Кооператива „БУДУЧНІСТЬ” є не тільки виявом матеріального, але теж національно-громадського об'єднання.

Кооператива допомагає розвиткові самостійного господарського і культурного життя.

Збільшуючи число своїх членів, Кооператива збільшує можливості заспокоєння їх моральних і матеріальних потреб.

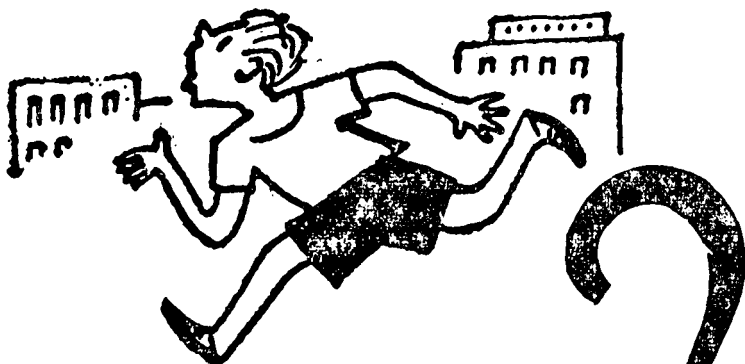
ДИРЕКЦІЯ

НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР, БО 27 В І Д М І Н ХЛІБА
випікає сьогодні широко відома пекарня

1166 DUNDAS ST. W. TEL.: LO 1196
TORONTO, Ont.

СМАЧНЕ ТА ЗДОРОВЕ ПЕЧИВО ПЕКАРНІ ДЕМСТЕРС
НАБУВАЙТЕ В СПОЖИВЧИХ КРАМНИЦЯХ ТОРОНТА
ТА ОКОЛИЦІ, ГАМІЛЬТОНУ, ГРІНСБІ, СТ. КЕТЕРИНС,
СУДБУР.

Чому бігати по цілому місті?

АДЖЕ ВСЕ, ЩО ВИ ПОТРЕБУЄТЕ З ЧОЛОВІЧОГО, ЖІНОЧОГО Й ДИТЯЧОГО ОДІННЯ ДІСТАНЕТЕ У ВАШОМУ СУСІДСТВІ, В ВІДОМІЙ І ДОВІРЕНІЙ ФІРМІ

Е. ДУМИН І С-КА

552 QUEEN ST. WEST

коло БЕТІРСТ — ТОРОНТО, ОНТ.

Чоловічі вбрання, готові і роблені до міри, плащі, сорочки светери і т. п.

Жіночі суконки, плащі, костюми, спіднички й білизна в повному виборі.

Все дитяче одіння для дітвори в віці до 14 року життя.

ТОВАР МОЖЕ БУТИ ВИМІНЯНИЙ, АБО ЗВЕРНЕНИЙ НА БАЖАННЯ КЛІЄНТА

До побачення в

E. DUMYN CO. LTD

552 Queen St. W. — Toronto, Ontario

BRETHOUR AND MORRIS Ltd.

**НАЙБІЛЬША І ГОЛОВНА В КАНАДІ ФІРМА
КУПІВЛІ І ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТЕЙ.**

Ваша співпраця і довір'я вможливили нам цей розвиток.

- Наша служба в цілому місті
- Найбільша реклама домів в місті
- Можливість першої класи позичок (мортгеджів)
- 180 досвідчених продавців обслужить Вас у всіх європейських мовах.
- Найвищої якості доми в різних околицях міста.
- Найбільший в Торонто продавець домів ННА — національне будівництво домів.
- Безкоштовна оцінка, без усякого зобов'язання.

**КУПУЙТЕ І ПРОДАВАЙТЕ З ПОВНИМ ДОВІР'ЯМ ЗА
ПОСЕРЕДНИЦТВОМ ФІРМИ, ЯКА СОЛІДНОЮ І ЧЕСНОЮ
ОБСЛУГОЮ СВОІХ КЛІЄНТІВ, ЗДОБУЛА СОБІ НАЙБІЛЬ-
ШУ ПОПУЛЯРНІСТЬ В КАНАДІ.**

**ОТЖЕ, КОЛИ КУПУЄТЕ, ЧИ ПРОДАЄТЕ І БАЖАЄТЕ
МАТИ ЧЕМНУ І КОРИСНУ ОБСЛУГУ,
ТЕЛЕФОНУЙТЕ ПО ІНФОРМАЦІЇ НА ТЕЛ.**

RO 7-3161

**АБО ПРИХОДІТЬ ПРОСТО ДО НАС НА
1766 ST. CLAIR WEST TORONTO Ont.**

**УКРАЇНЬСЬКА
ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНА
СЛУЖБА**

**ARROW ELECTRIC
SERVICE**

інсталує світло в домах,
фабриках і інших будинках,
уладження до ogrівання
(Oil burner), збірниках гар-
ячої води і виконує всякі
інші електротехнічні роботи.
Кличте п. СТЕФАНА по 6-й
годині вечором.

TEL.: LA 7938

**BATHURST HARDWARE
УКРАЇНЬСЬКА**
крамниця **ЗАЛІЗНИХ** товарів та
СЛЮСАРНЯ.
Водотягове приладдя, дороблю-
вання ключів, **ФАРБИ**
344 Bathurst St. Tel.: EM 3-4884
Власник **ІВАН ЛІЛЦАК**

**Українська конфекційна крамниця
CONFECTIONERY & SMOKE
SHOP**

та харчові продукти
1228 College St. W. tel. ME 9530
Власник **С. Топольницький**

КВІТЯРНЯ „МАК”
Квіти на різні okazji: весілля,
христини, святкові прийняття і тд.
342 Bathurst St. EM 3-7609;
WA 1-4581
TORONTO, ONT.

ULSTER MARKETERIA
На складі маємо птицю, м'ясо та
споживчі товари — grosерію
Товар доставляємо домів
86 Ulster TORONTO, Tel.: KE 9318
МАНДЗЮК — власник

УКРАЇНЬСЬКА
Крамниця Споживчих Товарів
і **М'ЯСАРНЯ**
Безкоштовна доставка
244 Harbord St. cor. Bathurst. St.
OL 8231 Торонто, Онг. OL 8231

Українське
ART - PHOTO COLLEGE STUDIO
499 College St. Tel.: WA 2-2507
TORONTO, ONT.
Власник — **І. ЯРМОЛЮК**

Смашні українські і місцеві страви
постійно в українському ресторані
С. ОНИСЬКІВА
1562 DUPONT tel. RO 9-0008
TORONTO, ONT.

Українська Кравецька Робітня
SHUPER'S TAILOR SHOP
ІВАН ШУПЕР, власник
656 Bathurst St., Tel.: LA 4672
TORONTO, ONT.

Крамниця Споживчих Товарів
NATIONAL FOOD MARKET
974 College St. Tel.: LO 3449
TORONTO, ONT.

Крамниця Споживчих Товарів
761 Dundas St. W. Tel.: EM 3-4630
TORONTO, ONT.
М. Савка і І. Кришталович,
власники

Українська Фризйєрня
ГРИГОРІЯ ГУКА
486½ Queen St., W. (cor. Que.-Den.)
TORONTO, ONT.

FAMILY TAILORING &
DRESS MAKING

УКРАЇНСЬКА
КРАВЕЦЬКА РОБИТНЯ

чоловічих і жіночих одягів

Г. А. ВІТЮКИ — власники
324 Bathurst St., Tel.: EM 6-3373

BILL BAKERS - SERVICE Station
БЕНЗИНОВА СТАЦІЯ
Дандес і Маркгам

769 Dundas St. W. Tel.: 8-9521
TORONTO, ONT.

**ЧЕРЕЗ ОЩАДНІСТЬ ДО
ДОБРОБУТУ!**

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА О-
щадності й кредиту в Монреалю.
51 BAGG St. Tel.: HA 7348

Приймає ощадності на 2 ½% в
річному відношенні.

Виплачує кожночасно і негайно
суми збережень,

Виплачує дивіденду згідно з
рішенням Загальних Зборів,

Переводить всякі банкові виплати
і вплати, включно з заплатою
міського і шкільного податку, за
воду і т. п.

Дає позики звичайні до \$ 1.000
за порукою 2 осіб і мортгеджеві
за рішенням Позичкової Комісії
УКОК.

Тому гроші запроцьовані
українськими руками складаємо
до свого банку!

ГОД. УРЯДУВАННЯ:

понеділок, середа, п'ятниця —
від год. 6.30 до 8.30 веч. субота
від год. 3 до 6 по пол., вівторок
від 8 до 9 веч. — Позичкова
Комісія в четвер від 8 до 9 веч.
— інформації.

СВІЙ ДО СВОГО!

СВІЙ ДО СВОГО!

Все, що Вам потрібне для про-
харчування: СВІЖЕ та ВУДЖЕНЕ
М'ЯСО, ЯРИНА, ОВОЧІ, СИРИ й
інше, та різного роду ПИВА

має на складі

УКРАЇНСЬКА

Крамниця Споживчих Товарів

**DONAT-VEZINA
REG'D**

власник М. ЛЕВЕНЕЦЬ

Найнижчі ціни **СКОРА і
ЧЕМНА ОБСЛУГА.**

Бездоганна якість. Крамниця
обслуговує ціле місто Монреаль
безплатно своїм автот.

27 Prince ARTHUR W.; PL. 8044-5
MONTREAL, QUE.

FRANK'S

чищення прасування, фарбування,
направа, церування дірок
власник — Ф. ДЕНЕКА

75 Prince Arthur, E. Tel.: MA 6945
MONTREAL, QUE.

Коли Ви в Монреалі, відвідайте
обов'язково

SWIFTY'S — RESTAURANT

власник — **ІВАН ЯРОШ**

Вибаглива кухня, снідання, обіди,
вечері.

9 Prince Arthur, W. MONTREAL Q.

Крамниця Споживчих Товарів

власник — М. БОРОДАЙЛЮК

800 St. Roch MONTREAL, Que.

УКРАЇНСЬКА

Крамниця Споживчих Товарів
власник Р. НАГРЕБЕЦЬКИЙ

750 Blair, Tel.: CA 8962
MONTREAL, QUE.

УКРАЇНСЬКА

Крамниця Споживчих Товарів
„QUERBES PROVISIONS”

власники: СТЕФА і С. КОЗАРИ
Поручає м'ясні вироби, свіже
М'ЯСО, як теж ПИВО з безплат-
ною доставою

7604 Querbes Tel.: GR 3381
MONTREAL, QUE.

УКРАЇНСЬКА

Крамниця Споживчих Товарів
BALL AVE. MEAT MARKET
власник — В. МЕДВІДЬ

Свіже й вуджене М'ЯСО,
ОВОЧІ, ЯРИНА, різного роду
ПИВА та інше. Доставляємо без-
платно додому власним автот.

751 Ball Ave Tel.: CA 8633
MONTREAL, QUE.

Українська Книгарня „БАЗАР”
3673 St. LAWRENCE Bld.
MONTREAL, 18 Que.

Tel.: PL 2565 P.O. Box 135, St.G.

Книжки, журнали, часописи —
Різьба, кераміка, вишивки, полот-
на, нитки, панамы — Радіо-прий-
мачі, патефони грамофони, пла-
стинки — Машинки до писання —
Шкільне й бюрове приладдя, —
Дитячі забавки, — Європейська
косметика.

ЦІНИ ПРИСТУПНІ —
СОЛІДНА ОБСЛУГА!

Різьбарська робітня
Б. БІЛАШЕВСЬКОГО

Виконує різного роду різьби:
альбоми, рами, столики, стоячі
лямки, церковні речі і т. п. моде-
лики гуцульських церков на за-
мовлення.

126 Napoleon St. Tel.: MA 0027
MONTREAL, QUE.

УВАГА! Монтреаль УВАГА!

Одинока Українська Європейська
ФРИЗІЄРНЯ

„LOTUS”

власник ТАРАС БАРАН
Продаж і направа годинників
різних фірм. Роботу виконує

ЯКІВ КРИЗИНЮК

24 Pine Ave, E. (near St. Lawrence)
MONTREAL, QUE.

Українська
КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

ELEGANT — TAILORS

власник М. МАРЧИШИН

Виконує мужеські, жіночі, дитя-
чі одяги на замовлення.

69 Prince Arthur, E. Tel.: AV 8-4485
MONTREAL, QUE.

Найкращі імпортовані **ЧОКОЛЯДИ**
СОЛОДОШІ одержите тільки в

УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

О. Кливак — В. Ільчина.

30 PRINCE ARTHUR, W.

MONTREAL, QUE.

ЯКЩО ХОЧЕТЕ ПРИЄМНО
ПРОВЕСТИ ЧАС І СТІНУТИСЯ
ЗІ СВОЇМИ ДРУЗЬЯМИ, ЗАЙДІТЬ ДО

SAM'S TAVARNE

власник — С. Левенець.

50 ONTARIO St., E. Tel.: MA 0157
MONTREAL, QUE.

Торговельна Спілка „ТУГАН“

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ КУПЦІВ І ПРОМИСЛОВЦІВ

У ВІННІПЕГУ, МАН.

ОБ'ЄДНУЄ:

1. „Туган” власна фабрика м'ясних виробів	32	Sutherland Ave.	Tel. 566486
2. С-ка С. С., фабр. м'ясн. вир. у Трансконі	122	Regent Ave.	595570
3. „Віра” Кредитова Кооператива	804	Selkirk Ave.	524882
4. „Надія” Кооп. книгарських і унів. товар.	577	Selkirk Ave.	528027
5. „Зоря” Кооператива споживчих товарів	600	Stella Ave.	529261
6. Барабаш Теодор — крамниця спож. тов.	651	Selkirk Ave.	590679
7. Барвінський Осип — крамн. спож. товар.	791	Selkirk Ave.	597677
8. Бубна Євген — крамниця спож. товарів	732	Boyd Ave.	590875
9. Дрозд Петро — крамниця спож. товарів	50	Grove Ave.	521195
10. Дурбак Ст., кр. спож. тов. і виріб морож.	139	Euclid Ave.	523934
11. Гідзяк — крамниця спож. і залізних тов.	504	Logan Ave.	924030
12. Гаврилів — крамниця споживчих товарів	676	Government	501020
13. Глуханюк — крамниця споживчих тов.	404	Powers	596564
14. Ірха Михайло — крамниця спож. тов.	832	Magnus Ave.	565713
15. Іванчук Іван — крамниця спож. товарів	1041	Pritchard Ave.	563293
16. Кашинський М., кр. спож. т. і вир. м'яса	735	Selkirk Ave.	563135
17. Качур Іван — крамниця споживчих тов.	334	McGregor St.	528079
18. Кметь В. і Буячок І. крамн. спож. тов.	836	Aberdeen Ave.	521534
19. Костюк Володимир — крам. спож. товарів	62	Hart Ave.	592646
20. Лесюк Теодор — крамниця спож. тов.	1857	Main St.	526650
21. Ліщинський В. — крамниця спож. тов.	707	McPhillips St.	526294
22. Луцан Григ. — крамниця спож. товарів	649	Manitoba Ave.	522690
23. Левицький Роман, — крам. спож. тов.	780	Flora Ave.	529175
24. Масло — крамниця споживчих товарів	97	Barber St.	567004
25. Матвійчина Павло — крам. спож. тов.	1041	Pritchard Ave.	521073
26. Метеля Йосиф — крамниця спож. тов.	1439	Pritchard Ave.	521013
27. Народні крамниці споживчих товарів	557	Selkirk Ave	597356
Народні крамниці споживчих товарів	878	Main St.	562815
народні крамниці спож. тов. Транскона	121	Regent Ave.	224456
28. Новицький Мих. — крамниця спож. тов.	461	Smithfield Ave.	521576
29. Носик Володимир — крамниця спож. тов.	411	Atlantic Ave.	526867
30. Оробко — крамниця споживчих товарів	589	Alexander Ave.	741375
31. Паламарчук Осип — крамниця спож. тов.	830	Mountain Ave.	594074
32. Панас Іван — крамниця споживчих тов.	660	Boyd Ave.	529100
33. Паулик — крам. спож. тов. Транскона	232	Victoria	224740
34. Савицький Сергій — крам. спож. тов.	1856	Bannatyne Ave.	745917
35. Середич Юрій — крам. споживчих тов.	221	Austin St.	529007
36. Янківський С., кр. спож. тов. і вир. м'яса	444	King St.	524943
37. Станович Григорій — крам. спож. товарів	469	Boyd Ave.	521394
38. Станович Лько — крам. спож. товарів	56	Aberdeen Ave.	598880
39. Войціховський — крам. спож. товарів	601	Alfred Ave.	521585
40. Загинач Степан — крамниця спож. тов.	334	Union Ave.	502136
41. Зельський — крамниця спож. товарів	918	Woodwood	521103
42. Жукрівський — крамниця спож. товарів	539	Burrows Ave.	524218
43. Шкільник — крамниця спож. товарів	481	Parr Ave.	596841
44. Голембийовський — крамниця спож. тов.	352	Magnus Ave.	590663
45. Пекарський — крамниця спож. товарів.	952	Aberdeen Ave.	566448

Крамниці „ТУГАН” поручають доброякісний товар по дешевих цінах.

Українська Кооп. Книгарня

„НАДІЯ“

577 Selkirk Ave. .. WINNIPEG Man.

Проводить відділи:

КНИГАРСЬКИЙ: книжки, журнали, газети, шкільне та канц. прил.

ЕЛЕКТРИЧНИЙ і хатнього устаткування: радіо, телевізійні апарати, грамофони, пластинки, меблі, ел.

кухні, холодильники, пральки і т. д.

ГАЛЯНТЕРІЙНИЙ і конфекційний:

гальянтерія та чоловічий і жін. одяг
ЗАБАВКОВИЙ: дитячі забавки й різні подарунки.

МИСТЕЦЬКИЙ: власне виробництво різьби, кераміки та вишивок.

Солідна й ввічлива обслуга
ДЕШЕВІ ЦІНИ!

БУДІВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО

будує хати, бльоки, відпочинкові будинки (катеджі), гаражі та виконує всі контракторські і столярські роботи.

ЮРИЙ СТЕЛЬМАХ, власник

241 McAdam Ave. Tel.: 564797
WINNIPEG, MAN.

Щадить, купуючи в крамницях
„НАРОДНОЇ СКЛАДНИЦІ“
FOODLAND NATIONAL CO. Ltd.
878 Main St., 557 Selkirk Ave.
121 Regent Ave. Transcona
„POLTAWA“ — Restaurant
792 Main St. WINNIPEG, Man.

Кредитова Кооператива
„ВІРА“

804 SELKIRK AVE.
WINNIPEG, MAN.

Приймає ощадноствеві вклади й
уділює позички на догідних
умовинах

Українська фірма

North Toronto Insulation CONTRACTORS

194 OWEN Blvd., HU 9-6151
WILLOWDALE, ONT.

солідного виконання ДАХУ,
ІЗОЛЯЦІЇ СТІН, обкладання штучною цеглою. Тепліше зимою, холодніше літом, ощадність опалу і видатків на малювання. Для вигоди ізолюйте Ваш дім.

MICHAEL'S LUNCH & CONFECTIONERY

44 Lake St. Tel.: MU 2-8143
ST. CATHARINES, ONT.

Відчинено кожного дня включно з
святами від год. 8-ої рано до 11-ої
ночі.

Смачні перекуски і споживчі
продукти.

СКОРА СОЛІДНА ОБСЛУГА!

Якщо бажаєте набути гарну
модерну і солідно збудовану хату,
на терені СТ. КЕТЕРИНС, зайдіть
до

Modern Construction Co.

Tel.: MU 4-1800 St. CATHARINES

УКРАЇНСЬКА ГУРТІВНЯ
**Adelaide Radio &
T.V. LTD**

Маємо наймодерніші різномодні
РАДІОАПАРАТИ і ТЕЛЕВІЗІЇ,
як також домашнє електричне
устаткування.

Інстальовемо і направляємо радіо
і телевізії. Приступні ціни і догідні
сплати.

власник — С. КОЗАК
80 Adelaide St. North Ph.: 3-1246
LONDON, ONT.

БУДІВЕЛЬНА СПІЛКА

К. КОРПАН і В. СОЛОВЧУК

35 Childers St. LONDON, Ont.

Будуємо доми з повним викінченням. На окремі замовлення вставляємо всякого рода підлоги, викінчуємо кімнати, кухні, як теж кафлеві роботи. Ціни догідні, за традиційним кличем свій до свого!

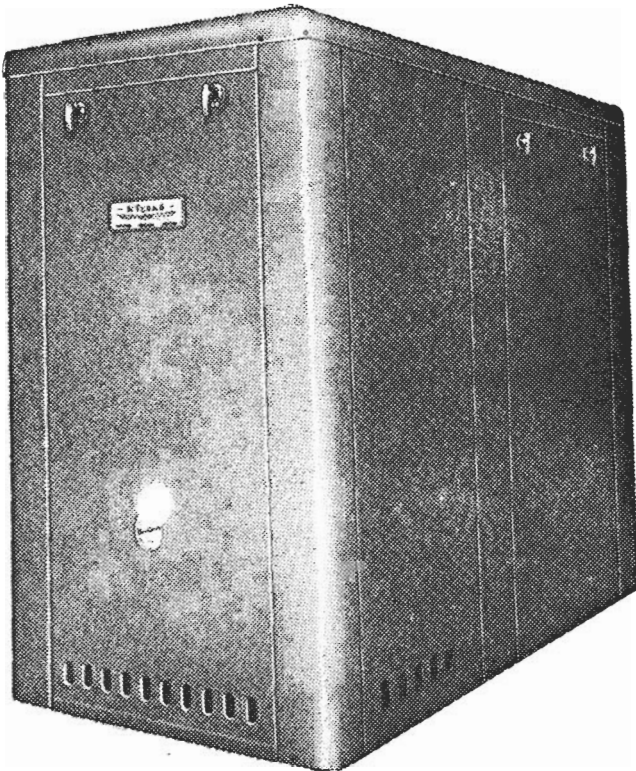
УКРАЇНСЬКА ФІРМА

JACK OSTAFEW

Sales & Service Limited

24 ГОДИННА СЛУЖБА

559¹/₂ QUEEN ST. W. Tel.: EM. 4-4618
night service WA. 3-5047

**Heating, Air Conditioning,
N'FURNO Products**

ІНСТАЛЮЄМО НОВІ ФОРНЕСИ НА ГАЗ. ПЕРЕРОБЛЯЄМО
СТАРІ ФОРНЕСИ НА ПОВІТРЯ І ВОДУ

ЦІНИ ПРИСТУПНІ, СКОРА І СОЛІДНА ОБСЛУГА